

Ürmösné Dr. Simon Gabriella¹

**EGYNYELVŰEK ÉS GÖRÖG–MAGYAR KÉTNYELVŰEK
KOMMUNIKÁCIÓJÁNAK ÖSSZEHAISONLÍTÓ ELEMZÉSE
A NEMEK TÜKRÉBEN**

DOI: 10.23715/SDA.2020.2.3

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola (2014)

TARTALOMJEGYZÉK

Szerzői bemutatkozás.....	339
Ürmösné Dr. Simon Gabriella	341
EGYNYELVŰEK ÉS GÖRÖG–MAGYAR KÉTNyelvŰEK KOMMUNIKÁCIÓJÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE	341
A NEMEK TÜKRÉBEN	341
Köszönetnyilvánítás	344
1. Bevezetés	347
1.1 A kutatás tárgya, célkitűzése, hipotézisek, és problémaháttér	347
1.2 A gendernyelvészet tudományterülete	350
1.2.1 A gendernyelvészet diakrón vizsgálata és eredményei.....	350
1.2.2 Magyarországi genderkutatások	387
1.2.3 Görögországi kulturális antropológiai és genderkutatások.....	390
1.3 A kétnyelvűség kutatás történetének rövid áttekintése	391
1.3.1 A kétnyelvűség meghatározásai	391
1.3.2 A kétnyelvűség kialakulása	391
1.3.3 A kétnyelvűség típusai.....	394
1.3.4 A kétnyelvű egyén sajátosságai.....	398
1.3.5 A kétnyelvű egyén neurolingvisztikai aspektusai.....	402
1.3.6 Közös vagy egységes tárolás?.....	403
1.3.7 Szemantikai reprezentáció	405
1.3.8 A kétnyelvű mentális lexikon	407
1.3.9 Többsnyelvűség.....	408
1.3.10 Kódváltások szerepe és fajtái.....	409
1.3.11 Identitástudat.....	415
1.4 Görög vonatkozású kétnyelvűség.....	418
1.5 A magyarországi görög kisebbség helyzetének alakulása	420
2. Anyag, módszer	425
2.1 Kísérletben részt vevő személyek	425
2.2 Vizsgálati anyag, körülmények	428
2.3 Módszerek	429
3. Eredmények, elemzés	433
3.1 Egynyelvű korpusz.....	433
3.1.1 Gyorsbeszéd-folyamatok	433
3.1.2 Lexikai szint.....	434

3.1.3	Szintaktikai szint.....	436
3.1.4	Kommunikatív stratégia.....	439
3.1.5	Konfliktuskezelés	443
3.2	Kétnyelvű korpusz.....	443
3.2.1	Gyorsbeszéd-folyamatok	443
3.2.2	Lexikai szint.....	445
3.2.3	Szintaktikai szint.....	446
3.2.4	Kommunikatív stratégia.....	453
3.2.5	Konfliktuskezelés	458
4.	Kódváltások, és statisztikái.....	461
5.	Diszkusszió	475
6.	Következtetések	489
7.	Kitekintés	493
	Felhasznált irodalom	495
	Mellékletek.....	507

Köszönetnyilvánítás

A disszertációm elején köszönetemet fejezem ki gyermekeimnek és férjemnek, akik közvetlenül tanúi voltak ennek a hatalmas munkának, és türelmükkel, szeretetükkel, bátorító szavaikkal a legnehezebb helyzetben is mellettem álltak. Szeretném megköszönni édesanyámnak és édesapámnak, hogy évekkel ezelőtt felhívták a figyelmemet a doktori tanulmányok fontosságára, és mindvégig áldozatos módon támogattak és biztattak.

Témavezetőm, Dr. habil Navracsics Judit kiváló szakértelme, észrevételei és maximalizmusa nagy segítség volt a kutatások és a disszertáció megírása során.

Mottó:

Christina Kakava, görög nyelvész kutató: *”Azt kutatom, hogy az emberek valóban kerülik-e a vitákat”*

Amerikai professzor: *”Én is azt hittem, hogy kerülök, mindaddig míg nem találkoztam a görög feleségemmel.”*

1. Bevezetés

1.1 A kutatás tárgya, célkitűzése, hipotézisek, és problémaháttér

Kutatásom tárgya egynyelvűek és görög–magyar kétnyelvűek diskurzusának összehasonlítása, nemek szerinti szempontból. Mindezt empirikus adatok gyűjtése és azok elemzése útján végeztem el annak igazolására, hogy a kétnyelvű környezetben élő embereknek nagyobb az alkalmazkodóképességük, s ez a nemek tekintetében is megnyilvánul.

A téma novumát az adja, hogy az eddigi gendernyelvészeti kutatások zöme, egynyelvűek beszédviselkedését vizsgálta, ezért láttam érdemesnek kétnyelvűek nemek szerinti összehasonlító nyelvészeti vizsgálatát is elvégezni, majd az egy- és kétnyelvű adatokat egybevetni. A genderszemponitú elemzéseknek a kétnyelvűséggel való összekapcsolása, illetve a görög kisebbség nyelvhasználatának középontba állítása úgyszintén alulkutatott terület.

A kutatás kezdeti szakaszában diakrón vizsgálok meg azokat a frazeológiai egységeket, amelyek arra utalnak, hogy a nemekre vonatkozó nyelvi, nyelvhasználati különbségek mindig is tükrözték a férfiak és a nők társadalomban betöltött szerepét. A bevezető részben transzdiszciplináris megközelítést alkalmazok, mert több tudományágból kell egy koherens megközelítést alkalmazni ahhoz, hogy a vizsgálat elérje a célját. Következésképpen az első fejezet extenzív, és a határtudományok miatt széleskörű bemutatást tartalmaz.

Vizsgálatom kiterjed a gyorsbeszéd-folyamatok vizsgálatára, a lexikai és szintaktikai szintekre egyaránt. A kommunikatív stratégia, a nem-sztenderd grammatikai elemek gyakorisága egyaránt az elemzés részét képezik. A kommunikatív stratégiát tekintve a közbevágások, az együttbeszélés, a simuló kérdések, a hümmögés, a bók, a diskurzusjelölők, indulatszavak, és az utasítások arányát, továbbá a pletyka információk, témaváltások és a konfliktuskezelés lefolyását vizsgáltam az egy- és kétnyelvű korpuszban a nemek tükrében.

A kutatási módszert tekintve diktafonon rögzített egynyelvű és görög–magyar kétnyelvű egyének spontán beszéd szekvenciáit elemeztem. Kvalitatív kutatást végeztem ötfős (három férfi, két nő) egy- és görög–magyar kétnyelvű baráti társaság két órás hangfelvétele alapján. A hanganyagot jegyzőkönyvszerűen átirтам, majd a nyelv különböző szintjén elemeztem a korpusz adatait.

Az egynyelvű hangfelvételtől nyert adatokat összevettem a kétnyelvűek beszédanalíziséből nyert eredményekkel, mely során megvizsgáltam a különbségeket és a hasonlóságokat egyaránt. Végezetül a bevezetőben feltárt nemekre vonatkozó diakrón és kultúrantropológiai szakirodalom eredményeit összehasonlítottam az egynyelvű és a kétnyelvű korpuszom adataival annak igazolására, hogy a saját adataim milyen mértékben támasztják alá, vagy mondanak ellent más kutatók következtetéseinek.

Kutatási célkitűzésem, hogy mind az egynyelvűek, mind a kétnyelvűek korpuszában elemzése után képet kapjak a két nem különböző beszédviselkedési formáiról, valamint, hogy bebizonyítsam, hogy a két nem eltérő beszédstratégiákat alkalmaz, és ez különösen szembetűnő az egynyelvűek körében. Elvárásaim szerint ezek a különbségek lényegesen csekélyebb mértékűek lesznek a kétnyelvűek körében, mivel rugalmasabb, toleránsabb egyéniségek, mint az egynyelvűek.

Hipotézisem az, hogy a kétnyelvűek nyelvhasználatában nem jelentkezik olyan arányban a nemek szerinti eltérés, mint az egynyelvűeknél, mivel kora gyermekkortól a két nyelvnek kitett személy viselkedése, nézetei rugalmasabbak és toleránsabbak, mint az egynyelvűeké. Hipotézisem szerint a kétnyelvű környezetben élő emberek jobban képesek alkalmazkodni egymáshoz, és ez a nemek tekintetében is megnyilvánul.

Köztudott a kétnyelvűségről, hogy rugalmas és toleráns viselkedést eredményez, hiszen már kora gyermekkortól rá van kényszerülve a kétnyelvű egyén arra, hogy több szempontot vegyen figyelembe a kommunikáció során, mint az egynyelvű, például a jóval kifinomultabb metanyelvi tudatossága révén a beszélgetőpartnerének esetlegesen más nyelvi sajátosságait is érzékeli.

A **kutatás problémaháttere**, hogy a nyelv és a kultúra összefüggéseinek tekintetében más-más jellegzetességeket fedezhetünk fel a különböző nyelveket beszélők nyelvhasználatában és a verbális egymáshoz viszonyulásukban. A kulturális különbségeknek nyelvhasználati vonzatai is lehetnek, amelyekre általánosságban is rávilágíthatunk, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni az egyéni különbségeket sem, amelyek akár egy-, akár kétnyelvű az illető, meghatározóan jellemzőek a beszélőre. Ezért a kutatás során meg kell vizsgálni az adott nyelvhez tartozó kultúra jellegzetességeit, természetesen leszűkítve a témát a nemek az adott nyelv társadalmában, kultúrájában betöltött szerepeire. Figyelembe kell venni az adott nyelvre vonatkozó szociolingvisztikai szakirodalmi hátteret, és meg kell vizsgálni, hogy az elemzett korpuszban fellelhetőek-e az adott nyelvre vonatkozó korábbi (egy- vagy kétnyelvű) megállapítások.

A vizsgálati korpusz az egynyelvűek és a kétnyelvűek esetében is öt fő, két nő és három férfi. Kvantitatív elemzések során a több mint száz fős populációval végzett kutatások tekinthetők kutatómódszertanilag reprezentatív mintának. Ez a vizsgálat inkább kvalitatív jellegű, így a vizsgálatban résztvevők száma alacsony. Az elemzés azonban sokrétű. Módszertani szempontból azért nem a survey jellegű kérdőíves adatfelvételt választottam, mert számos kutató szerint nem a tényleges nyelvhasználatot tükrözi, hanem a kérdezetteknek a nyelvhasználattal kapcsolatos metasztílus reflexióit (Terestyéni, 2003).

Mivel előzetes kutatásom alapján ötfős egynyelvű baráti társaság csoportos beszélgetését rögzítettem, a kétnyelvűek esetében is releváns körülményeket volt célszerű teremtenem. Vagyis, azonos populációszám, baráti társaság és kötetlen csoportos beszélgetés mindkét esetben. A baráti társaság abban segít, hogy a résztvevők kötetlenül, könnyedén, fesztelenül kommunikáljanak egymással. A kis számú közösség pedig megkönnyíti a spontán beszédsequencia személyhez kötött hangdifferenciálását, követhetőségét, a diktafon hatótávolságának körülményeit és a transzkribálását.

Felmerül továbbá a **kísérleti eszköz** használata is, amely az egynyelvűek esetében a diktafon volt kizárólag. Az azonos vizsgálati körülmények megteremtése céljából a kétnyelvűek esetében is diktafont használtam.

Itt merül fel a labovi paradoxon és még további kutatás-módszertani, etikai kérdés, többek között az, hogy érdemes-e külső megfigyelőként jelen lenni a kísérlet során, vagy mennyire etikus az adatrögzítés a kísérleti alanyok tudta nélkül. Etikai szempontból fontosnak találtam, hogy közöljem adatközlőimmel, hogy a felvett anyag a kutatómunkám részét képezi és az interakcióikat analizálni fogom. A kísérleti személyek beleegyezésüket adták a hangfelvételbe, a kielemezésbe és a nyert adatok nyilvánossá tételéhez. A személygépkocsiban történt hangfelvétel abban segített, hogy egy olyan közeget teremtett, ahol a kísérleti személyek helyhez kötötten kommunikáltak.

A kétnyelvűek esetén is egy két órás spontán beszédsequenciát rögzítettem diktafonnal az előzetes bevonásukkal és beleegyezésükkel, biztosítva őket a titkosságról és személyük anonimitásáról. A spontán nyelvi megnyilatkozásokat egy étteremben rögzítettem, tudván, hogy kultúrájukból adódóan az étkezések során megnyílnak és fesztelen diskurzust folytatnak. Az étterem, hasonlóan az személygépkocsihoz egy helyhez kötött közeg, ami megkönnyítette a hangfelvétel rögzítését. A spontán, barátok közötti beszédsequenciák továbbá még abban segítettek, hogy sokkal realisztikusabbak, árnyaltabbak és autentikusabbak képet nyújtanak, mint a feszélyezett, akár eufemizált, vagy hiperkorrekciós, kevésbé explicit beszéd. Köztudott, hogy a legfontosabb

nyelvészeti adatokat a baráti vagy családi körben folyó fesztelen beszélgetések nyújtják, hiszen ez az a nyelv, amit akkor használnak az emberek, mikor nem figyelik őket. A nyelvi változás és változatok kutatási programja szerint is a nyelvészet legfontosabb adatai a mindennapi természetes beszédtevékenység megfigyeléséből származó lehetőleg diktafonnal vagy videóval rögzített adatok adják (Labov, 1988). Vagyis a megfelelő adatok elve megköveteli a természetes beszédhelyzetben rögzített adatok elemzését (Kontra, 2003). Egy jó nyelvész képes a fesztelen beszédstílus kicsalogatására, ha viszont rejtett mikrofont használ, akkor csak a kísérleti személyek utólagos beleegyezésével etikus a hangfelvétel (Labov, 1984). Az etikus kutatás nem okoz kárt azoknak akiket vizsgál, és más kutatót sem rövidít meg, mindazonáltal fontos, hogy a kutatás hasznot hajtson azoknak akiket kutatnak (Kontra, 2010).

Felvetődhet továbbá a különböző társas szituációk vizsgálatának problematikája. Kétségtelen, hogy az ember más és más társadalmi szinten eltérően viselkedik, amit ugyancsak lehetne vizsgálni. Az én koncepcióm az volt, hogy olyan közeget biztosítsak a jelenlévőknek ami fesztelen. Ezért döntöttem a baráti kirándulás és az étterem mellett. Az a meglátásom, hogy az interjúk és a kérdőívek zömével irányított jellegűek, amivel a kísérleti alanyok megnyilatkozásait előrevezethetjük és befolyásolhatjuk, a spontán megnyilatkozások kapcsán viszont realisztikusabb képet kaphatunk a mindennapi megnyilvánulásokból. Nem szándékoztam továbbá azonos iskolázottságú populációt felhasználni, hiszen a való életben is, a mindennapok során különböző iskolázottságú emberekkel kommunikálunk, és az is előfordul, hogy a legjobb, vagy a legközelebb álló barátaink más végzettségűek.

Az összehasonlíthatóság kedvéért, a kétnyelvűek esetében is a kétórás diktafonos hangfelvétel mellett döntöttem helyhez kötött baráti közegben, hasonlóan az egynyelvűek beszédének rögzítésekor. Így a két vizsgált korpusz adatrögzítése, és körülményei a nemek arányában, a populáció baráti közösségében, és a helyhez kötött közeget tekintve is relevánsak.

Választásom azért esett a gendernyelvészet és a bilingvizmus diszciplínáira, mert számomra két nagyon érdekes tudományterületet takar. A nők és a férfiak eltérő lingvisztikai reakcióik és megnyilvánulásai, továbbá a kétnyelvű egyének kiemelkedő teljesítményei, váratlan kódváltásai és sokszínű személyiségük mind magával ragadó kutatási területet kínál. A személyes érdeklődés mellett nem szabad megfeledkezni a társadalomra irányuló hasznosságukról sem.

A kétnyelvűség kutatás és a gendernyelvészet mint tudományterületek fontos szerepet töltenek be a nyelvtudomány területén. A **kétnyelvűség kutatás** azért, mert a Föld népességének több mint a fele kétnyelvű, vagy kétnyelvű környezetben él. A migráció, vegyes házasság, szoros érintkezés más népcsoporttal, bevándorlás, cseregyerek program, vallás, háború, munkavállalás és a nyelvtanulás mint elérendő cél, mind-mind hozzájárul a két-vagy többnyelvűség kialakulásához. Nem beszélve a társadalmi kétnyelvűségről, ahol egy államalakulaton belül egynél több nyelvet használnak ld. Belgium. Mivel a két-vagy többnyelvűség mára már nem marginális kérdés, nagyon fontosnak találom a kutatását mind az agyi tárolás, mind a bilingvis egyének viselkedése és kommunikációja vonatkozásában. Nem mindegy, hogy a mindennapi életük folyamán hogyan vannak megítélve ezek az emberek, nem részesei-e nyelvi genocídiumnak, nem kerülnek-e peremhelyzetbe, vagy nem sértik-e emberi méltóságukat. A nyelvpolitikának itt nagyon fontos szerepe van. Fontos továbbá kutatni a bilingvisek viselkedésmódját és diskurzusaikat egyaránt, azért, hogy megérthessük reakciójukat, kódváltásaikat, és semmiképpen se tulajdonítsuk akár a kódváltásokat, vagy a kevert nyelvi használatot anomáliának, vagy helytelen nyelvhasználatnak, hiszen mindezek a kétnyelvűség természetes velejárói. Ezek az egyének ettől is érdekesebbek, színesebbek, és hozzájárulnak magukkal a bi- vagy multikulturális hagyományokat és értékeket. Ahhoz, hogy jobban megérthessük ezeket az egyéneket, hogy megóvjuk őket bármilyen kirekesztéstől, fontos, hogy a kutatók foglalkozzanak velük. A kétnyelvűekre vonatkozó kutatások abban is segíthetnek, hogy nyomon követhessük akár a

kora gyermekkori második nyelvelsajátítást, mely által nyelvpedagógiai szempontból segíthetünk más nyelvtanulónak is. Az agyi aktiváció feltérképezése a nyelvek tárolására és előhívására nyújt adatokat. Mindezek fényében fontosnak tartom a bilingvizmus kutatását. Megszívlelendő viszont, hogy a kétnyelvűségi kutatások során a kultúrantropológiai vonatkozásokat mindig tartsuk szem előtt.

Ugyanez vonatkozik a **gendernyelvészeti** kutatásokra is. Amikor a két nem viselkedését vagy kommunikációját összehasonlítjuk, figyelembe kell venni azt az érárt, történelmi korszakot, melyben a diskurzust vizsgáljuk, illetve a kulturális gyökereket. Nem mindegy tehát, hogy milyen távoli szubkultúrában, vagy nyelvi közösségben élnek a beszélők, és milyen az egymáshoz való viszonyuk. Ezen feltételek figyelembevétele nélkül, számos félreértés és konfrontáció eshet meg a kommunikáció során. Hasonlóan a paralingvisztikai vonatkozásokhoz, ha nem ismerjük az adott nép, különböző szokásait, akkor félreértések adódhatnak, akárcsak abban az esetben, ha egy genderkutató nincs tisztában azzal, hogy az általa vizsgált szubkultúrában éppen a nők azok, akik hatalmuknál fogva vezető szerepet töltenek be ld. (tok pisin, Pápua Új-Guinea, afroamerikai közösségek, tractoni fekete közösség), vagy éppen megszólalni, véleményt kinyilvánítani sincsen joguk. Ezért is tartom fontosnak kiemelni Amy Sheldon véleményét, aki szerint a dichotómia kultúra és környezetfüggő, Ann Weatherall nézetét a beszéd akkomodációról – azaz az interakciók során történő alkalmazkodásunkat a beszédpartnerünkhöz –, továbbá Sara Mills meglátását az interkulturális elemzés fontosságáról, továbbá a pozíció, osztály és az ambíció figyelembevételét a genderkutatások során.

A gendernyelvészeknek sok szkeptikus kritikával kell szembesülniük, legfőképp azért, mert ezt a területet sokan alábecsülik. Holott számos nyelvészeti kutatásban független változóként szerepel a nem, függetlenül attól, hogy a kutató fonémákat, morfémákat, lexikát, dialektust, megakadási jelenségeket, szóaktivációt, vagy sztenderd nyelvhasználatot vizsgál. Ugyanakkor a gendernyelvészet sokban hozzájárul ahhoz, hogy adatgyűjtésével és kutatásával rávilágítson arra, hogy miként használják a férfiak és a nők a nyelv különböző modalitásait, továbbá arra is, hogy miként viselkednek a férfiak és nők a különböző kultúrákban, a magánéletben és a közélet különböző területein. Egységbe rendezi továbbá olyan tudományterületeknek mint orvostudomány, szociológia, pszichológia, földrajz, antropológia, a két nem nyelvhasználatát érintő ismereteit. A gendernyelvészet, a két nem lingvisztikai eltéréseinek gyökereire is rámutat, így kultúrantropológiai, szociológiai, anatómiai, demográfiai és vallási aspektusokra egyaránt. Ami lényeges, hogy feltárják a nemi alapú diszkrimináció nyelvi eszközeit is, rámutatnak szexista utalásokra, ezek felismerésére és elkerülésére egyaránt. Segít továbbá abban is, hogy a mindennapi életben a két nem elsajátítsa az „átkeresztelési eljárásokat” elkerülve ezáltal a konfrontációkat és a félreértéseket, ami által a két nem is sikeresebben kommunikálhat egymással és harmonikusabban élhet együtt. Ezért is fontos, hogy további gendernyelvészeti kutatások is napvilágot láthassanak.

1.2 A gendernyelvészet tudományterülete

1.2.1 A gendernyelvészet diakrón vizsgálata és eredményei

A **gendernyelvészet** egy olyan tudományterületet takar, ami a nemek nyelvhasználatával foglalkozik, és arról gyűjt adatokat, hogy hogyan használják a férfiak és a nők a nyelv, különböző modalitásait – beszéd, írás, számítógéppel segített kommunikáció –, hogyan viselkednek a többnyelvűség és a különböző kultúra eltérő helyzeteiben, a magánéletben és a közélet különböző területein. Továbbá, koherens egységbe rendezi a különféle tudományoknak és tudományterületeknek – orvostudomány, szociológia, pszichológia, földrajz, antropológia – a két nem nyelvhasználatát érintő ismereteit (Huszár, 2009). A gendernyelvészet a biológiai nem (szexus) és a társadalmi nem (gender) által létrejött különbséget is kutatja. Ennek az alkalmazott nyelvtudományi ágának a kutatása először a 70-

es években látott napvilágot, de mára már a kis elemszámú, anekdotikus megfigyeléseket felváltották a mélyrehatóbb, empirikus és más kultúrák összehasonlító elemzése a nemek tükrében. Függetlenül attól, hogy a számos kutatás kimutatta, hogy a nők jobban teljesítenek nem egy nyelvi jellegű feladatban, mint a férfiak, mégis hasznosabb, amikor a kutatók az egyes nyelvi szinteken vizsgálnak meg nyelvhasználatbeli eltéréseket a nemek tekintetében. Hazai viszonylatban 2005-től kezdve a Szegedi Tudományegyetem Anglisztikai és Amerikanisztikai Intézete minden évben rendez gendertudományi konferenciát filozófusok, irodalomtudósok, nyelvészek közreműködésével. A téma iránt érdeklődők egyre több egyetemi és doktori kurzuson bővíthetik ismereteiket (Huszár, 2009).

A gendernyelvészet nemcsak a diskurzusból megnyilvánuló nyelvi eltérésre mutat rá, hanem azok gyökereire: kultúrantropológia, szociológia, anatómia, demográfia, vallás. A gendernyelvészzel foglalkozó kutatók feltárják a nemi alapú diszkrimináció nyelvi eszközeit is. Ajánlásokat fogalmaznak meg a szexista nyelvhasználat felismerésére és elkerülésére, például a nemre való utalást kizáró foglalkozásnevek használatának előírásával. A kutatások abban is segítenek, hogy férfiként-nőként tudatosabban éljünk meg mindennapjainkat, sikeresebben kommunikáljunk egymással, kibontakozhasson az emberi autonómia, és a két nem harmonikusabban élhessen együtt (Huszár, 2009). A gender és nyelvhasználat elsősorban felsőoktatási kurzus tematikákban szerepel, sok egyetemen része a szociolingvisztika oktatásának, de vannak önálló, a gender témájához kapcsolódó kurzusok is.

Vannak olyan kutatók is, akik tagadják a gendernyelvészet létjogosultságát, utalva a nem szignifikáns eltérésekre, továbbá vannak laikusok is, akik mindennapi tapasztalataik során úgy vélik, hogy a nők és a férfiak nyelvhasználatuk egymástól nagyon eltérő. Példa erre, egy nő által összegyűjtött szókészlet szómagyarázatokkal és kifejezés-értelmezésekkel: „Leviszem a kutyát sétálni” – Jelentése: „Itt az idő bedobni egy sört a sarki presszóban”.

„Nekem teljesen mindegy, mi lesz a vasárnapi ebéd.” – Jelentése: „Legyen rántott hús, sült krumpli és csemegeborka.”

„Édesem, nagyon szeretlek!” – Jelentése: „Valami eget verő disznóságot követtem el, úgyhogy kapaszkodj meg” (Nők Lapja, 1999).

Kevésbé laikusok számára íródott Deborah Tannen „Miért értjük félre egymást?” című könyve, melyben a szerző kultúráközi kommunikációként taglalja a férfiak és a nők beszélgetését. Nézete szerint különböző tapasztalatokra épülő szokások és minták hálózatát hozzuk magunkkal, mely eltérő neveltetésünk és szocializációból adódik. Kora gyermekkortól a fiúk és a lányok eltérő szubkultúrában nőnek fel, a szülők eltérő módon kezelik őket, másképp beszélnek hozzájuk, melyből következik, hogy felnőtt korukban is másképp fognak kommunikálni. Tannen szerint a beszélgetőknek a félreértések elkerülése végett el kell sajátítaniuk az „átkeresztelési eljárásokat” (Dobos, 2006).

A **gender-studies** keretén a kutatók elsősorban a női nyelvhasználatot kutatták azzal a feltételezéssel, hogy a férfi nyelvhasználat a norma, az „emberi nyelvhasználat”, és ehhez kell a nőit viszonyítani mint eltérést. Amikor egy kutató ezt a területet vizsgálja, akkor tisztában kell azzal lennie, hogy ez a halmaz az emberiség 52%-a, továbbá azzal is, hogy minden nőre biológiai (szexus), és társadalmi nemén (gender) kívül hat demográfiai és kultúrantropológiai attribútum is. Azt is látnunk kell, hogy a két tényező sem tekinthető egyneműnek, hiszen Magyarországon a társadalmi nem különböző korokban és közösségekben mindig másként volt definiálható (Huszár, 2009).

Közkeletű vélekedés, hogy a nők **nyelvi képességeikben** túlszárnyalják a férfiakat, illetve, hogy a lányok felülmúlják a fiúkat (Füredi-Huszár, 1986), ami korai serdülőkorra kiegyenlítődik. A nőknek

gyorsabb a lexikális hozzáférésük, így a reakcióidejük is gyorsabb, hiszen a szóaktiválásuk 2786,6 ms, míg a férfiaké 3371,4 ms. (Gósy, 1998:193).

Hyde és Linn metaelemzéséből – melyet 165 amerikai vizsgálatából, és mintegy 1,5 millió ember tanulmányozásából vontak le – kiderült, hogy a nők olvasáskészségben, anagramma készítésben és esszéírásban is felülmúlták a férfitársaikat. Érdekes viszont azt a tényt is megemlíteni, hogy az 1973 előtti vizsgálatok nagyobb különbségeket mutattak ki a nők javára.

Más kutatók nem is igazán a lingvisztikai eltéréseket hangsúlyozzák, hanem olyan tényezőket mint: kockázattudatosság (Erneyes, Miller, Schafer, 1999), vagy erkölcsi orientáció (Jaffee, Hyde, 2000), illetve, önértékelés (Kling, 1999).

A nemek közötti eltérés aspektusai és a női princípium szerepe a gondolkodásban már régóta foglalkoztatja az emberiséget. Ezt számos felmérés, újságcikk, kommentár, irodalmi mű is méltán szemlélteti. Nézzünk meg pár példát a nemek közti nyelvhasználatra vonatkozó sztereotípiákra, amelyek méltán illusztrálják azt, hogy nem egyszer volt a figyelem középpontjában az a tény, hogy a férfiak és a nők nyelvhasználata eltérő:

„Úgy pörög egy nő nyelve, mint ahogy a bárány a farkát csóválja.”

„Az Északi- tenger előbb akar vízhez jutni, minthogy egy nő kifogyjon a szóból.”

„Sok nő, sok szó, sok liba, sok ürülék.”

„ A csend a nő legékesebb díszé.”

„ Az ékesszólás a férfi erénye, míg a nőé a csend” (Fasold, 1996).

Arisztotelész szerint a nő egy „fogyatékos lény”, Aquinói Szent Tamás szerint pedig „sikerületlen férfi”. A mitológia (perzsa, görög), és a zsidó–keresztény gondolkodás is utal a nők alacsony rendűségére ld. (a vallásos férfiak reggeli imájukban köszönetet mondanak mert nem nőnek születtek, továbbá a nőt úgy aposztrofálják, hogy a férfinhoz képest másodrangú ember, és a bűn forrása). A kereszténység a nőt teszi a „bűnbeesésért” felelőssé, mondván, a férfit ő csábította engedetlenségre, az isteni parancs semmibe vételére (Huszár, 2009).

Jóval kevesebb az az utalás, ahol a nőt „magasabb rendűnek” ábrázolják ld. (babiloni Istár, szemita Asztarté, görög Gaia, Rhea, Kübelé, egyiptomi Ízisz), akik mind a teremtés hatalmas erejét, kegyetlenségét és bőkezűségét képviselő női istenségek, akiknek alárendeltjei a férfi istenek (Huszár 2009).

Már Cicero is utalt arra, hogy a nők őrizték romlatlanul a régi nyelvet, mivel a nők nem vehettek részt a nyilvános beszédben ezért szűkebb volt a kommunikációs kapcsolatrendszerük (Kiss, 1995).

Rousseau véleménye szerint mindig is kevés írónői alkotás létezett, és ha volt is valaha akkor az ugyanolyan hüvös szépségű mű volt mint alkotójuk.

Amikor Miltonnak felvetették, hogy taníttassa lányát, a következő megjegyzést tette:” Egy nyelv is elegendő egy nőnek.” (Coates, 1993).

Mikor Henry Tilney kijelentette, hogy a nők hibás stílusban írnak levelet, merthogy a témát illetően általános hiányosságai vannak - nevezetesen nem figyelnek az írásjelekre és gyakran a nyelvtant is ignorálják -, akkor egy nagyon alapvető tényezőt nem vett figyelembe, mégpedig azt, hogy régen a férfiak jóval több oktatásban részesültek, ezért az írott nyelvi formát hozzáértőbben művelhették, mint a nők. Mi több, a 70-es évek statisztikáját tekintve kétszer annyi analfabéta nő volt a harmadik világban, mint férfi (Coates, 1993).

Az első nyelvészeti kutatáson alapuló utalás a női és férfi nyelv diszkrepanciájára 1664-ben történt egy Breton nevű dominikánus szerzetes által, aki karibi–francia szótárában utalt a nyugat-indiai Kis-Antillákon élő karibi nők és férfiak beszédének részleges különbségeire. Az erről a népcsoportról szóló részletesebb leírás Rochefort misszionáriustól származik, aki arra tett utalást, hogy a Kis-Antillákon élő karibi nők és férfiak eltérőképpen beszélnek tekintettel a rokonsági fokok és a testrészek más megnevezésére. A nők számára tilos volt bizonyos szavak kiejtése, elsősorban a harcra és a küzdelemre vonatkozó szavak voltak tiltottak, továbbá az arawak nyelvet beszélték, míg a férfiak ennek egy karibi elemekkel dúsított változatát használták. A nyelvhasználat eltérését a nőablással magyarázták, mely során a meggyilkolt férjek asszonyaival házasodtak az új törzs tagjai (Breiner 1996: 30-33).

Hevelock Ellis a XIX. században élő antropológus viszonylag korán megpróbálta összehasonlítani a két nem beszédstílusát és azt a konzekvenciát vont le, hogy a nők jobb beszédképességgel rendelkeznek, mint a férfiak.

James Bradstreet és George Lyman Kittredge 1900-ban a nők sajátos „dialektusáról” ír, amely a férfiakétól elsősorban a szókincsében különbözik. Véleményük szerint a nőket ezen kívül konzervatív nyelvhasználat és a férfiakéhoz képest tisztább kiejtés jellemzi (Huszár 2009).

Az első hosszabb leírás 1922-ben jelent meg a nőkre jellemző nyelvhasználatról, Otto Jespersen dán nyelvész könyvében, mely nem módszeres kutatáson alapszik, hanem anekdotikus megfigyeléseken. Jespersen a nyelv természetéről szóló könyvében egy teljes fejezetet szentelt a nők nyelvhasználatára és az alábbi konzekvenciákat vont le:

- **A nők őrzik a nyelv tisztaságát, óvják az obszcenitástól, és a vulgáriságtól**
- **a nők nyelvileg konzervatívak**
- **szókincsük szegényesebb, mondataikat gyakran hagyják befejezetlenül**
- **gyakran használnak üres, vagy túlzó mellékneveket**
- **az alárendelő mondatfípussal szemben a nők előnyben részesítik a mellérendelő szerkezeteket.**

Ezek a konzekvenciák a nők nyelvhasználatát alsóbbrendűnek állítják be, mi több a férfiakét meg sem említi, mivel a nyelvész a férfiak nyelvhasználatát normatívaként szemléli (Schleicher, 2003). Mindazonáltal, megjegyzendő, hogy Jespersen megfigyelései nem módszeres kutatási eredményekre támaszkodnak, mint az őt követő empirikus, tudományos alapokon nyugvó kutatók eredményei. Szerinte leginkább a férfiak tekinthetők nyelvújítóknak a nőkkel ellentétben, mivel ők hoznak új kifejezéseket a nyelvhasználatba, ezért a férfiak nyelvi kultúrája csodálatraméltó, míg a nőké elítélendő. A női beszéd silányabb szintaktikai felépítést mutat és mondataikat gyakran be se tudják fejezni, mely szerinte kisebb koponyaméretükből adódik. A szubjektivitás abban is tükröződik, mikor egy kísérletben nők és férfiak olvasási tempóját és emlékező tehetségét vizsgálták, annak ellenére, hogy a női mutatók voltak jobbak, ezt azzal magyarázta, hogy a gyorsabb olvasási tempó a „szellem üres tereinek betöltésére szolgált”, ellentétben a férfiak lassúsága, „az olvasottak kritikus felülvizsgálatával magyarázható”.

Regina Flannery megbízható etnográfiai és antropológiai terepmunkát végzett, mely kapcsán 1946-ban megjelent cikkében egy olyan amerikai őslakos közösség által használt nyelvre mutatott rá, ahol egyes kötőszavakat kizárólag csak nők, másokat pedig csak a férfiak használnak (Flannery, 1946). Ez a *gros ventre* nyelv melyben kínosan ügyelnek a nemi változatok korrekt használatára, ellenkező

esetben biszexualitással bélyegzik meg őket. A kutatónő leír egy olyan esetet, mely során egy anya a „szégyentől lehajtotta a fejét”, valahányszor azt hallotta, hogy a fia „úgy beszél, mint egy nő” (Hall, 2003:357).

A döntő változást a gendernyelvészet terén az 1960-as évek hozzák, amikor is az „elnyomott csoportok” egyenjogúságért folyamodnak és ezáltal az érintettek tudományos eszközökkel is vizsgálni kezdik saját csoportjukat.

Az áttörést 1973-ban Robin Lakoff hozta, aki írásaiban azt fejt ki, hogy a nők helyét a társadalomban már a nevelés folyamatában meghatározza az, hogy a „női beszédre” szocializálják őket. Szerinte az amerikai nőgyűlölő sztereotípiák közé tartozik, hogy a nők nem képesek követni a társalgás szabályait: pontatlanok, bőbeszédűek, elkalandoznak a tárgytól, minden létező nyelvtani szabályt megsértenek. A férfiak beszéde ezzel szemben pontos, tömör, a témára vonatkozó. A férfiak eszerint az emberi nyelv teljességét tudhatják magukénak, és adekvát módon használják. A nők ezzel szemben a nyelvi rendszernek csak töredékét birtokolják, és rosszul, nem hatékony módon használják. Vagyis, a nők nyelvhasználata a férfiéhoz képest töredékes „deficit”. A deficithipotézis képviselői szerint a nők sajátos nyelvhasználatának minden eleme hatalomnélküliségüket tükrözi. A hipotézis alapkönyve Robin Lakoff 1973-ban megjelent tanulmánya a „Language and women’s place” (Huszár, 2009).

Lakoff gondolatébresztő írásai nagyon sok kutatást inspiráltak és ennek köszönhetően a hetvenes években kutatási programok, tanszékek alakultak a férfiak és a nők eltérő nyelvhasználatára, mi több a gendernyelvészet bevonult az egyetemi oktatásba is (Huszár, 2009).

Az első gendernyelvészeti kurzust Mary Richie Key tartotta 1970-ben az irvine-i Kaliforniai Egyetemen. Azóta ez a kurzus a legtöbb országban bekerült a társadalomtudományi karok kínálatába, a tudományterület legfőbb felméréseit pedig alkalmazzák a társadalmi gyakorlatban és a közoktatásban is. Számos kutatásnak történelmi, irodalmi, pszichológiai és szociológiai vonatkozása is van. A nemek közötti nyelvhasználatbeli eltéréseknek egyéb aspektusait is kutatták, így az antropológiai, dialektológiai, szociálpszichológiai és földrajzi vonatkozásokat is egyaránt. A nők szerepe egyre inkább felértékelődik a közéletben, egyre többen vállalnak munkát, töltenek be fontos állást a politika, a közigazgatás és a gazdasági élet területén. Kezdetben, elsősorban a női nem nyelvhasználatát kutatták a - gender-studies keretében -, azzal a hallgatólagos feltételezéssel, hogy a férfi nyelvhasználat a norma vagyis az „emberi nyelvhasználat”, ehhez viszonyítva lehet és érdemes a női változatot, mint eltérést megragadni. Ez a szemlélet abban változott, hogy a huszadik század kilencvenes éveitől kezdve férfikutatások is folynak, melyek a sajátos férfi kultúrát, nyelvhasználatot teszik meg vizsgálódásuk tárgyává (Huszár, 2009). Napjainkban többek között a finnországi Helsinki Egyetemen folynak mélyreható kutatások a gendernyelvészet terén, továbbá hazánkban számos egyetem tanszékén. A gendernyelvészeti kutatások tovább folynak, intézményesült, kapcsolódó konferenciák követik egymást, tanulmánykötetek jelennek meg, és számos értékes munka születik a női és férfi kommunikáció magyar-és idegen nyelvű közösségekben megfigyelhető sajátosságairól.

A **gendernyelvészet eredményeit** tekintve - a teljesség igénye nélkül -, olyan különbségekre mutat rá az egyes nyelvi szinteken, melyek a legszembetűnőbbek, illetve azokra a lingvisztikai szintekre melyeket a saját két korpuszomban is megvizsgáltam. A későbbiekben kitérek olyan jelenségekre is mint szexizmus, feminista kritika, és a gender különböző aspektusai. Végül olyan okokat taglalok, melyek eredményezhetik a két nem eltérő nyelvhasználatát –modellek, hipotézisek –, illetve olyan irányvonalakat körvonalazok, melyek további genderkutatásra ösztönözhetik a nyelvészeket.

Egy európai ember számára a nemek közötti eltérések talán a fonetika és a fonológia szintjén a legmeglepőbb, mert nehezen tudnánk elképzelni, hogy egy férfi és egy nő más hangot ejtsen ki ugyanazon szónál. A **fonológiai oppozíciót** tekintve a csukcsoknál Jespersen az alábbi megfigyeléseket rögzítette: „Míg a férfiak az alábbi szavakat: „nirak” (kettő), „rerka” (rozvár) ebben a hang-összetételben ejtették, addig a nők „nizak”, és „zerka” -ként”.

A sumer nyelv női változata, az emesal az alábbi hangok használatának tekintetében tér el a férfiak által beszélt jelöletlen változattól, az emegirtól, /g/-/m/, /g/-/d/, /g/-/b/, /d/-/z/.

Claude Lévi-Strauss a dél-amerikai nyambikvárak körében szerzett tapasztalatai alapján említi a nők selypítő beszédstílusát, ami abból eredendő, hogy a férfiakkal ellentétben némely beszédhangot nyelvhegygel képeznek (Huszár, 2009).

A Kairóban beszélt arab férfi és női változata abban különbözik egymástól, hogy azokban a fonetikai helyzetekben, melyekben a férfiak /t/ és /d/ hangot ejtettek, a nők a két beszédhang palatalizált változatait, a /ty/ és /gy/ hangokat használták (Rosenhouse, 1998:133).

A már említett amerikai gros ventre indián nyelvben pedig, ott ahol a nők palatizált veláris zárhangot használnak, a férfiak palatizált dentális zárhangot (Wardhaugh, 1995:284).

Egy Montana törzsnél a veláris explozívát /k/ egy affrikáta váltja fel a férfiak beszédében. Ennél a törzsnél a kiejtésnek meghatározó szerepe van a szexuális identitást tekintve, mert abban az esetben, ha valaki felcseréli ezeket a bizonyos hangokat, akkor biszexuálisnak tekinthetik a törzs idősebb tagjai.

A bengáli indiai nyelvben a nők kezdő /l/ hangot használnak, ellentétben a férfiakkal, akik kezdő /n/ hangot ejtenek.

Meglepő módon az európai nyelvekben is nyomon lehet követni a nemek közötti fonetikai eltéréseket, mivel sok kutató szerint a nők inkább hajlanak a presztízis használatra, továbbá a sztenderd és a hiperkorrekt formákra, mint férfitársaik.

Norwichban például az /ŋ/ hang presztízis variánsát használják inkább a nők. Glasgowban, a /I/ hang helyett az /A/ hangot, vagyis annak presztízis formáját használják a nők (Coates, 1993).

Az 1964-ben Fischer által végzett New-England-i kutatás is kimutatta, hogy a nők kétszer annyian használták a sztenderd / Iŋ / hangot, mint a férfiak.

Fonetikai síkon haladva tovább elmondható, hogy a nők alaphangja magasabb mint a férfiaké. Míg a férfi zöngéjének az alaprezgése 80-140 Hz, úgy a nőé 160-260 Hz. (Kassai, 1998). Ez a különbség anatómiai, biológiai, kulturális és szociális tanulási folyamatokkal és eltérésekkel magyarázható, illetve többek között azzal is, hogy a férfiak hangszalagjai hosszabbak és vastagabbak.

Gocsál szerint a nők gyorsabban és „levegősebb” kiejtéssel beszélnek, amely kulturális tanulásra is visszavezethető. A férfiak több kitöltött szünetet alkalmaznak viszont mint a nők.

A nők gazdagabb mondatfonetika eszközzel élnek, dallamosabban, szívesebben beszélnek és nagyobb kiterjedésű dallamsémát használnak (Hewton, 1995:60). Sok esetben még a kijelentő mondatokat is kérdő intonációval alkalmazzák.

A **beszéd hangzásában** megragadható különbségeket tekintve elmondható, a nők **alaphangja** általában magasabb, mint a férfiaké. A fiúk és a lányok hangszalagjainak különbsége a nemi hormonok, de leginkább a tesztoszteron fokozott termelésének hatására kezd tíz és tizenhat éves korban kialakulni. Érdekes ugyanakkor, hogy a szociális tanulás útján kialakult társadalmi nem

determinálja, hogy az egyes nyelvek női és férfi anyanyelvi beszélőinek alaphangmagassága jelentősen eltér egymástól. A magyar nők alaphangja példának okáért, átlagosan 184 Hz, ami lényegesen mélyebb, mint a spanyol, francia, lengyel vagy orosz nőké. Ugyanakkor a férfiak esetében az átlagos hangmagasság 103 Hz. Spanyol beszélőknél jóval magasabb ez az érték mivel a férfiaknál 130, a nőknél pedig 230 Hz. az alapérték. Egy 1970-es években véghezvitt vizsgálat amerikai férfiak és nők alaphangja között nagyobb magasságkülönbséget mutatott ki, mint az európai minták között. Noha a hangmagasság testi alapja a hangszalagok eltérő hosszúsága csak a kamaszkorban kezd kialakulni, a fiúk már hatéves koruk körül elkezdnek mélyebb hangon beszélni mint a lányok, azáltal, hogy a gégefőjüket leszorítják, és a hangzó üreget tudatosan megváltoztatják. Amikor egy új nyelvet kezdenek tanulni akkor a nyelvtanuló rákényszerül arra, hogy megközelítse az adott nyelvet anyanyelvként beszélők szokásos alaphangmagasságát. Ugyanakkor, a szociális tanulás útján kialakult társadalmi nemből következik, hogy az egyes nyelvek női és férfi anyanyelvi beszélőinek alaphangmagassága jelentősen eltér egymástól. Az egyes nyelvek anyanyelvi beszélői ezen kívül eltérő tempóban is beszélnek. Példának okáért, a magyar beszélők átlagos tempója közepes helyet foglal el más nyelvek között. A férfiak és a nők beszéde különbözik egymástól még a tempóban is, mivel a nők gyorsabban beszélnek. A férfiak és a nők beszédében mért szünetek kapcsán Huszár, tizenhét óras hanganyagban górcső alá vette a szünet és a kitöltött szünet ld. „hm, öö” hangzóit. Kutatásában kimutatta, hogy a férfiak szignifikánsan több kitöltött szünetet alkalmaztak, mint a nők, melyet további német és angol genderkutatás is alátámasztott (Huszár, 2006).

A további különbség az, hogy a férfiak a tüdőből kiáramló levegő nagyobb hányadát használják fel hangképzésre, mint a nők. A mondatfonetikai eszközökkel viszont a nők gazdagabban élnek, dallamosabban beszélnek, változatosabb intonációs sémákat használnak, mint a férfítársaik. A nyelvi képességek vizsgálata a pszicholingvisztika vizsgálódásának körébe tartozik. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének Kempelen Farkas Laboratóriumában, továbbá az ELTE Fonetikai Tanszékén folytatott kutatások e tekintetben hoztak újdonságot.

Több nyelvből származó adatok bizonyították, hogy a nők gyakrabban mondtak kijelentő mondatokat kérdő intonációval, mint a férfiak (Huszár, 2009).

A **sztenderd kiejtést** tekintve több kultúrában is nyomon követhető a már említett fonológiai opozíció.

Kalmár György 1770-ben megjelent Prodomusában említi a belga nők, férfiatól eltérő „selypes” ejtését.

A Moszkva környéki regionális köznyelvben használatos ejtési változat az ún. cokanye, nőknél gyakrabban figyelhető meg, mint férfiaknál. A sztenderd normák betartását tekintve a kutatók szerint a legtöbb esetben a nők hajlamosak rá. Ennek a nyelvi viselkedésnek több magyarázata van: az első a nők szociális státusza, a második a nők társadalomban betöltött szerepe, a harmadik a nők alárendelt státusza, a negyedik maga a beszédfunkció abban az értelemben, hogy az „férfiasságot” és erőteljességet vonhat maga után. Az első magyarázat azt állítja, hogy a nők jobban tudatában vannak státuszuknak, mint férfi társaik, s jobban tisztában vannak beszédjelzéseikkel és szociális háttérükkel (Coates, 1993).

Köztudott, hogy a sztenderd nyelvhasználatot a magas szociális státuszhoz társítják. Az egyik amerikai tanulmány garázsokban és hotelekben dolgozó nők nyelvhasználatát hasonlította össze olyanokéval, akik otthon dolgoztak. A tanulmány azt a következtetést vonta le, hogy a fizetett, alkalmazott nők több sztenderd formát használtak. Ugyanez a jelenség volt tapasztalható Belfastban és Ballymacarrett-ben. Azt sem árt figyelmen kívül hagyni, hogy az alárendelt rétegektől elvárják, hogy udvariasak legyenek, viszont az udvariasság egyben megegyezik a sztenderd nyelvhasználattal

is. A nők maguk gondoskodnak szükségleteikről azért, hogy a társadalom értékelje őket. Azáltal, hogy sztenderd formákat használnak, megőrzik tekintélyüket. A nők nem akarják beszélőpartnerüket megsérteni, s ez nagyon biztató a partner számára. Ez a viselkedés is méltán tükrözi a nők finom érzékenységét partnerükkel szemben (Coates, 1993).

Gordon asszociációs kapcsolatot állapított meg a nem sztenderd ejtés, a normától eltérő szintaxis és a promiszkuitás között. Meglátása szerint, a középosztálybeli nők azért, hogy elkerüljék ezt az asszociációt, gondosabb kiejtésre törekednek, és olyan hiperkorrekt formákat használnak, mint a betűejtés.

Trudgill felmérései azt mutatták, hogy a férfiak a lakóhelyhez, illetve a csoporthoz kötődő nem sztenderd normákat preferálják (Trudgill, 1998).

Fischer ugyanezt a tendenciát állapította meg, mikor 3-6 éves gyermekeket vizsgált, ahol kiderült, hogy a fiúk, a férfiak által preferált nem sztenderd kiejtési normát követték, akárcsak Romaine edinburgh-i iskolásokon végzett felmérésében.

Coates, hatéves gyermekeket kutató vizsgálatában megállapította, hogy a fiúk 60%-a, a lányoknak pedig 20%-a a regionális kiejtést /au/ preferálta. Vizsgálatából az is kiderült, hogy a fiúk, még 10 éves korukra sem sajátítják el egészen a köznyelvi normát. A 9 éves angol gyermekek már arra is képesek voltak, hogy a megadott tizenkét nyelvi változó közül nyolcat nemhez kötöttek, a tizenkét évesek pedig valamennyi változót a két nem valamelyikéhez kötötték (Coates, 1993).

Köztudott, hogy a nők a hangtanban is normakövetők, sőt egyesek a nyelvi piachoz (linguistic market) alkalmazkodnak. Sokan csatlakoznak közülük telefonos ügyfélszolgálathoz is ahol szakmai követelmény a normatívhoz közel álló ejtés, és válnak a „nyelv technikusaivá” (Eckert, 1998:67).

Az artikuláció kapcsán nem szabad megfeledkeznünk a gyorsbeszéd-folyamatokról sem, mely mindkét nem sajátja. Ilyen folyamatot takar a mássalhangzótörlés, és a hasonulási folyamat egyaránt.

Mássalhangzótörlések esetében a leggyakrabban a /h/ törlődik, például tehát [tɛa:t], lehet [lɛæt]. Utána következnek a likvidák, azaz /l r j/, például velem [vɛɛm]. Az /l/ különösen labilis fonéma főleg szótagvégén, például „fel kell jönnöd” [fɛ:kɛ:jön:öd]. Az /r/, szó végén is törölhető, mint az „egyszer” [ɛts:ɛ:] esetében.

Beszélhetünk magánhangzó törlésről is melynek legközönségesebb típusa a szinkópa, azaz a rövid hangsúlytalan magánhangzó kiesése olyan környezetben, melyet általában „kétfelől nyitott szótagnak” neveznek. Nemcsak hangsúlytalan magánhangzó törlődhet, hiszen az első szótag, azaz a hangsúlyos törlődött például a „leány” (<lány), „reá” (<rá) szavakban, ahol ezek a szavak lexikalizálódtak is. Úgy mond „műveletlen ejtésnél” is megfigyelhető magánhangzótörlés, mint „higiénia” (<higénia), „meteorológia” (<meterológia).

Nem beszédtempó kérdése a gondozott, a fesztelen, és a lezser beszéd közötti különbség (bár a beszédtempó növelése általában együtt jár a beszédstílus lezserebbé válásával).

A beszédtempót befolyásoló tényezők közt megjelenik a beszélő neme is. Gocsál (2001) vizsgálatai azt mutatják, hogy a férfiak és nők között nincs szignifikáns különbség sem a beszédtempó, sem az artikulációs tempó vonatkozásában. A tempóértékeket tekintve a nők egységesebb csoportot alkotnak. Szünettartást illetően viszont a nők szignifikánsan kevesebb szünetet tartanak, mint a férfiak. A hölgyek jobban kihasználják a rendelkezésre álló időt, azaz ugyanannyi idő alatt, például 1 perc, több hangot ejtenek ki, így több szót is. Ebből adódóan női beszélő esetén a hallgatót több információ éri, figyelmét jobban leköti. Valószínűsíthető, hogy a kevesebb szünettel, de azonos artikulációs sebességgel beszélő egyént a hallgatók gyorsabb beszédűnek ítélik, mint azt, aki

ugyanolyan sebesség mellett több szünetet tart. Természetesen találkozhatunk valóban gyors beszédű nőkkel és férfiakkal egyaránt (Gocsál, 2001).

A közvetlenebb beszédstílus többnyire a tempó gyorsulásához vezet, így nem csoda, hogy a kutatásomban, az általam rögzített spontán beszédsekvenciákon belül gyakoriak lesznek a fent említett hangképzések. Disszertációmban, az „Eredmények” címszó alatt a gyorsbeszéd-folyamatokat számszerűen említem az asszimiláció, a hangkihagyás és az asszimilációs hangkihagyás eseteinek számával. Gósy szerint (2004), a beszédelemzés szempontjait az alábbi részterületeken vizsgálhatjuk artikulációsan, akusztikai szempontból és a feldolgozást (észlelést) illetően:

- fonetikai elemek (artikulációs gesztusok, fonetikai jegyek stb.)
- fonetikai egységek (beszédhang, hangkapcsolat, szó stb.)
- **fonetikai szerkezetek (dallamszerkezet, szövegrészek struktúrája stb.)**
- **fonetikai események, történések (szünettartás, hangmagasság-változás stb.)**
- **fonetikai szabályok (hangképzési, hangsúlyozási szabályok stb.)**
- **a spontán beszéd sajátosságai (megakadásjelenségek, dallamviszonyok stb.)**
- **a beszéd univerzális és egyéni sajátosságai (fiziológiailag meghatározott, illetve individuális tények)**
- **a beszéd általános és nyelvspecifikus jelenségei**

Korpuszaimban a fonetikai szabályokon belül a hangképzéseket és a spontán beszéd sajátosságait vizsgáltam. A gyors beszéd természetes velejáróit vettem górcső alá a nemek tekintetében.

A morfológiai szintet tekintve, Kaliforniában a Yana és a Chiquita férfi indiánok - ellentétben a nőkkel -, még egy ragot fűznek hozzá a szavaikhoz abban az esetben, ha azonos neműekhez beszélnek. Például ha egy nőhöz beszélnek, a „szarvas” szóra azt mondják, hogy „ba”, a „ba-na” helyett, amit egy férfinak mondanának. Sapir szerint ez a jelenség a megadott kommunán belül a nők alacsonyabb státuszára utal. A morfológia kapcsán fontos megemlíteni, hogy a személyragok a társadalmi nem változásait dokumentálják. A hindi nyelvben például az ige személyragjaival utal a beszélő személy nemére.

Érdekességgéppen megemlíteném, hogy a két nem között álló eunuchok, a hijrák pillanatnyi külső megjelenés, azaz ruha alapján választják meg a személyragot (Hall, 1997).

Ha a morféma jelöli a beszélő vagy a szóban forgó személy nemét, általában a férfira utaló alak a jelöletlen, a nőre pedig a jelölt jut. Az Ausztráliában beszélt yanyuwa nyelvben a női beszélők prefixumokkal jelölik a névszókön és az igeiken a beszélő nemét. Itt a női alak a jelöletlen, a férfira utaló a jelölt (Huszár, 2006).

A Bolíviában élő chiquitákról a férfiak a nőkre referáló jelöletlen alakokkal szemben a –tii képzőt használják, ha férfiakról beszélnek, a nők beszédéből viszont hiányzik ez a megkülönböztetés (Jespersen, 1990:204).

A tuniszi arab nyelvben is találhatunk a két nem által használt eltéréseket, nevezetesen a kicsinyítő képző esetében. Míg a férfiak a kicsinyítő képzős alakokat szóközi értelemben vett kicsinyítésre használják, a nők ezt a familiáris-kedveskedő regiszter elemeiként (Rosenhouse, 1998:137).

Ha a japán személyes névmásokat megvizsgáljuk, akkor láthatjuk, hogy rosszallást kifejező női személyes névmás nincs (Kiss, 1995). A japán nőktől elvárják, hogy külső-és belső viselkedésben nőiesek legyenek. Ha másképp viselkednek, vagy férfi viselkedne így, akkor azt nem néznék jó szemmel. Míg a nők esetében gyakoribb a tompító partikula (kano, ne, wa), addig a férfiaknál a nyomatékosító partikulák a gyakoribbak (ze, zo). A japán nők gyakrabban használják az olyan módosító szavakat, mint: „egy kicsit”, „ha lehet”, „is”, „nagyon is”, „nem nagyon”, „szintén”, „valahogy”. A nők továbbá szerényebben kérnek és nagyobb fokú a diszkrétségük is (Matsumoto, 1993).

Az **alaktani** különbség kapcsán megfigyelhető a karibi francia bennszülöttek nyelvében, az elvont főnevek nemére utaló használat, ugyanis a női beszélők ezeket a főneveket hímnemben, míg a férfiak nőnemben használják őket (Kiss, 1995).

A Louisiana állam egyik indián nyelvében az igealakok között szabályos alaki különbség van. Ha az ige nazális magánhangzóra végződik, akkor a férfi nyelvhasználatában többlettoldalék jelenik meg és /s/ hangra végződik. Ez történik a nők által használt „lakaw” (megemel) szó esetében is, ami a férfiaknál „lakaws” – ra módosul (Kiss, 1995).

Edina Eisskovits, a Sydney munkásövezetében élő kamaszokon végzett kutatómunkájában a nem sztenderd múlt idő és a nem felcserélhető „don't” használatát vizsgálta. Felmérése alapján kimutatható, hogy az utóbbi használata egyértelműen nem-specifikus a férfiak körében.

Hazánkban Kontra Miklós végzett metaelemzést a rendszerváltás kori Magyarországon, mely során 832 adatközlő alkotott grammatikai ítéletet egyes nyelvtani szerkezetekről, és nyújtott szóbeli produkciót. A populációt az iskolázottság, település, életkor, foglalkozás, ingázás, etnikum, mobilitás és a nemek aspektusából csoportosította. A kutatás kiterjedt a hiperkorrekció, a nyelvi norma és a nem sztenderd nyelvhasználatra egyaránt. Az eredmény szempontjából a nemek tekintetében azt találta, hogy a nyelvi ítélet nem csak az iskolázottsággal, és a településsel függ össze hanem a nemmel is, például a „hijába” szó kapcsán, melyből míg a fiatal nők 78%-a kihúzta a „j” betűt, addig a férfiaknak a 62%-a ítélte csak helytelennek (Kontra, 2003). A kutató szignifikáns nemi hatást mutatott ki annak kapcsán, hogy a nők sztenderdebbek a stigmatizált, egyes szám, első személy feltételes módjánál (nák), „szukszüksülésben”, az „az miatt”, és az egyes szám első személyű /k/ megítélésében. Ugyanakkor a férfiaknál kisebb arányban ítélték nyelvtanilag helyesnek az ikes „innám” (egyet) és a „tehesse” szót. A metaelemzés rámutatott arra, hogy a nők életkor szerint standardizálódnak. Míg az ingázó férfiak jobban ítélték meg a „nák” használatát, addig az ingázó nők a férfiaknál nagyobb arányú hiperkorrekt formát használtak ld. „edze” (m). A nők a férfiaknál jobban alkalmazkodnak azokhoz a szociolingvisztikai normákhoz, amelyek nyíltan elő vannak írva, de kevésbé alkalmazkodnak a nem előírt normákhoz. A falvakból ingázók a nem ingázóknál nagyobb arányban használják a sztenderd változatokat, továbbá a helyben dolgozók esetleges nemi különbségei nagyobbak, mint az ingázók nemi különbségei (Kontra, 2003).

Érdekességképpen, épp az ellenkezőjét tapasztalhatjuk Braziliában (Brazília peremvárosában), Norwichban, és Pont-rhyd-y-fenben (walesi bányász közösségben), ahol az alacsony státuszú nők több köznyelvi formát használnak. Erre a jelenségre az a teória szolgál magyarázatul, mely szerint a köznyelvi formák hagyományörző és vidékies értékeket közvetíthetnek ott, ahol a sztenderd forma egyenértékű a városi normával. Ugyanakkor, az is fennállhat, hogy a köznyelvi forma nem elfogadható attitűdöt tükröz ott, ahol a sztenderd nyelv a felnőtt középosztály nyelve (Coates, 1993).

A **konzervativizmus** és a **nyelvmegőrzés** terén a két nem közötti fizikai és lelki eltéréseket kell elsősorban figyelembe venni. Ez a két faktor járul hozzá ahhoz, hogy a nők jobban ragaszkodnak az

archaikus formákhoz, mint a férfiak. Azáltal, hogy házasságot kötnek, egy új családi környezetbe kell beilleszkedniük, ezért elsősorban ők azok, akik nagyobb érzékenységet mutatnak az új és a fennkölt, presztízs értékű kifejezések iránt. Nem szabad továbbá arról sem megfeledkezni, hogy a nők a gyermeknevelés nyelvi követelményei és a státusztudatosság nagyobb foka miatt követik a köznyelvi formákat. Mindazonáltal, a nő és a férfi eltérő kommunikációs hálózatot alkotnak. Van olyan nézet is, mely szerint a férfiak zártabb közösséget alkotnak tekintve a munkahelyi és a kedvteléseik színtereit, míg a nők nyitott hálózatot az iskolai, a gyermeknevelési, szomszédi és a rokonsági kapcsolatok ápolásával. Ebből következően jobban ki vannak téve az új hatásoknak, a presztízs formáknak, és a köznyelvnek. Ahhoz, hogy könnyebben tudjanak integrálódni a közösségekbe, illetve hogy kompenzálhassák társadalmi alárendeltségüket folyamatosan sajátítják el ezeket a normákat (Cheshire, 1991).

Normakövetés szempontjából számos kutatás utal arra, hogy nyelvi tekintetben a nők konzervatívabbak, hagyománykövetők, ugyanakkor nyelvhasználati újítók is egyben. A nyelvhasználati hagyományörzés a tradicionális népi értékek iránt való érzékenység, elsősorban az idősebb vidéki asszonyokra jellemző. A nyelvhasználati újítók a felfelé törő mobilitás érdekében tisztább hangképzéssel, csiszoltabb szóválasztással igyekeznek beszélni. A megfigyelések szerint a férfiakat ugyanakkor a szociális csoporttal való szolidaritást jelző „rejtett presztízsű” formák alkalmazása jellemzi, mivel a helyi kötődésű csoportok – sörözőkben, sportrendezvényeken találkozók ismerősök – a sztenderdtől távol álló helyi nyelvi változatot beszélték. Ez a beszédstílus a férficsoporthoz tartozók belüli a szolidaritás kifejezője (Huszár, 2009).

A nyelvmegőrzés mellett a nők a nyelvi norma változásában is vezető szerepet játszanak Labov szerint. Ez abból adódik, hogy a nők „előkelőbb” társadalmi osztály használatából eredő változások esetében, gyorsabban követik az új presztízst tükröző formák használatát, mint a férfiak. Másfelől pedig az alacsonyabb társadalmi osztály használatából eredő változások esetében is ők a kezdeményezők. Továbbá, a nők társadalmi helyzetének megítélésében fontosabb szerepet játszanak a szimbolikus jelentések, mint a teljesítmény vagy a vagyon (Eckert, 1989). A nők a szimbolikus tökélet a sztenderd illetve presztízs orientált nyelvhasználatot teremtik meg (Bourdieu, 1991). A magasabb presztízshez való orientálódást jelenti azt is, hogy a kétnyelvű közösségben a magasabb presztízsű nyelvet részesítik előnyben, a németet a magyarral az oroszot az ukránnal szemben (Bilaniuk, 2003).

A **lexémák** tekintetében külön kiemelandő a **verbális tabuk**, az **„üres” melléknevek**, és a **nyomatékosító szavak** használata a nemek tükrében.

Lakoff 70-es évekbeli egyik vizsgálatának a középpontjában a finom megkülönböztetésre alkalmas színnevek álltak, melyek kizárólagos használatát a nőknek vélte. Ilyen színneveket emelt ki, mint: „mauve”, „beige”, „magenta”. Konklúziójában, a kedveskedő megszólításokat, mellékneveket és nyomatékosító elemeket is a nőknek tulajdonított olyanokat mint: „adorable”, „charming”, „sweet”, „lovely”, „divine”, „such a”, „kind of” szavakat.

A **lexikai** különbségek kapcsán, Jespersen mintegy sztereotípiaként említi azt a megállapítást, mely szerint a férfiak szókincse jóval bővebb, mint a nőké. Konklúziója abból a felmérésből fakad, amit amerikai főiskolásokkal végzett, s melyben arra kérte őket, hogy írjanak le 100 különálló szót. Kijelentését ezzel az egy bizonyítékkal tudta alátámasztani. Felmérése szerint a nők a „szép” és „csinos” szavakat elég széleskörűen használják. Ami a **nyomatékosító szavakat** illeti, szerinte az „annyira” szó egy örök érvényűen feminin kifejezés, mely az „aranyos” jelzővel párosítva igen elterjedt a nők körében (Coates, 1993). Magyarázata erre a női nem által preferált használatra az, hogy leginkább a nők azok, akik hirtelen megszakítják mondataikat anélkül, hogy befejeznék.

Szerinte a nők úgy kezdenek el beszélni, hogy át sem gondolják előtte, hogy miről is akarnának beszélni.

Érdekes módon, Edelsky hasonló eredményre jutott a „feminin” jelzők kapcsán, bár 7, 9 és 12 éves gyerekeken végzett felmérést. Vizsgálatában arra kérte a gyerekeket, hogy válasszák ki azokat a kifejezéseket, amelyek szerintük egy nő szájából hangzhattak el. A 7 évesek automatikusan választották ki az „imádni való” kifejezést a nők részéről, míg a „fenébe” kifejezést a férfiakéről. A 9 évesek már kibővítették a skálát ilyen kifejezésekkel, mint: „oh, drágám”, „istenem, megtenné?” A 12 évesek szelekciójába a simuló kérdés is belekerült, mint női kifejezőeszköz, illetve, a „most azonnal”, és a „nagyon” kifejezések a férfiaknál, amit főképp utasításoknál használnak (Coates, 1993).

Kicsit messzebb, az Amazonas vidékére evezve, meglepő lexikai differenciákat tapasztalhatunk. Tayana, egy amazon indián nő saját törzse nyelvét, a tuyukát használja, és ezen a nyelven is beszél a gyermekeihez. Az első nyelve a desano, melyet akkor használ, amikor a férjéhez beszél, ugyanakkor válaszolni a tuyuka nyelvhasználatával fog neki. A kétféle nyelvhasználat magyarázata az, hogy az amazon indiánok körében egy gyermek anyja mindig eltérő nyelvet használ az apjától, mert az apák csak más törzsből házasodhatnak, és minden törzsnek megkülönböztetett nyelve van.

A **kommunikatív stratégiát** tekintve a **káromkodást kifejező lexémákat** és a **tabu kifejezéseket** is górcső alá vettem a gendernyelvészeti szakirodalomban. „A fűtyülő matrónak és a káromkodó nőnek a pokolban a helye” – tartja egy középkori közmondás. A középkorban és a reneszánszban egyaránt megfigyelhető volt az a tendencia, hogy a nyelvi finomkodást a vulgáriság váltotta föl, mintegy válaszként a Franciaországból kiindult irányzatra, amely a „tisztá nyelvet” képviselte.

A „Governour”-ben az is elhangzott, hogy egy gentleman a gyermekét csakis női nevelővel neveltetheti fel, mert biztos, hogy az nem fog káromkodni (Coates, 1993).

Lakoff szerint a nők nem használnak szalonképtelen, tapintatlan kifejezéseket, mi több, ők az eufemizmus szakértői.

Otto Jespersen szerint a nők ösztönösen vonakodnak a közönséges beszédűtől és sokkal inkább használnak kifinomult, burkolt és kitérő kifejezéseket.

Flexner 1960-ban végzett tanulmányában rámutatott, hogy a legtöbb amerikai szlenget a férfiak hozták létre és zömében ők is használják azt.

Lakoff és Kramer kutatásai szerint is a férfiak többet káromkodnak és gyakrabban használják a „francba” kifejezést, míg a nők ehelyett az „istenem” szót preferálják.

Ha a nyugati társadalom színterét vizsgáljuk meg, megállapíthatjuk, hogy a trágár szavak nyilvános használata a XIX-XX. században, a nők számára tabuszerűvé vált, avagy használatát az erővel és a férfiasággal asszociálták. Egy 1940-es felmérés azt mutatta ki, hogy a nők kevesebb trágár szót használnak, mint a férfiak (Huszár, 2009).

A **tabu kifejezések** kapcsán Caroline Humprey döbbenetes lingvisztikai felméréseket végzett Mongólia távoli településein, amikor a női tabunyelvet vizsgálta. Rámutatott, hogy a nők számára tiltott egyes szavak kiejtése, mint például a ragadozóké, a hegyké, a folyóké, mert azt tanítják nekik, hogy szellemek szállják meg ezeket az állatokat és helyeket, ezért tilos kiejteni a nevüket. Tilos továbbá kiejteniük a férjük bátyjának, apjának és nagyapjának a nevét, továbbá bármely férfi rokonának nevét. A nyelvi szabályok még arra is kiterjednek, hogy azokat a szótagokat is tilos a nőknek kiejteniük, ami ugyanaz, vagy esetleg hasonló a tiltott nevekhez. Ha például a férfi neve „Xarzun”, ami a „xarax” - „nézni” szóból származik -, akkor a nőnek ezt a szót kerülnie kell, továbbá

a „xar” szót is, ami „feketét” jelent. Ehelyett a szó helyett a „bargaan” szót kell használnia, ami mongolul azt jelenti, hogy „sötét”, „homályos” (Coates, 1993). Mongóliában ugyanakkor a nők, a nemi élettel kapcsolatban is gyakrabban használnak „ártatlan szavakat” (Kiss, 1995).

Hasonló tabu nyelv jött létre a bengáli közösségen belül, ahol a fiatalabb beszélőpartnernek tilos a feljebbvalóját a nevével szólítani. Mivel a nő, a férje alárendeltje, ezért nem ejtheti ki a férje nevét. Amikor utalna rá, akkor mindezt körülírással teszi, mint például: „suncho” („hallod?”). Ha például a férj neve „Tara”, ami „csillagot” jelent, akkor feleségének tilos férje nevét kiejteni, ehelyett a „nokkhotra” szót használja férje megszólítására, melynek jelentése „mennyei test”.

A tabu kifejezések kapcsán talán a legmegdöbbentőbbek a zulu nyelvben használt tabuformák, melyek megszegéseként halálbüntetési retorziókat alkalmaznak abban az esetben, ha például a feleség kiejtené az apósa, vagy annak férfitestvéreinek a nevét. Ha a tabunév /z/-t tartalmazna, akkor például az „amanzi” szó – mely „vizet” jelent – használata tilos lenne, és helyette az „amandabi” szót kellene használniuk (Coates, 1993).

A nő és a férfi eltérő szóhasználata a japán nyelvben is nyomon követhető, ugyanis már a 12–16. század körül kialakult egy több száz szavas szókészlet, amelyet kizárólag udvarhölgyek használtak. Ebből a szókincsből, valamint az úrinők és a kurtizánok saját szókincséből a 19–20. századra kialakult egy sajátos női szókészlet (Cseresnyési, 2004).

A nemek közötti nyelvi tabut tekintve, a laterális közvetettség szélsőséges formájára van szükség abban az esetben, mikor a közvetlen illokúciós aktusokat tabu tiltja. Előfordul ugyanis, hogy bizonyos ausztráliai népcsoportokban „anyósnyelvek” vannak jelen, melyeket olyan rokonok jelenlétében használnak, akik előtt tilos beszélniük (Pléh et al, 2001). Amikor például egy asszony kommunikálni akar a vejével, akit nem szólíthat meg közvetlenül, akkor egy közelben lévő kutyához vagy gyerekhez beszélhet csupán. Mivel közvetlenül nem mondhatja ki, hogy: „naindan naiya may ken ya’a” (vej, én dohányom semmi), ezért kerülőnyelven a lánya kutyájához szól: „kemian mampi naiya kon katume” („lányom fia azaz, a kutya a tuwa gyerek gyereke, én dohány semmi”). Abban az esetben, ha a vejnek nincs dohánya, akkor ahelyett, hogy közvetlenül válaszolna, ő is a kutyának intézi mondandóját: „naindan naiya katum”. („Fiú a kutyához, nekem sincs”). Ha mégis lenne egy kis dohánya, akkor azt mondhatná: „inwé nainda wetta” („Fiú itt van egy kis semmire se jó”). A Wik Monkan szubkultúrában az emberek az „oldalra beszédet” alkalmazzák (nonk wonk tonn) a lineáris címzetthez szóló „egyenes beszédhez” szemben (wik koi’um) (Pléh et al, 2001).

Chilében az Araukania kultúrában mást várnak el a férfi, és mást a női beszédétől. Az arakuaniai férfitől, aki kiváló társalgó és szónok, mi több, kitűnő emlékezővel is rendelkezik, a társadalma azt várja el, hogy gyakran kommunikáljon, mivel a beszéd a vezetői szerepvállalás, és a férfias értelem jele. Ugyanakkor a nő, nyugodt, alávett és férje jelenlétében hallgató. Az összejöveteleken, míg a férfiak kommunikálnak, addig a nők egy kupacban szótlanul ülnek, vagy legfeljebb suttognak. Ebben a szubkultúrában a nők csak egyfajta társas éneklés (ulkantun) segítségével fejezhetik ki az állapotukat, mely segítségével kifejezhetik a figyelmetlenséggel, helytelen bánásmóddal vagy a zavartságukkal kapcsolatos érzéseiket. Kizárólag abban az esetben nézik el egy nőnek a kiemelkedő verbális teljesítményt, ha egy szellem sámánisztikus közbenjárójaként szólal meg (Hilger, 1957). Amikor a feleség először lép be a férje házába, elvárják tőle, hogy némán a fal felé fordulva lekuporodjon, és senkire se nézzen. Hónapoknak kell elteltie, mire megengedik neki, hogy megszólaljon, de akkor is csak módjával.

Számos kultúrában előfordul, hogy hallgatást várnak el az új otthonába költöző ifjú asszonytól akárcsak az ősi Koreában. Az is gyakran előfordul, hogy csak bizonyos alkalmakkor engedik meg a

nőknek, hogy panaszkodhassanak, illetve azt, hogy ének útján kommunikálhassanak, mint India Bihar államában (Pléh et al, 2001).

Köztudott, hogy a nyelv nemcsak szabályok halmazából áll, hanem – szociológiai és kulturális – nyelvi tényezőkkel is párosul. Nem mindegy, hogy mikor szólalhatunk meg, mikor maradunk csendben, miről és hogyan beszélünk a különböző körülményekben, s ezt tükrözi a **kommunikatív kompetenciánk**.

A továbbiakban olyan **kommunikatív stratégiai** tényezőkre hívnám fel a figyelmet, melyeket a gendernyelvészeti szakirodalom is kiemel, illetve a korpuszaimban is vizsgállok, nevezetesen a közbevágásra, hűmmögésre, simuló kérdésre („ugye” partikula), együttbeszélésre, bókra, pletykainformációra, direktívára (utasítások), témaváltásra, diskurzusjelölőre és a konfliktushelyzet kezelésére.

A közbevágásokat vizsgálta West és Zimmermann, (Coates, 1993) akik 31 párbeszédet rögzítettek kávézóban, gyógyszerárakban és a Kaliforniai Egyetem campusán. A párbeszédok közül 10 zajlott két nő között, 10 két férfi között, és a maradék 11 vegyesen történt. A vizsgálat eredményeképpen elmondható, hogy a férfiak esetében 9 gondolat befejezés (együttbeszélés) és 46 közbevágás volt, a nőknél viszont ez az arány 0:2 volt. Érdekes megemlíteni, hogy a férfiak egymás között ritkán vágtak a másik szavába. A vegyes párbeszédok során viszont a férfiak sok esetben fosztották meg a nőket attól a joguktól, hogy beszélhessenek. A nők a vegyes párbeszédok során egyszer sem alkalmaztak gondolat befejezést, és vártak addig, amíg a férfi befejezi mondandóját (Coates, 1993).

A **beszélgetés irányítása és kontrollja** szempontjából is sok kutatás történt már. A 60-as években Rosenfeld, Dittman, Rutter és Stephenson is végzett megfigyeléseket vegyes nemű társaságokban spontán beszélgetéseket vizsgálva a beszédstratégia szemszögéből. Arra a konklúzióra jutottak, hogy a nőknél gyakoribbak a beszélgetés fenntartása szempontjából konstruktív elemek. Ilyenek például a visszakérdezések, a magasabb számú bátorító verbális jelzések, az élénk szemkontaktus és a bólogatás. Összességében úgy találták, hogy a nők többet tettek a beszéd fenntartásáért és érdekeltebbek is voltak.

Leet Pellegrini hasonló következtetésre jutott 1980-as vizsgálata során, mikor 70 TV beszélgetést vizsgált különböző nemű riportereket és szakértőket elemezve. Rámutatott arra, hogy a női szakértők többször alkalmaztak szolidaritási jelzéseket a témában nem járatos beszédpartnerrel szemben, mint férfi kollégáik.

Ugyanakkor Gunnarson mikor svéd doktoranduszok vegyes szemináriumi csoportját vizsgálta azt tapasztalta, hogy a férfiak több időt töltöttek beszélgetéssel, és több, – környezetükben magasra értékelt – kritikai megjegyzést tettek (Juhász-Kegyessé, 2011).

Hasonlóan zavaró lehet a férfiak részéről a destruktív hallgatás, melyre De Francisco mutat rá, házaspár kísérletében ahol a férfi nő arány: 63:37% volt.

Előfordul az is, hogy a nők nem kapnak aktív szerepet a kommunikációban. A férfiak átnéznek rajtuk, és ritkán veszik figyelembe a vita során tett észrevételeiket. Sok esetben a férfiak nincsenek tudatában a bántó, megkülönböztető magatartásuknak, és teljesen természetesnek érezték azt, a vegyes közösségben lefolytatott tudományos vitákban. Kramarac 30%-os női hozzászólást tapasztalt a vita során, de azok is igen rövidek voltak (Kramarac, 1988:45).

Zimmermann és West azt is megvizsgálta, hogy melyik az a partner, aki a közbevágás után elcsendesül. Azt tapasztalták, hogy az egyenmű párbeszédok esetében az átlagos csendszünet 1,35 másodpercig tartott, míg a vegyes beszélgetések esetében 3,25 másodpercig. Így elmondható az is,

hogy az esetek túlnyomó többségében a nők csendesültek el a közbevágások után. A vegyes párbeszédnekél a férfiak minimális visszajelzése késleltetett volt. Az olyan **minimális visszajelzések (hümmögés)**, mint: „hm” vagy „igen”, jelzésértékű lehet az aktív figyelem szempontjából. A férfiak csak rövid szünet beállta után használták ezeket a visszajelzéseket, ami arra enged következtetni, hogy kevésbé voltak érdeklődők, megértők és támogatóak.

Vannak mégis olyan kutatók is, akik inkább a társadalmi státuszt tartják fontosabbnak a nemnél, ez derül ki Frank 1990-es kutatásából is, ahol 23 angol és német nyelvű vonatkozó metaelemzéses vizsgálatot hajtott végre (Frank, 1992:49). Fontos tehát szem előtt tartani, hogy a személy társadalmi presztízse éppolyan lényeges, mint a társadalmi neme. Ez derül ki abból a vizsgálatból is, ahol női-férfi belgyógyászok és páciensek kapcsolatát vizsgálták. A férfi orvosok többet vágtak a páciens szavába, mint fordítva.

Leinfeller a nyelvi viselkedési mintákat is megvizsgálta és megállapította, hogy a nők inkább hajlanak az indirekt utasításokra, mert így nem kell szembe nézniük a hatalmi nyomás következményeivel. A madagaszkári társadalomban is a férfiakra például csak azért jellemző az indirekt beszédmód, mert az a magasabb presztízssű közlésmóddal jár együtt, míg a madagaszkári nők direkt közlésformája egy tisztátalan, de mindenképpen alacsonyabb presztízssű változat (Juhász-Kegyesné, 2011).

A következő argumentációs lépésben Leinfeller azt fogalmazza meg, hogy gyakran éri a nőket az a vád, hogy szószátyárok, holott ez nemcsak hogy nem igaz, hanem még a félbeszakítások során is inkább átfedéseket alkalmaznak, amik egyértelműen támogató jellegűek. Amikor 1978-ban amerikai nyelvészek egyetemi kari ülések felvételeit vizsgálták meg, azt tapasztalták, hogy a férfiak gyakrabban és hosszabban beszéltek, míg a nők felszólalásai maximum 3-7 másodpercig tartottak. Csakhogy – Leinfeller vélekedése szerint – a beszédlépésváltást (turn) tekintve, ma se sokat változott a helyzet: amikor egy nő nemileg heterogén diskurzusban egy új témát vet föl, kevesebb férfi reakcióra és támogatóra számíthat, mint nőire. Az egyik kísérletében a nyelvész egy konferencia előadáson elhangzott konfrontációk számát és az elhangzott beszédmennyiségek arányát vizsgálta meg. A női felszólók aránya 30 százalék volt, és csak fele olyan hosszan beszéltek, mint a férfiak. Ezekből a példákban kiindulva Leinfeller azt a konklúziót vonja le, hogy a társadalmi meghatározottságú különbség a nők és a férfiak nyelvhasználata között, valóban meghatározó. Ugyanakkor rámutat: a politikai kontextus legalább ennyire meghatározó. Például Ausztriában, a nők nyelvi ábrázolása a sajtóban még mindig lesújtóan negatív, annak ellenére, hogy már „régés-rég” törvénybe foglalták a nyelvi esélyegyenlőség és a nyelvileg azonos bánásmód jogi alapjait (Juhász-Kegyesné, 2011).

Deborah Cameron a nyelvhasználat gyakorlati oldala felől megközelítve jut egy olyan elmélet megalkotásához, amely a **beszédjog** alapján értelmezi a nemi szerepeket. A nyelvész azokat a kontextusokat tekinti át, amelyek a nők nyilvános beszédhelyzetben történő megszólalását korlátozzák. Számos utalás szól arról, hogy a férfiak uralják a diskurzusok magasabbra értékelt formáit, és ezt a nyelvész sem vonja kétségbe. Mindennek történelmi vonatkozásai is vannak, hiszen Európában a XVII. század közepéig a nőknek nem volt joga felszólalni a parlamentben, nem vehettek részt a törvények megalkotásában, és teljesen férjüknek voltak alárendelve. A férj tartotta a kapcsolatot a külvilággal, és elvárták tőle, hogy jártas legyen a beszédben. Ezzel szemben a feleség kommunikációs gyakorlata főként a házon belül zajlott, tőle azt várták el, hogy a „csendje dicsérje” (Juhász-Kegyesné, 2011). Így a nőknek korlátozottabb szerep jutott, főbb kommunikációs területük a magánszféra és a háztartás volt. A Cameron által megrajzolt történelmi kontextusban további érdekességeket tudhatunk meg, például – a korlátozott szerepből fakadóan – a női írás- és olvasás kultúrájának alakulásáról is. A női kommunikációs tér korlátozottságára azonban nemcsak történelmi példákat, hanem aktuális gyakorlatokat is bemutat: az afganisztáni tálib uralom érájában például még

1990-ben is megtagadták nőktől az oktatást. Az új-guineai Gapun faluban a nőket kizárják a férfi házában tartott döntéshozó gyűlésekből, így a nők nem is ismerhetik meg közlelő a közvetlen, konszenzusereső beszédstílust. Persze kevés ellenpéldát is találunk, olyanokat, ahol a nők kommunikációs tere sokkal tágabb kontextusba helyeződik. A tok pisin nyelvben például kros-ként („mérge”) ismert egy sajátosan női beszédműfaj, ami hosszú, hangos szidalmazása azoknak, akik megsértik őket. Cameron a női kommunikációs tér kiszélesedését a feminizmus kialakulásával és térhódításával hozza kapcsolatba, kiemeli, hogy 1848 mérföldkő volt az amerikai „elsőhullámos” feminizmus történelmében, amikor is kinyilvánították, hogy a nők is megszólalhatnak nyilvános fórumokon, de persze még nem vehetnek részt a társadalmi ügyek megtárgyalásában (Juhász-Kegyesné, 2011). Elfogadott lett például a nők megszólalása a szórakoztatásban, például egy színésznő beszélhetett a közönséghez, de továbbra sem beszélhetett az országgyűlésben, a bíróság előtt és a templomban. S hogy mire jó a szerző történeti aspektusa? Arra, hogy a mai viszonyokat megértsük. Egyrészt, manapság Nagy Britanniában, az USA-ban és Ausztráliában a lányok minden kommunikációs tekintetben jobban teljesítenek mint a fiúk, legalábbis ezt igazolják a nyelvi tesztek. A lányok, továbbá a magas presztízsű nyelvi változatokat beszélik, ami a „rózsaszín galléros” állásokhoz is köthető (titkárnő, tanítónő). Másrészt számos, a nyilvánosság előtt felszólaló nőt még mindig a nőiességének elvesztésével reprezentálnak a sajtóban, tehát a nők így állandó nyomásnak vannak kitéve. Folyton bizonyítaniuk kell rátermettségüket az adott, általuk betöltött posztra, s ezért nagyobb erőfeszítést fektetnek a szimbolikus önreprezentációjukba. Másrészt, a női parlamenti képviselők harcolnak azért, hogy legitimitást nyerjenek. De mit érhetnek el, ha a vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a teológus hallgatónő fél a kérdéseit feltenni, ha az egyetemi oktatónő előadása megtartása után kevesebb visszajelzést és kérdést kap, és tulajdonképpen fél is a vitától a férfitársak keresztútjében? Egy 2004-es értekezés is jól illusztrálja a brit parlamenti képviselőnők tapasztalatait, nevezetesen, a férfi képviselők nyíltan szexista viselkedést mutatnak velük szemben (Juhász-Kegyesné, 2011).

Egy nagyon hétköznapi példából indult ki West, (Coates, 1993) amikor a doktor-páciens viselkedését vizsgálta nemek szerint. Megfigyelte, hogy a férfi orvosok tekintélyelvűek és kevésbé érzékenyek, ami ahhoz vezet, hogy betegek jobban vonakodnak a ruhalevételtől, és az orvos sem tűr ellentmondást a kezeléssel kapcsolatban. West analiziséből kiderül az is, hogy az orvosok az esetek többségében félbeszakítják betegeiket, kivéve akkor, ha az orvos nő, és betege egy fehér férfi. Azt is hozzáfűzte, hogy ez esetben a nem felülmúlja a státuszt. A kollégák között a férfiak domináltak, eltekintve attól, hogy főnöki, vagy alárendelt beosztásban voltak, míg a nők, főnöki pozícióban sem uralták jobban a terepet a férfiaknál. Míg a férfi orvosok olyan szigorú formákat, **direktívákat** alkalmaznak, mint: „Feküdjön le! Vegye le!”, addig a női orvosok megnyugtató formákhoz folyamodnak: „Nos, akkor csináljunk...”. Alapvetően a „mi” személyes névmást alkalmazták az „ön” helyett (Coates, 1993).

Engle hasonló jelenséget vizsgált tanulmányában családtagokon végzett kísérletének keretében. Észrevette, hogy az apák számos utasítást adtak, mint például: „Le!”, „Vedd le!”. Ezzel szemben az anyák sokkal inkább hajlottak a megbeszélésre azért, hogy válaszlehetőséget kínáltak fel a gyerekeknek, vagy új ötlettel álltak elő: „Szeretnél...?”, „Mit tudnánk még....?”.

Pragmatikai szempontból a direktívák utalhatnak cselekvési képességre, szükségletre, kifejezhetnek óhajt, felszólítást, beágyazott felszólítást, lehet engedély direktívum, kérdő direktívum és célzás is egyaránt. Az utasítások esetében a rang, az életkor, az ismerős viszony és a helyszín egyaránt fontos tényezőnek számít. A célzó direktívák esetében a beszélő nem akar nyílt lenni, továbbá a közvetettség megóvjá mindkét felet a nyílt nem engedelmisségtől (Pléh et al. 1997).

A nemek közötti **stiláris különbségeket** tekintve Milroy 5-7 év közötti gyermekeken végzett tanulmányt. Felméréséből kiderül, hogy a fiúk zsarnoki és felsőbbrendű viselkedést folytattak céljaik elérése végett. Ezzel ellentétben a lányok olyan **csillapító stratégiákat** folytattak, mint a kompromisszumkészség, a kibúvók, a beletörődés és az egyezkedés. Hajlandók voltak fenntartani az interperszonális harmóniát főképp azért, hogy a "csináljunk" felszólítást alkalmazták (Coates, 1993).

Amikor konfrontálódás áll fenn a konfliktuskezelés során, a konfrontációt követheti **jóvátevés**, azaz bocsánatkérés, mentegetőzés és indoklás is mintegy enyhítő stratégiaként. Ilyen esetekben megtörténhet a felelősség beismerése, a jóvátétel felajánlása, a kiváltó ok megmagyarázása és a jövőbeli tartózkodás ígérete egyaránt. A felmérések szerint a női válaszadók többsége magyarázkodással és a felelősség elismerésével kezdeményezi a jóvátevést. Míg a nők a magánterület megsértéséért vagy a közbeszólás miatt szabadkoznak, továbbá mentegetőzésükben belső faktorra, vagy képesség hiányára hivatkoznak, addig a férfiak az idővel való visszaélés miatt szabadkoznak, és külső tényezőkre fogják a hibájukat (Meisner, 1995), (Snyder et al, 1983).

Egy 50 megkérdezettből álló kérdőív (26 nő, 24 férfi) alapján a jóvátevés folyamán, a férfiak kevésbé stigmatizáltak az érzelemben, mivel inkább tréfálkozással, utálattal, vagy káromkodással ütik el a konfrontációt, míg a nők aggodalmaikról, törődésről adnak tanúbizonyságot, illetve nagyobb figyelmet fordítanak a címzett igényeire. Míg az empátia szempontjából a nők 23,1%-a, addig a férfiak 8,2%-a volt empatikusabb a kárt szenvedő irányában. A férfiak inkább kognitív figyelmet fordítottak a környezetükre, jobban méltányolták a partner türelmét és megerősítést alkalmaztak mondván: "jogos volt a másik felindulása" (Holmes, 1995). A férfiak és a nők szignifikáns különbséget mutattak az időre, és a helyre vonatkozó elvárások megszegésére. Míg a férfiak a pontatlanság, addig a nők a helytévesztés, székfoglalás és a testhezérés miatt kértek többször bocsánatot. A titkoszegés miatt a nők 80,8%-a, a férfiak 54,2%-a mentegetőzött. A kínos szituációkat a férfiak tréfálkozással és ironizálással kezelték inkább.

A jóvátevés is lehet kultúra specifikus. A felmérések szerint az osztrákok több indokot hoznak fel a mentegetőzésre, és az osztrák nők magasabb tehetetlenségi fokról adnak tanúbizonyságot és kevesebb környezetük feletti kontrollról. Az osztrák nők kétszer annyi emotívát használnak, mint az amerikaiak, illetve mint férfi társaik (Németh-Bibók, 2003).

Egy konfrontáció, és a **beszédaktusok** is lehetnek kultúra specifikusak, abból a szempontból, hogy a beszélők mit vesznek zokon, és az adott társadalmon belül mi számít sértésnek pragmatikai szempontból. Amikor egy arab színész azt közli egy szappanoperában, hogy: "elválok", akkor a magánéletében is válásra kötelezik a valós nejétől, mert vallási alapon nem megengedett ez a közlés. Ha a manana kultúrában a szerelő azt ígéri, hogy holnap jön, akkor nem biztos, hogy jönni fog, de ezt senki sem tekinti ígéretésnek, vagy hazugságnak. Laoszban, példának okáért, senki sem sértődik meg azon, ha a súlyáról kérdezzük (Thomas, 1995).

Janet Holmes (Juhász-Kegyesné, 2011) a kapcsolati munka munkahelyi diskurzusban való manifesztálódásának megannyi formáját mutatja be új-zélandi munkahelyeken. A kutató a bemutatott példákon keresztül bizonyítja a munkahelyi diskurzus multifunkcionális természetét, a csapatépítés fontosságát a munkahelyi projektekben. A csevegés, a pozitív humor, a jegyzőkönyvön kívüli helyeslés („folyosói dicséret”), a nők által gyakrabban használt bókok, a kárrendezés (és önmagában a konfliktushelyzet minimalizálása), a facilitatív stratégiák alkalmazása, mind-mind a munkahelyi diskurzus velejárói. Mindazonáltal, ezek javarészt az ún. nőies kommunikációs stratégiák jellemzői is egyben. Az emberek nagy százalékának van pozitív homlokzatszükséglete, mégis ezt sok vezető irrelevánsnak találja, és nem tartja célravezetőnek, ha a kommunikációja során ezekre reflektál. A

kapcsolati gyakorlat sok esetben női munka, ami alábecsült, láthatatlan, értéktelen és a színpalak mögött zajló támogató munka (Juhász-Kegyesné, 2011).

Számos kutató, iskolás kor előtti és kamasz diákokon is végzett felmérést kommunikatív stratégiai szempontból a nemek tekintetében. Jacqueline Sach, mikor óvodás játszócsoporthoz látogatott, végzett felmérést, arra a következtetésre jutott, hogy a kislányok nyugtató és szolgálatkész stratégiákat alkalmaztak, mint például: "oké, jó ötletnek tartom", ugyanakkor a kisfiúk esetében a fizikai erő manifesztálódása, az intenzívebb hanghatások, az imperatívusok és a direkt kérések használata volt a jellemző.

Amikor Tannen iskolás fiúkat és lányokat kért fel vizsgálatához, azzal a kikötéssel élt, hogy mindenki a legjobb barátjával legyen a felmérés során. Észrevette, hogy a fiúk fészkelődtek a székeiken, lábaikat rugdosták, fintorogtak, gúnyolódtak és vicceket meséltek, miközben kerülték a szemkontaktust és nem ültek szemben egymással. Nem támogatták egymást, kevésbé válaszoltak és személytelen dolgokról beszéltek. Ezzel ellentétben a lányok támogatóak voltak, közelebb ültek egymáshoz, egymásra néztek, beszéltek az érzéseikről, megpróbálták egymás problémáit megérteni, hosszabb ideig tudtak beszélni és törődést mutattak egymás iránt. Míg a lányok megnyugtató stílust alkalmaztak, addig a fiúk ellenségeskedő. A fiúk saját napirendi pontjaikat követték anélkül, hogy figyelembe vették volna a többi jelenlétét is. Számukra a győzelem volt a legfontosabb, ezért felvett stílusuk egysíkú volt. A lányok tűntek leginkább a párbeszéd veszteseinek, akik a közösen megvitatott eredményeket helyezték előtérbe (Coates, 1993).

Joan Swann ugyancsak az iskolai nyelvhasználatot vizsgálta az osztályterem és az iskolaudvar alkotta interakciós terekben. Annak ellenére, hogy a fiúk beszédstílusa különbözik a lányokétól, és más olvasmányokat is preferálnak, sőt különböző témákról is eltérően fogalmaznak, a fiúk uralják az osztályterem interakcióit, még akkor is, ha a teljesítményekben alulmaradnak a lányokhoz képest. A kutató Amy Sheldont idézi, aki vitatja a gender dichotóm modelljét és megkérdőjelezi azt, hogy a női beszédstílus kooperatív és egalitárius, míg a férfi kompetitív és hierarchikus. Szerinte a lányok is ugyanúgy részesek az iskolai interakcióknak, csak mindez divergens, kultúra és környezetfüggő jelenség is egyben. Ebből kiindulva a nyelvész két másik koncepciót is körvonalaz: a „kéthangos” (azaz a társas érzékenységet előtérbe helyező) és az „egyhangos” (azaz az énről fókuszáló) diskurzust. Megfigyelései szerint a kéthangos diskurzusra inkább a lányok hajlottak (Juhász-Kegyesné, 2011).

James felmérése középpontjában ugyancsak az interaktív stílus és a dominancia állt. Felmérése helyszínéül az otthon és a fodrászüzleteket választotta. A kutató arra az eredményre jutott, hogy a nőket, a női szerepek érdekelték, míg a férfiak nem értettek egyet egymással, vagy nem is érdekelték őket, hogy a másik mit mond, míg a nők bátorították őket és rájuk építkeztek. A férfiak beszédstílusa a hatalmon alapult, míg a nők a szolidaritáson és támogatáson, azonban messze távol állt a kompetitív stílustól.

Caja Thimm a nemek közötti kommunikációt a munkahelyi megbeszélések keretében vizsgálta. Női és férfi résztvevőkből álló ún. vegyes diskurzusokat elemzett négy nagyvállalatnál. Olyan hatalomhoz kötődő stratégiák gyakoriságát elemezte a női és a férfi csoportvezetőkénél, mint például a félbeszakítás, a kritikagyakorlás, a véleményhez való ragaszkodás, a beszédmenyiség és a megszólalás gyakorisága. Elemezte a hatalomnélküliség kifejeződési formáit is, például az **utókérdést**, a kevesebb beszédmenyiséget és kevesebb megszólalási lehetőséget, a lassúbb beszédtempót, továbbá a habozást. Eredményei alapján a férfiak háromszor annyi direktívát használtak a csoportmegbeszéléseken, mint a hasonló pozíciót betöltő női vezetők. A nők összességében több minimális válaszütemet adtak, több önkorrakciót hajtottak végre, és több **megakadásjelenséget** produkáltak, mint a férfiak. Az ún. megerősítő partikulákat, az árnyaló

módosítószókat, a gyengítő partikulákat, a bizonytalankodó kifejezéseket, a vélemény élességét tompító elemeket és a visszakérdezést, mint a beszéd folytatását ösztönző stratégiát is a nők alkalmazták gyakrabban. A nőknél gyakoribb volt továbbá a figyelmesség verbalizálása, a feedback stratégia alkalmazása, a metakommunikációs jelenségek használata és a motiváció tematizálása is. Ezen nyelvi ismertetőjegyek alapján hangsúlyozzák sokan, hogy a női kommunikációs stratégiák alkalmazása a vállalat sikerének záloga is lehet (Juhász-Kegyesné, 2011).

Fishman 52 órás hanganyagot állított össze amerikai házaspárok napi párbeszédeiből, és azt a következtetést vonta le, hogy a nők ötször annyiszor használták a „**tudod**” kifejezést, mint a férfiak (87:17).

Goodwin és Wodak a nemek közötti stiláris különbségek és a **témaválasztás** terén azokat a különbségeket vonta le, hogy a nők egymás között a problémáikról beszéltek különböző megvilágításban, sokkal inkább személyes dolgokról, míg a férfiak körülményes leírásokat alkalmaztak.

A két nem eltérő kommunikációját vizsgálhatjuk a stílus és az **udvariasság** szemszögéből is. Goffman szerint az udvariasság az a viselkedési forma melynek során különös tekintettel vagyunk mások önbecsülésére és nem fenyegetjük mások „homlokzatát”. A súrlódások csökkenésére, az udvariassági elvekre 6 fő maximát dolgoztak ki **pragmatikai szempontból**: tapintat, nagylelkűség, megerősítés, szerénység, egyetértés és együttérzés. Az együttérzés fő alapelve, hogy minimális ellenérzést tanúsítsunk és maximális együttérzést. Ha valaki náthás, akkor egy férfi általában így reagál: „Menj el orvoshoz!”, „Végy be aszpirint!”. A nő pedig: „Óh, te szegény! Jaj de sajnállak.”, vagyis együttérzést tanúsít (Szili, 2004).

Brown vizsgálatai során azt a konklúziót vonta le, hogy a nők udvariasabbak a férfiakhoz, melynek okai a következők: A férfi társadalmi státuszát magasabbnak ítélik meg, és idegennek érzik őket. Szerinte a nők több „homlokzatvédelmi” tevékenységben vesznek részt, mint férfi társaik. A pozitív udvariasság a partner homlokzatának ápolása, ennek kifejezése a „mi” csoportra való utalás, viccelődés, bók, ajándékozás. A negatív udvariasság az a saját homlokzatvédelmet jelenti. A beszélő ezzel védi ki, hogy „beszóljanak” neki, és ezzel minimalizálja a visszaszorítás esélyeit (Brown, 1998:82). A negatív udvariasságot olyan társadalomban gyakorolják, ahol elnyomott helyzetben vannak, például a hagyományos paraszti kultúrában, ahol a nők egy szintben vannak a gyerekekkel és a koldusokkal. A pozitív udvariasságot ott gyakorolják a nők ahol lehetőségük van a férfiakkal többféle kapcsolat kialakítására (Brown, 1998:98).

Számos vizsgálat szerint a **bókot** - mint az udvariasság jellegzetes beszédaktusát - a nők gyakrabban használják más nőkkel szemben, mint a férfiak a nőkkel szemben (Szili, 2004). A legkevesebb bókot férfi mondja férfinak, inkább gyakoribb a tréfás veszekedés vagy a trágár csúfolódás. A két nem eltérő szocializációja is szerepet játszik, hiszen a lányokat erőteljesebben ösztönzik az udvarias beszédre, mint a fiúkat (üdvözlés, dolgok megköszönése) (Coates, 1986:130). A bókot viszonyozhatják, tréfával elüthetik, visszakérdezhetnek rá, örömeiket vagy a degradálásukat is kifejezhetik a bókra irányuló személyek. A nők a bókokkal kapcsolatfelvételt kezdeményeznek, és szolidaritásukat fejezik ki. A nőket, sok esetben zavarja a bók, és ellenérzést válthat ki részükről, mert arcfenyegetettséget éreznek. A nők, a harmóniát tovább fokozva, viszonyozzák a kedvességet. A felmérések alapján, a külsőre irányuló bók alól a nők igyekeznek kibújni, mert sok esetben úgy érzik, hogy behatoltak az intim szférájukba. Az arcfenyegetett helyzetből úgy próbálnak kibújni, hogy kerülik a konfrontációt, hátrítanak, vagy társdicséretre folyamodnak. Ezzel szemben a férfiak 42,8%-a szebbnél szebb bókokkal honorálja a kapott bókot. Ha a teljesítményt dicsérik, akkor általában a nők és a férfiak is a degradáláshoz folyamodnak és háttérbe szorítják önmagukat, míg a nők 66%-a, addig a férfiak

74,28%-a reagál így. Inkább a férfiak hajlanak a befektetett energiára való hivatkozásra. Sok esetben elsiklanak az erőfeszítés felett és annyival nyugtázzák a bókot, hogy: „semmiség”, „csak összedobtam” stb. A nők 24%-a, míg a férfiak 34,28%-a siklik el az erőfeszítés felett (Szili, 2004). Ha valaki tulajdonára irányul bók, akkor a nők olyan válaszokkal reflektálnak a bókra, mint: „megérdemeltem”, vagy „csak egy kisiklás volt”.

A bók esetében is igaz, hogy a nyelvi cselekvéseink a kulturális értékek tükré is egyben (Manes, 1983). Míg egy amerikai ellenkezés nélkül elfogadja a bókot, addig bókisméltést kérnek Mexikóban, az arabok pedig áldják a bókot: „Allah kísérje utadat”- válaszolnak Jordániában a bókra. A kínaiak alázattal viselkednek a kapott bók iránt, sok esetben megtagadják a bókot, vagy csökkentik annak értékét. A magyarok esetében az egyetértés stratégiája párosul a szerénységgel, de a kellő tartás és a nem túlzott megalázkodás is egyaránt szerepet kap (Szili, 2004).

A **pletyka** különböző típusai nélkül ld. gyógypletyka, megerősítő pletyka, metapletyka, konfliktus- és protokollpletyka, a modern társadalmak elképzelhetetlenek. A pletyka információt tekintve sok emberben él az a sztereotípiája, hogy a nők több pletyka információt áramoltatnak, mint a férfiak. Hazai vonatkozásban Szvetelszky Zsuzsanna pletykaszakértő írt monográfiát a pletyka kapcsán. A szerző, olyan koncepciót körvonalaz, amiben ismerhető szereplőkről van szó, lokális viszonylatban burjánzik és nem publikus információt tartalmaz. A hivatkozási alap egy „közös mentális archívum”, ami folyamatos frissítésre szorul. Véleménye szerint a nemek közötti különbség inkább abban nyilvánul meg, hogy a nők több időt szánnak a téma feszegetésére és boncolgatására. Az információ áramoltatás nemtől független jelenség, és mindamellett, hogy a férfiaknak az interperszonális kapcsolat hálózata kevésbé kiterjedt mint a nőké, ezeknek a kapcsolatoknak ugyanannyi százalékát töltik ki pletykával mint a nők (Szvetelszky, 2002).

Egyre több szociolingvisztikai szakértő állítja azt - akárcsak Deborah Jones és Emler -, hogy a pletyka fontos információkkal gazdagítja a kommunikációt, fenntartja az egységet, a szociális közösség erkölceit és értékeit, melyhez nemcsak kizárólag a nők járulnak hozzá, hanem a férfiak is elég nagy mértékben (Coates, 1993). Köztudott, hogy annak ellenére, hogy a pletykához negatív konnotáció fűződik, fontos szerepet játszik társadalmi csoportok közös értékeinek, normáinak kialakításában és megerősítésében. Ez a mindennapi témáról szóló kötetlen beszélgetés Jones szerint sajátos női beszédműfaj. Szerinte a női szerep korlátozottsága miatt csak ezek a familiáris körben, egymás között folytatott kötetlen beszélgetések szolgálnak a csoporton belüli sajátos (női) értékek és normák megerősítésére, az alárendelt szerep miatt érzett frusztráció kifejezésére (Jones, 1990).

Réger szerint a férfiaknál is megtalálható a pletyka, különösképp a tractoni fekete közösségekben, ahol a fiúkat kora gyermekkortól kezdve egyfajta rituális veszekedésre, nyelvi inzultus cseréjébe való harcias részvételre nevelik (Réger, 1990).

Cheshire a **történetmesélést** vizsgálta serdülők populációjában, ahol rámutatott, hogy a fiúk a mesélés folyamatában alakítják ki csoporttagságukat és identitásukat. A lányok esetében a sztori az, amely fontos a személyiség identitásának erősítésében, a csoport ehhez csak eszközül szolgál.

Köztudott tény, hogy vegyes társaságokban a férfiak gyakran csipkelődnek, és szeretnek vicceket mesélni. A fiúkat pedig a bohóckodásra már kiskoruktól támogatják. Az okot általában arra vezetik vissza, hogy a kvázi rituális viccmesélés férfi társaságban több kultúrában hozzátartozik az egyén és a csoportidentitás erősítéséhez (Maltz-Baker, 1998:429). Bierbach szerint a fiúk a lányokat még akkor is meggátolják a viccmesélésben, ha azt jól adták elő.

Trönnel és Pöltz felmérésében 10 férfi és 10 nő pszichiátert rögzített munka közben, mely alatt a férfiak szájából 99 vicces megjegyzés hangzott el, a nőkéből egy sem. A nők viszont hajlottak az öniróniára, továbbá nem mesélői, hanem alanyai voltak a vicceknek.

Gregorsen 100 nyelvben vizsgálta meg a tréfás mondásokat, és hasonlított össze anekdotákat. Ezeknek a vicceknek a többsége szexuális tárgyú volt, és a kigúnyolt személyei általában nők voltak (Langenmayr, 1997:263). Ha mégis a férfiak válnak céltáblává, akkor inkább az etnikai hovatartozásuk vagy a foglalkozásuk révén válnak azzá.

Stuckard a Playboy újságot tanulmányozta, melyben a nőket lekicsinylő, alárendelt szerepben mutató agresszív típusú viccek övezték. Ezzel ellentétben a női lapokban a nők öniróniával szemlélik saját sorsukat.

Előfordul, hogy közbotrányba is torkollhat egy maró megjegyzés férfi részéről. A 60-as években az Egyesült Államok elnöke fehér házi sajtótájékoztatóján félbeszakította a szövegét, hogy megdicsérje egy Helen Thomas nevű újságíró nő nadrágját és megkérte, hogy forduljon meg, hogy megnézhesse, hogy jól áll-e neki (Tannen, 1999:243).

Burkhard 1980-as vizsgálatában a német parlamentben rögzített jegyzőkönyvekből gyűjtött szexista megjegyzéseket, és arra mutatott rá, hogy a férfi parlamenti képviselők sokszor illeték kolléganőjüket ilyen megjegyzésekkel, mint: „Maga jobban néz ki, mint ahogy beszél.”. „Van-e egyáltalán férje?” Ezek a megnyilvánulások a nyílt verbális agresszió jelei, melyről később még szó esik a szexizmus kapcsán.

Nemcsak a kommunikatív stratégia terén, hanem a **dialektológiában** is van eltérés a szóképletben és a kifejezésmódban a nemek tekintetében. A nők expresszívabbak és affektívabbak már csak a gyermekekkel való törődésből kifolyólag is. Társadalmi különbség a két nem között, főképp a paraszti gazdálkodásban nyilvánult meg. Az anya és gyereke között több kicsinyítő képző, becézés és gyakorító képző volt jelen. A nők kevésbé bizonyultak nyelvjárásiassnak, mindamellett köznyelvibbek, sztenderdebbebbek voltak gyorsabb beszédtempó, rövidebb beszédsszünet, és a szóvégi emelt intonálás jellemezte őket (Kiss, 2002).

Adamikné Jászó Anna is felhívja a figyelmet a nők esetében az emelt intonálásra a **dajkanyelv** kapcsán, mely lassabb beszédet magasabb hangfrekvenciát, erősebb intonációt, és hangsúlyt, változatos hanglejtést, több körülírást, több felszólítást és kérdést tartalmaz (Adamikné, 2006).

A **nonverbális kommunikációt** tekintve, Johnson végzett egy átfogó vizsgálatot különböző etnikumú (Puerto Ricó-i, kínai, afroamerikai, fehér amerikai) és más társadalmi osztályból való nők és férfiak kapcsán. Konklúzióként elmondta, hogy a térkihasználást tekintve a társadalmi osztályhoz való hovatartozás és a kulturális különbségek voltak meghatározók és nem az egyén neme. Az egyedüli nonverbális különbség az abban a szögben nyilvánult meg, amelyet a kommunikációs helyzetben a fej és a váll bezárt (Henley, 1988:194).

Rita Mae Brown megfigyelése szerint a nő, férfi jelenlétében összehúzza magát, fejét oldalra billenti, szája körül megfeszülnek az izmok. Álló helyzetben medencéjét előre feszíti, ülésnél lábát gyakran váltogatva keresztbe veti. Szemét tágra nyitja, és a hangját drámai módon modulálja (Henley, 1998).

A nők gyakoribb emocionális megnyilvánulása köztudott, nyilvános helyen is többet mosolyognak, sokszor inadekvát módon.

Haas kutatásában rávilágított, hogy a kislányok kétszer annyit mosolyogtak vegyes társaságban, mint a kisfiúk (Coates, 1986:131). A mosolynak tulajdoníthatunk rituális jelzést is, vagyis annak kizárását, hogy nem tervezünk semmi ellenségeset. A mosoly helyesli a cselekvést, jelzi az egy csoportba

tartozást, és egyben lehet az alárendelődés jele is. Megfigyelések szerint a magasabb pozíciójú nők kevesebbet mosolyognak, a pittsburghi rendőrnők pedig egyenesen leszoktak a mosolyról (Mc. Elhinny, 1988:315).

Rosenthal 130 kultúrából merítette populációját az eszkimóktól az ausztráliaiakig melyben a nonverbális jelzéseket kutatva a PONS (Profile of Nonverbal Sensitivity) teszt alapján arra a konklúzióra jutott, hogy a nők érzékenyebbek a nonverbális jelzésekre, és pontosabban is értelmezik őket (Huszár, 2006).

A médiabeszélgetéseket vizsgálva számos kutatás is rámutat, hogy a nők tudatosabban használják a nem verbális üzeneteket, ezáltal is udvariasabbak a megkérdezettekkel, mint a férfi műsorvezetők (Huszár, 2011).

A **szövegtípusok** nemi eltérései kapcsán rengeteg felmérés született. Érdekesképpén kiemelendő az iszlám kultúra, ami ugyan korlátozza a nőket, de van számukra fenntartott műfaj, mint például a hősokeket megénekelő, megsirató versek, gyászdalok (Rosenhouse, 1998:133). A szövegtípusok kapcsán, számos kultúrában megfigyelhető a nők korlátozott szerepe. Grúziában, példának okáért, a vendégséget irányító házigazda, a tamada szerepét csak férfi láthatja el. A vallásos zsidóknál a pészachi szédereste rítusát az apa hajthatja végre, az ő hiányában pedig a jelenlevők közül választott tekintélyes férfi vezeti. Noha az iszlám népek körében érvényes korlátozások többsége szintén a nőkre irányul, mégis léteznek olyan már említett műfajok is, melyet a nők használnak az arab kultúrában ld. a hősokeket megénekelő, megsirató versek és gyászdalok egyaránt. A nyugati kultúrákban kevés utalást találunk a szövegtípusok női korlátozására, viszont a katolikus papság számára fenntartott szövegek ebbe a kategóriába tartoznak. Nem szabad továbbá megfeledkeznünk olyan szakmákról, melyben a férfigegemonia érvényesül. Említésre méltó továbbá, hogy némely angol nyelvű rádióadó még a nyolcvanas évek elején is elzárkózott a női hírolvasóktól. Napjainkban is elég kevés nőt lehet látni a médiában igazán fontos politikai vagy gazdasági műsor vezetőjeként (Huszár, 2009).

Vegyes diskurzusok metaelemzései rávilágítottak arra, hogy:

- a nők kevesebbet beszélnek, mint a férfiak
- a nőket gyakrabban félbeszakítják a férfiak
- a nők ritkábban határozzák meg a beszélgetés témáját
- a nők gyakrabban beszélnek egyes szám első személyben
- a férfiak többet használják az általános alany valamely grammatikai formáját
- a férfiak tartják uralmuk alatt a diskurzus folyamatát
- a nők több egyetértő megnyilvánulással, bólogatással, élénk szemkontaktussal, „igen”, „persze” típusú bátorítással élnek.
- a nők kisebb esélyt kapnak arra, hogy aktívan részt vegyenek a kommunikációban a tudományos viták, kongresszusok és a konferenciák alkalmával. A „turn” elemzése azt mutatta, hogy a felszólalások mintegy 30%-a származott női hozzászólóktól, s azok is általában rövidebbek voltak, mint a férfiakról származó hozzászólások

(Huszár, 2009).

Mint láthattuk, a nemek közötti lingvisztikai eltéréseket számos aspektusból lehet vizsgálni a nyelv különböző szintjein. Ugyanakkor, vannak még olyan területek, melyeket kevésbé aknáztak ki a genderkutatók és számos további kutatásra ösztönözheti a nyelvészeket. Erre hívja fel a figyelmet Dobos Csilla kutatónő, aki a **konverzációelemzés** és a **genderpragmatika** irányvonalát mutatja be.

Iványi (2001) szerint az interakciós elemzések egyik lehetséges stratégiai eszköze a konverzációelemzés módszere. Dobos kihangsúlyozza a konverzációelemzés fontosságát a társadalmi nemek és a nyelvhasználat összefüggéseinek vizsgálata kapcsán. Kiemeli, hogy a verbális interakció mind a hétköznapi, mind az intézményes kommunikációban is a társas valóságot, a kommunikáció létrejöttének a pillanatában hozza létre. A videó- és a diktafon felvételeken alapuló transzkripciók segítségével az interakciók empirikusan releváns módon vizsgálhatók. Ha szöveg alapú kvalitatív elemzést végzünk, akkor azt a tudást tesszük explicitté, amellyel az interakcióban résztvevők is rendelkeztek, amikor értelmet tulajdonítottak beszédcselekvéseiknek (Reményi, 2003). A konverzációelemzés Dobos szerint a társas interakció szerveződési elveinek definiálása alapján méltán alkalmas a férfiak és a nők beszédcselekményei közötti különbségek feltárására. A szóbeli és az írott szövegeken alapuló diskurzuselemzés több szempontrendszerből vizsgálhatók:

- Az interakciók szekvenciális elrendeződése alapján vizsgálhatók az újrafogalmazások előfordulása, ön- és kölönjavítások gyakorisága, hibák javításának technikája, ismétlések, hezitációk, megszakítások gyakorisága, válaszadás kötelezettsége, kérdésfeltevés joga, egy főre jutó beszédmennyiség, megszólalás jogának megszerzése, beszédlépések hossza és tartalma, beszélőváltó helyek, beszédlépés-váltások és a résztvevők száma alapján egyaránt.
- A témaszerkezet alapján hangsúlyt fektethetünk a verbalizációs folyamat nyomainak előfordulására, a narratívák hosszára és gyakoriságára, a témák kijelölésére, az új téma bevezetésére a fő-, mellék- és előszekvenciákra.
- Az interakció szereplőinek valóság-értelmezése szerint vizsgálhatjuk az interaktív kiegészítések gyakoriságát, a magyarázó parafrázisokat, a metadiszkurzív kifejezések, metainformációs elemek és operátorok használatát, a metakommunikatív beszédértékelések előfordulását, a befogadó specifikus megnyilatkozások gyakoriságát vagy a szociális-szituatív kontextus értelmezését és elfogadását.

A kutatónő szerint fontos lenne a hazai gender-szpempontú konverzációelemzés számára az interakció feletti kontroll jogának a vizsgálata, mely magába foglalja az idő, a megszólalás és a téma feletti kontrollt is. Így fény derülhetne a diskurzus irányítása és a dominancia-viszonyok alakulására, közvetlen módon pedig a dominancia-modell relevanciájára.

Dobos kihangsúlyozza, hogy a nők és férfiak közötti vegyes diskurzusokban a **beszélőváltást** egyfajta egyenlőtlenség jellemzi, mivel a nők ritkábban szakítják félbe partnereiket és kevésbé határozottan lépnek fel a beszédlépés jogának megszerzéséért. A beszédváltás rendjét a hétköznapi diskurzusokban. Iványi szerint az alábbi szabályok határozzák meg:

- **A következő beszélőt külválasztással jelöli ki**
- **A külválasztás során csak a választottnak kell, illetve szabad beszélnie**
- **Aki elsőként beszélni kezd, az folytathatja a dialógust**
- **Ha nem történik se kül-, se belválasztás, akkor az eredeti beszélő folytatja a dialógust**

A stratégiaválasztás sokban függ a szituációtól, a szereplőktől és a témától egyaránt. Érdekesképpen, a külválasztás inkább az intézményes kommunikációban, a hivatalos

platformokon, vagy tárgyalásokon jellemzi a nőket, míg a baráti és családi színtereken mindkét választással élnek a nők.

Számos angolszász és amerikai nyelvterületen lezajlott kutatás megállapította, hogy a lánycsoportok verbális stílusa szupportív, a fiúcsoportok asszertív stílusához képest (Reményi, 2001). A kutatások alátámasztották, hogy míg a nők stratégiái a kapcsolatok és a társas viszonyok, továbbá a szolidaritás mentén szerveződnek, addig a férfiak stílusa direkt módon az információ megszerzésére, illetve a betöltött státuszok pozicionálására irányul.

Pragmatikai kompetenciánk segít abban, hogy a szándékainknak és a szociális-szituatív kontextusnak, továbbá az interakció résztvevői közti viszonyoknak leginkább megfelelő módon kommunikáljunk, illetve adjunk direkt és indirekt felszólításokat. A társadalmi nemek vonatkozásában feltételezhető, hogy a nők megnyilatkozásai tartalmaznak több implikátumot, a férfiak általában inkább arra törekednek, hogy egyértelműen fogalmazzanak sugallt kérések nélkül.

A **női és a férfi nyelv nyelvhasználati különbségeinek a klasszifikációjában** két módszer tekinthető leginkább hagyományosnak. Az egyik osztályozás a **nyelvi szintek szerinti csoportosítás**, a másik az **empirikusan igazolt differenciák megállapítása** mentén halad. A további vizsgálatok fókuszálhatnak nyelvekre, nyelvtípusokra, vagy egy nyelven belül tapasztalható eltérésekre. Van olyan megközelítés, ami a differenciákat a biológiai, illetve a társadalmi nem alapján osztályozza, mely szerint beszélhetünk **nemileg specifikus**, továbbá **nemileg tipikus** különbségekről. Míg ez utóbbi a társadalmi nem fogalmához köthető, addig a nemileg specifikus megközelítés a biológiai nemhez (Kegyesné, 2006). A nemileg specifikus megközelítésen azokat az eseteket értjük, ahol az egyik vagy a másik nyelvi formát vagy kizárólag női, vagy kizárólag csak férfi beszélők használják. Amikor az egyik nem jobban preferálja az adott nyelvi eszközt, mint a másik nem, akkor nemileg tipikus különbségről beszélünk, mint például a nyugati kultúrákban, ahol a nyelvi agresszivitás és obszcenitás inkább a férfiak beszédére jellemző (Coates, 1993). Herbig szerint a két klasszifikációt nem lehet mereven elhatárolni egymástól, és szerinte tanácsosabb, ha a **nemre vonatkozó** és a **nemre vonatkoztatott** különbségeket emeljük ki. A nemre vonatkozó különbségek aspektusából elmondható, hogy vannak esetek, amikor a beszélők a saját és mások nemére **explicit nyelvi formákkal** tesznek kijelentéseket, így a nyelvhasználatuk során is reprezentálják a biológiai nemüket. Amikor a beszélő **implicitebb nyelvi eszközökkel** jelöli társadalmi nemi identitását, azaz „nőiesen” vagy „férfiasan” kommunikál, akkor a nemre vonatkoztatott különbségről beszélünk (Kegyesné, 2006).

A másik megközelítés, nevezetesen a **nemileg exklúzív** és az **inklúzív** klasszifikáció Bodine és Reynolds (1991) nevéhez fűződik. A nemileg exklúzív nyelvre megfelelő példa a japán nyelv, ahol a nyelvi szintek többségében felfedezhető olyan nemtől függő eltérések, melyek erőteljesen elkülönítik a férfiak és a nők nyelvhasználatát. A japán nyelvben grammatikai, morfológiai, lexikai és pragmatikai különbségeket véltek felfedezni a nők és a férfiak nyelvhasználatában. Hasonlóan nemileg exklúzív nyelvnek tartják a thai, a koaszi, a csukcs és a jukagír nyelveket. A nemileg inklúzív nyelveknél a különbségek nem annyira rétegzettek és szisztematikusak, mint a nemileg exklúzív nyelveknél, és ez esetben a nők és a férfiak nyelvhasználata lényegesen nem különül el egymástól és sok esetben nagyobbak a sztereotipikusan feltételezett, és empirikus vizsgálatok által kevésbé igazolt, kevésbé rétegzett és szisztematikus megállapítások. A nemileg exklúzív aspektusra főképp az egzotikus nyelvek szolgáltathatnak példát, míg az inklúzívra a nyugat-európai nyelvek többsége (Schmidt, 1988).

Sherzer (1991) etnolingvisztikai szempontból közelíti meg az osztályozást, melynek célja, a nyelvhasználatbeli különbségek nyelvtípustól némileg függetleníthető rendszerezése. Modellje, a

különbségeket meghatározó etnográfiai, szociokulturális és mikro-ökonómiai tényezők mentén történik. Sherzer kategóriái a következők:

- **Kategorikus különbségek:** Grammatikai, morfológiai vagy fonológiai jellegű, kötelező érvénnyel bíró női és férfi nyelvhasználatbeli különbségek.
- **Presztízsváltozat szerinti különbségek:** Társadalmi megítélés alapján történő értéktétele a nők és a férfiak beszédéről.
- **Beszédstílusbeli különbségek:** Nempreferenciás differenciák, mely vizsgált elemeket a nők és a férfiak nem egyforma mértékben használnak.
- **Variábilis különbségek:** Olyan fonológiai, morfológiai és szintaktikai elemek különbségei, melyek más szociális paraméterekkel korrelációba köthetők a nőkhez vagy a férfiakhoz.
- **Kvalitatív kommunikatív különbségek:** Diskurzus-markerek, melyek mennyiségi vonatkozásuk miatt minőségi különbségeket hoznak létre a férfiak és a nők diskurzív stratégiái között.
- **Retorikai különbségek:** Beszédműfajokhoz kötődő nembeli különbségek.
- **Beszédmódbeli különbségek:** Direkt és indirekt beszédmód nemi alapú eltérései.

Günther és Kotthoff (1991) a nemi alapú eltéréseket kultúra-specifikus kommunikáció központú nézetek alapján osztályozza, akárcsak Tannen szubkulturális különbségmodellje:

- **Nyelvváltozatbeli különbségek:** Egyes társadalmakban a nők és a férfiak annyira eltérően kommunikálnak, hogy akár két nyelvváltozatról is beszélhetnénk.
- **Pragmatikai különbségek:** A megszólítási formák és a tiszteletadási formák közötti különbségek, melyet a megszólító és a megszólított neme egyaránt befolyásolhat.
- **Beszédstílusbeli különbségek:** A férfiak és a női beszélők közti nyelvbeli udvariassági eltérések.
- **Verbális, műfajbeli különbségek:** Egyes beszédműfajokat kimondottan csak nők vagy férfiak művelhetnek.
- **Nyelvi repertoárbeli különbségek.** Eltérő megítélés a nemek társadalomban betöltött szerepére a beszélők beszédmódjához való viszonyulás alapján.

Postl (1993) tipologizálása sztereotípiá-modellen alapszik, mely azt sugallja, hogy a férfi és a női nyelvi viselkedés sztereotipikusan előre beprogramozott. Véleménye szerint a sztereotípiák sok esetben egybeesnek az általuk közvetített tartalommal, mi több, az empirikus kutatások is szignifikáns differenciát tudnak kimutatni a nemek tekintetében a sztereotipikus férfi- vagy nőkép leképeződésében. A különbözőségben rejlő okokat a bipoláris ellentétpárra és a társadalmi nemi hierarchiára vezeti vissza.

Ezen aspektusok mentén bármely genderkutató találhat további irányvonalat. A nyelvi eltéréseket taglalván méltán merülhet fel a kérdés azon gyökerekre melyből a két nem eltérő nyelvhasználatára eredhet. Különböző aspektusból számos kutató szolgáltat magyarázattal a diszkrepanciákra, melyeket a teljesség igénye nélkül az alábbiakban taglalok.

Ha a nők vagy a férfiak beszédéről vagy nyelvhasználatáról gondolkodunk, tudnunk kell, hogy az érintett halmaz az emberiségnek 52%-át, illetve 48%-át teszi ki. Ez az arány úgy alakul ki, hogy

valamivel több fiú csecsemő születik mint leány, de a fiúk nagyobb százalékban lesznek betegség vagy baleset áldozatai. A nők statisztikailag bizonyíthatóan tovább élnek, így alakul ki az 52:48 százalékos arány az ő javukra. Ez azt jelenti, hogy bolygónkon jelenleg több mint három milliárd nő és valamivel kevesebb férfi él. Minden nőre és férfira biológiai és társadalmi nemén kívül azonban egyidejűleg más demográfiai és kultúrantropológiai jellemzők is érvényesek, melyek mindegyike befolyásolhatja kommunikációjukat (Huszár, 2009). Továbbá azt sem árt figyelmen kívül hagyni, hogy a nő és a férfi, társadalmi helyzete nagyon különbözik egymástól az egyes történelmi korszakokban és kultúrákban. A nyugati társadalmakban élő nők számára az önmegvalósítás, a társadalmi felemelkedés számos lehetősége nyitva áll. A hagyományos iszlám társadalmakban még az arcukat is el kell takarniuk, ha kimennek az utcára, el vannak zárva a tágabb közösségtől, a tanulástól, a személyiség kibontakozásának legtöbb módjától. Az arab nők a szülőhazájuktól távol is rendkívül szigorú szabályok vonatkoznak az öltözködésben és az etikettben egyaránt. Még Londonban is, sokuk arcát, milliókat érő maszkok takarják. A munkamegosztás terén teljesen természetes a számukra, hogy az asszony a férj mögött cipekedik egy hosszú lepelben, miközben a férje rövidnadrágban és strandpapucsban közlekedik. A drágább öltözetet viselő asszonyoknak van lehetőségük arra, hogy férfiak nélkül vásárolhassanak, de ők sem szólhatnak a férfi eladókhoz, csupán csak mutogathatnak.

Méltán vetődhet fel a kérdés, hogy miért van az, hogy a nyelv szinte minden területén (fonetika, lexika, szintaxis, pragmatika, kommunikatív kompetencia, paralingvisztika) a két nem nyelvhasználata eltérő. Válaszként, azokat a magyarázatokat és okokat összegezzem, melyek indokolják és alátámasztják azokat a nyelvi különbségeket, amelyek ténylegesen fellelhetők az egyes nyelvi szinteken a nemek tekintetében.

A szociolingvisztika két fő irányvonalból közelíti meg a nemek közötti lingvisztikai eltéréseket, melyek a következők:

(i) **dominanciai megközelítés**

(ii) **különbségi megközelítés**

A **dominanciai megközelítés** azt állítja, hogy a nők egy elnyomott csoport tagjai. A férfiak és a nők beszédbeli különbségét úgy interpretálja, hogy a férfiak dominálnak, míg a nők alárendelt szerepet játszanak. Azt is hozzáfűzi, hogy ebben az interakcióban minden résztvevő „összejátsszik” abban, hogy fenntartsa és állandósítsa a férfi dominanciát és a női elnyomást (Fasold, 1990).

A **különbségi megközelítés** szerint a nők és a férfiak eltérő szubkultúrába tartoznak, ezért is érezni egyre inkább a nők ellenállását azzal szemben, hogy kisebbségi csoportként kezelik őket. A nők azt bizonygatják, hogy nekik más a hanghordozásuk, másképp viszonyulnak a szerelemhez, a munkához és a családhoz. Lingvisztikai értelemben véve a nők és a férfiak beszédének interpretálása abban tükröződik, hogy fenntartja a nem-specifikus szubkultúrákat (Fasold, 1990).

Egy másik megközelítés az **iskolázottság hiányával** magyarázza a nemek közötti lingvisztikai különbségeket. Magyarországon 1895-ig nők nem tanulhattak egyetemen, ekkor Ferenc József egy királyi határozattal engedélyezte egyetemi képzésüket, de csupán a bölcsészeti, az orvosi és a gyógyszerészeti karokon. 1918/19-ben egy rövid időre minden felsőfokú képzés megnyílt a nők számára, ez azonban a húszas években megváltozott. Nem volt ugyan tiltó törvény, de rendeletek korlátozták a nők egyetemre jutását, és csupán 1946-tól kezdve nyíltak meg a nők számára az egyetemek korlátozás nélkül. A felsőfokú végzettségűek aránya az ezredfordulón billent át a nők javára (Huszár, 2009).

Ha a **társadalmi nem szemszögéből** közelítjük meg az eltéréseket, akkor nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a társadalom által elvárt viselkedésmódot neveltetésünk során sajátítjuk el akárcsak az attitűdöket, mely során a lányokat a kedvességre biztatják, a fiúkat pedig az érdekérvényesítésre, vagy nem szabad megfélemlenünk a ruhaneműk színének és típusának megválasztásáról sem, amely csecsemő korunktól adott. A fiúk és a lányok eltérő nemi szocializációja mellett érdemes azt is megemlíteni, hogy a népmesékben, melyeken nevelkednek, az aktív hatalommal bíró nők részben démonikus, részben nevetséges figurák: boszorkányok, gonosz mostohák, vasorrú bábák. Összességében elmondható, hogy a népmesék tradicionális nemi szerepfelfogást közvetítenek. A gyerekek nemi szerepre való szocializációja a családban és annak szűkebb környezetében kezdődik el. A nyelvi szocializáció ennek során kétféle szerepet játszik: A gyereket példamutatással és hibáinak javításával megtanítják beszélni, továbbá, a nyelv közvetítésével tanítják meg a viselkedésre (Huszár, 2006).

A **nyelvi szocializáció** az egyes korokban és a különböző szubkultúrákban változó. Például, a már említett tractoni fekete közösséget tekintve, a 12-14 hónapos kortól a karban, csípőn, lovagló ülésben tartott gyerekek a kommunikáció szüntelen megfigyelői. Ezeknek a gyermekeknek a nyelvi nevelése a nemüktől függ. A kisfiúkat a „tractoni arénában” próbáknak vetik alá, mely során ugratják őket, kötekednek velük, kihívások elé állítják őket, továbbá agresszív cselekvést színlelnek velük szembe azáltal, hogy elveszik tőlük a kedvelt tárgyaikat és ételeiket. Eközben tesztelik a gyorsaságukat és intelligenciájukat továbbá megtanulják, hogy hogyan kell gúnyolódni, illetve megtörni az agresszort. A kislányoktól, ugyanakkor elvárt a faksznizás, ami a nők és a gyermekek jogait védi. Ez a beszédműfaj kioktat, rendreutasít, inzultál és megszegyenít. Az ingerült monológ segítségével a lányok lehetőséget kapnak arra, hogy elsajátítsák a megszegyenítés hatékony módszereit. Ebben a szubkultúrában a hatékony faksznizás előfeltétele, hogy valaki jó anya legyen (Kiss, 1995). Hasonlóan természetes nyelvi szocializáció a gábor romáknál az ugratás és az átok. Érdekes módon, náluk az átok nem korlátozódik verbális konfliktusra, és nem arcfenyegető, nem udvariatlan, és nem a nyelvi agresszió jele. Az átok, itt egy társadalmilag elfogadott, pozitívan értékelt nyelvi viselkedés. Ha kisgyermeknek címzik, akkor kedveskedő, becézgető, ugyanakkor gyermekfegyelmező eszközül is szolgálhat a gondozói beszéd. A tractoni fekete közösséghez hasonlóan a tréfa és az ugratás egy tesztelő, szociális stratégia is egyben (Szalai, 2013). A gábor cigányok közösségén belül nyomonkövethető a férfi dominanciát támogató gender-ideológia, melyben az apai ág folytatása, és az apa méltatása társadalmi alapérték. A gábor romáknál az átok, társadalmi nemileg értelmezett diszkurzív stratégia úgy is, hogy használatát inkább nőknek tulajdonítják, hiszen ők több időt töltenek a gyerekekkel, a férfiak meg amúgy is tekintélyt parancsolók. Az átok eredeti célja a címzett sorsának és viselkedésének befolyásolása, mivel a kimondott szó meg is valósulhat. Célja a morális egyensúly helyreállítása, ami pozitív érzelmi diszpozícióval bírhat azáltal, hogy szeretetet és gyengédséget is közvetíthet. Míg a női referenst tartalmazó átok használata elfogadott, és játékosságot sugall, addig a férfi rokonra vonatkozó átok kerülendő, mert valódi inzultusnak minősül. A közösségen belül az átok nem jár sértődéssel, és a beszélők is fel vannak hatalmazva rá (Szalai, 2013).

A nyelvi szocializáció során az ugratásoknak is fontos szerepe lehet számos közösségben a nyelvi és érzelmi szocializáció kapcsán. Az ugratás, a társadalmi humor műfaja (Réger, 1999). Az ugrató szekvencia akkor sikeres, ha a fogadó felismeri az ugrató szándékát, és erre frappáns választ ad, ugyanakkor, ha nem ismeri fel, akkor az ugratás kárvallottjává válik. Célja lehet beszédre ösztönzés, a szolidaritás, és az érzelemnyilvánítás egyaránt. Segítségével a roma közösségek megtanítják a gyerekeket a verbális konfliktusban való részt vételre, fegyelemre, önvédelemre és önkontrollra.

Ha **biológiai aspektusból** ragadjuk meg az eltérésben rejlő magyarázatot, akkor a következőket mondhatjuk el. Tudományos kutatások igazolják, hogy a genetikailag vezérelt eltérő fejlődés a fiúk

és a lányok esetében az agyban is kimutatható különbségekhez vezet. Katherine Bishop és Douglas Wahlsten 1997-es összehasonlító metaelemzése komputertomográfias felvételekkel bizonyította, hogy a kérgestest nagysága és idegsejt hálózatának gazdagsága sokkal nagyobb különbségeket mutat a férfi és női csoporton belül, mint a két nemi csoport között. Boncolások azt tárták fel, hogy a nőknél a két agyféltekét összekötő kérgestest vastagabb mint a férfiaké. Az ezen keresztül futó pályák keresztmetszete nagyobb, a rostok dúsabbak, több idegsejtet tartalmaznak, ez pedig élénkebb kapcsolatot tesz lehetővé a két félteke között. Mivel a férfiaknál a kérgestest kevesebb rostot tartalmaz, a jobb és bal agyfélteke működése függetlenebb egymástól. Mivel a kognitív feladatok, így a beszéd is mindkét agyfélteke aktivitását megkívánják, a kettőjük közötti fokozottabb kapcsolat női előnynek mondható. Egyes kutatók úgy vélik, hogy ezen anatómiai adottságok következtében a nőknél a nyelvi funkcióba jobban bevonódik mindkét agyfélteke, ez pedig jobb teljesítményhez vezet. Bennet Shaywitz 1995-ös kísérlete alátámasztja ezt a megfigyelést, aki kimutatta, hogy a verbális feladatok megoldásakor a férfiaknál csak a bal agyfélteke mutatott aktivitást (Huszár, 2009).

Az **észlelésben és az érzékelésben** is mutathatók ki eltérések, mely biológiailag determinált teljesítménykülönbségeket ugyancsak célszerű figyelembe venni. A kutatások szerint a látást kivéve minden érzékelési és észlelési modalításban jobbak a nők. Megbízhatóbbak az ítéleteik a négy alapvető íz iránt, szaglóképességük, tapintásuk és hallásuk is jobb. A látás tekintetében, a látásélesség és a térlátás kapcsán a férfiak érnek el jobb mutatókat. A férfiak jobbak a térérzékelésben, jobban eligazodnak a térképen, és ügyesebben navigálnak járműveikkel. Ugyanakkor a perceptuális fürgeség kapcsán a női mutatók a jobbak (Huszár, 2009).

A beszédben megmutatkozó különbségek már gyermekkorban megfigyelhetők. A lányok általában jobbak az olyan verbális emlékezetet felidéző tesztekben, amelyek tényekre, adatokra kérdeznek rá, továbbá a célzott szókeresés eredményességét mérő feladatokban is. Fontos tapasztalat, hogy a fiúknál gyakrabban fordul elő megkésett beszédfejlődés, diszlexia és dadogás mint a lányoknál. A lehetséges káros hatás a magzatkorban Galaburdia és Geschwind szerint a fiúk testében keringő férfi tesztoszteronhormon, ami gátló hatással van a kéreg növekedésére. A két agyfélteke fejlődésének eltérő sebessége miatt a bal oldalra gyakorolt hatás súlyosabb lehet a jobb oldalánál. Ez a magyarázat tehát a nőknek a beszédképességekben megmutatkozó előnyére, a fiúk szempontjából pedig a „rosszul időzített” **hormonális hatására** (Huszár, 2009). Számszerűsítve a megkésett beszédfejlődés 70%-ban a fiúkat veszélyezteti, továbbá a megkésett beszédfejlődés apai részről kétszer olyan gyakran öröklődik (Gósy, 2007). A dadogás, mely a beszéd folyamat zavarát mutatja, a fiúk 4%-t érinti (Gósy, 2005). Az autizmus, mely idegrendszeri károsodás, a fiúk esetében 3-5 -ször gyakoribb, ugyanakkor ezt a viselkedészavart oxigénhiány és magzatkori fertőzés is okozhatja (Gósy, 2005). Nem meglepő továbbá, hogy az anyanyelv elsajátítási zavarok feltérképezésénél, ha leány, akkor kettő éves, ha pedig fiú, akkor két és fél éves kor a fiziológias, életkori határ (Gósy, 2000).

A két nem nyelvhasználatbeli különbségeit egyéb elméleti kerettel így: a biologisztikus és szocializációs érveléssel is meg lehet közelíteni, továbbá a deficit-és differenciahipotézissel és a konstrukciós modellel egyaránt.

A **biologisztikus** érvelés szerint a különbséget a már említett nemi hormonok, az eltérő testi felépítés okozza, végső soron pedig a nők anyai hivatása, illetve a férfiak „vadászösztöne” determinálja. Úgy vélik, hogy a nők igazi feladata a gyermekszülés, a családtagok gondozása, az otthon megteremtése, míg a férfiak a közélet, politika alakításában, a tudományos és művészeti alkotások létrehozásában fejtik ki tevékenységüket.

Az **esszencialista** felfogás alapján a nők és a férfiak „lényegük szerint” változatlanok, az eltérő viselkedés pedig ennek a „lényegnek” a megnyilvánulása.

A **kreacionista** elv szerint a Teremtő osztotta el a feladatokat a két nem között, az emberek pedig ennek megfelelően viselkednek. Az isteni tervvel nem azonosuló nők és férfiak bűnt követnek el „nőietlen” és „férfiatlan” viselkedésükkel. Ezzel a felfogással a vallási fundamentalista nézetrendszerekben találkozhatunk (Huszár, 2009).

Az, hogy a különbségek létrejöttében a szociális tanulás is döntő szerepet játszik, azt a már említett **szocializációs** megközelítés taglalja. Eszerint a nemileg specifikus viselkedés a gyermekkorban, az elsődleges szocializáció során alakul ki, és a környezet hatása determinisztikusan mindent meghatározó az ember viselkedésének kialakulásában. Ugyanakkor azt is tudnunk kell, hogy a „testünkbe írt” genetikai kód nem írható felül szociális tanulással. Ma a tudományos közgondolkodás sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít az ember vele született diszpozícióinak, semhogy egyszerű szocializációs kérdésnek gondolja a nemi szerepek kialakulását.

A **konstrukciós modell** szerint a nemhez kötött különbségek nem előre adottak, hanem magában a cselekvésben, az interakcióban jönnek létre. Ez a modell a gender fogalmát nem rögzítettnek, hanem valami olyannak gondolja, amelyet az egyének társadalmi cselekvéseikben hoznak létre. Ennek következtében tehát nemcsak időben és térben változik, hanem még ugyanannak az embernek különböző élethelyzeteiben is (Huszár, 2009). A gender nem állandó, hanem performatív beszédaktusok mentén létrejövő nyelvi viselkedési mintázat, a konstruktivizmus terminológiájával kifejezve, konstrukció, amelynek létrehozásában és kifejeződésében a beszélők szociális és kulturális háttere, az életkoruk, a foglalkozásuk és a munkahelyi közegben betöltött pozíciójuk egyaránt befolyásoló tényezőként vesz részt. Az identitások mentén a beszélők, a társadalmi aktorok, a szociálisan és kulturálisan meghatározott beszéd- és cselekvési kontextusban tevékenykedő emberek genderidentitása is performatívan létrehozott konstrukció. A genderidentitás attribútumai ebben a felfogásban folyamatosan konstruálódnak, alakulnak át és szerveződnek újra, mivel a társadalmi beszédgyakorlat, a csoportokra jellemző beszédmódok, a kulturális gyökerek és nem utolsósorban a nemekről alkotott sztereotípiák is mind-mind visszahatnak az egyén kommunikációs gyakorlatára (Juhász-Kegyesné, 2011).

A **deficithipotézis** abból az aspektusból közelíti meg a diszkrepanciákat, hogy a férfiak nyelvét tartja normának, és ehhez képest határozza meg a női nyelvhasználatot. A férfiak szerint az emberi nyelv teljességét tudhatják magukénak, és adekvát módon használják. A nők ezzel szemben a nyelvi rendszernek csak töredékét birtokolják, és rosszul, nem hatékony módon használják. Vagyis, a nők nyelvhasználata a férfiakéhoz képest töredékes „deficites”. A deficithipotézis képviselői szerint a nők sajátos nyelvhasználatának minden eleme hatalomnélküliségüket tükrözi. A hipotézis alapkönyve a már említett Robin Lakoff 1973-ban megjelent tanulmánya, a „Language and women’s place” (Huszár, 2009).

A **dominanciaelmélet** keretében értelmezhetőek azok a pragmalíngvisztikai megfigyelések, melyek szerint a vegyes társalgásokban a hatalom birtokosai a férfiak, akik meghatározzák a beszélgetés témáját, lefolyását, akár azzal is, hogy nem hagyják szóhoz jutni és félbeszakítják női partnereiket. Élnek a nyelvi agresszió eszközeivel, akár viccelődnek a nők rovására, míg a hatalom nélküli nők ezzel szemben elfogadják alárendelt szerepüket és mindent megtesznek a társalgás lefolyásáért, szelíden elviselik, hogy a tréfálgatás célpontjává válnak. Kivételt képez például a Szenegálban szigorú kasztrendszerben élő wolofoknál a felső kasztok tagjai akik rendkívül passzívok, sőt hatalmukat éppen ebből a cselekvésképtelenségből származtatják. A felső kasztok férfijai annyira irtóznak a nyilvános szerepléstől, hogy sokszor alacsony rangú hivatásos szónokokat alkalmaznak arra, hogy helyettük beszéljenek. Ebben a társadalomban tehát a hatalomelosztáshoz kapcsolódó sajátos hiedelemrendszer következtében, éppen az alacsonyabb rangúak rendelkeznek jobb beszédképességgel, és beszélnek többet nyilvános fórumokon (Huszár, 2009).

A **deficithipotézissel** és a **dominanciaelmélettel szemben megfogalmazott kritika** főleg azt támadja, hogy ezen elméletek az amerikai fehér középosztálybeli értékek, szokásos túláltalánosításain alapulnak. Az afroamerikai kommunikációs szokások például egészen mások. Ezekben a közösségekben a nők, különösen az anyák nagy tekintélynek örvendenek, sokat és határozottan beszélnek, egész családokat irányítanak, tartanak kordában. Ugyancsak más a helyzet a már említett japán kultúrában, ahol a hatalmat egészen másként határozzák meg, mint az amerikaiban. A férfiak udvarias, tapintatos kommunikációs szokásai nagyon hasonlítanak a nyugati kultúrák „hatalom nélküli” nőinek viselkedésére. Eltérő továbbá a nemi diskurzus a már említett Pápua Új-Guineában is, ahol a nők szereprepertoárjához tartozott például a faksznizás, a rituális inzultus, a helyi nyelven való dühös kiabálás, mások (férfiak is) trágár szidalmazása. Ebben a nyelvben, a férfiak repertoárjához tartozik a problémák higgadt, kooperatív megtárgyalása. A különbség abból fakad, hogy a közösség hiedelme szerint csak a férfiak birtokolnak bizonyos fontos tudáselemeket, melyeknek a megismerése a nőkre vagy a gyerekekre nézve veszélyes is lehet. A férfiaknak tehát mérsékelniük kell magukat a mindennapi beszélgetésben, nehogy titkos és veszélyes tudásuk illetéktelen fülekbe jusson. A férfiak birtokolta hatalom önmérsékletre kötelezi őket. Hasonló a helyzet a már említett madagaszkári malgasz nyelvű közösségekben ahol a férfiak a mindennapokban is visszafogott, nyugodt stílusban tárgyalnak, kerülik a konfliktusokat, és szükség esetén békéltető szerepet vállalnak (Huszár, 2009).

A **differenciahipotézis** képviselői nem tételeznek értékbeli különbségeket a férfiak és a nők beszédmódja között. Konceptiójuk szerint a férfiak és a nők által preferált stílust úgy érdemes összehasonlítani, ahogy a különböző kultúrák eltérő kommunikációs szokásait szokták. Kétfajta kódrol, beszédstílusról van szó, ezeket a kisfiúk, kislányok a környezetüktől sajátítják el. A nyelvi differenciahipotézis a nemek különbségének szocializációs magyarázatához illeszthető. A differenciahipotézis a nőkre és a férfiakra alkalmazza az „egy nyelvben két változat” elképzelést. Képviselői úgy gondolják, hogy a nőket azzal, hogy egy „erőtlen”, érdekérvényesítésre nem alkalmas nyelvhasználatra szocializálták, mintegy előkészítették társadalmi sikertelenségüket. Ezt a hipotézist érintő kritika, körvonalazza azt is, hogy az emberek nyelvhasználatát a társadalmi nemükön kívül befolyásolja az életkoruk, iskolázottságuk, felekezethez, szubkultúrához való tartozásuk, és az is, hogy városban vagy kistelepülésen élnek. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a differenciahipotézis alapján csak kevés megbízható empirikus kutatás született.

A **dekonstrukciós modell** a társadalmi nem fogalmát nem az egyénnel veleszületett vagy determinisztikusan elsajátítandó szereprepertoárként határozza meg, hanem a kommunikációban létrejövőként tételezi (Huszár, 2009).

A **gendernyelvészet** nemcsak a két nem eltérő beszédhasználatára hívja fel a figyelmet, hanem olyan koncepciókra is, mint: „szexus”, „gender”, „társadalmi nem”, „doing gender”, „nemi identitás”, „bináris oppozíció”, „nem” és „doing difference”. Ezeket a fogalmakat a gendernyelvészet követői más-más aspektusból definiálják, melyeket az alábbi kutatókkal szemléltetnek:

Mary Bucholtz a **biológiai nem (szexus)** koncepcióját egy alapvető társadalmi változóként írja le. A biológiai nemet úgy értelmezi, mint a test egyik lehetséges kulturális reprezentációját, és ebből a felfogásból kiindulva a testet egymáshoz szorosan kapcsolódó, performatív kontextust alkotó normatív ideológiák mentén konceptualizálja. Ezek tükrözik a társadalmi gyakorlatot, és adnak számot a testhez kapcsolódó fizikai, kognitív és az érzelmi gyakorlatokról, attribútumokról és képességekről. A második koncepció a **gender** fogalmához kapcsolódik. A gender, a **társadalmi nem** fogalmának kidolgozása kapcsán is a test kulturális felfogását veszi alapul, s a gendert nem teljesen függetleníti a szexualitástól. Ebben a koncepcióban a szexualitás és a gender közötti viszonyra helyezi a hangsúlyt, és a beszélőközösségek, a gyakorlatközösségek szexualitáshoz való

viszonyulását is hangsúlyozza, mint a gendert befolyásoló tényezőt. Véleménye szerint a társadalmi nemi változatok nemcsak a nemek közti különbségekről szólnak, hanem egy beszélőközösségen vagy egy gyakorlatközösségen belüli divergenciákról is. Érvelésében bizonyítja, hogy ezek néha nagyobbak is, mint a nemek közötti különbségek. A tanulmánya a divergencia fogalmából kiindulva a különc lányok nyelvi stratégiáit veszi sorra, és azt vizsgálja, hogy ezek a stratégiák mennyiben hivatottak a különbségük explicit kifejezésére. Maga a „különtség” is egy stratégia, például kifejezheti a nemi hegemoniával szembeni ellenállást, vagy a többiekkel, a többséggel való azonosulás megtagadásának is lehet a kifejeződése. A „különc” és a „menő” lányok esetében az elhatárolódás eszköze például a partikulák kiejtése. A „menők” (üresfejű plázacikák) beszédük során a /uw/ variánszt preferálták az /ow/ helyett, amit a „különc”, kevésbé divatosan öltöző, de intelligenciát és humort kedvelő, „nem trendi” lányok ejtettek. Tanulmánya azért is hasznos olvasmány, mert a biológiai nem és a társadalmi nem koncepciónak elhatárolásán túl a napjainkban nagyon sokat emlegetett „diversity” koncepcióját is bemutatja (Juhász-Kegyesné, 2011).

Hanna Meissner is elméleti megközelítésben vizsgálja a nemek társadalmi konstrukcióját. Abból az általános nézetből indítja az érvelését, hogy a „**nem**” társadalmilag konstruált tényező, és a nemről alkotott bináris felfogás kifejeződése. Gondolatmenetében azt kérdőjelezi meg a szerző, hogy helyes-e abból az univerzalisztikus nézőpontból kiindulunk a nemek társadalmi kontextusának vizsgálatában, hogy a nőket, mint csoportot azonosítjuk a fehér középosztállyal, hiszen így kizárjuk, kirekesztjük a nők csoportjából például a fekete nőket. Vagy helyes-e a nőket a heteroszexuális nők csoportjával azonosítanunk, és megint csak az átlagosra fókuszálnunk, kirekesztve például a leszbikus nőket? Ugyanakkor rámutat, hogy a különböző episztemológiai megfontolásokat sem hagyhatjuk figyelmen kívül, mert az olyan modalitások, mint például a szexualitás, a szexuális vágy vagy az utódnemzés ösztöne is lehetnek szociális kategóriák (Juhász-Kegyesné, 2011). Annak ellenére, hogy a nemek társadalmi szerepe és egymáshoz való viszonya szociokulturálisan (ezekből a modalitásokból levezetetten) meghatározott, a dichotomikus nemi kategóriákon és a kategorizáción való túllépés is szociális gyakorlat kellene hogy legyen. Ennek egyik formája, amikor a kultúra és a szociális kontextus megengedi vagy éppen kíváncsúnak is tartja a nemi szerepváltást. Albániában például társadalmi gyakorlat volt, ha nem volt férfi utód, akkor a lányt úgy szocializálták, hogy férfi habitust vegyen fel, s akár családfő is lehessen azért, hogy örökölhessen. A nyelvész több példát is felsorakoztat a nemi szerepváltásra, és ezt állítja szembe a Thomas Laqueur által is rekonstruált tézissel, amely szerint Európában a XIX. század kezdetéig tartotta magát az a képzet, hogy csak egy nem létezik. További példa a nem fogalmának változására, hogy a rendi társadalomban a nem rangot jelölt meg (vö. nemzetség). Hanna Meissner megközelítései azért is fontosak, mert megpróbálta egymásra vonatkoztatni azt a sokféle nézetet, amelyek a nem fogalmának megalkotásában historikusan részt vettek (Juhász-Kegyesné, 2011). E vonatkoztatásokban érdekes összefüggéseket fedez fel a genderről szóló szövegek és elméletek között, újraértelmezi Butlert és megkísérli a **doing gender** és a performatív nemi identitás gyakorlatának az egymásra vetítését is. Judith Butler szerint a szavak, a cselekvések és a gesztusok mentén alkotjuk meg a performatív **nemi identitást**. Butler szándéka az, hogy bebizonyítsa a heteroszexuális mátrix és a bináris kétneműség tételeinek a helytelenségét. Meissner annyiban kritizálja Butlert, hogy nem veszi kellően figyelembe a kulturális és a szociális meghatározottságokat. Meissner azért fordul a „doing gender” fogalma felé, mert interaktív entitásként értelmezi, melyet interakciókban és nyelvi-kommunikációs folyamatokban hozunk létre, de a társadalmi szituációk és kontextusok eredményeként. Meissner doing gender-rel szembeni kritikájának az a lényege, hogy a genderidentitás létrehozását csakis az interakciókban részt vevő beszélőktől teszi függővé, és nincs tekintettel a nemek egzisztenciáját meghatározó hierarchikusságra. Végül is gondolatmenete zárásaként Meissner bevezeti a **doing difference** fogalmát, ami alkalmas lehet arra, hogy a nem, a faj és a társadalmi osztály kölcsönhatásában

szemlélje az identitás létrejöttének folyamatait, és egyben legitimálja is a különbözőségeket (Juhász-Kegyessné, 2011).

Sara Mills írása szintén a nyelvhasználat felől közelít a genderhez, az udvariasság, udvariatlanság és a genderidentitás újraértelmezésén keresztül. Célja, az, hogy a gender és az udvariasság együttes megkonstruálási módjaira reflektáljon a nyelvhasználat alapján. Ebben a megközelítésben a legérdekesebb az, ahogyan a nyelvész az udvariatlanság csoportra gyakorolt hatását elemzi, továbbá az, ahogyan arra a kérdésre keresi a választ, hogy a gender szerepet játszik-e az előfeltevéseink megfogalmazásában arra nézve, hogy ki udvariatlan és kivel, és kinek kell helyrehoznia az udvariatlanságból származó károkat. Sara Mills kiemeli a gender kultúraközi (interkulturális) szempontú elemzésének a fontosságát, továbbá azt, hogy a betöltött pozíció, az etnikum, az osztály, a kor, az ambíció és még sok egyéb attribútum figyelembe vételével tehetünk csak releváns kijelentéseket a genderről. Mills az udvariasság fogalma alatt az egyén stratégiai készségét érti, illetve azt, ahogyan a nyelvi szokásait saját maga és mások megítélik. A megítélés a gyakorlatközösségen is múlik, ami egyben kultúraközi is, de függ a társadalom normáitól is, és természetesen az egyéni viselkedési mintázatoktól is. A sztereotip udvariatlan férfias beszédstílusokat könnyebben „megbocsájtjuk”, ha azokat férfi alkalmazzuk, mintha nő, mert ez az elképzeléseinkkel összhangban van. A genderidentitás az egyes gyakorlatközösségekben különböző. Például heteroszexuális fiúkból álló csoportokban is megfigyelhetők bizalmas, pletykálkodó, nőiesnek tűnő beszédhelyzetek, de ezek éppen a heteroszexuális férfiaság megkonstruálásának céljából jönnek létre, és „kifigurázások” a homoszexuális fiútársakkal szemben. Az udvariasság és udvariatlanság tételeiből kiindulva kerül sor az ún. homlokzatfenyegető aktusok vizsgálatára, amelyek általában verbális kiigazítást követelnek meg. Az ún. pozitív udvariasságot, ami sohasem homlokzatfenyegető inkább a nőkkel állítja párhuzamba a nyelvész.

Ann Weatherall nagy hangsúlyt fektet a szocializációra és a genderidentitás fogalmának definiálására, amely fogalom és egyben folyamat alatt azt érti, ahogyan a társadalom genderszemantikus szerveződése zajlik, a szocializációtól kezdve a szociális tanuláson át. Ezért a genderidentitás részben szerepek elsajátításából, azaz internalizációs folyamatokból áll, részben pedig az egyén sajátos gyakorlatának a reprezentációjából tevődik össze. Tanulmányában ő is kiemeli, hogy a viselkedések elsajátításában és gyakorlásában nagy szerep jut a férfi és a női sztereotípiákról alkotott nézeteknek, s rávilágít, hogy ezektől igen nehéz függetlenedni. A sztereotípiák szerint a nők beszédmódjára közvetlenül kihatnak érzelmeik, kifejezőmódjuk gyakran terjengős, s az összefüggések megfogalmazásában nem mindig a logikusság elve alapján járnak el, hanem érzelmeiktől befolyásolva fejezik ki magukat (Juhász-Kegyessné, 2011). A sztereotípiák ezzel szemben a férfi beszédmódját logikusnak, tömörnek írják le, és a „versengő beszédstílussal” jellemzik. Ann Weatherall azonban rámutat, hogy csak a sztereotípiák állítják be állandónak a női és a férfi beszédmód jellemzőit, a valóságban a beszédstílusokban kimutatható genderkülönbségek gyengébbek, és a gendersztereotípiák hatása is ingadozó és átmeneti jellegű. A genderidentitás mellett a nyelvész tárgyalja a szociális identitást is, amelynek kapcsán megjegyzi, hogy az embereknek általában az a késztetése, hogy önmagukat kedvezőbb színben tüntessék fel. Számos identitást kifejező eszköz alkalmazásával lehet például túljutni a csoporttagságunkból eredő kisebbségi érzésünkön, így szociálisan versengünk, magunkat összehasonlítjuk másokkal, és ez az új összehasonlítási dimenzió azt eredményezheti, hogy önmagunkat pozitívan definiáljuk újra, vagy éppen megőrizzük identitásunkat, bevetve a különböző megőrző taktikákat. A nyelvész véleménye szerint a nők szerteágazó társadalmi kapcsolatainknak köszönhetően ún. szociálisan nyitott hálózatokban élnek, ami lehetővé teszi számukra az új nyelvi változatokra történő nyitottságot is. Ezzel szemben a férfiak szociálisan zártabb hálózatokat alkotnak, így a nyelvben is a vernakuláris alakokat használják inkább. Mind a férfiak, mind a nők gyakran élnek a regisztrált stratégijával.

Ezeket egyrészt az ún. kauzális attribúció hozza létre, ami alapján a beszélőket egyes csoportokhoz tartozónak tételezzük, másrészt a regiszterváltásokat a beszédakkomodációs-elmélet és a hasonlóság-vonzás elméletet is indokolja. Ezek arra utalnak, hogy az interakció folyamán igazodunk a beszélgetőtársunkhoz. Ann Weatherall ezeket a jelenségeket olyan fonológiai változatok vizsgálatával szemlélteti, amelyek meghatározott társadalmi rétegződéseket mutatnak egyes beszédközösségekben. Id. például az (ing) sztenderd változatát szemben az (in) alacsony státuszú, köznyelvi változatával. E változatok genderfüggőek is. A nyelvész álláspontja abban nyújt újat, hogy az identitás alakulásának folyamatába bevonja a gendert is, de emellett figyelembe veszi az identitás alakulásában a különböző beszédhelyzetektől és magától az identitástól is függő aspektusokat, s ezekre is a nyelv szempontjából reflektál. A két nem közötti kommunikációs eltérések vizsgálatakor bizonylan ezekre is tekintettel kell lennünk (Juhász-Kegyesné, 2011).

Tamar Murachver és Anna Janssen a gender, a kommunikáció és a kontextus kapcsolatát aktuális kommunikációs térben vizsgálják. A nyelvészek arra keresnek választ, hogy a társadalmi elvárások, a sztereotípiák és a társadalmi identitás iránti igényünk miként formálja a társadalmi nemmel „felruházott” viselkedési formákat és ezek nyelvi, kommunikációs vonatkozásait. Számos példát hoznak arra, hogy a férfiak és a nők nyelvhasználata eltérő, és az őket megítélők is hasonlóképpen gondolkodnak. A madagaszkári malagáz nyelvben például a férfiak függő beszédet preferálják, de a különbség a társadalmi megítélés kapcsán erősebben preferált, mint például a nemekhez kötődő elképzelések alapján. Vonatkozik ez a gyermekkorra éppúgy, mint a felnőttkorra. Már 12 hónapos madagaszkári gyermekeken is megfigyelték, hogy a fiúk inkább a mechanikus mozgásokat preferálták, míg a lányok a beszélgető emberek iránt érdeklődtek inkább, minek következtében a felnőttek is kitartóbban vonták be a lánycsecsemőket az interakciókba.

Amikor pedig egyetemi hallgatókat kértek fel, hogy e-mailt küldjenek egy velük ellenkező nemű nevében, akkor az üzenetek formái nem, de a tartalmuk számos eltérést mutatott. Míg a fiúk a lányok nevében témaként a tornát, külső megjelenést, társas kapcsolatokat, bókákat és önbecsmérlő állításokat vetették fel, addig a nők a férfiak nevében a futballt vagy a sörözést. Ebből is látható, hogy nem a partner neve, hanem a nyelvi kifejezésmódja az, ami meghatározza a kommunikációs partner nyelvhasználatát, így tehát maga a nem, amellyel a levelezőtársat felruházták, nem játszott szerepet a résztvevők nyelvhasználatában (Juhász-Kegyesné, 2011).

Susan Ehrlich kutatásának fókuszában a szexuális erőszakvédeletről szóló tárgyalások állnak. Ez a genderkonstrukciók újabb területébe enged bepillantani. Ehrlich olyan kérdésekre keresi a választ, mint például: hogyan reprodukálódnak, erősödnek meg és győznek a bírósági tárgyalásokon a nők elleni szexuális erőszak domináns ideológiái, miként legitimálják az erőszakot és a férfi előjogát az intézmények és az intézményi kommunikáció, s vajon ebben a diskurzusban felmerül-e a kétely a női jellem iránt és újratermelődnek-e a régi sztereotípiák és a nemek közötti egyenlőtlenségek? Az elemzett tárgyalások alkalmával több esetben kiderült, hogy a nők, akik a szexuális erőszakot elszenvedték, nos, az ő kárukra védelmezik a bírák a szexuális előjogokat. A bíróság uralkodó narratívája és egyben a panaszosok önreprezentációja is azt tükrözte, hogy a passzív áldozattá váló „nőiségről” szóló sztereotípiák sokkal erősebbek az amerikai társadalomban, mint a magát megvédeni képes nő emblematisz alakja. Ebből a példából is láthatjuk, hogy a gender a gyakorlatban nagyon is sokszor nem a magándiskurzusokban, hanem éppen az intézményi diskurzusokban jön létre és a domináns nemi ideológiákat konstruálja újra, ami gyakran befolyásolja a nők és férfiak által képviselt nemi identitásokat (Juhász-Kegyesné, 2011).

Ugyancsak a törvényhozással kapcsolatos Laura R. Winsky Mattei vizsgálata, aki a társadalmi nem és a hatalom kapcsolatát veszi górcső alá az amerikai törvényhozás diskurzusában. A nyelvész olyan kérdéseket feszeget, mint például: mennyire férnek hozzá a politikai vitákhoz a nők és mennyire

adnak hatékonyan hangot a nézeteiknek a politikai diskurzusban? Mattei meglepő adatokat tár elénk a nők résztvételi arányát tekintve az állami törvényhozó testületekben: 1975-ben 8%, 1993-ban: 21%, a Kongresszusban 1975-ben 4%, 1994-ben 11%. Nemcsak a résztvétel aránya az, amiben a nők a férfiaktól különböznek, hanem az is, hogy más-más kérdéseket, problémákat és érdekeket irányoznak elő a törvénykezés gyakorlatában, ld. pl. a cikk gyermekkel és családdal kapcsolatos törvényjavaslatait a női és a férfi politikusok részéről. A kutatás szerint a politizálásban résztvevő nők kénytelenek a férfiak szabta normák és ideológiai keretek között hangot adni a női politizálásnak. Az interdiszciplináris vizsgálatok rámutattak arra is, hogy a „kapuőrzés” egyik lehetséges módja a nyelv, melynek segítségével a férfiak a beszédjogot és a beszédtemát is maguknál tartják. Más vizsgálatok is azt bizonyították, hogy a nők akár tanúi, akár jogász szerepkörben vannak, kevésbé tekintik őket szavahihetőnek és hitelesnek. Az USA Szenátusának Jogbizottságában a közölt adatok szerint a képviselői és/vagy jelölti meghallgatások esetében a férfi szenátorok többet beszéltek, mint a testület női tagjai, a férfi tanúk többet beszéltek megszakítás nélkül, a női tanúkat hosszabb ideig kérdezték és alaposabb, sokkal több részletre kiterjedő tanúvallomást kértek tőlük. Jellemző volt, hogy míg a nőknek az ún. elemző kérdésekkel saját maguknak kellett megbirkózniuk, addig a férfi tanúkat támogatták a kérdezők az elemzésben, ezáltal is erősítették a férfi képviselőjelöltek hitelességét, és ezt támasztotta még az is alá, hogy nekik a tényekre és a véleményükre vonatkozó kérdéseket tettek föl. A női képviselők tanúvallomásait sok esetben kétségbe vonták, irracionálisnak és illogikusnak bélyegezték. A közbevágásokat tekintve szintén nem kedvező a kép: 82%-ban irányultak a közbevágások, a félbeszakítási kísérletek a női tanúk ellen, és ezután talán nem meglepő: a legtöbb konfrontáció a republikánus szenátorok és a női képviselőjelöltek között volt. A kutató úgy véli, hogy ezek után megalapozottnak kell tekintetünk a kijelentést: a nőket nem tekintik politikailag egyenrangúnak férfi kollégáikkal szemben (Juhász-Kegyessné, 2011).

Astrid Nelke a munka világába kalauzol ahol a nők és a férfiak szakmai kommunikációs stratégiáit és hálózati kapcsolatait vizsgálta. Nelke kutatása a társadalmi nemet, a férfiak és a nők kommunikációs magatartását és a nők informális hálózatokba való szerveződésének lehetőségeit és az azokból való kizárásának mechanizmusait vizsgálta. Kihangsúlyozza, hogy a „nem” mint címke erősen befolyásolja pszichoszociális fejlődésünket, továbbá, hogy a hagyományos, nemileg is determinált munkamegosztást ma is jól tükrözik a nemi sztereotípiák, amelyek etnocentrikus jelleget is ölthetnek. Míg a férfiakról vezetői kvalitást és függetlenséget várunk el, addig a nőket, nem tartjuk jó vezetőnek, vagy csak igen gyengén teljesítő vezetőként azonosítjuk, s ezt a leggyakrabban azzal magyarázzuk, hogy sok esetben hiányzik belőlük az akaratuk érvényesítésének képessége. Ezért a nők a kommunikáció során megpróbálják kiegyenlíteni a fennálló státuszbeli különbségeket, s arra törekcsenek, hogy harmonizálják a helyzetet, s hogy az alacsony státuszhelyzet ellenére is meg tudják valósítani saját céljaikat.

Ugyanazon társadalmon belül is sokat változhatnak a szerepmódozatok az idő folyamán a gazdasági és politikai folyamatok következtében, ugyanakkor erőteljesen különbözhetnek egymástól az egyes társadalmakban. A képzésből és a közéleti életből többé-kevésbé kizárt muszlim nők egészen más viselkedési módokat követnek, mint a nyugati típusú kultúrában szocializálódott nőtársaik. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy egyes társadalmakban, így Franciaországban a francia forradalom után még a polgári törvénykönyv is megemlítette, hogy a férj, átfogó, rendelkező, ellenőrző, és fegyelmező jogot gyakorolhatott felesége személyét és tulajdonát illetően. Kijelölte kettejük tartózkodási helyét, megvolt a joga ahhoz, hogy felügyelje felesége barátait, társadalmi kapcsolatait, levelezését és megakadályozhatta, hogy az otthonán kívül munkát vállalhasson. Így, a férjnek joga volt ahhoz, hogy felesége mozgási és cselekvési szabadságát minden tekintetben korlátozza, hisz ő képviselte feleségét a közéletben, valamint a hatóságok előtt. Az 1794-es porosz törvénykönyv hasonló módon szabályozta a feleség jogait. A korlátozó rendelkezések egyike-másika

a huszadik század második feléig fennmaradt és az európai jogfejlődés úgy alakult, hogy csak a huszadik század közepén törölték el a házasságra vonatkozó joganyagból azokat az elemeket, amelyek különbséget tettek a férj és a feleség között (Huszár, 2009).

A **feminista nyelvi kritika** szerint a hatalmi viszonyok tükröződését tapasztalhatjuk sok esetben a nemi étellel kapcsolatos frazeologizmusokban is ld.:” a nő odaadja magát a férfinak, a férfi magáévá teszi a nőt”. A feminista nyelvkritika álláspontja az, hogy mind a foglalkozások leírásából, megnevezéséből, továbbá az álláshirdetésekből is ki kell iktatni a nemre vonatkozó utalásokat. Olyan foglalkozásneveket kell kialakítani, melyek nemileg semlegesek, annak érdekében, hogy a név ne tartalmazzon az egyik nemre vonatkozólag sem negatív konnotációt (Huszár, 2009). Ezt az igényt próbálják kielégíteni a foglalkozási protokollok, az oktatásban a szakok és a szakirányok megnevezései egyaránt. Jó példát statuálnak erre az angol nyelvterületeken meghonosodott nemcsak törekvések, hanem a nemileg semleges lexémák elterjedése is ld. „chairperson”, „cameraperson”, „firefighter”, „mail carrier” a korábbi „chairman”, „cameraman”, „fireman”, és „mailman” kifejezések helyett. Számos országban léteznek semleges foglalkozásneveket tartalmazó ajánló listák, melyeket többé-kevésbé figyelembe is vesznek, noha nemcsak a kezdeményezés, de a politikai, és a nyelvhasználói támogatottság is szerepet játszik ezen a téren. Ezt az igényt manapság már kielégítik a foglalkozási protokollok, az oktatásban a szakok és a szakirányok megnevezései egyaránt. A nemi megkülönböztetést nem tartalmazó foglalkozásnévre jó példa a hivatalos „óvodapedagógus” megnevezés, bár a képzésben résztvevők és a hivatást gyakorlók között ma még többségben vannak a nők, az „óvónők” (Huszár, 2009).

Pszicholingvisztikai kísérletek kimutatták, hogy a foglalkozásneveknek igenis van nemi konnotációjuk, hiszen ha magas presztízsű a beosztás, akkor férfira utal, ha alacsony presztízsű, akkor nőt idéz fel (Kennison-Trofe, 2003).

Sok esetben, a nőket a férfiak megelőzik a sorban ld. Ádám és Éva. A nőket nem egyszer a férfiakon keresztül nevezik meg, például: ”megjelent XY nagykövet a feleségével.”

Híres nőkről írva megjegyzi híres apja vagy férje nevét, fordítva viszont ez nem igaz.

Előfordul az is, hogy a nők szexualitását, életkorát, képességeit gúny tárgyává teszik. A német szótárt vizsgálva például azt tapasztalhatjuk, hogy több a női negatív konnotációjú lexéma, mint férfi: ”pletykafészek, bögőmasina..” (Breiner, 1996:41-42).

Stanley az amerikai angolban 220 lexémát talált promiszkus életvitelű nőre, míg hasonló férfira csupán 20-t.

O Nagy Gábor több ezres szólás-és közmondásgyűjteményében 80, nőre referáló frazeologizmust talált, főleg a nők ostobaságára, erkölcstelenségére, pazarló, lusta, hiú, cifrázkodó természetére ld. „asszonnyal beszélni, lóval imádkozni.”. Féfira vonatkozót csak két darabot talált nevezetesen: „A férfi már akkor is szép, ha egy fokkal szebb az ördögnél” (O. Nagy, 1982).

A női nyelvkritika egyrészt a lexikont, másrészt a nyelvhasználatot érinti. A lexikonra vonatkozó kritikák a már említett női foglalkozásokra, illetve női munkavállalóknak a megnevezésére, megszólítására vonatkozik. Alacsony presztízsű foglalkozások esetében a nőkre tesznek utalást, mint például a „kofa, konyhalány és a háziasszony” szavak esetében, melyeknek nem található meg a férfi megfelelője. Ezek mind nőket érintő, diszkrimináló megjegyzések (Huszár, 2006).

Ma már tapasztalható olyan tendencia is, hogy egyes vállalatoknál igyekeznek nemileg semleges foglalkozásneveket alkalmazni, mint:” salesperson”.

A nyelvhasználatra vonatkozó kritika kitér a férjes asszonyok nevére is. Míg 1894-ben az XY-né volt a hivatalos megszólítás, úgy 1952-ben az XY-né VZ alak viselete vált lehetővé, illetve 1974-től az X-né VZ forma is anyakönyveztethető volt. Napjainkban, az XZ megszólítás is engedélyeztethető és népszerű is (Farkas, 2003). Egyre nagyobb teret hódít a családi állapotra nem utaló európai formákkal konform névviselés, vagyis a leánykori név megtartása.

Előfordul az is, hogy azonos társadalmi helyzetű férfiakat és nőket különböző módon szólítanak meg. A férfiakat beosztásuk neve, továbbá, az „úr” megszólítást kapják, a nőket pedig a keresztnévükön vagy a becézett formájukban szólítják meg: „X úr”, „doktor úr”, „képviselő úr”, vagy a hölgy esetében: „Juditka”.

A szexista nyelvhasználat durvább formái verbális erőszaknak tekinthetők abban az esetben, ha a nő nyilvános helyen szexuális ajánlatot kap, vagy szexista reklámnak, vagy éppen az őket megalázó kabarétréfának vannak kitéve. A sajnálatos tény az, hogy a média mindezt legitimálja (Huszár, 2006).

Köztudott, hogy a grammatikai nemet megkülönböztető nyelvekben a mindenkire utaló formát generikus maszkulinumnak hívják. Egyes vélekedések szerint ez a szóhasználat nem elfogadható, hiszen pl. a „kollégák” megszólításba a nők bele is érthetők meg nem is, a férfiak azonban mindenképpen. Sokan, éppen ezért, a „kollégák és kolléganők” megszólítási módot javasolják. Elsősorban az intézményi kommunikációban, formális helyzetben és a médiában célszerű megszüntetni a nemi alapú megkülönböztetés minden formáját – mint példát statuáló közegekben – és akkor valószínűsíthető, hogy a társadalmi nyelvhasználatban is időről-időre megszokottá, berögzültté válhat (Huszár, 2009).

A feminista nyelvi kritikával szoros kapcsolatban van a **szexizmus**, ami a rasszizmusnak az a fajtája, melynek során valamely személyeket a nemhez tartozás alapján valamilyen módon hátrányosan megkülönböztetnek. Az Európai Unión belül a gender-mainstreaming, politikai stratégiaként határozódott meg. Mindenféleképpen felül kell vizsgálni a nemek lehetőségeit és a hátrányos helyzeteket, és azokat, a jogalkotás lehetőségeivel kell megszüntetni (Klann-Delius, 2005). A **szexizmus és a nyelvi szóállomány** tükrében olyan frazeológiákkal találkozhatunk, melyek méltán tükrözik a két nem társadalomban megítélt szerepét, illetve az egymáshoz való viszonyukat. A nemi alapú hátrányos megkülönböztetést szexizmusnak nevezzük. Az egyik nemet – sok esetben sajnálatosan a nőket – kirekesztő, megbélyegző nyelvhasználattal kapcsolatos kritika, mely vonatkozhat a szóállományra, vagy a nyelvhasználatra egyaránt. Előfordult ugyanis, hogy a magas presztízsű posztok (igazgató, ügyvéd, képviselő, politikus, kutató) férfit, az alacsony presztízsűek pedig (elárúsító, kiszolgáló, ápoló) nőt asszociáltak az emberekben. A „honatya” vagy „államférfi” kifejezésekben például teljes mértékben kirekesztjük a női képviselőket (Huszár, 2009). Érdekes megfigyelni, hogy csak a magas presztízsű foglalkozások, beosztások mellett használjuk a -nő képzőt ld. „tanárnő”, „doktornő”, „ügyvédnő” kifejezések esetében. Nem csak az a baj, hogy a magyarban a foglalkozásneveknek nincs sok esetben férfiakra, nőkre kiépülő párhuzamos alakja, hanem az, hogy a mindennapok kultúrájából hiányoznak a megszólításra és említésre egyaránt alkalmas, egyenlőséget kifejező nyelvi formák. Mindazonáltal találkozhatunk olyan alacsony presztízsű foglalkozással, mely már megnevezésében is nőre utal, ld. „konyhalány”, „kofa”, „háziasszony”. Ezeknek a lexémáknak nincs férfira referáló megfelelőjük. Előfordul ugyan egy-két hasonló módon diszkrimináló, férfi munkavállalóra utaló foglalkozásnév, például „liftes fiú”, de a nőket érintő diszkrimináló megnevezés mindenképpen számosabb (Huszár, 2009).

A szexista nyelvhasználat kritikája a 70-es évek elejétől megkezdődött. Erre példa az 1908-as brit alkotmány szövege, melyben az általános névmás csak akkor referál nőre, ha bűnösséget implikál, de

akkor nem, ha előnyöket. Említendő továbbá, az E.U. himnusza, az örömöda szövege, ami csak férfira referál (Huszár, 2006).

Mary Talbot a **nemi sztereotípiák** újratermelődését vizsgálta kritikai szemszögből, érintve a deficitmodell és a dominanciamodelleket is. A nyelvész véleménye, hogy a sztereotipizálás nemcsak leredukálja, hanem el is választja a „normálist” az elfogadhatatlantól, de a sztereotipizálás – Talbot kifejezésével élve – esszencializál is, ezért csapdát jelent és az alárendelt csoportokat célozza meg. A korai, úgyszólván „prefeminista” irodalom a női nyelvhasználókat hátrányos helyzetűnek, gyakorta „hiányosnak” mutatta be, mivel nem alkalmazta a férfias nyelvhasználati elemeket, és azt emelte ki, hogy a női beszéd, a női nyelvhasználat miben tér el a normától, azaz a férfiak nyelvhasználatától. Ennek folyományaként olyan nézetek kerül(het)tek előtérbe, amelyek a női nyelvhasználatot gyengének, „üresnek”, jelentés nélkülinek, inadekvátnak és bizonytalanak írták le, ellentétben a férfiak nyelvhasználatával, amit megfontoltnak tartottak, még akkor is, ha az „ugye” partikula használatáról volt szó (Juhász-Kegyesné, 2011). Mindez a már említett deficitmodellben foglalható össze, ami a nők hiányosságait hangsúlyozta a férfi normával szemben. Bármely elméletre is alapozunk, az ellentétpárok világosak: együttérző-problémamegoldó, meghallgatás-kioktatás, privát-nyilvános, kapcsolat-státusz, támogató-ellenálló, bizalmasság-függetlenség. A női beszédet valamennyi elméleti keretben úgy aposztrofálták, hogy együttműködő, bizonytalan, sok befejezetlen mondatot tartalmaz, és: nemileg vegyes csoportban a nő az, aki kevesebbet szerepel, mint a férfi. Ezzel szemben a férfiakat kompetitív beszédstílus jellemezte. Ugyanakkor Talbot legfontosabb megállapítása így szól: ha „feminin témát” és „feminin kísérleti teret” teremtünk, akkor az ún. feminin interakciós stílust és annak jellemzőit ki lehet váltani a férfiakból is. Mindemellett a szex-szolgáltatók számára a női nyelvhasználat a gyümölcsöző árucikk, akár nő, akár férfi van mögötte. A nő hangja „piacképes”, hiszen magas hangfekvésű, dallamos hanglejtésű.

A piacképesség szempontjából, Cameron a British Telecom reklámanyagát megvizsgálva úgy találta, hogy a nők jobb társalgók, és tovább fenntartják a kapcsolatot a szexvonalakon, de persze ettől a „pletykás nő”, „zsémbes feleség” és a „papucsférj” sztereotípiája megmarad (Juhász-Kegyesné, 2011).

Elisabeth Leinfellner a sztereotípiák-kutatás során a „cserfes nő”, a „szótlan férfi” és egyéb nyelvi sztereotípiák hatását veszi górcső alá. Véleménye szerint a társadalmi kategóriák nemcsak befolyásolják, de torzítják is azt, ahogyan a biológiai kategóriákat érzékeljük. A parole szintjén például, ahogyan a férfiak és a nők ábrázolása a sajtószövegekben megjelenik, igen eltérő. Míg a férfi látható, azaz a szöveg szintjén is megjelenik és erős, addig a nő láthatatlan, alulreprezentált, és a szövegek legfeljebb külseje leírására, kommentálására redukálódnak. A langue szintje szintén tartogat érdekességeket. Az angol nyelvben például nincs párhuzamos és különálló lexéma a „megcsalt nőre” és a „megcsalt férfira”. Az „ess” és a „rix” női képzők ebben a nyelvben lekicsinylőek, **szexista utalásokként** működnek (Juhász-Kegyesné, 2011).

Sok esetben a gender-szemponturnak kutatások aktualitása a **médiában** is megjelenik a társadalmi nemeket és a nyelvhasználatot érintő írások kapcsán. A *Heti Világgazdaság* című folyóiratból idézve a hurrikánok elnevezése és reprezentációja kiemelendő. Amikor a Katrina hurrikán 2005. augusztus 29-én lecsapott Louisiana, Missisipi és Alabama államokra, a sajtó, nem csak a pusztító károkról tudósított, hanem a hurrikánok elnevezéséről is. Ahogy a HVG-ből megtudhattuk, a pusztítás mértékét csak részben tudják előre jelezni, azonban a hurrikánok neve előre ismert: Katrina, Maria, Ophélie, Rita, Wilma, Betsy. A felsorolásból is látszik, hogy 1979-ig a természeti csapások kizárólag női nevekhez kapcsolódtak, majd ezután lépett színre az Iwan nevű hurrikán is.

Ugyancsak a reprezentáció problémaköréhez tartozik Angela Merkel kancellárnőnek hivatalba lépése, akinek megszólítása komoly vita tárgyát képezte a protokollszakértők, politikusok és nyelvészek számára, mígnem a „kancellárnő asszony” megszólítás mellett döntöttek (HVG XXVII. Évf. 48. szám).

A német köznyelvben a társadalmi korrektség nyelvi követelményeinek igyekezzenek eleget tenni a beszélők a megszólítások kapcsán, így külön kiemelik nemcsak a munkatársakat, de a munkatársnőket is. Ugyanakkor eltérően a hétköznapi nyelvtől, a szövetségi kancellárra vonatkozó paragrafusok szigorúan hímnemű alakban íródtak (Dobos, 2006).

A másik példa Maria Rauch-Kallat nőügyi miniszter felháborodását taglalja, aki azt kifogásolta, hogy az osztrák himnusz semmibe veszi a női egyenjogúság követelményét, ezért azt javasolta, hogy a „fiad hazája” passzusra ékelődjön be a „leányaid” szó, továbbá az „apaország” helyett a „szülőföld” szó hangozzon el. Törekvései nem váltak népszerűvé és kudarcba fulladtak (HVG 2005.okt.15).

A cél az lenne - mely egyben a demokratikus közélet alapfeltétele is -, hogy értéktételezés-mentes, neutrális, politikailag korrekt nyelvhasználatot használjunk. A politikailag korrekt nyelvhasználat egyenértékű a „verbális higiéniaiával” mely mindannyiunk követendő példájává kellene, hogy váljon (Huszár, 2006). A nemi sztereotípiák elemzésével és a következtetésekkel a gendernyelvészet méltó módon járulhat hozzá az előítéletekből adódó társadalmi hátrányok megszüntetéséhez egyaránt. A gendernyelvészet mellett ott állnak szorosan olyan genderalapú tudományos megközelítések, mint feminista irodalom, a feminista történelemtudomány, a feminista földrajz, vagy az orvostudománynak a hagyományos gynecológiát és andrológiát meghaladó genderszemléletű kutatási területe is (Huszár, 2011).

1.2.2 Magyarországi genderkutatások

Hazánkban a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Modern Filológiai Intézetének Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke, a Pécsi Tudományegyetemen működő Alkalmazott Nyelvészeti Program és Nyelvtudományi Doktori Iskola, továbbá a Szegedi Tudomány Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke is említésre méltó kutatásokat végez a gendernyelvészet területén. A férfi és a női nyelvhasználat különbségével foglalkozó magyar kutatók először Miskolcon találkoztak 2005-ben, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének XV. konferenciáján. 2008 januárjában a MANYE kezdeményezésére a nemek és a nyelvhasználat témájával foglalkozó konferenciát rendezett a Miskolci Egyetemen a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Bizottságának Nyelvtudományi Munkabizottsága és a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Modern Filológiai Intézete. A konferencia anyagáról kötet is született „Női szóval-női szemmel, gender-kutatás a nyelvészetben és az irodalomban” címmel a Sokszínű nyelvészet kötet sorozatban. A kötet Miskolcon jelent meg, Bodnár Ildikó, Kegyesné Szekeres Erika és Simigné Fenyő Sarolta szerkesztésében a gender-kutatás nyelvészeti és irodalmi aspektusai fényében.

A konferenciakötet négy fejezetre tagozódik, és azokat az előadásokat öleli fel, melyek a miskolci alkalmazott nyelvészeti konferencia előadásain elhangzottak. Az első fejezet a plenáris előadásokat taglalja, a második a kerekasztal, a harmadik az „új nyelveken - új hangokon” című szekciót, a harmadik a médiapolitika, míg a negyedik a „nők a múltban - nők a jelenben” című előadássorozatot. A könyv túlnyomó többségben irodalmi művekre reflektálva kapcsolódik a gender-kutatásokhoz, nyelvészeti vonatkozások jóval kevesebbszer hangzottak el az előadássorozatok alkalmával. A sokszínűség megnyilvánul a nők irodalomban ábrázolt képiségeiben, a költőnk sajátos nyelviségének és diskurzusmódjának kifejezésre juttatásában, a nők ábrázolásában a reklámok nyelvében, az ember „női felében”, a nők bensőséges ismeretében. A konferenciaanyag méltán prezentálja azt, hogy napjaink női szerepe miként konstruálódik és írható le a nyelvészet, az

irodalom a politika és a média területén. A kötet több konferencia előadás kivonatát tartalmazza, ezért elég szerteágazó, sokszínű, és heterogén, bár mindegyik előadás a maga nemében egyedülállóan világítja meg a női szerepeket és kifejezőmódokat az eltérő szakterületeken.

Barát Erzsébet, Kegyesné Szekeres Erika, Sándor Klára és Simigné Fenyő Sarolta saját tanulmányaik mellett konferenciaszervezőként és szerkesztőként is sokat tettek azért, hogy a gendernyelvészeti kérdésfeltevések Magyarországon is legitim kutatási feladattá és oktatható ismeretanyaggá válhasson. A gendernyelvészet további illusztris képviselői **Juhász Valéria, Schleicher Nóra, Dobos Csilla** továbbá **Huszár Ágnes**, aki tudományos kutatómunkája mellett gendernyelvészeti kurzusokat tart a Pécsi Tudományegyetemen, és a két nem diskurzusában markánsan fellelhető különbségeket elemzett kandidátusi értekezésében. Kutatásai mélyrehatóak, már az ókortól kezdve, a kereszténységen, a francia forradalmon át halad diakronikusan és aprólékosan a gendernyelvészet elődeitől napjainkig. Érinti továbbá a különböző érák felfogásait és korlátait a „Bevezetés a gendernyelvészetbe” című 2009-ben megjelent könyvében. Számos tanulmánya is napvilágot látott többek között: „A határ átlépésének élménye”, „Gendernyelvészet Magyarországon” „Hogyan nem érdemes kutatni a női és a férfi kommunikáció közötti különbségeket?”

Magyarország gender-szempontra érvényesítő tanulmányait tekintve, érdemes megemlíteni Kontra Miklós már dióhéjban említett vizsgálatát, ami a nem és a nyelvhasználat összefüggéseit tárgyalja a rendszerváltás kori Magyarországon (Kontra 2003, 2004). A nyelvhasználók társadalmi körülményeinek figyelembevételével vizsgálja a nyelvi változókat, és azt a konklúziót vonja le, hogy a beszélő helyét és helyzetét meghatározó független társadalmi változók (iskolázottság, településtípus, nem, életkor, foglalkozás, ingázás, etnikum, társadalmi mobilitás) és a nyelvi változók között egyfajta korreláció figyelhető meg, amely bizonyos összefüggések feltárására alkalmas. Reprezentatív kutatásában 832 adatközlő vett részt grammatikai ítélet meghozatalában és szóbeli produkcióban egyaránt. Adatai többek között rávilágítanak arra, hogy a legkevésbé iskolázott férfiak 90%-a ítéli helyesnek a grammatikailag helytelen mondatot, ez a százalék viszont a nő esetében 75%. Megállapítja, hogy amikor a khi-négyzet-próba szignifikáns nemek közti különbséget mutat egy-egy iskolázottsági csoportban, akkor mindig a férfiak közt vannak nagyobb arányban a nem sztenderd beszélők (Kontra, 2003). Kutatásában például a fiatal nők álltak az élen egy nem ikes ige, ikes igeiként történő ragozásában, továbbá a nők a férfiaknál nagyobb arányban választották a presztízs változatokat. Míg a budapesti férfiak 14 %-ban, addig a nők 5%-ban használták a stigmatizált (nák) alakját. A nőknél a kor előrehaladtával szignifikánsan csökkent a stigmatizált alak. A nők, például az életkor szerint standardizálódtak a „nák” képző, és a szukszükölés vonatkozásában, a férfiak viszont nem. Míg a kis falvakban a férfiak 55%-a ítélte helyesnek a „suk-sük” alakját, addig a nők 40%-a. A „szuk-szük” alakokat a nők 53%-a, míg a férfiak 60%-a ítélte helyesnek. A kvantitatív szociolingvisztikában a nemi különbségek vizsgálata kiemelt szerepet kap és olyan általános megfigyelésekre kínál lehetőséget, mely bizonyítja, hogy a nők általában több sztenderd, magas presztízsű változatot használnak, mint a férfiak. A Magyar Nemzeti Szociolingvisztikai Vizsgálat adatai szerint a nők „sztenderdebbek” az alábbi nyelvhelyességi kérdések megítélésében:

- inessivusi nem sztenderd -ba/-be használata: pl. „A kisfiút megbüntették, mert nem volt iskolába.”
- feltételes módú stigmatizált egyes szám első személyű alak használata (-nák): pl. „Ha több fizetést kapnák.”
- Sukszükölés, szukszükölés: pl. „láthassuk, elhalasszák” (Dobos, 2006: 169).

Magyarországon a gender-szempon্তু nyelvészeti kutatásokat **három összefüggő területre** lehet felosztani, melyből az egyik a **variációelemzés**. Ez a terület a hangrendszert érintő variációk és változások vizsgálatára, továbbá az egyes fonológiai változók kiejtésbeli megvalósulásaira irányul. A magyarországi kutatások Labov, Trudgill és Gal empirikus vizsgálataira épülnek és azokat az eredményeket támasztják alá, mely szerint a nők gyakrabban választják a nyelvi változók sztenderd nyelvváltozathoz tartozó alakját, ugyanakkor a nyelvi változások tekintetében konzervatívabbak (Dobos, 2006).

A következő jelentős kutatási terület a társadalmi nemhez kötődő elnevezések és **reprezentációk** vizsgálatát foglalja. Ide tartozik például Kegyesné Szekeres Erika „nyelvhasználati gender mainstreaming” magyarországi vonatkozásainak kutatása. Nem szabad megfeledkeznünk Huszár Ágnesről sem aki a feminista nyelvi kritika téziseit is elemzi (Huszár, 2001).

A harmadik kutatási terület az **interakciós** kutatásokat foglalja magába, nevezetesen a pragmatika, a konverzációelemzés és a narratívaelemzés módszereit, melyek segítségével a kutatók a társadalmi nemek és a nyelvhasználat összefüggéseinek az interakcióban történő vizsgálatára vállalkoznak.

A gender-kutatás területén 2011-ben egy új kötet látott napvilágot Szegeden a Szegedi Egyetemi Kiadó gondozásában, Juhász Valéria és Kegyesné Szekeres Erika szerkesztésében. A kötet terminológiai szempontú egységesítését Huszár Ágnes végezte. A könyv válogatott szemelvényeket tartalmaz az angol és német genderlingvisztikai szakirodalomból.

A kötet tizenhat tanulmányt ölel fel, nemzetközileg is elismert amerikai, angol és német szerzők empirikus kutatásaiból, melyben a genderlingvisztika elméleti megfontolásait foglalják. A tanulmányok rávilágítanak arra, hogy a gender nem állandó, hanem performatív beszédaktusok mentén létrejövő nyelvi viselkedési mintázat, melyet befolyásol a szociális és kulturális háttér, az életkor, a foglalkozás és a pozíció. A genderidentitás attribútumai is folyamatosan konstruálódnak, mivel a társadalmi beszédgyakorlat, a csoportokra jellemző beszédmód, a kulturális gyökerek és a sztereotípiák mind visszahatnak az egyén kommunikációs gyakorlatára.

A kötet megjelenésének a célja, hogy további kutatásra ösztönözze a genderlingvisztika kutatóit, áttekintést nyújtson a gendernyelvészet eredményeiről, továbbá, támpontot adjon kurzustematikák bővítésére a felsőoktatás kereteken belül.

A magyarországi genderkutatást tekintve, 2005-től kezdve a Szegedi Tudományegyetem Anglisztikai és Amerikanisztikai Intézete minden évben rendez gendertudományi konferenciát filozófusok, irodalomtudósok, nyelvészek részvételével. Több miskolci konferencián is elhangzottak azóta gendernyelvészeti indíttatású előadások, továbbá az Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények rendszeresen közöl gender-témájú tanulmányokat és recenziókat. A 2008-ban Hamburgban megjelent német nyelvű kötet segítségével a magyarországi gender-kutatás eredményei a nemzetközi szakmai közönség számára is elérhetővé váltak. A genderkutatás további mérföldkövét 2009-ben, a Magyar Tudomány márciusi számában megjelent Huszár Ágnes tanulmánya hozta meg, mely a magyarországi gendernyelvészet helyzetét mutatta be (Huszár 2009a). Ez a tanulmány áttörést jelentett a tudományterület legitimációja szempontjából már csak azért is, mert a hatvankét tudományterületnek otthont adó Magyar Tudományos Akadémia havi folyóiratában mutatkozott be a hazánkban viszonylag újonnan szerveződött tudományterület a tanulmánynak köszönhetően. Huszár Ágnes nemcsak a magyar nyelvű közösség nyelvhasználatának genderszempon্তু vizsgálatát tartja fontosnak, hanem a Magyarországon élő más nyelvi és nemzeti kisebbségeket is (Huszár, 2011). A kutatónő felhívja továbbá a figyelmet olyan kutatásokra is, ahol célszerű lenne a diskurzelemzés módszerével beszélőváltás, együttbeszélés, közbevágás, egy beszédlépésre eső szavak számát megvizsgálni vegyes csoportok beszédstratégiai viselkedését kötetlen és formális helyzetben

egyaránt. A formális helyzetet tekintve az intézményhez kötött beszélgetéseket is érdemes lehetne feltárni, úgy, mint az állásinterjúk, kliens-ügyvéd, páciens-orvos dialógusokat és a médiabeszélgetéseket egyaránt. Legfontosabb feladatnak azt látja, hogy kellene találni egy olyan semleges megszólítási formát, amely nem rekeszti ki a nőket. Ezeknek a megszólítási formáknak a kialakításában arra kellene törekedni, hogy a férfiak udvarias megszólítására korlátozás nélkül alkalmas „úr” mellé találjuk meg a hasonló tág körben használható női megfelelőjét (Huszár, 2006).

1.2.3 Görögországi kulturális antropológiai és genderkutatások

Ha egy kutató kétnyelvűséggel, továbbá gendernyelvészettel foglalkozik, elengedhetetlen, hogy megismerje az adott szubkultúra normáit, társadalmi elvárásait, **kultúrantropológiai** aspektusait és az adott kisebbség után kutatott antropológusok és nyelvészek kutatásait, melyekből érintenék néhányat. A kultúra és a nyelv egymásra hatással vannak, és a kultúra meghatározó a nyelvi fejlődésben, a nyelvi kompetencia minőségében, a mentális lexikon összetételében, a nyelvvel kapcsolatos identitás kialakulásában és megtartásában (Navracsics, 2011).

Számos antropológus kutatta a görögök kommunikatív stratégiáit, többek között Friedl is, aki arra a következtetésre jutott, hogy a görögök kedvelik a „csípős” verbalitást, és a szabados megfogalmazást. Kutatásait többek között Boeotia-ban, egy közép-görögországi faluban végezte, mely során azt az érvelési rutint hangsúlyozta, aminél a cél nem a racionális konklúzió levonása, vagy az információcseré volt, hanem a célzások során a jártasságuk kinyilvánítása (Friedl, 1962). Véleménye szerint, a görög etnicitást a görög falusiak a szabadság szeretetével azonosítják, és vonakodnak attól, hogy bárkitől is utasításokat kapjanak. Ennek bizonyítéka az alábbi szólás is: „12 görög, 13 hadvezér” (Friedl, 1962:106). A kommunikatív stratégia mellett, görög nyelvészutatók prozódiai jegyeket is górcső alá vesznek a görög nyelvben. Baltazari szerint kétféle tagadó dallam létezik a görögben. Az egyik tagadás, amikor új információ található a diskurzusban, a másik, amikor korábbi tagadás van jelen a diskurzusban. Mikor felviszik a mondat végén a hangmagasságot, akkor a tagadó mondat sem tűnik tagadónak a kutatónő szerint (Baltazari, 2006).

Gendernyelvészeti aspektusból tekintve, Kréta szigetén figyeltek meg egy olyan nyelvjárást, melyben az /I/ egy bizonyos változatát kizárólag férfiak használják (Mansfield – Trudgill, 1994).

A nemi alapú eltéréseket alapul véve, Kakava szerint a görög nők a reagálásra késztetés felé hajlanak, becézgető formákat használnak, és csillapító stratégiát alkalmaznak. Mindazonáltal megszemélyesítenek: „ha az ő helyében lennél mit tennél...?”, kompetitív egyidejű beszédet és szarkazmust használnak, szüntelenül jelzik véleménykülönbségüket, és kontrasztív ismétlést alkalmaznak. A vita folyamán először érvelnek, majd azután közlik a nemtetszésüket. A férfiak indulatszavakkal, elliptikus kérdésekkel, ellenséges szerepcserékkel és tüzes vitával élnek. Céljuk, hogy hallassák magukat, a beszélgetés irányítását fenntartsák, hogy versengjenek az interakciós vitatárgyért, lexikális és strukturális ismétlésekkel éljenek a szerepcsere folyamán. Ironiát, szarkazmust, szellemi párbajt és indirekt ellenkezést alkalmaznak és az „azt gondolom” diskurzusjelölővel csillapítják érveiket. Előbb vitatkoznak, majd közlik a pontos véleményüket (Kakava, 1995).

A görög nyelvben a már említett „ακί” egy kicsinyítő képző, mely együttérzést és jóindulatot fejez ki (Sifianou, 1992). Szemantikailag és pragmatikailag leginkább a gyerekekhez kapcsolódik. Szemantikai értelemben jelenthet méretet, valaminek a részét, közelséget, míg pragmatikai értelemben jóindulatot, ragaszkodást, bizalmaskodást, de lekezelést is kifejezhet (Makri-Tsilipakou, 2003). Pozitív udvariassági markerek, kérések és bókok tekintetében is használatos, mely egyre inkább burjánzik a görög társadalomban (Alexopoulos, 1994). A mediterrán udvariasság elterjedését Eloeva az egyre jobban elterjedő demokratikussággal magyarázza (Eloeva, 1997). Giakoumaki

(2000) és Silifanou (1992) is osztja azt a nézetet, hogy a nők többet használják a kicsinyítő képzőt mint a férfiak, aminek az eufemizmus az oka.

A görög férfiak ezzel szemben megőrzik a pozíciójukat, tüzes vitákat váltanak, megőrzik az ellenoldat, interakciókon keresztül versengnek a vita tárgyát képező célokért, versenyszerű egyidejű beszédet alkalmaznak, ismétlik ellenérveiket, megőrzik a polaritást, magukhoz ragadják a szerepet és ironiát alkalmaznak (Kochman, 1981:24).

A vitakozó felek nem veszélyeztetik a személyes kapcsolatukat, ami arra utal, hogy az ellenkezés egy elvárt és megengedett dolog a görög diskurzusban, és nem fenyegeti a résztvevők összetartását. Sok esetben a görög beszélők arra hivatkoznak, hogy: „Csak egy κουενδουλα-t folytattunk” (kis informális cseveg) (Kakava, 2002).

Konklúzióként Kakava úgy véli, hogy a görög kultúra mintegy predisponálja a görögöket arra, hogy explicit módon fejezzék ki ellenkezésüket.

1.3 A kétnyelvűség kutatás történetének rövid áttekintése

1.3.1 A kétnyelvűség meghatározásai

A **bilingvizmus** eredete már az ókorra visszanyúl, amikor Quintilianus a retorika és az anyanyelv tökéletesítése mellett a korai kétnyelvűséget, Platon pedig a szókölcönzést kutatta. Görög–latin kétnyelvű oktatással már ebben a korban is találkozhatunk, ahol a cél a balansz kétnyelvűség kialakítása volt. A XX. század elején különböző naplófeljegyzések, leíró szülői megfigyelések láttak napvilágot kétnyelvű gyermekekről. Az 1920-as évektől agyi folyamatokat vizsgáló klinikai eljárásokat alkalmaztak kutatók, továbbá afázias betegeket is vizsgáltak a kétnyelvűség kutatására. Mégis, a kétnyelvűségről, mint sajátos elméleti és módszertani vizsgálati területről, csak az 1950-es évektől beszélhetünk. Az igazi áttörést 1953 hozta, mikor előtérbe került az interferencia fogalma, majd Haugen szintézise. Számos kutató, mint Weinreich és Schuchard, vizsgálta a két nyelv érintkezési problémáit és vetett fel kontaktológiai kérdéseket (Bartha, 1999). Egyre több kutató próbálta körvonalazni a kétnyelvűség koncepcióját. Bloomfield a két nyelv anyanyelvi szintű ismeretével, Diebold már minimális nyelvtudással is, Weinreich a két nyelv, váltakozó használatával definiálta a kétnyelvűséget. Grosjean nem támogatta ezeket a nézeteket, mert hiányolta a nyelvtudás köztes ismeretének - anyanyelvi és minimális szint közötti - megjelenését. Az ő meglátása szerint, kétnyelvűnek mondható az az ember, akinek a mindennapi életben szüksége van mind a két nyelvre, és ezeket rendszeresen használja (Grosjean, 1992 A:51). Kétnyelvűnek tekinthető a nyelvtanár is, aki a munkájaként a mindennapi életben használja a másik nyelvet, és olyan szintű a nyelvi kompetenciája, hogy a célnyelvi országban meg tud élni (Navracsics, 2010). Egyre több kérdés merült fel a kétnyelvűség és az oktatás, a politika, a társadalom, a neurolingvisztika, a kognitív nyelvészet, a geopolitika, a pszichológia, a szociológia, az antropológia és a nyelvpolitika kapcsolatát illetően, a nyelvi laterizáció és a mentális folyamatok kutatása során.

A XXI. század kétnyelvűségi kutatásait tekintve, megtörtént a bilingvizmus intézményesülése, kialakult tematikai sokszínűsége, erősödtek a nyelvi jogi paradigmák, és egyre több nyelvcsere vizsgálat történt. Megkezdődött a kétnyelvű oktatási programok hatékonyabb kivitelezése, a háromnyelvűség szisztematikus kutatása, a tudományterületek diszciplináris közeledése. A siket közösségek és a jelnyelvek kutatása fokozatosan a figyelem középpontjába került, továbbá az elméleti nyelvészet, a neurolingvisztika és további kognitív tudományos vizsgálatok is előtérbe kerültek.

1.3.2 A kétnyelvűség kialakulása

A **kétnyelvűség** kialakulásának számos lehetősége van, köztük talán a legkézenfekvőbb helyzet a nyelvi kisebbségekhez tartozás, és ez oka lehet a nyelvi keveredésnek. A két nyelvvel a beszélő, a maga nyelvi kommunikációs tartományát fedi le. **Kettősnyelvűségről** akkor beszélünk, ha egy nyelv két változatával teszi ugyanezt. Társadalmi kettősnyelvűsége az egy nyelven belüli két jellegzetes változatnak a standardnak és a nyelvjárásoknak az együttélését, mint valamely közösségre jellemző nyelvi helyzetet értjük. A kettősnyelvűség az egyéni kettősnyelvűség és a társadalmi kettősnyelvűség beszédhelyzettől függő nyelvhasználatának képessége. A kettősnyelvűségi helyzetben a mindennapi társalgásban is használható a standard (Lanstyák, 1993). A **diglosszia** esetében a nyelv két változata között nyilvánvaló presztízs különbség van a színterek következetes elkülönülésével (Kiss, 1995). Csak Anglia területén több, mint 100 kisebbségi nyelvet regisztráltak a kutatók, és függetlenül attól, hogy Ghánában és Nigériában egy államnyelv van, mégis a lakosság 90%-a több mint egy nyelvet beszél és használ rendszeresen (Navracsics, 1999). Pápua Új Guineában 850 nyelvet tartanak számon, melyből hivatalosan hármat ismernek el. Indonéziában 670, Tanzániában 132, Nigériában 400, Kamerunban 279, míg Indiában 380 nyelvet regisztráltak a kutatók. Nigéria néprajzilag, antropológiailag, vallási, szociális, gazdasági és politikai szempontból a legutóbbi összetételű állam. A Csendes-óceáni Vanuatuiban 100.000 emberre jut 108 őshonos nyelv. Belgium, hivatalosan is háromnyelvű állam, ahol a francia, holland és a német nyelvet egyaránt használják, és a lakosságnak csupán a 15%-a kétnyelvű. Többnyelvűséget Brazíliában, Kolumbiában és Paraguayban egyaránt tapasztalhatunk. Míg Ausztráliában a XVIII. században 500 törzsi nyelvet tartottak számon, napjainkban csupán 250 dokumentálódott. Dél-Afrikában Szomália kivételével az állam nyelve nem a honi nyelv, hanem az angol, francia, spanyol, olasz és a portugál (Fodor, 2001). A nyelvi sokszínűség abban is megnyilvánul, hogy míg a Földön 7000 körülre becsülik a nyelvek számát, addig az ENSZ 249 országnevet sorol fel a világ országainak száma kapcsán (Borbély, 2014). Magyarország ugyancsak többnyelvűnek tekinthető a történelmi helyzetnek és a Kárpát-medencei elhelyezkedésének köszönhetően. A trianoni békeszerződés előtt Magyarország nyelvileg heterogénebb volt, de területe kétharmadának és lakossága felének elvesztésével nyelvileg homogénebb lett. Az 1868-as országgyűlés a magyart kiáltotta ki államnyelvvé, a nemzetiségek pedig a saját nyelvüket használták (Navracsics, 1999). Hazánkba Bajor-földről érkeztek németek a XI. században, később románok az 1700-as években, majd a XIX-XX. század derekán bolgárok, lengyelek, örmények, görögök és ruszinok. A századok során a gyarmatok megszűnésével nagyfokú bevándorlás zajlott az Egyesült Államokba, Kanadába, Nagy-Britanniába, Franciaországba, Belgiumba egyaránt, továbbá Magyarország területére is a kínaiak, vietnámiak és a bosnyákok személyében. A II. világháborút követően nagy vándorlás volt tapasztalható a jobb életkörülmények reményében. A legtöbben nem kaptak szervezett segítséget a többségi nyelv elsajátításához, így maguknak kellett boldogulniuk. Az ideiglenes bevándorlók főleg pénzkereseti lehetőség, illetve munkavállalás miatt érkeztek az állam területére, és sok esetben épp csak a szükséges nyelvtudással való boldogulás a cél, akárcsak a romániai vagy az ukrainai vendégmunkások esetében Magyarországon, vagy a magyar fodorászok, és szakácsok esetében Írországon, Angliában, Németországon vagy Ausztriában. Az EU-tagság megsokszorozza a többnyelvűek számát, mivel biztosítja, hogy törvényes keretek között vállalhassanak az emberek munkát bármely EU-tagállamban (Navracsics, 2010). A másodgenerációs bevándorló gyermek kétnyelvűvé válása függ a szociális feltételeiktől és a családi körülményektől egyaránt. Az európai integráció jegyében jóval gyakoribb az országot gyakran változtató szülők gyermekeinek esetében a kétnyelvűvé válás, mint korábban, amikor leginkább csak a diplomata szülők gyermekeire volt jellemző. A külföldi ösztöndíjak további lehetőséget nyitnak nemcsak a külföldön huzamosabb időt töltő tanulók számára, hanem a kétnyelvűvé válás felé is.

Az etnikumok többnyire szakaszosan asszimilálódtak mind a kultúra, érzelm és a társadalmi integráció terén, mely során **nyelvmegtartás** és **nyelvcseré** is történt. Nyelvcseréről akkor beszélünk,

ha a közösségi nyelv megőrzése nem következik be, ezáltal a saját nyelv helyett, egy másik nyelv veszi át az előző nyelv szerepét. A nyelvcsere általában fokozatos, önkéntlen és nem tudatos (Borbély, 2014). A periférián, szóróhelyzetben, nyelvszigeteken vagy vegyes lakosságú nagyvárosokban élő kisebbségek közvetlenül átélnek a nyelvcsere (Bartha, 1999). Vannak külső tényezők, melyek befolyásolhatják a kisebbség nyelvcserejét vagy nyelvmegőrzését, ilyen például a jó gazdasági státusz, a magas iskolázottság és a jó anyagiak csábítása vissza az anyaországba, a burkolt, tiltásorientált intézkedések, vagy egy tengerparti lokalizáció, ahol a turizmus hatására az etnikum a többség nyelvét fogja használni (Bartha, 1999). Természetesen egy kisebbség nyelve **nyelvhalálban** is végződhet háború vagy járvány folytán, ahogy ez a tasmán nyelvvel is megtörtént. Ugyanakkor, nyelvhalál nem csak akkor következhet be, ha kihalnak a nyelv beszélői. Az etnikumok kapcsán nem szabad megfeledkeznünk a **jelnyelvi kisebbségről** sem, akiknek nincs területi koncentrációjuk, akiket nem ismernek el kétnyelvűnek, nem részesültek formális oktatásban, nem vezethetnek autót, akiknél az endogámia nem engedélyezett, és sok esetben deviánsnak bélyegzik meg őket, holott számuk, hazánkban 60000-re is tehető (Bartha, 1999). A siketek alkotják Magyarország harmadik legnagyobb, de el nem ismert nyelvi és kulturális kisebbségét (Bartha-Hattyár, 2002). A siket közösségekben használt jelnyelvek, szabályokkal rendelkező, és kidolgozott nyelvek. Számos kutatás bizonyította, hogy a jelnyelvek, komplex fonológiai, morfológiai, szintaktikai és diskurzusszabályokkal rendelkeznek, melyek manuális-vizuális nyelvek. Sajnálatos módon a siketek helyzetét a kirekesztettség, és a hátrányos megkülönböztetés jellemzi. A jelnyelvi kisebbség körülményei folytán, speciális nyelvi helyzetben van, amiből kifolyóan a sokrétű nyelvi problémák megoldása, még a jövő feladata. 2009. november 9-én, ugyanakkor történt egy pozitív lépés a kisebbség irányában, amikor egyhangúlag elfogadta a Magyar Országgyűlés, a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv védelméről szóló törvényt, ami kimondja, hogy a siketek közössége nyelvi kisebbség (Borbély, 2014).

A **roma** közösségek helyzete lehangoló abból az aspektusból, hogy nincsenek országos lefedettségű, beás és romani nyelven oktató iskolák, kevés a beásul és romaniul tudó tanár, továbbá, nincs beás és romani nyelvtanárképzés. Nagy gondot jelent még az is, hogy hiányoznak a tankönyvek, a szótárak és a tananyagok ezeken a nyelveken (Kontra, 2007).

A kisebbségeket tekintve, nem szabad megfeledkezni olyan jelenségekről sem, mint rasszizmus, etnicizmus, lingvicitizmus - mely legitimálja az egyenlőtlenségeket -, továbbá kulturális genocídium, mely esetben a csoport nem kommunikálhat a mindennapi életben, és nem nyomtathat a saját nyelvén. Szerencsére történnek pozitív lépések is az etnikumok érdekében: ilyen a liberális nyelvi jogalkotás, mely szavatolja a nyelvi jogok elismerését, anyanyelvmegtartó, belemerítési, és cigány felzárkóztató programok. A kétnyelvű oktatási program alatt, olyan oktatási és nevelési folyamatot értünk, melyben a személy két vagy több nyelven folytatja a tanulmányait. Számos kutató osztja azt a véleményt, hogy a kétnyelvű oktatás legideálisabb célja az lenne, ha a tanuló a balansz kétnyelvűséget érné el a tanulmányai végén. A befullasztó oktatási program kapcsán a tanulók a többség nyelvét kényszerülnek megtanulni minél hatékonyabban és alaposabban (Bartha, 2000). A szegregációs programban, alacsony szinten oktatják a kisebbségi tanulókat, a többségtől elszigetelten. Az átírányító oktatás kapcsán, a tanulókat kezdetben az anyanyelvükön oktatják, majd átírányítják őket fokozatosan a többségi osztályba. Az erős kétnyelvű, államilag finanszírozott oktatási modell kapcsán megkülönböztethetünk két-vagy többtannyelvű iskolát azonos státuszú nyelvekkel, belemerítési programot, melyben kezdetben a kisebbségi nyelvet tanulják, majd fokozatosan, közel azonos arányban jelenik meg mindkét nyelv. Az anyanyelvmegtartó programok esetében a két nyelv oktatása elkülönül, továbbá a kultúra megőrzése a cél (Bartha, 2000). A kétutas program keretében a diákok együtt tanulnak, miközben elkülönül a két nyelv napszakok, tanárok, illetve tantárgyak szerint. A szeparatista programokat militáns kisebbségi csoportok részére tartják fenn. A siketek és

nagyothalló diákok oktatása példaértékűnek számít a skandináv országokban, bár sok még a tennivaló nemcsak Magyarországon, de számos országban egyaránt. A mélyvíz technika esetében, mely alacsony státuszú bevándorlót, vagy kisebbségi gyermeket helyez magas státuszú, többségi nyelven folyó olyan oktatásba, mely számára idegen, és ahol a tanár nem beszéli a kisebbség nyelvét, nem igazán nevezhető pozitív lépésnek. Ezáltal a többségi nyelv, a kisebbségi gyermek anyanyelvét veszélyezteti (Skutnabb–Kangas, 1997). Ugyanakkor fontos mérföldkő volt az UNESCO elé tárt 1996-os „A Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozata” címmel fémjelzett dokumentum, mely a kisebbség jogait is előtérbe helyezte. A nemzeti kisebbségeknek joguk van saját kisebbségi nyelvüket használni közösségükön belül, lehet saját médiájuk, szervezeteik, intézményeik, továbbá vallási szertartásokat és anyakönyveztetéseket is folytathatnak az általuk választott nyelven. Ezekről a jogokról nemzetközi és nyelvi jogok dokumentumai, továbbá nyelvi és politikai szakértők hazai jogi és nemzetközi ajánlásai közvetítenek. Az Oslói Ajánlások felhívják továbbá arra is a figyelmet, hogy a kisebbségi nyelv mellett a többségi nyelvet is ismerniük kell a kisebbségeknek azért, hogy hátrányos megkülönböztetés ne érhesse őket (The Oslo Recommendations, 1998). Vannak olyan tervek is, hogy a kisebbségi nyelv az oktatási rendszer részévé váljon, mint Németországban, Franciaországban és Nagy-Britanniában egyaránt (Lengyel-Navracsics, 1998). Említésre méltó továbbá a Hágai Ajánlás melyet az 1993-ban létrehozott Interetnikai Alapítvány által felkért szakértők fogalmaztak meg az EBESZ tagállamok indítványozására. A dokumentum hangsúlyozza az óvodáskorú és iskoláskor előtti gyermekek anyanyelven, azaz kisebbségi nyelven folyó nevelésének és a kisebbségi nyelv oktatásának fontosságát, továbbá olyan kétnyelvű tanárok bevonását az oktatásba, akik ismerik a gyermekek kulturális és nyelvi hátterét. Az ajánlás rávilágít arra is, hogy a kétnyelvű gyermekek államnyelven oktatott tantárgyait csak fokozatosan célszerű növelni (Lengyel-Navracsics, 1998). Érdemes továbbá kiemelni a Regionális és Kisebbségi Nyelvek Európai Chartáját is.

Ha az adott állam rugalmasan kezeli a helyzetet, akkor természetes kétnyelvűség is kialakulhat az állam területén, és ez esetben nincsenek kiélezett problémák a nyelvhasználattal kapcsolatban. Mindazonáltal, kialakulhat kényszerkétnyelvűség is abban az esetben, ha csak a többség nyelvét használhatja a kisebbség, és ha negatív visszhangokat kap.

Az EU csatlakozással szembe kell nézni azzal, hogy egyre több ember válik kétnyelvűvé, így egyre sürgetőbbé válik az igény, hogy minden nyelvvel foglalkozó szakember: nyelvtanár, nyelvész, kutató figyelmét felhívjuk a kétnyelvűség sajátosságaira (Navracsics, 2010). Összességében, a Föld népességének több mint a fele kétnyelvű, vagy kétnyelvű környezetben él (Grosjean, 1982). Ezen adatok fényében nem csoda, hogy a két- és többnyelvűség kutatása egyre nagyobb népszerűségnek örvend, és korántsem számít anomáliának vagy marginális kérdésnek (Bartha, 1999).

1.3.3 A kétnyelvűség típusai

A tudományban a kétnyelvűségnek több fajtája ismeretes.

- Az oktatási és nyelvpolitikai szemlélet alapján, továbbá a kognitív fejlődés szempontjából megkülönböztethetünk **additív** és **szubtraktív kétnyelvűséget**. Az additív esetében az első nyelvhez adódik a második nyelv, mellyel a nyelvi képességet gazdagítja, és ez esetben az anyanyelv presztízse magas. Ez esetben az ingergazdag közeg jóvoltából a gyermek kognitív flexibilitása és értelmi fejlődése is teljesebben bontakozhat ki (Bartha, 1999). A hozzáadott kétnyelvűség általában olyan társadalmakban tapasztalható, ahol a tolerancia-szint magas és nem tekintik „bűnnek” a kétnyelvűséget (Navracsics, 1999). A szubtraktív esetében a második nyelv elsajátítása az első nyelv rovására történik, és ez esetben az anyanyelv negatív

asszociációval bír. Mindez adódhat olyan folyamatokból is, mint a kisebbségi nyelv elnyomása, mely által az első nyelv leértékelődik (Bartha, 1999).

- A nyelvek agyi reprezentációja szerint három fajta distinkciót említhetünk meg, az **összetett**, a **koordinált** és az **alárendelt kétnyelvűt**. Az első esetben a két nyelv egy rendszerbe szerveződik, a másodikban két, elkülönült rendszerben, míg az alárendeltben a második nyelvet az elsőn keresztül tanulja a tanuló (Navracsics, 1999). Az alárendelt kétnyelvű, azonos forrásból és kontextusból tanul (Kiss, 1995). Obler szerint a 6 éves kor előtti második nyelvelsajátítás többnyelvű közegben összetett kétnyelvűt eredményez, míg 13 éves kor után az egynyelvű közösségekben elsajátított nyelvek koordinált kétnyelvűt. Weinreich álláspontja, hogy az összetett kétnyelvű esetében a családban kettő vagy több nyelvet beszélnek, a koordinált kétnyelvűek esetében pedig a két nyelv szavai teljesen elkülönülnek egymástól a nyelvi rendszerekben, és egymástól elkülönült helyzetekben használják. Míg az összetettnél egy fogalmi egységhez két kód, úgy a koordinátnál egy reprezentációhoz egy nyelvi jel társul (Bartha, 1999).
- A grammatikai kompetenciai megközelítés kapcsán a beszélő lehet **domináns kétnyelvű**, **második nyelvtanuló**, vagy **balansz kétnyelvű**. Az első fogalom azokra az emberekre vonatkozik, akik az egyik nyelven jobban kommunikálnak, mint a másikon, és melyben a különféle stílusváltozatokat és szakregisztereket is jobban ismerik. A második nyelvtanuló aktívan javít a készségein, míg a balansz kétnyelvű mind a két nyelvet egyformán magas szinten birtokolja, főként annak mindennapi, beszélt nyelvi regisztereit és stílusváltozatait (Navracsics, 1999).
- A pszicholingvisztikai megközelítés a beszédprodukción vagy a beszéd percepción szintjét választja szét. Ez esetben elég, ha az egyik szinten olvas, a másikon pedig beszél a kétnyelvű. Hatékonyság szintjén **produktív** és **receptív kétnyelvűségről** egyaránt beszélhetünk. Míg a produktív kétnyelvű mindkét nyelven zökkenőmentesen beszél, ír és ért, addig a receptív, a második nyelvet érti akár írott, akár beszélt formában, de nem beszél gördülékenyen.
- Holisztikus szempontból a kétnyelvű egyén egy specifikus és kompetens beszélő és hallgató is egyben (Grosjean, idézi: Navracsics, 1999). A kétnyelvű egyén a két nyelve közül egyiket sem birtokolja teljesen. A maximalista szemlélet hívei félnyelvűeknek tartják a kétnyelvűeket az egyik nyelvükben sem az egynyelvűekével azonos szintű kompetenciájuk miatt.
- Életkor szerinti csoportosítás szerint a **bilingvizmus** lehet **szimultán**, **konszekutív**, **kései**, **korai**, **gyermekkori**, **serdülőkori** és **felnőttkori** egyaránt. Szimultán abban az esetben, ha 3 éves kor előtt, egy időben történik a nyelvelsajátítás, ugyanakkor, ha egymást követően történik az elsajátítás, akkor konszekutívról beszélünk. Számszerűsítve, a kétnyelvű első nyelvelsajátítás esetében a gyermek már egy napos korától egy hónapos koráig ki van téve a második nyelvnek is, azaz születésétől kezdve kétnyelvű stimulusnak van kitéve. A kétnyelvű második nyelvelsajátítás az élet első hónapja és egyéves kor között kezdődik el, míg az egy- és hároméves kor között megkezdett második nyelvelsajátítás a korai második nyelvelsajátítás kategóriájába tartozik. Korai kétnyelvűek azok az egyének, akik a prepubertás korig megkezdtek a második nyelv elsajátítását.

Lenneberg (1967) az embriológia és az etológia szakterületéről vette át a „kritikus periódus” kifejezést, és használta a nyelvelsajátítás folyamatára. E meglátás szerint a gyermek 4 éves kora előtt, illetve a pubertás kor előtt tudja a második nyelvet a legjobban elsajátítani. Ennek a periódusnak a létezését olyan „vad gyermekek” tanulmányozásával támasztották alá, mint a fraumarki medvelány, vagy a litvániai medvegyerek. A kutatók szerint fontos, hogy a biológiai előfeltétel rendelkezésre

álljon a perióduson belül, ellenkező esetben az adott tevékenység kivitelezésének színvonala a lehetséges szint alatt marad. A periódus kezdetén az érettség alacsony szintű, a végén pedig az alkalmazkodó képesség elvesztése miatt, és a neurofiziológiai folyamatok topográfiai kiterjedésére tekintettel, az agyban új képződmények alakulnak ki, ami hátráltathatja a nyelvtanulást. Egyes kutatók az időablak, mások pedig a szenzitív periódus fogalmával körvonalazzák ezt az időszakot (Locke, 1993). Locke véleménye szerint ebben a periódusban a legalkalmasabb az agy a grammatikai szerkezetek elsajátítására, de ezen a szakaszon túl sem veszti el teljesen az alkalmazkodóképességét, csak éppen a nyelvi fejlődés lassabbá válik, és nehezebb lesz, de nem lehetetlen. Számos kutatás alátámasztotta, hogy a gyermekek olyan speciális motorikus képességekkel rendelkeznek a nyelvelsajátítás terén, melyekkel a felnőttek már nem ld. nagyobb nyelvi funkciók flexibilitás, biológiai tényezők, szociális és kulturális tényezők egyaránt. Ismeretes továbbá, hogy a fiatal tanulók jobban elsajátítják az anyanyelvi szintű kiejtést, mint az idősebbek. Az óvodáskori kétnyelvűség a metalingvisztikai fejlődés felgyorsulást eredményezi, mindazonáltal kifejezettebb lesz a gyermek, nyelvi analízis képessége is. Ez a képesség fontos szerepet fog játszani a majdani olvasás és írás elsajátításnak folyamatában az absztrahálás, a dekódolás és a figyelemösszpontosítás terén egyaránt. Minél később kezdődik meg a második nyelv elsajátítása, annál nagyobb a különbség az agyi szerveződésben. Érdekes továbbá, hogy az agy fiatal korban plasztikus, dinamikusan változó szerv, amely a nyelvtanulással változtatható (Navracsics, 2010). Noha egy gyermek fogékonyabb a fonetikai rendszer elsajátítására, továbbá korán képessé válhat a folyékony beszédre az egyes pszichológiai tényezők segítségével - játékoság, gátlások hiánya, mimika -, mégis a felnőttek javára írható az analogikus és a fejlettebb elemzőképesség. Mindezek tudatában elmondható, hogy a biztos kétnyelvűség kialakulása inkább pszichológiai, mint fiziológiai vagy biológiai tényezőktől függ. Vagyis a magatartás, a motiváció és a hajlandóság a másik nyelven beszélővel való azonosulásra a leginkább befolyásoló tényező (Navracsics, 2010). Ha instrukcionált a nyelvtanulás, azaz intézményesített keretek között folyik, akkor a nyelvtanulás kezdeti szakaszában azok a gyerekek a sikeresek, akik korán kezdtek ismerkedni a második nyelvvel. Nagyobb sikerrel tanulnak azok a felnőttek, akiknek gyermekkorukból vannak nyelvtanulási tapasztalataik. Mindazonáltal, olvasni olyan eredményeket is, melynél a pubertáskor után megkezdett második nyelv tanulása is akcentus nélküli nyelvtudást produkált. Volt már precedens arra is, hogy 12 éves kor után kezdtek el fiatalok nyelvet tanulni, és egyetemista korukra anyanyelvükhöz tekinthető lett a kiejtésük (Navracsics, 2010). A lexika elsajátítása terén kimutatták, hogy a felnőtt és a kamasz kezdők haladási tempója gyorsabb, mint a gyermekeké a szókincs terén, noha a természetes körülmények között folyó longitudinális megfigyelések arra világítottak rá, hogy minél korábban kezdi az egyén a nyelvtanulást, annál tökéletesebb lesz a nyelvtudása. A kései elsajátítás kapcsán a beszélő vagy természetes, vagy mesterséges körülmények között sajátítja el a nyelvet. Ilyenkor **elsődleges, másodlagos, hozzárendelt** vagy **szerzett** kétnyelvűségről is beszélhetünk. Az, hogy mennyire függ a nyelvelsajátítás a személyes elszántságtól és kitartástól, azt az a példa szemlélteti, ami két amerikai nő arab nyelvtanulásáról számol be. Mindkettő nő egy időben kezdte el a nyelv elsajátítását, de az egyik Egyiptomban, természetes úton sajátította el, míg a másik az Egyesült Államokban intézményesített keretek között. Amikor összehasonlították az azonos idő elteltével megszerzett nyelvtudásukat, akkor azonos nyelvi kompetenciával rendelkeztek (Navracsics, 2010). Ha a nyelvtanuló kellően motivált, és a tanulás sem kikényszerített, akkor a késői nyelvelsajátítás zökkenőmentesen kialakulhat. Korai kétnyelvűség legtöbbször természetes és hozzárendelt módon alakul ki az iskoláskor előtt lévő, kétnyelvű környezetben nevelkedő gyermekek körében (Navracsics, 1999).

- Kulturális identitás szerint megkülönböztethetünk **monokulturális, akkulturációs, dekulturációs** és **bikulturális** bilingvizmust. Az első esetben, magas kompetenciával ugyan,

de nem rendelkezik kettős etnikai identitással a beszélő, továbbá anyanyelvi csoportjával azonosul, míg a második fogalom kapcsán a beszélő a másik nyelv kapcsán a többségi nyelvi csoporthoz tartozik. Ambivalens identitástudat, és azonosulás mentesség jellemzi a harmadik modellt, míg kettős csoport- és identitástudat a negyediket (Bartha, 1999).

- Környezeti aspektusból, **endogén** – saját nyelvi környezettel rendelkező – és **exogén** – saját nyelvi környezettel nem rendelkező – kétnyelvűségről is beszélhetünk.
- A nyelvelsajátítás kényszerű vagy nem kényszerű volta szerint, megkülönböztethetünk, **elit kétnyelvűséget**, mely esetben a beszélő elit környezetben tanul, vagy külföldi bentlakásos iskola tanulója. Ez esetben a beszélőt nem presszionálják, hanem azért, hogy külföldön tanul, vagy ösztöndíjas, esetleg gyakrabban vált országot, így szabad akaratából válik kétnyelvűvé (Kiss, 1995).
- Eredet szerint megkülönböztethetünk **természetes** vagy **mesterséges kétnyelvűséget** egyaránt (Kiss, 1995).
- Kiterjedés szerint tehetünk **bilaterális** – kétoldalú, kölcsönös elsajátítás – és **unilaterális** – egyoldalú – distinkciókat is (Kiss, 1995).
- Csoport szinten említhető a **társadalmi, közösségi hivatalos és területiális kétnyelvűség** egyaránt. A társadalmi kétnyelvűség esetében egy államalakulaton belül, egynél több nyelvet használnak. Kialakulhat öshonosokból - abban az esetben, ha az egyik országban sem hivatalos a nyelve ld. Amerikában az indián nyelv -, vagy éppen más országban hivatalos a nyelve, továbbá bevándorlókból egyaránt. A közösségi kétnyelvűség alatt azt értjük, amikor az azonos területen élő nyelvi csoportok különböző jellegű és kiterjedésű kapcsolataikkal érintkeznek egymással. A területiális kétnyelvűség esetében az állam határain belül a különböző nyelveket beszélők földrajzilag elkülönülten élnek (Navracsics, 1999). A kétnyelvű tartozhat **multietnikus** háttérrel rendelkező **egynyelvű családhoz**, azaz a nyelvi többséghez tartozó családok gyermekeihez, **kétnyelvű családban felnövő** gyermekhez, vagy a **nyelvi kisebbséghez** tartozóhoz. Ez utóbbi esetben kötelező kétnyelvűvé válnia a társadalom nyomására. A cseregyerekek kapcsán, **közösséglel tervezett kétnyelvűségről** beszélünk (Bartha, 1999).
- A családi konstelláció kapcsán létrejöhet **családi kétnyelvűség** is, ahol mindkét szülő az anyanyelvén beszél a gyerekhez. Ez esetben a következetesség a szülők részéről – azaz, hogy konzekvensen a saját, vagyis a másiktól eltérő nyelvét beszélje mindkét szülő – és a társadalmi támogatottság nagyon fontos ahhoz, hogy a gyermek mindkét nyelvét megőrizze. Előfordulhat az is, hogy az otthoni nyelv nem domináns, így az iskolában kényszerül rá a tanuló a második nyelv elsajátítására. Ha az otthoni nyelv nem a társadalom domináns nyelve, az is megesik, hogy a közösség nem támogatja a beszélőt. Ha a szülők anyanyelve eltér egymástól és a környezettől, akkor 3 nyelvről beszélünk, melynél a két nem domináns otthoni nyelv, közösségi támogatás nélkül áll fenn. Quay nem személyenként, hanem helyszínenként különíti el a nyelvhasználatot, mivel lehetséges olyan stratégia is, melyben otthon az apa anyanyelvét a spanyolt beszélte mindenki, ellenben az otthon elhagyása után, már az anya első nyelvét az angolt használták, ami egyúttal a társadalom nyelve is volt. Az ilyen módon kétnyelvűvé vált gyermek rendszerint koordináltan tárolja a nyelveit, így a mentális lexikonában minden jelölőre jut egy jelölt (Quay, 1996). A családnyelv megtartása kérdésessé válhat az idők folyamán. Amikor a gyermek nem sok értelmét látja annak, hogy az egyik szülő nyelvét beszélje, miközben tudja azt, hogy mindegyikük beszéli a másik nyelvét is, akkor

veszíthet a nyelv iránti érdeklődéséből. Az érdektelenség akkor is megtörténhet, ha a csak az egyik szülővel használt nyelv túl egyhangúvá, vagy korlátozottá válik a gazdag külvilági nyelvvel szemben. A kétnyelvűvé válás sikeressége a társadalmi támogatottságtól, a konzekvens nyelvhasználatától és a családon belüli nyelvi tapasztalattól is függ. Paradoxon alakulhat ki abban az esetben, amikor külső kényszerszerűen nem tapasztal a gyermek arra, hogy kétnyelvűvé váljon, ugyanakkor az államnyelv elsajátításának társadalmi nyomása ránehezedik. A társadalmi támogatottság mellett fontos, az eltérő anyanyelvű szülő iránti tisztelet és megértés a kétnyelvűség kialakulásában (Navracsics, 2010). Kevert és **jelnyelv** alapú nyelvhasználat is előfordulhat a bilingvis családokban. Előfordulhat, hogy siket szülő, siket gyermeket nevel, vagy halló szülő nevel siket gyermeket (Bartha, 1999).

A családon belüli szülői modellek klasszifikációja kapcsán Bartha Csilla végzett öt hónapos terepmunkát New Brunswickban résztvevő megfigyeléssel. Kutatása során három szülői modellt állított fel, nevezetesen az interakció-középpontú, az integratív és az autoritativ modellt. Az első modell esetében a balansz kétnyelvű szülők magyarul és angolul is kommunikáltak a gyermekükhöz, sok esetben alkalmazkodva a gyerek által választott nyelvhez. Az integratív modell kapcsán, otthon csak angolul kommunikált a család, míg az autoritativ modell esetében a család megőrizte a magyar nyelv használatát (Bartha, 2002).

Kétnyelvűvé válhat valaki ha nemzeti-nyelvi kisebbséghez tartozik, vagy ha egyéni kétnyelvű és ezáltal a társadalmi színterek és a nyelvpolitika határozza meg, hogy melyik nyelvét használja. Amikor egy ember egyéni kétnyelvűvé válik annak okai szerteágazóak lehetnek: érvényesülés, megélhetési szempontok, házasságkötés, külföldön való tartózkodás, vegyes házasságban születés, vagy emigránsok leszármazottjaként az eredeti kultúra preferálása. A kétnyelvű és kétkultúrájú, a kétnyelvű, de egykultúrájú egyének mellett vannak egynyelvű kétkultúrájú egyének és közösségek is, akik elvesztették ugyan az egyik nyelvüket, de közösségben még tartják az elveszett nyelvükhöz tartozó kultúrát, mint a zsidó közösségek a világ számos pontján (Navracsics, 2010).

A nyelvvoktatás nagyon sokat segíthet a kétnyelvűvé válásban. Jó példa erre a kanadai iskolákban angol nyelvű gyermekeknek oktatott francia kurzusok, vagy a Katalóniában spanyol anyanyelvű gyermekeknek oktatott katalán nyelv. Az Európai Közösség egyre többet tesz annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a kisebbséghez tartozó gyermekek állami oktatásba való bekapcsolódását. Néhány európai kisebbség anyagi támogatást és jogot is kapott a kisebbségi nyelven történő iskoláztatásra, így a baszkok, katalánok és a frízek is. A kisebbségi nyelven történő oktatás a nyelvi kisebbség fennmaradásában is nagyon fontos szerepet játszik. Sajnálatos módon Európában gyakori az egy nyelv – egy nemzet sémája, ezáltal a kisebbségek gyermekeit ugyanúgy kezelik, mint a többségi csoportokét, továbbá anyagi támogatást sem kapnak, ami hátrányos következményekkel jár, mint pl. a török és görög kisebbség esetében Németországban, Ausztriában, vagy az ázsiaiak Nagy-Britanniában (Navracsics, 2010). Szerencsére Magyarországon a 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól rögzítette, hogy a nemzetiséghez tartozó személynek joga van megtanulni anyanyelvét, részt venni anyanyelvű köznevelésben, oktatásban és művelődésben. Továbbá joga van az oktatási esélyegyenlőséghez, és a kulturális szolgáltatásokhoz, melyet köteles az állam hatékony intézkedésekkel elősegíteni (www.net.jogtar.hu). A törvényhozás azt is taglalja, hogy a roma szülők igénye alapján, az oktatási intézmény köteles biztosítani a roma nyelv oktatását is.

1.3.4 A kétnyelvű egyén sajátosságai

Felmerülhet a kérdés, vajon mennyiben mások a kétnyelvű egyének egynyelvű társaiknál. Mindenek előtt, le kell szögezni, hogy a kétnyelvű, egy egységes egész, ami nem osztható két részre, így egészében kell a kétnyelvűt tekintenünk, kétnyelvű kompetenciájával együtt, akinek az a képessége,

hogy különbözőképpen nyilvánulhat meg (Grosjean, 1985). Fontos ugyanakkor, hogy ne hasonlítsuk össze az egynyelvűek nyelvi kompetenciáját és a kétnyelvűek egyes nyelveikben levő kompetenciájával, mert előfordulhat, hogy félnyelvűnek minősítik őket, aminek komoly pszichés következményei is lehetnek. Nem szabad minősíteni vagy megbélyegezni azokat a kétnyelvű embereket, akik az egynyelvűek számára szokatlan, furcsa frázisokkal élnek, hiszen az ő fejükben két nyelv viaskodik egymással (Navracsics, 2010).

1960-ig azt tartották, hogy az egynyelvű gyermek körülbelül 3 évvel előzi meg kétnyelvű társait a verbális és a nonverbális intelligencia tesztekben. Számos ellenérv látott napvilágot a kétnyelvűséggel szemben, mondván összezavarja és kórosan befolyásolja a beszédet, dadogást idéz elő, és egyik nyelvnek sem segíti elő a helyes használatát. Ezek a negatív nézetek mára már más megvilágítást nyernek, egyre inkább kimutatható az a tendencia, hogy a kétnyelvűség számos előnnyel jár. Például a két nyelv közel egyidejű elsajátítása az egynyelvűekhez képest más agyi szervezethez képest elő. Mivel az agy vér- és oxigénellátottsága nagyobb, ezért az idegi kapcsolatok is hatékonyabbak. Ezáltal csökken a dementia és az Alzheimer-kór esélye, továbbá jobb koncentrációképesség és iskolai teljesítmény alakulhat ki. Mindazonáltal, a kétnyelvűeknek sűrűbb az információ feldolgozáshoz szükséges idegsejtekkel és rostokkal telt szövetű szürkeállományuk különösen a bal féltekében, és különösen azoknál, akik ötéves koruk előtt kezdték meg a második nyelv elsajátítását (Navracsics, 2011). Mechelli (2004) is hasonló nézetet vall, mely szerint egy új nyelv elsajátítása megnöveli a bal oldali fali lebeny alsó részében a szürkeállomány sűrűségét, és ezen a területen bekövetkezett strukturális változások a nyelvi tudásszinttől és a nyelvelsajátítás életkorától függenek.

A **kétnyelvűek beszédviselkedése** függ a résztvevőktől a kontextustól, a témától, a motivációtól, a szándéktól és a társadalmi távolságtól egyaránt. **Nyelvválasztásukat** kontinuumként kell kezelni, mivel olyan folyamatról beszélünk, ami nem hirtelen következik be, hanem folyamatos változású. A kétnyelvű egyén nyelvválasztását számos magyar kutató is vizsgálta. A felsőöri magyarok kapcsán, Gál Zsuzsanna a részt vevő személyeket és az életkort, Lanstyák István a szlovákiai településeken, ugyancsak az életkort, a lakóhely típusát és az iskolázottságot hangsúlyozta a nyelvválasztás kapcsán. Sándor Klára szerint a moldvai csángók a saját nyelvüket használják a falu hagyományos színterein (otthon, bolt, templom, kocsmá), míg a román nyelvet az olyan nem hagyományos színtereken mint posta és a rendelő. Esetükben a csángó nyelv választása a közösségi szolidaritás jelképe. A Borbély Anna által vizsgált magyarországi román kétegyházi közösségekben, a partner életkora, a társadalmi-gazdasági státusz, a nyelvtudás, a házastárs nemzetisége és a nyelv presztízse alkották a nyelvválasztás főbb pilléreit (Borbély, 2014).

A kétnyelvűség legfontosabb fogalmai a nyelvválasztás mellett az interferencia, a kódváltás, kölcsönzés és a kódkeverés. Weinreich, az interferenciát gyűjtőfogalomnak definiálja, ami olyan nyelvi jelenségek összessége, mely abból adódik, hogy a kétnyelvű mindennapi interakcióban egynél több nyelvet használ. Valójában ezalatt, az összes nyelvi jelenséget értjük, ami a kétnyelvűség következtében létrejön (Weinreich, 1953). A kétnyelvű egyént számos aspektus inspirálhatja arra, hogy kódot váltson – szituáció, fáradság, nyelvi lapszus, résztvevők –, ezért számolni kell az eltérő beszédhelyzetekkel, a napszakokkal, az eltelt évekkel – nyelvcsere, nyelvtudás kopása – is egyaránt, ami a kétnyelvű életében folyamatosan változik az idő előrehaladtával. Nyelvészutatók álláspontja szerint, a kétnyelvűség finomabb strukturáltsága révén növeli a megismerői erőket (Navracsics, 1999). A nyelvvel való mindennapos érintkezés felgyorsítja a metanyelvi tudatosságot és kidomborítja a nyelv sajátosságait, ezért a spontán elsajátítás motiválódabb, mint a mesterséges. További motiváló tényező lehet a személyhez kötött nyelvhasználat is. Ha a gyermeket születésétől kezdve kétnyelvű stimulus éri, akkor **kétnyelvű elsőnyelv elsajátító** lesz belőle, kisgyermekkori elsajátítás esetén pedig **korai kétnyelvű elsajátító** (Meisel 1989). Ugyanakkor, függetlenül attól,

hogy a kései, mesterséges elsajátítás kevesebb motivációval és több erőfeszítéssel járhat, az idősebb nyelvtanulóknak előnyt jelenthet a már említett fejlettebb elemzőképesség.

A két nyelv elsajátításának időbeli közelsége döntő fontosságú az agyi szerveződés során. A korai kétnyelvűek nagyobb jobb féltekei aktivitásának egyik lehetséges magyarázata a rendkívül fejlett metanyelvi tudás, illetve a pragmatikai készségek korai kialakulása. A kétnyelvű gyermek hamar megtanulja, hogy a kommunikációs szituációt fel kell mérni, és tudni kell, hogy mikor, milyen helyzetben, kivel milyen nyelvet kell használni (Navracsics, 2011). A deklaratív memóriának óriási szerepe van a szervezett keretek közötti nyelvtanulásban, amely sokban különbözik a természetes úton való nyelvsajátítástól. Mivel az első nyelv elsajátítása az alsóbb agykérgi szinteket veszi igénybe, különbséget fogunk tapasztalni a két elsajátítás között, nevezetesen a folyékonytságot illetően, szemben az osztálytermi akadozásokkal (Navracsics, 2011). A kétnyelvű egyénnek a gondolkodása divergens, flexibilis, érzékenyebb a szociális problémákra, és toleráns más kultúrákkal szemben. Egymás beszédéhez igazodó, együttműködő magatartás, kölcsönös közeledés és nagyobb kognitív flexibilitás jellemzi őket. Pearl és Lambert (1962), akik montreali francia 10 éves kétnyelvű gyermekeket vizsgáltak, arra a következtetésre jutottak, hogy a kétnyelvűek jobban teljesítettek a verbális és nonverbális intelligencia tesztekben, mentális manipulációban és a vizuális minták átszervezésében. Diaz (1984) álláspontja szerint a kétnyelvűség és a nonverbális intelligencia szoros összefüggésben van. Bialystok (1986) eredményei alapján a bilingvis egyének másként tudnak elnevezni ismert tárgyakat, jobb nyelvi készséggel, absztrahálással, nyelvi érzékenységgel, és kifejezettebb nyelvi analízis képességgel rendelkeznek, továbbá nyitottabbak és rugalmasabbak, mint egynyelvű társaik. 2004-ben, a további kutatásában Bialystok és Martin-Rhee, egy- és kétnyelvű iskoláskor előtt álló gyermekeket vizsgált. A kísérlet során arra kérte őket, hogy kék köröket és piros négyzeteket válogassanak ki. Először a formákat a színek szerint kellett kiválasztani, úgy, hogy a kék köröket a kék négyzettel jelölt kosárba kellett helyezniük, majd a piros négyzeteket a piros körrel fémjelzett kosárba. Ez a feladatsor mindkét csoportnak jól ment. A későbbiekben arra kérték a gyerekeket, hogy forma szerint szortírozzanak, ami azért volt nagyobb kihívás, mert a formákat ellentmondó színű kosárba kellett helyezni. A feladat megoldásában a kétnyelvűek jobban és gyorsabban teljesítettek. A pszichológusok így arra következtettek, hogy az agy végrehajtó funkcióját – mely a tervezésért, problémamegoldásért, és egyéb mentális feladatok végrehajtására hivatott –, fejleszti a kétnyelvűség. Ezek a folyamatok érinthetnek olyan feladatokat, mint a figyelemelterelődés leküzdése azért, hogy a tárgynál maradhasson az illető, vagy szándékos figyelem áthelyezés az egyik oldalról a másikra (például autóvezetés közben az irányok egymásutánja), továbbá az agy információ tárolása (Martin-Rhee - Bialystok, 2008). Felmerülhet a kérdés, hogyha a két nyelv szimultán aktív és viaskodik egymással, mindez miben segítheti az észlelés fejlettségét? Régebben azt gondolták a kutatók, hogy a kétnyelvűek előnye elsősorban abból eredhet, hogy egy gátlómechanizmust is működtetnek, azért, hogy elnyomják az egyik nyelvrendszer (Martin-Rhee - Bialystok, 2008). Úgy gondolták a kutatók, hogy a kétnyelvű agyat ez az elnyomás arra serkenti, hogy más kontextusban ne vegyen tudomást azokról a tényezőkről, melyek elvonnák a figyelmét. Ez a magyarázat egyre inkább megdőlni látszik azokban a tanulmányokban ahol a bilingvisek jobban teljesítettek olyan feladatokban is, ahol nem volt szükség a gátlómechanizmusra (ld. egy papíron véletlenszerűen ábrázolt számok sorrendbe rakása kapcsán).

A legalapvetőbb különbség a két- és egynyelvűek között mégis az, amilyen átlagon felüli módon szemlélik a környezetüket. Amikor a kétnyelvűek gyakorta váltanak kódot, azáltal az is előfordulhat, hogy az egyik szülőhöz az egyik, a másik szülőhöz a másik nyelven kommunikálnak. Mindez azt vonhatja maga után, hogy ugyanúgy érzékelik a maguk körüli változásokat, mint mikor autót vezetnek (Martin-Rhee - Bialystok, 2008).

Amikor egy tanulmányban Albert Costa a Pompeu Fabra spanyolországi egyetem kutatója a figyelem szempontjából egynyelvű olasz, és német–olasz kétnyelvű egyéneket hasonlított össze, azt találta, hogy a kétnyelvűek nemcsak jobban, de kevesebb agyi aktivitással teljesítettek, mint az egynyelvűek, ami arra enged következtetni, hogy eredményesebbek voltak. A kétnyelvű elsajátítás úgy tűnik, csecsemőkortól idős korig befolyásolja az agyat, még olyanokét is, akik késői nyelvelsajátítók (Martin-Rhee - Bialystok, 2008).

A csecsemők kapcsán 2009-ben, Kovács Ágnes vezetett egy kutatást, mely alapján 7 hónapos, születéstől két nyelvnek kitett csecsemőket hasonlított össze egynyelvűekkel. Először a csecsemőknek egy hangjelzést adtak, majd a képernyő egyik oldalán egy bábót mutattak fel. Mindkét csecsemőcsoport megtanult, a képernyő azon oldalára pillantani, ahol feltételezte, hogy a bábu fel fog tűnni. Amikor a későbbi próbálkozásokban a bábu a képernyő ellenkező oldalán tűnt fel, akkor azok a babák, akik kétnyelvű környezetnek voltak kitéve, gyorsan megtanultak, a másik irányba nézni.

A kétnyelvűség hatása az idősödő korra is kiterjed, amit mi sem bizonyít jobban, mint az a tanulmány, ami 44 spanyol–angol idősödő kétnyelvűt vizsgált meg a San Diego-i University of California neuropszichológusa Tamar Gollan irányítása alatt. A tanulmány rámutatott arra, hogy a kiemelkedő nyelvtudással rendelkező kétnyelvű egyének, sokkal ellenállóbbak voltak az Alzheimer kor és a dementia tüneteivel szemben, mint mások, azaz minél kiemelkedőbb volt a nyelvtudásuk, annál későbbi korban lépett fel e két betegség (Martin-Rhee - Bialystok, 2008).

Göncz (1991) fontosnak tartja az olvasás és az írás esetében a dekódolásnál és a figyelem összpontosításnál a kétnyelvűséget, mivel a két nyelv elsajátítása nagyobb kognitív erőfeszítést igényel. Mindazonáltal, növeli a nyelvi és a kulturális toleranciát, hiszen több kultúrába nyújt betekintést. Véleménye szerint a bilingvis gyermek fogékonyabb a fonetikai rendszer elsajátítására és a játékosagra egyaránt. Kevésbé gátlásos, és felnőtt korra jobb elemzőképességgel lesz megáldva. De Houwer álláspontja szerint a nyelvi rendszerek szeparált fejlődése a kétnyelvűeknél sajátos kétnyelvű kompetenciát eredményez. Véleménye szerint azért jobb a kétnyelvű gyermekek kommunikatív kompetenciája az egynyelvűekénél, mert az egynyelvűnek csak azt kell megtanulni, hogy milyen szituációban, mit és hogyan kell mondani, míg a kétnyelvű azt is megtanulja, hogy melyik kódot, és milyen regisztert használjon a különböző helyzetekben más-más személyekkel (Navracsics, 1999).

A kétnyelvű gyermeknek a kognitív struktúrája rugalmasabb alkalmazkodást tesz lehetővé, kreatívabb, kommunikációs hatóköre kitágul, és a nyelvi kapcsolatok felvétele kiszélesedik számukra. Életük során nő az egyének nyelvi, kulturális és etnikai toleranciája, megértése, átélése és elfogadása. A kétnyelvűség a kognitív fejlődésüket elősegíti, növeli érzelmi alkalmazkodóképességüket, segíti őket a nyelvi készségek kiteljesedésében, és erősíti a nyelvi tudatosságukat (Kiss, 1995).

A kétnyelvű gyermek korán képes különválasztani a szóalakot és annak jelentését, mert hamar kialakul benne a nyelvek strukturális sajátosságára, elemzésére és értelmezésére irányuló képesség, azaz a metanyelvi tudatosság (Hakuta, 1984). A gyermekek neuromuszkuláris képessége jobb, és fogékonyabb a nyelvelsajátításra. Természetesen a kritikus életkori szakaszban nagyon fontos az input, példa erre a „farkasgyerekek” későbbi szocializációja, vagy a kaliforniai Genie esete, aki 13 évet elsötétített, zárt szobában töltött, és a későbbi családjában sem haladta meg a 3-4 éves szintet (Bartha, 1999). Az additív kétnyelvű gyermekek ingergazdag közege jóvoltából, a gyermek kognitív flexibilitása és értelmi fejlődése is teljesebben bontakozhat ki. Azonos életkorú bilingvisek esetében a domináns kétnyelvűek gyengébb, a kiegyenlített kétnyelvűek jobb eredményeket produkálnak monolingvis kortársaikkal összehasonlítva (Göncz, 1985:178). A balansz kétnyelvűség társadalmi

támogatottság esetén, kétkultúrájúshoz, a társadalmi csoportokkal való pozitív azonosuláshoz, továbbá az egyén szempontjából előnyöket biztosító, gazdag személyiség kialakulásához járul hozzá. A kétnyelvűek beszédelsajátításának eltérései egynyelvű társaiktól az egyes nyelvi szinteken egyaránt kimutatható.

Fonetikai és fonológiai síkon haladva a bilingvis gyermek, fejlődésekor kétféle fonémarendszert sajátít el, nagyrészt, egymástól elkülönülten. A gyermekek képesek a nyelvspecifikus hangok produkálására, ugyanakkor, a rendszerek hangjait keverik az aluldifferenciálás és a túláltalánosítás következményeként (Hoffman, 1991). Míg a percepció szintjén a három nyelv fonémarendszere külön működik, mivel a három nyelvet el tudják különíteni egymástól, addig a produkció szintjén csak részrendszerek működnek, ezért a gyerekek a hangokat keverhetik.

1.3.5 A kétnyelvű egyén neurolingvisztikai aspektusai

Neurolingvisztikai aspektusból tekintve a nyelv, beszédlétrehozás és -észlelés tekintetében a nagyagyvelő, a kéreg alatti struktúrák, a kisagy és az agyféltekék játszanak fő szerepet. A hippocampus - mely mindkét féltekében megtalálható -, felelős a deklaratív és az asszociatív memóriáért, és a nyelvtanulásban is fontos szerepet képvisel. A nyelvelsajátítás az alsóbb agykérgi szinteket veszi igénybe. A beszéd az agy homloki, halántéki és fali lebenyeinek régiójához köthető és a bal hemiszfériumban lokalizálható. A jobb hemiszférium a térlátás, az analóg események feldolgozása, szintetizálás, holisztikus, geometrikus, ösztönös és kreatív aktivitásokért felelős. A pragmatika, a szó szemantikája, az egyidejű és a párhuzamos folyamatok ugyancsak a jobb féltekében zajlanak, míg a grammatika és a sorrendezett folyamatok a balban.

Az 1990-es évektől agyi folyamatokat vizsgáló klinikai eljárásokat alkalmaztak kutatók, ahol műszerek bevonásával (EKG az agy elektromos aktivitását mutatja ki, miközben a kétnyelvű egyén feladatot teljesít, CT, fMRI, MEG, és PET) fény derült arra, hogy a jobboldali lebeny ugyanúgy részt vesz a nyelvi feldolgozásban, mint a bal, melyet a kétnyelvűek körében folytatott afázia-kutatások eredményei is alátámasztanak. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a fluens kétnyelvűek esetében nagyobb a szimmetria a két félteke funkciói között. Mi több, a természetes elsajátítás során erősebb a jobboldali aktivitás, mint az intézményesített keretek közötti második nyelvelsajátításnál, ahol a baloldali aktivitás erősebb. A második nyelv tanulása különbséget idéz elő az egynyelvűek és a többnyelvűek között nemcsak a készségek terén, hanem a celebrális szerveződésben egyaránt. A képalkotó eljárásokkal készült vizsgálatok kimutatták, hogy a mindkét nyelvtudásukban magas szinten lévő kétnyelvűeknél azonos agyi régiók aktiválódnak a beszéd közben attól függetlenül, hogy melyik nyelvükön beszéltek (Navracsics, 2010).

A kétnyelvűek körében folytatott **afázia kutatások** eredményei is azt bizonyították, hogy a jobb félteke ugyanúgy részt vesz a nyelvi adatok feldolgozásában, mint a bal oldali (Zatorre, 1989). A beszédészlelés- és megértés központja a bal félteke Wernicke-mezőben található, míg a beszédprodukció a Broca régióban. Megfigyelték többnyelvű személyeknél, hogy az egyik nyelvben a sérülés után Broca afázia lépett fel, míg a másik nyelvben Wernicke afázia, mely egynyelvűek esetében elképzelhetetlen volt (Navracsics, 2011). Egyes többnyelvű afáziásoknál a nyelvek tárolása elkülönült, és a korábban tanult nyelv jobban megőrződik agykárosodás esetén, és hamarabb visszaállítható. Az afáziások gyógyulásmintái közül ugyanakkor előfordul parallel gyógyulás is, mely során a beteg két nyelve egyszerre, egy ütemben tér vissza, ez esetben feltételezzük a közös nyelvi tárolást. Arra is volt már precedens, hogy a legutóbb megtanult nyelv jön vissza a leghamarabb és sérül legkevésbé, továbbá az sem ritka, hogy a két nyelv közül az egyik nem is épül fel, és nem tér már soha vissza (Navracsics, 2011).

Penfield és Roberts, miközben Broca-Wernicke féle afáziás gyermekeket vizsgált, arra a következtetésre jutott, hogy gyermekkorban nagyobb a neurofiziológiai alkalmazkodó képesség, mely befolyásolja a hatékonyabb tanulást, mivel a domináns beszédközpontok, és a nem domináns agykérgi területek közötti funkcionális átvitel idegélettanilag könnyen lehetséges (Lenneberg, 1967). Poliglott afáziás betegek vizsgálata során rájöttek továbbá arra is, hogy a két nyelvi rendszer fokozatos kiépülése után hemiszfrikusan kiegyenlítettebb, kevésbé „féloldalas” az agy, mint a monolingvis beszélőknél (Bartha, 1999).

Crinion háromnyelvű afáziás személy baloldali farkasmag fehérállományának sérülése után, a neuropszichológiai vizsgálat elemzése során arra a következtetésre jutott, hogy a bal oldali farkasmag a felelős a nyelvek kiválasztásáért és irányításáért (Crinion, 2006).

1.3.6 Közös vagy egységes tárolás?

Albert és Obler (1978) kétnyelvűségi kutatásuk során megállapították, hogy az agyban a különböző nyelvek differenciáltan szerveződnek, és a különböző nyelvek az agynak azonos területén reprezentáltak.

Paradis (1981) szerint a nyelvek tárolása közös, de minden egyes nyelv elemei elkülönült alrendszereket alakítanak ki a nagyobb rendszeren belül, és gyakorlatilag ezt az elvet osztja a kutatók többsége is.

Grosjean meglátása szerint a két nyelv integrált egészként működik a kétnyelvű egyénben, és a működés során a kétnyelvű attól függően, hogy milyen nyelvi módban van, választja ki az aktív nyelvét és deaktiválja a másikat (Grosjean et al. 2003).

Ha a második nyelvet iskolában sajátítják el, akkor a tárolás az agyi kéregben történik. Ha informális módon történik az elsajátítás, akkor a tárolás a kéreg alatti struktúrákat érinti.

Kim és munkatársai arról számoltak be, hogy azoknál a kísérletben részt vevő személyeknél, akik a második nyelvüket viszonylag későn, átlagosan 11,2 éves korukban kezdték el tanulni, különböző helyeken aktiválódtak a nyelvek a bal frontális régiókban, viszont ez a különbség nem volt megfigyelhető azoknál a személyeknél, akik kora gyermekkorukban sajátították el a második nyelvet. Mindazonáltal, egyik csoportban sem volt különbség a bal oldali temporális területek aktivitásában (Kim, 1997).

Az agyban két külön memóriarendszer működik, nevezetesen a deklaratív és a procedurális memória. A **deklaratív memória** felelős a tanulásért, az epizodikus tudásért és a tartalmas szavakért. A **procedurális memória** a motoros és a kognitív készségek, a szokás rendszerek, az implicit tanulás, grammatikai szintek, morfológia és fonetikai szintekért felelős. A szabályok tanulása a basalis ganglionoktól függ. Ezek szolgálják a grammatikai feldolgozást, a morfológiai és szintaktikai szerkezet felépítését.

Állatkísérletek azt bizonyítják, hogy a procedurális memória és a basalis ganglionoktól függő tanulás, kritikus periódushoz kötött, mivel az életkor növekedésével gyengül. Ezzel szemben a deklaratív memória erősödik, ezért a korai és késői kétnyelvűek különböznek egymástól. Amíg a korai életkorban kétnyelvűvé válók a nyelvi kompozícióhoz inkább a procedurális memóriát használják, addig a később kétnyelvűvé válók a deklaratív memóriához fordulnak ugyanazokért a nyelvtani funkciókért. A procedurálisról a deklaratív memóriához való fordulás azt tükrözi, hogy nő a bal – és kisebb mértékben a jobb –, temporális parietális struktúrák érintettsége (Navracsics, 2011).

Ullman szerint a második nyelvben más az összetétele a lexikális memóriának, valamint kevesebb szerepe van a procedurális memóriának, hiszen a lexikális memória tárolja a gyakran hallott, jól ismert jelkombinációkat ld. derivált formák, állandósult kifejezések (Ullman, 2001).

A pszicholingvisztika terén, azon belül is a mentális lexikont, a konceptuális szintet, a szemantikai reprezentációt és a kétnyelvű mentális lexikon kapcsolatát többek között Navracsics Judit vizsgálataival szemléltetném. A fenti kategóriák figyelembevételével a kutatónő, 30 kétnyelvű személlyel végzett kísérletet a weinreichi minta alapján, melyben a személyeket összetett és koordinált kétnyelvűekre osztotta (Navracsics 2000). A nyelvészkutató, a szóasszociációs vizsgálat során a mentális lexikont vizsgálta nyelvtől függetlenül. A feltételezett összetett kétnyelvűeknél, várakozásától eltérően, lexikai ekvivalens válaszokat kapott a hétköznapi szavakra vonatkozóan, ellenben a koordinált kétnyelvűeknél nem a lexikai ekvivalencia volt a domináns (14-ből csak 3 esetben). Ebből az következik, hogy a mentális lexikon összetétele változik, és a koordinált kétnyelvűekből összetett is lehet. Navracsics következtetése, hogy a mentális lexikon összetételét meghatározza a második nyelv tanulásának a módja és a nyelv területén eltöltött idő mennyisége.

Kroll és Stewart (1994) megalkotta a kétnyelvű memóriaprezentáció hierarchikus modelljét, mely azt szemlélteti, hogy a kevésbé folyékony beszélő kétnyelvűek egymástól elkülönítve, míg a folyamatos kétnyelvűek közös rendszerben tárolják a nyelvet.

Fox (1996) szerint a kétnyelvűek második nyelvének mentális reprezentációja egy közös reprezentációs rendszerben integrálódik. A fluens kétnyelvűek eljuthatnak a fogalmi szinthez egyenesen a második nyelvtől is. Arra a kérdésre, hogy közös-e vagy elkülönült a kétnyelvűek tárolási rendszere, a Stroop teszt is választ adhat. Ebben az esetben a vizsgálati személynek meg kell neveznie a festék színét a másik nyelven, és nem azon, amelyen az adott színnevet nyomtatták. Ez által a nyelvi függetlenséget és az interferenciát lehet vizsgálni.

Cieslicka (2004) szó-kiegészítési teszttel vizsgálta a kétnyelvű mentális lexikont lengyel–angol kétnyelvű személyekkel. A feladat az volt, hogy mondatolvasás után egyszavas következtetést kellett levonniuk, majd kaptak egy szólistát, ahol a szavakból kihagyott betűket pótolni kellett. A mondat nyelve nem volt hatással a kísérletben részt vevő szó-kiegészítési teljesítményekre, amiből Cieslicka arra következtetett, hogy az első és a második nyelv lexikai egységeinek szemantikai reprezentációja közös a kétnyelvű mentális lexikonban, és a kétnyelvűek mély szemantikai feldolgozásnak teszik ki a lexikai elemet.

Franceschini (2003) aki neuroanatómiai műszeres vizsgálatot hajtott végre, megerősítette az egységes tárolás elméletét, mivel a két nyelv ugyanazon az agykérgen lokalizált.

Grosjean (1989) szerint, a különböző életkorban kezdődő kétnyelvűvé válás eltérő tárolást mutathat a kétnyelvű mentális lexikonban. A gond az, hogy nem ismerjük a kísérleti személyek nyelvtudásszintjét, illetve azt, hogy egyáltalán kétnyelvűnek tarthatók-e a nemzetközi felfogás szerint. Ezért mindenképpen fontos szempontokat kell figyelembe venni a kétnyelvűségi kutatások kapcsán.

Köztudott, hogy a grammatikai és a lexikai szint különbözik nyelvenként. Az asszami garo nyelvben több szó létezik például a kosárra, rizsre és a rovarnevekre, de egyszavas szavuk a rovarra nincsen. Az angol nyelvben az embernek és a bikának is lába van (foot), ugyanakkor a spanyol nyelvben külön szó, a „pata” szolgál erre, kizáróan az állat esetében. Míg a kínai nyelvben van külön lexikai egység amely lefedi a gyümölcsöt és a diókat, addig az angolban nincs (Navracsics, 2000). A különböző lexéma eltérésekre a színekülönbségek terén is fedezhetünk fel különbséget az egyes nyelvek tekintetében. Bolinger (1975) kutatása során arra mutatott rá, hogy míg a zulu nyelvben egy szó

létezik a narancssárgára és a sárgára, a dani nyelvben csupán két színre utaló szó van (világos és sötét), amiből az is következik, hogy nem tud olyan színeket megnevezni, ami nincsen a nyelvében.

A színmegnevezések terén Nowaczyk (1982) végzett egy érdekes kísérletet nemek szerint. A kísérleti személyek feladata az volt, hogy színeket kellett megnevezniük, majd párosítaniuk kellett a színeket a helyes meghatározásukkal. Az eredmények tekintetében, a férfiak rosszabb mutatókkal rendelkeztek. Gósy (1989) szerint a színmegnevezés elsősorban tapasztalati és kulturális tényezőkön alapszik, és nem a fiziológiai vagy biológiai tényezőkön. Szerinte a nők jobban törekednek a színárnyalatok pontos kifejezésére már óvodáskorban is.

Navracsics ugyancsak szín meghatározási tesztet végzett 31 kétnyelvű egyénnel 930 színmegnevezéssel, melynél az volt a feladat, hogy 30 színt kellett meghatározni a legpontosabban azon a nyelven, amelyen automatikusan megnyilvánultak. Magyar nyelven történt a megnevezés 77%-a, és 2,8%-ban nem tudtak választ adni (Navracsics, 2000). A két főszín (sárga, piros) megnevezési aránya lényegesen kevesebb volt, mint a komplementer színeké. A rózsaszínt és a szürkét nem helyettesítették semmivel. A metaforákat a természetből vették, leginkább növény- és gyümölcsnevekkel, azaz főnevekkel illeték a színeket. A férfiak válaszából (390), 180 eset, azaz 45% hozott egyszavas konkrét meghatározást, a nőknél ugyanez az arány (540) válaszból 42%. A férfiak nem használták ki az árnyalás lehetőségeit a megnevezéseikben. Legnagyobb mennyiségben a barna, olíva zöld, sötétzöld esetében tartották fontosnak kihangsúlyozni, hogy az adott szín, a színekategóriának egy árnyalata. Többet használták a színárnyalat kifejezésére szolgáló (világos, közép, sötét) mellékeveket. Többnyire a színekből hoztak létre összetételeket (barnás rózsaszín). A férfiak jobban kedvelték az egyöntetűséget, és kevésbé törekedtek a valóság megfeleltetésre a nyelvileg bonyolultabb jelölésre. Ha volt is árnyalás, akkor előnybe részesítették a világos és sötét árnyalatokat, szemben a metaforikus nyelvhasználattal. 17%-uk mellékeves jelzői szerkezettel reagál, míg a nőknél ez az arány 20%. A nők a narancs, sötét sárga és arany színeknél nem adtak egyáltalán árnyalatot. Egyáltalán nem használták a jelzős szerkezetet a barna, narancs és a kék színek megnevezésénél. Egyetlen szín a kékes szürke, amely 50%-nál nagyobb arányú mellékeves szerkezetet váltott ki. Szignifikáns különbség van a nemek között akkor, amikor a valóság egy darabját veszik viszonyítási alapként (Navracsics, 2000). A kísérleti személyek kétnyelvűsége és kétkultúrátudása a színmeghatározási tesztben ütközött ki leginkább. Olyan szóösszetétel is volt, amely magyar egynyelvű környezetben, egynyelvű személytől nem lett volna hallható. Ezt a következő példákkal szemlélteti Navracsics: „libazöld (német–szerb), gerilla zöld (szerb), moszat zöld (vietnámi), arany zöld (német), zuzmó zöld (vietnámi), levél zöld (szlovák), saláta kék (orosz), mező zöld (orosz), kanna zöld (angol), tüdőszín (román)”. Leginkább itt manifesztálódik a kultúra hatása a nyelvre, továbbá az, hogy milyen mentális reprezentációja van az adott színnek az egyén lexikonában. A kísérlet során arra is fény derült, hogy a konceptuális szint közös, hiszen a különböző kétnyelvűek azonos valóságdarabra asszociáltak a színek többségének megnevezésében (Navracsics, 2007).

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a mentális reprezentáció ugyanaz, csak a nyelvi eszköz más, míg a fogalmi szint közös. A szemantikai reprezentáció a konceptuális szinthez kötődik (kognitív univerzalizmus). Minél távolabb van a színárnyalat a szín fokális értékétől, annál inkább kötődik a nyelv, és ezen belül a kultúra sajátosságaihoz. A nyelvi megfogalmazásra hatással van a kultúra, de a konceptuális szint közös, függetlenül attól, hogy az adott fogalmat nyelvileg hogyan manifesztáljuk (Navracsics, 2007).

1.3.7 Szemantikai reprezentáció

A **szemantikai reprezentációt** tekintve, a kép-szó és kétnyelvűség kutatásban két elméleti álláspont ismeretes. Az egyik szint szerint a világról való tudásunkat egy közös reprezentációs raktárban tároljuk, míg a másik szerint ismereteinket attól függően tároljuk, hogy miként sajátítottuk el ezt a tudást, tehát nyelv szerint szeparáltan. Whorf (1952) szerint a nyelv szabja meg, hogy a beszélő miként észleli a világot, és hogyan vélekedik arról. Mivel különböznek a nyelvi sémák népenként, és sajátos nyelvi rendszerrel rendelkeznek, a különböző népek más-más világképet hordoznak. Whorf véleménye az, hogy a nyelv nemcsak kifejezi gondolatainkat, hanem meg is határozza őket. Állítása szerint a nyelv szerkezete és a kultúra egésze között összefüggés van. Hasonló elveket vallott Sapir is, aki azt hangsúlyozta, hogy mindenki ki van szolgáltatva a nyelvnek, és nincs két ugyanolyan nyelv, ami ugyanannak a társadalmi valóságnak a kifejezője volna.

De Hower (1990) szerint két mentális lexikona van a gyerekeknek, a megnevezés pedig attól függ, hogy milyen kontextusban, melyik nyelven sajátította el az adott tárgyra vonatkozó szót. Ha képen látja a gyerek a szemüveget, amelyet a német anya rajzolt, akkor a „brillen”, ha az igazi szemüveget látja az olasz apán, akkor az „occhiali” szót ejti ki.

Képi stimulusok kapcsán Hirsch és munkatársai arra lettek figyelmesek az angol–spanyol késői kétnyelvűekkel végzett kísérlet során, hogy a második nyelv szavai közötti kapcsolat meghatározásánál a tanulás kronológiai sorrendjének is van jelentősége, hiszen a kísérleti alanyok a korábban megtanult szavakat sokkal gyorsabban le tudták hívni, mint a később tanultakat. Ebből a kutatók arra következtettek, hogy a lexikai és a szemantikai információ feltérképezése gyorsabb és erősebb a korábban elsajátított második nyelvi szavaknál (Hirsch, 2003).

Kutatók szerint az információk elrendeződése a mentális lexikonban az atomgömbhöz és a pókhálóhoz hasonlít (vö Gósy 1999, Gósy 2000). A lexikai egységek között paradigmatis, szintagmatis és asszociatív kapcsolatok vannak. A paradigmatis kapcsolatok a felcserélhetőségen alapulnak: szinonima, antonima, meronímia. Feltételezések szerint két szótár épül ki nevezetesen a fonetikus és a vizuálisan kódolt lexémák szótára. Ha fonetikus szinten az egyik nyelv hangjai jobban hasonlítanak egymásra, mint a másiké, az tárolásbeli különbséget okozhat, mivel a hasonló hangok közeli tárolást idézhetnek elő, így a szóle hívás a hangok hasonlósága alapján felgyorsul (Gósy, 1989). A kétnyelvűeknél a két nyelv egyes szavainak kapcsolata egyenként különböző attól függően, hogy az egyén miként sajátította el őket, mennyire ismeri őket, és szemantikailag mennyire hasonlóak a szavak egymáshoz (Singleton, 1999). Amennyiben az egyén kiegyensúlyozottan használja mindkét nyelvét, a szemantikai tartalom nyelvtől függetlenül aktiválódik. Noha a nyelvek közötti tipológiai különbségek is fontos szerepet játszanak a tárolás és a lexikai elérés módjában, a tartalom leggyakoribb megjelenítési formája leginkább a szemantika (Navracsics, 2011).

Egy kétnyelvű nem tudja kikapcsolni a második nyelvét, melyből az következik, hogy a mentális lexikonban meglévő kapcsolatok átnyúlhatnak a nyelvek határain is. Amennyiben kiegyensúlyozottan használja az egyén mindkét nyelvét, a szemantikai tartalom nyelvtől függetlenül aktiválódik. A kétnyelvű mentális lexikona összetettebb az egynyelvűekénél.

A gyermek információátvitelének kapcsán két elmélet született: az Egységes Nyelvi Rendszerek Hipotézis és az Elkülönült Nyelvi Rendszerek Hipotézis. Az első rendszer képviselői szerint a gyermek, úgynevezett hibrid rendszerbe juttatja a nyelvi információt. Leopold (1939-49), Volterra és Taeschner (1978) véleménye szerint kódkeverés történik a verbális kommunikáció során, és harmadik évre válik szét a lexikai és a grammatikai szint. A második hipotézis képviselői szerint kezdetől minden nyelvnek önálló központja alakul ki, és a gyerek külön tudja választani a nyelveket egymástól (Meisel, 1989; De Houwer, 1995).

Grosjean és Léwy kidolgozta a BIMOLA (Bilingual Model of Lexical Access) modellt, melynek lényege, hogy egy személynek két nyelvi hálózata van mely áll a jegyből, a fonémából és a szóból. A két nyelvi hálózat egyben független is (mert egyidejűleg csak az egyiket használja), ugyanakkor kapcsolatosak is, mivel kódváltás is történik. Grosjean hipotézise szerint az egynyelvű nyelvi módban az egyik nyelvi hálózat erősen aktivált, míg a másik csak gyengén. A kétnyelvű nyelvi módban mindkét nyelvi hálózat aktivált, de az egyik jobban, mint a másik. A jegyek szintje közös, de a fonémák és a szavak szintje egymástól függetlenül egy átfogó rendszerként is rendeződik. A jegyek aktiválják a fonémákat, a fonémák pedig a szavakat.

A tárolást tekintve feltételezések szerint két szótár épül ki, nevezetesen a fonetikus és a vizuálisan kódolt lexémák szótára. A kétnyelvűeknél a két nyelv egyes szavainak kapcsolata egyenként különböző attól függően, hogy az egyén miként sajátította el őket, mennyire ismeri őket, és szemantikailag mennyire hasonlók a szavak egymáshoz (Singleton, 1999). Mindazonáltal a tárolást számos tényező befolyásolhatja, például a már említett nyelvelsajátítás módja, a második nyelv elsajátításának kezdetének ideje, de számolni kell az egyéni különbségekkel is. Nem szabad továbbá megelégednünk a vizsgálati kísérletek tervezéséről és kivitelezéséről sem (Navracsics, 2011).

1.3.8 A kétnyelvű mentális lexikon

Mivel kutatásom során magam is vizsgáltam a kódváltások sűrűségét és megjelenési formáit, ezért tartom szükségesnek megemlíteni Navracsics Judit, kétnyelvű mentális lexikonra vonatkozó kísérleteit a szóelőhívások és a kódváltások kapcsán.

Kutatásában a **hívószavak** és az azokra adott válasz szófajait vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a tárolás közös, függetlenül attól, hogy milyen idős korban válik az egyén kétnyelvűvé. Vizsgálatából az is kiderül, hogy van egy közös fogalmi reprezentáció, amely mindkét nyelv számára elérhető. A mentális lexikon rendezettsége függ a nyelvtudás szintjétől, a szavak típusától, a nyelvtanulási stratégiától, a nyelv használatának gyakoriságától, valamint a már említett kétnyelvűvé válás életkorától. Az adatokból egyértelműen kiderült, hogy a tárolt információt a paradigmatis kapcsolatok kötik legszorosabban össze, de ezeknek a kapcsolatoknak az aránya szignifikánsan függ attól, hogy milyen életkorban sajátította el az egyén a második nyelvet. Mivel a késői kétnyelvűek válaszaik között több szintagmatikus választ találunk, mint a koraiaknál, ezért elmondható, hogy a későbbi életkorban megkezdett második nyelvelsajátítás eredményeképpen a deklaratív memória lényegesen nagyobb szerepet kap, hiszen a tárolás folyamán kész szerkezeteket rögzítünk benne. Az életkor növekedésével és a gyakoribb nyelvnek való kitettséggel a tanuló procedurális memóriától való viszonylagos függősége egyre növekszik. A lexikai ekvivalensek jelenléte arra utal, hogy a tárolás az egy az egyhez megfeleltetésben történik, azaz koordinált módon (Navracsics, 2007). A hívószavak és a tárolás kapcsán összességében elmondható, hogy az életkor és a nyelvelsajátítás módja meghatározó a tárolásban, továbbá a késői kétnyelvűek szóelőhívási stratégiája abban a tekintetben különbözik a koraiakétól, hogy a későiek gyorsabban jutnak el a másik nyelv lexikai ekvivalenséhez, mint az azonos vagy másik nyelvben egy, a hívószóhoz szemantikailag közel álló fogalomhoz (Navracsics, 2011).

A **kétnyelvű mentális lexikon működésével** kapcsolatos vizsgálatok **beszédprodukción** vonatkozásában Navracsics képregény stimulusa alapján narratívák létrehozását is megvizsgálta. Vizsgálatában az alábbi kérdésekre kereste a választ:

- a második nyelv elsajátítása során kialakított stratégiák megegyeznek-e az első nyelvben elsajátítottakkal;
- kiterjeszthetők-e az univerzális grammatika elvei és paraméterei a második nyelvre is;

- ugyanúgy működik-e, ugyanolyan összetételű-e a mentális lexikon a második nyelv esetében is;
- ugyanolyan szerepe van-e a mentális nyelvtannak a második nyelv elsajátítása és feldolgozása során, mint az első nyelvben.

A kísérlet során 22 kétnyelvű személy alkotott narratívát egy képregény kapcsán, mindkét nyelvén. A vizsgálat célja a beszéd létrehozása közben történő pszicholingvisztikai jellegű zavarok bemutatása volt. A felmérés során egyaránt voltak a deklaratív memóriarendszerre jellemző szemantikai és fonológiai parafáziák, továbbá a procedurális memóriarendszerből eredő tervezési, műveleti és grammatikai szintű hibák. Szám- és nembeli egyeztetési hiba lépett fel a szláv–magyar és a román–magyar kétnyelvű személyek esetében. Az esetjelölés hibái a grammatikai kompetencia hiányosságaira utalnak, bizonyítva a procedurális memória, azaz a basilis ganglionok csökkent aktivitását. A fonológiai tervezés hibáinál a szerkesztés során lépett fel hiba, azaz a procedurális memória elégtelen aktivitása okozta a zavart. Az összes hibaszámot tekintve a 45% a deklaratív memóriát terhelte, a további 55% a procedurális memóriát. A korai kétnyelvű személyek követték el a hibák 74%-t.

Az adatok elemzése során kapott eredmények azt mutatják, hogy a korai kétnyelvű személyek esetében mind a két nyelv úgy működik, mint az egynyelvűek esetében az első nyelv. Tehát a szavak tárolásáért és lehívásáért a deklaratív memória a felelős, azonban a szerkesztési műveletekért a procedurális. A késői kétnyelvű személyek esetében egyformán érintett a deklaratív és procedurális memória is. Náluk a procedurális memória csökkent aktivitása eredményezi a fonológiai és grammatikai tervezésből eredő hibákat. Akik 18 éves koruk után kezdték meg a második nyelv elsajátítását, ott a deklaratív memória lényegesen nagyobb szerepet kap, hiszen a tárolás során kész szerkezeteket rögzítünk benne. Következtetésként elmondható, hogy minél közelebb van egymáshoz a két nyelv tudásának szintje (kompetencia), annál kiegyensúlyozottabb a két memóriarendszer közötti kommunikáció, és annál inkább egyenlő szerepű memóriarendszer a deklaratív és a procedurális (Navracscics, 2011). Mivel az életkor hat a nyelvi megformálásra, ezért fontos szem előtt tartani. Más módszerekkel kell ugyanis elősegíteni a gyermekkorú és a felnőtt korú nyelvtanulók mentális lexikonának kiépülését.

1.3.9 Többynyelvűség

Láthattuk, hogy a monolingvis és a bilingvis személy számos területen tér el egymástól. A kétnyelvűség mellett nem szabad elsiklanunk a **többynyelvűség** felett sem. Az első háromnyelvűségi konferenciát 1999-ben szervezték az Innsbrucki Egyetemen, mely kezdeményezéssel a háromnyelvűséget új kutatási területként aposztrofálták.

Herdina és Jessner (2002) megalkották a Többynyelvűség dinamikus modelljét, melyben a többynyelvű elsajátítást az idő síkjában modellezzik. Kutatásuk alapján, a több nyelvi rendszer elsajátítása minőségi különbségeket eredményez a beszélő pszicholingvisztikai rendszerében. Véleményük szerint a többynyelvű elsajátításnak szerves részei a nyelvromlás és a nyelvvesztés. Ahhoz, hogy egy többynyelvű meg tudja tartani mindhárom nyelvét, törekednie kell arra, hogy nyelvmegtartási és nyelvelsajátítási erőfeszítései egyensúlyban legyenek, mivel hamar elkophat valamelyik nyelv. Fontos továbbá feltérképezni a valós és a várható kommunikációs szükségletet, hogy az egyén láthassa, hogy melyik az a nyelv ami ösztönzőbben hat rá a jövő elvárásait illetően. Ha egy gyermek három nyelvnek van kitéve egy családban, mivel mindkét szülő más anyanyelvű és a társadalom nyelve is más, akkor nagyon fontos szerepük van a szülőknek abban, hogy nyelvnevelő munkájuknak köszönhetően „életben tartsák” mindhárom nyelvet, és kellő mennyiségű és minőségű nyelvi inputot nyújtsanak. Sajnálatos módon, még a legnagyobb odafigyelés és konzekvens szülői nyelvhasználat

mellett is ha a gyermek kilép a társadalomba, ahol a többségi nyelvi impulzus éri, akkor már otthon sem mindig törekednek a következetes nyelvhasználatra (Navracsics, 2010). A többnyelvűség kapcsán, sok esetben új fonémákat is el kell sajátítani attól függetlenül, hogy a fonémák egy része megegyezik a másik kettő nyelvével. Előfordulhat, ha minél később történik meg egy új fonéma elsajátítása, annál nagyobb nehézségekbe ütközik a hangalaki megvalósulások anyanyelvi szintű produkciója, ami sajátos akcentusba is torkollhat. Feltételezhető továbbá a fonetikai szint kapcsán, hogy a három nyelvi rendszer külön működik a percepció szintjén, mivel a három nyelvet el tudják különíteni egymástól, noha a produkció szintjén csak részrendszerek működnek. Az aluldifferenciálás és a túláltalánosítás mellett, idővel a hibák eltűnhetnek és a fonetikai elsajátítás is tökéletessé válhat. Érdekes módon, kutatások támasztják alá, hogy a korai második vagy harmadik nyelvelsajátítás megismétli az első nyelv elsajátítását, noha a harmadik nyelv elsajátítása sokkal gyorsabb folyamat, mivel egy év után már el lehet jutni a nyelvi analízis szintjére. Ezáltal nemcsak a metanyelvi tudatosságuk fejlettebb, hanem a nyelvet is jobban analizálják a többnyelvűek, mint az egynyelvűek. Mi több, 2-3 évvel rövidebb idő alatt ugyanannyi szót képesek megtanulni többnyelvű gyermekek, mint egynyelvű társaik 5-6 év alatt, mint az kiderült Navracsics többnyelvűség kutatásából. A többnyelvű gyermekeknek az elsajátítási mechanizmusok és a stratégiák terén is nagyobb jártasságuk van, továbbá a korszakokra jellemző gyermeknyelvi fázisokon is hamarabb túljutnak. Mindezekből látható, hogy a gyermekkori két-és háromnyelvűség között nemcsak minőségi, de mennyiségi különbség is van (Navracsics, 2010).

1.3.10 Kódváltások szerepe és fajtái

Nem szabad viszont megfedkezünk a két-és többnyelvűség természetes velejárójáról a **kódváltásról**, továbbá a **szókölcsonzésről** sem. A kölcsönyszavak kapcsán előfordulhatnak alkalmi, vagy meghonosodott kölcsönzések, továbbá hibrid és indirekt kölcsönzések - tükörszavak -, egyaránt (Bartha, 1999). A **kódváltás** olyan jelenség, amely két vagy több nyelvváltozó használata ugyanazon megnyilatkozáson vagy diskurzuson belül (Grosjean, 1982). A társalgás alapkódja a legnagyobb kommunikatív kompetenciával bír. Az alapkódtól való eltérés, azaz kódváltás, mindig kontextusra utaló jel. A kódváltás szigorú szabályok mentén történik, legtöbbször, a prozódiai és a fő szintaktikai határokon történik. Kódváltással nemcsak a kiegyensúlyozott, hanem a limitált képességű kétnyelvűek is élhetnek.

A **kódváltás funkciói** igen sokrétűek, így származhat idézésből, közbevetésből, ismétlésből, magyarázatból, témaváltásból, ellentételezésből, személyessé tételből egyaránt. Azt a beszédmodot, amelyben a beszélők egyetlen diskurzuson belül két különböző nyelvhez tartozó elemeket használnak anélkül, hogy az eltérő nyelvekhez tartozó frekvenciák tartalmilag megfelelnek egymásnak, Lanstyák **kétnyelvű diskurzusnak** nevezi (Lanstyák, 2000, 294:107). Az egyik nyelvről a másikra való áttérés jelentkezhethet egy szó, egy kifejezés, mondat, vagy mondatsekvenciák erejéig. Ez a jelenség először az 1980-as, 90-es évek derekán kapott figyelmet. Sok esetben a kommunikáló felek nincsenek tudatában ennek a jelenségnek, és észre sem veszik, hogy mikor és hogyan megy végbe (Heller, 1982). A kétnyelvű diskurzus során a **bázisnyelv** az, ami a megnyilatkozás nyelvtani viszonyait meghatározza, és ami legalább egy megnyilatkozásnyi, két-vagy többnyelvű diskurzus részletben szerkezetileg és/vagy mennyiségileg domináns (Lanstyák, 2006). A bázisnyelv (mátrix, vagy domináns nyelv) többször is változhat egy interakció során, témától, szituációtól és személytől függően. A diskurzus elsődleges nyelve mennyiségileg és gyakran szerkezetileg is domináns. **Mennyiségi dominanciáról** akkor beszélünk, ha a diskurzusban elhangzó szekvenciák többsége a diskurzus elsődleges nyelvéből származik. A **szerkezeti dominancia** esetében a más nyelvű szekvenciák nyelvtanilag gyakrabban integrálódnak a diskurzus elsődleges nyelvébe, mint fordítva. A nyelvtani dominancia fontosabb szempont, mint az egyszerű mennyiségi dominancia. Abban az

esetben, ha a magyar nyelv uralja nyelvtani szempontból a mondatot, a magyar akkor is bázisnyelv, ha az érintett megnyilatkozásban a magyar nyelvű elemek száma nem magasabb, vagy akár alacsonyabb, mint a másik nyelv. Ha két nyelv körülbelül azonos arányban vesz részt a diskurzus felépítésében, **kiegyensúlyozott kétnyelvű diskurzusról** beszélünk, ha pedig a két nyelv között az egyik domináns, akkor **kiegyensúlyozatlan kétnyelvű diskurzusról** (Lanstyák, 2006). **Vendégnyelv** az a nyelv, amelynek elemei (szavai, szókapcsolatai, szó szerkezetei) alkalmilag vagy rendszeresen felbukkannak a bázisnyelvi megnyilatkozásban. A bázisnyelv meghatározza a megnyilatkozás egészének, vagy jelentős részének a nyelvtani viszonyait. Például a vendégnyelvből származó betétek, ha szükséges, bázisnyelvi toldalékokat kapnak. A bázisnyelvből származó frekvenciák az érintett megnyilatkozásokban nagyobb számban fordulnak elő, mint a vendégnyelvből származó szekvenciák (Lanstyák, 2000, 294:110). **Bázistartó kódváltásról** akkor beszélünk, ha a kódváltás egy megnyilatkozásnál kisebb nyelvi egységet (egy vagy több szó szerkezetet, szó szerkezettagot) érint úgy, hogy az érintett szekvencia egy nagyobb egység, egy megnyilatkozás részeként elemezhető (Lanstyák, 2000, 294:108). Ebben az esetben, a vendégnyelvi igének csak bázisnyelvi bővítményei vannak. A **bázisváltás** akkor történik meg, ha a kódváltások egy megnyilatkozásnyi vagy annál nagyobb nyelvi egységet (egyszerű mondatot), összetett mondat egy vagy több tagmondatát, egy egész összetett mondatot, vagy több önálló mondatot, de nem mondatrészt érint (Lanstyák, 2006). Ilyenkor a vendégnyelvi igének egyáltalán nincs semmilyen bővítménye, vagyis önmagában alkot teljes mondatot. Ha a diskurzusban sorozatosan találunk bázisváltásokat, akkor **bázisváltogatással** van dolgunk. Ez a jelenség kettős nyelvi (és etnikai) identitású, mindkét nyelvet folyékonyan beszélő, rendszerint kiegyensúlyozott kétnyelvű beszélőkhöz, illetve olyan, nyelvileg vegyes közösségekhez kötődik, amelyekben a tagok egy része az egyik, a tagok másik része a másik nyelvben domináns (Lanstyák, 2000, 294:134).

A mondaton belül három **kódváltást** kormányzó elvet tudunk megkülönböztetni melyek az alábbiak:

- Rendszermorféma elv, ami meghatározza, hogy csak a mátrix nyelvből származhatnak a szintaktikailag releváns rendszermorfémák
- Morfémasorrend elv, ami előírja, hogy a mátrix nyelv sorrendjét nem sérthetik meg a kevert nyelvi megnyilatkozások
- Lemma kongruenciát ellenőrző elv, ami meghatározza, hogy a mátrix nyelv lemmájának kongruensnek kell lennie a beágyazott nyelv lemmájával annak érdekében, hogy a kódváltás megtörténhessen (Navracsics, 2010).

Green (1986) szerint a kétnyelvűek egy időben két beszédtervezési folyamatot működtetnek, az egyiket az aktív nyelv számára, a másikat a kiválasztott nyelv számára, ami egyben a kódváltás jelenségét is megmagyarázza. Megjegyzendő, hogy a második nyelv kompetenciája nem teljes, és a szókincse sem olyan gazdag mint az elsőé, mi több, sok esetben a grammatikai tudás is alulmarad az első nyelvhez képest. Nem meglepő tehát, ha a kétnyelvűek kerülnek bizonyos nyelvtani szerkezeteket,agrammatikusan fogalmaznak vagy a második nyelvi beszédprodukcióikban az alábbi jellemzők jelennek meg:

- Nyelvek cserélgetése, egymástól távol tartása, vagy csak az egyik nyelv használata
- A nyelvek véletlenszerű használata az egyes nyelvi szinteken a nyelvváltás megtörténte nélkül

- Az első nyelv elemének véletlenszerű beékelődése a második nyelv elemei közé véletlenszerű kódváltással
- Megfelelő lexéma hiányában, könnyebben elérhető szó miatt, vagy az identitás hangsúlyozása végett a kódváltás nyelvi szükségletet elégít ki
- A második nyelvi produkció több megakadásjelenséget, rövidebb mondatokat, és több nyelvi botlást tartalmaz, mint az első nyelvi produkció, így nem ritkák az önkorrekciók, kitöltött szünetek és az ismétlések
- Az első nyelv javára a beszéd-és artikulációs tempóban, továbbá a szünetek közti szöveghosszúságban számottevő különbség tapasztalható
- A nyelvbtlások száma a nyelvtudás szintjével korrelál. Szignifikáns az első nyelvi hatás, különösképp, ha a második nyelv tudásszintje alacsony.

A kódváltás kiváltó okai lehetnek továbbá lingvisztikai, érzelmi, szociális és pszichológiai tényezők egyaránt (Li Wei, 1995).

- A) Pszichológiai okok: A kódváltás több okból is megtörténhet egy diskurzus folyamán, így történhet fáradtság, különleges téma, vicceselés, obszcenitás, szerepjáték, udvarlás, izgatottság, idegesség esetén, illetve akár a hallgatóság megkeverése céljából is. A kódváltás előfordulhat általánosításból vagy aluldifferenciálásból is. Volterra (1978) a már említett „occhiali” és „brillen” lexémának a váltakozását emeli ki a személyhez kötött kódváltás használatára példaként, amely kifejezéseket egy gyermek attól függően használta, hogy az olasz vagy a német szülővel kommunikált. Nemhez kötött kódváltásról beszélhetünk abban az esetben, amikor az „egy szülő-egy nyelv” elv konzekvens használata során az anya magyarul, a walesi apa angolul beszélt gyermekéhez, és Angliába való kiutazásuk során a magyar gyermek magyarul kezdett kommunikálni a walesi nagymamával, mivel édesanyja magyarul beszélt vele. Ebben a felállásban az ő gyermekkori olvasatában az állt, hogy a nőekkel magyarul kell kommunikálni. Amikor a beszélő nyomatékosítani vagy hangsúlyozni akar valamit, abban az esetben is válthat kódot. Például szolgál erre a Jersey Cityben élő Puerto Rico-i stratégia, amikor is az anya akkor vált kódot angolra, amikor rövid tanácsot ad vagy mérges (Hoffman, 1971). A kódváltás témához is köthető, például a mexikói amerikaiak esetében, akik ha pénzről beszélnek, mindig átváltanak spanyolról angolra (Grosjean, 1982).
- B) Nyelvtudásszint: a kódváltás függ továbbá a beszélő nyelvtudásától az egyik és a másik nyelven egyaránt, a nyelvi és az etnikai azonosságtudatától, továbbá a nyelvi ideológiáktól, mint például a purizmustól ami a helyes és tiszta beszédre való törekvést vonja maga után. A közlésaktus többi résztvevője szintén befolyásoló tényező, valódi vagy vélt nyelvtudásukat, nyelvi és etnikai azonosságtudatukat és nyelvi attitűdjeiket illetően (Lanstyák, 2000). A következő idézetben metaforikus kódváltásra látunk példát. A beszélő indokolja, miért folyamodott a kódváltásnak ehhez a fajtájához: „S osztánn estén fogok tévét nézni vaty megyek k priatelke. Tudom, hogy priatelka az barátnő, dde azér mondom szlovákul mer nem tudom vysklonovat” (barátnő, ragozni) (Lanstyák, 2000, 294:127). Ez esetben, tudatos kódváltás történt, aminek az oka a nyelvi hiányosság, amelynek a beszélő tudatában van.
- C) Nyelvi okok: Vannak olyan esetek is, amikor a beszélő számára könnyebben elérhető, illetve könnyebben kifejezhető az egyik nyelv (Meisel, 1989). Léteznek továbbá szintaktikai, szemantikai, pragmatikai korlátok is, amelyek szabályozzák a kódváltást.

- Lexiko-szemantikai okok: előfordul, hogy a beszélő nem találja a mátrix nyelvben a megfelelő szót, és a másik nyelv lexikai eleme hamarabb aktiválódik (Navracsics, 1999). Megtörténhet az is, hogy a kétnyelvű nyomatékosítani akar valamit, és nem biztos benne, hogy az egyik nyelven eléggé meggyőző volt-e. Válthat kódot abban az esetben is a bilingvis személy, ha egy kifejezésnek nincs meg a lexikai ekvivalense a másik nyelvben, vagy ha egy dolgot jobban ki lehet fejezni az egyik nyelven, mint a másikon. Ez esetben nyelvi lapszus, azaz lexikai rés áll fenn, amikor a beszélőnek nem jut eszébe az általa amúgy ismert szó vagy kifejezés, vagy a nyelvtani szerkezet hiánya okozza a kódváltást. A lexikai elérés folyamata szintén döntő lehet a nyelv választásban, hiszen a könnyebben elérhető szó aktiválja a nyelvet. A kódváltás függhet az implicit tudástól is, a fogalmi reprezentációtól, az adott nyelvben nem fellelhető szó hiányától egyaránt (Navracsics, 2011). Szemantikai transferről (például a „language” és a „tounge” felcseréléséről) akkor beszélhetünk, ha a hiba a szónak a fogalomhoz való kötések keletkezése, és nem vonatkozik a konceptuális jegyek szerkezetére. A lemmaszintű transzfer esetében megkülönböztethetünk szemantikai kiterjesztéseket, kalkokat, kollokációs transfereket és szubkategorizációs transfereket. A szemantikai kiterjesztés egyik típusa a fogalmi transzfer, a másik a poliszém jelentések egyikének kiterjesztése a másik nyelvre, a lexikai transzfer. Kalkok alatt az összetett szavak vagy szókapcsolatok, összetevők szerinti fordítását értjük. A kollokációs transzfer során a kifejezések egyes tagjainak helytelen átvitelét értjük (pl. *animal doctor*), míg a szubkategorizációs transzfer alatt a vonzatok, elöljárók helytelen átvitelét egyik nyelvről a másikra (Navracsics, 2011).
- Konceptuális szintű okok: Pavlenko rávilágít, hogy konceptuális szinten a fogalmak az implicit tudás megszerzésével rendeződnek, ezért is fontos az implicit és az explicit tudás megkülönböztetése. Az explicit tudás a metanyelvi ismereteket jelenti, azaz a szó jelentését, grammatikai adottságait, és a jelentés ekvivalenseket. Ezzel szemben az implicit tudás alatt a plusz fogalmi tartalmat, a verbálisan nem tanulható, hanem az adott nyelvi környezetben, kultúrában, kontextusban elsajátítható tudást értjük. Mivel a gyakori használat az explicit tudást implicitté teheti, ezért a két nyelvben közel azonos tudásszinttel rendelkező kétnyelvűek beszédében viszonylag kevés a konceptuális transzfer (Navracsics, 2011).

Diskurzusszintű okok: A kétnyelvű diskurzus során az egyik nyelvből származó elemek beépülhetnek a másikba, a diskurzus különböző szintjein. Ez esetben előfordulhat, hogy:

- **kötött morféma épül be szabad morfémába (önálló szóba)**
- **szó épül be egyszerű mondatrészbbe**
- **mondatrész épül be szintagmába szerkezettagként**
- **mondatrész épül be szintagmába a mondat szintjén**
- **mondatszó értékű elemek épülnek be a mondatba**
- **mondatok épülnek be diskurzusba**
- **egyszerű mondatok épülnek be összetett mondatba**
- **vendégnyelvi betét épül be mondatrészbbe (zéró morfémával történő kódváltás)**

(Lanstyák, 2006).

A kódváltásnak számos további típusa is ismert. Abban az esetben, ha a vendégnyelvi betétek bázisnyelvi morfémák segítségével épülnek be a bázisnyelvi megnyilatkozásba, „**B típusú kódváltásról**” beszélünk. Ez esetben névszói mondatrészek épülnek be, és a bázisnyelvi toldalékok a motívumokban álló vendégnyelvi betétekhez kapcsolódnak. Erre a típusú kódváltásra példa az igék beépülése honosító képzővel („I”, „II”, „-Z”), vagy a bázisnyelvi igekötő felvétele. Ez a típusú kódváltás leginkább magyar domináns kétnyelvűekre jellemző, ahol mindkét nyelvnek magas szintű az ismerete (Lanstyák, 2006).

A „**V típusú kódváltás**” esetében a vendégnyelvi betétek, vendégnyelvi morfémák segítségével épülnek be, és a bázis nyelv használata itt már nem használható. Ennél a típusú kódváltásnál többes számú névszó épülhet be alanyi funkcióba, névszó indirekt tárgyi, illetve határozói funkcióba, névszó direkt tárgyi funkcióba, főnévi igenév, alanyi, tárgyi vagy határozói funkcióba, továbbá ige állítmányi funkcióba. A „V típust” főleg azok alkalmazzák, akik a diskurzus másodlagos nyelvében dominánsak, és a két nyelv elemei csak mondatok, szintagmák, szókapcsolatok szintjén érintkeznek egymással, szabad morfémán belül nem (Lanstyák, 2006). A „B és a V típusú kódváltást” olyan attribútumokkal lehet magyarázni, mint: mindkét nyelv iránti pozitív attitűd, purizmus hiánya, a másik nyelv szókincsének bizonyos mértékű háttérbe szorulása, illetve, bizonyos regiszterek szókincsének magyar nyelvbeli hiánya. „**H típusú kódváltásról**” akkor beszélünk, ha a vendégnyelvi elemek nem épülnek be a bázisnyelvbe, hanem toldaléktalanul vannak a bázisnyelvi megnyilatkozásban. Itt testes morféma hiányáról beszélünk, melynek következtében agrammatikus mondat jön létre. Ez a típus a nyelvvéstést és a tökéletlen nyelvelsajátítást tükrözi. Ez esetben melléhelyezéssel is élhetnek az elemek egymás mellé rendelése által.

Az „**X típusú kódváltás**” esetében töredezett megnyilatkozásokat kapunk, mivel jelentésanilag nem koherens, nyelvtanilag nem értelmezhető nyelvi szekvenciák jönnek létre. Használata gyöngye nyelvi kompetenciával, nyelvvéstéssel, fáradsággal, izgatottsággal, nem odafigyeléssel is magyarázható. A nyelvvéstők, és a tökéletlen nyelvelsajátítók lelkiállapottól és odafigyelésétől függetlenül is beszélhetnek így (Lanstyák, 2006). Minél inkább magyar domináns egy beszélő, annál jellemzőbb rá, hogy nyelvtanilag rendezett mondatokat produkál. A magyar nyelv nemcsak mennyiségileg domináns, hanem szerkezetileg is. Minél inkább magyar domináns a beszélő, annál inkább integrálódnak a vendégnyelvi betétek a megnyilatkozás egészébe, a bázisnyelv morfémáinak segítségével.

Két- vagy kétnyelvűek esetében igen gyakran előfordulhat **kódkeverés**, ami több okból is kialakulhat. A kódismeret hiányossága, az egyik nyelv túlzott dominanciája, vagy a szülők következtelen nyelvhasználatuk egyaránt eredményezheti (Hoffmann, 1991). A kódkeverés egy olyan interakción belüli nyelvváltás, ahol nem tudjuk szétválasztani a mátrix nyelvet és a beágyazott nyelvet. Ez a fajta váltás, bármilyen egységnél megtörténhet. A kódkeverés magasabb kétnyelvű kompetenciát követel, továbbá a beszűrő kódkeverést alkalmazó kétnyelvűek egyes nyelvi kompetenciái egymáshoz közeli szinten vannak, mi több, kiegyensúlyozottnak is nevezhetők. Valószínűsíthető, hogy közös rendszerben képzelhető el a sokszor váltó, kódkeverő kétnyelvűek mentális lexikonában a nyelvi adatok tárolása (Navracsics, 2010). Minél magasabb tudásszintnek örvend a kétnyelvűvé válása során az egyén, annál inkább figyelhető meg a kódváltástól a kódkeverésig nyúló tendencia. Ha az interakció során nem fedezhető fel pragmatikai ok, akkor kódkeverésről beszélünk. Dussias (2001) szerint a lexikai és a grammatikai elemek tekintetében aszimmetria fedezhető fel a mondaton belüli kódváltásban, mivel a grammatikai elemek nem esnek a váltás áldozatául. Míg a grammatikai elemek rendszerint a mátrix nyelvből valók, addig a tartalmas szavak a beágyazott nyelvből kerülnek elő. A funkciószavak kevésbé vannak kitéve a váltásnak, mivel kevésbé érhető el a szintaktikai információtól függetlenül, ritkábban előzik meg szünetek, és

jobban megjósolhatók, mint a tartalmas szavak és nem számíthatók külön elemeknek a motoros tervezés egységeiben. Mindazonáltal könnyebb egy tartalmas szónak megtalálni a másik nyelven lévő megfelelőjét, mint egy funkciószónak (Navracsics, 2010).

Vannak kifejezések, melyeket a beszélő az egyik nyelven már elsajátított, de a másikon még nem, ebben az esetben azt fogja használni, ami a rendelkezésére áll az adott jelentés kifejezésére. Ha az egyik nyelv elemét ideiglenesen nem tudja használni, vagy ha egy nyelvi elem az egyik nyelven komplexebb vagy kevésbé szembetűnő, akkor a beszélő a másik nyelvben létező megfelelőjét fogja használni. Ha egy gyermek kevert nyelvi inputnak van kitéve, gyakran kevert produkcióval fog válaszolni. Kódkeverés kapcsán, előfordulhat az is, hogy a beszélő nem találja a mátrix nyelvben a megfelelő szót, és így a másik hamarabb aktiválódik.

A kódkeverés és a kódváltás többnyelvű gyermekek beszédében számos kutatót foglalkoztatott. McLaughlin (1984) úgy vélte, hogy a kódváltás mindig mondat fölötti szint, és csak a mondathatár után lehetséges, míg a kódkeverés mondaton belül történik, és egy lexikai elemet foglal magában. Véleménye szerint a gyermekkori váltásokat tekinthetjük kódkeverésnek, ugyanakkor, pszichikai hatás is kiválthat kódváltást. Vihman (1985) minőségi különbséget vélt felfedezni a gyermek és felnőtt kódváltás kapcsán, valamint gyakoribb váltásokat tapasztalt a gyermekek részéről. Meisel (1994) szerint a gyermek a funkcionális kategóriát nem éri el a grammatikai kompetencia hiánya miatt. Míg Lanza (1997) a dominancia jeleként értékeli a váltást, addig Navracsics a könnyebb elérhetőséget és a beszédhelyzetet hangsúlyozza, továbbá azt a kommunikatív mozzanatot, amikor a beszélőtárs azt kívánja, hogy a mátrix nyelvtől eltérjen a kétnyelvű. A kódkeverés kapcsán Navracsics azt a jelenséget is hangsúlyozza, amikor a mondaton belüli nyelvi cserének nincs kézzelfogható magyarázata, mert véletlenszerű (Navracsics, 1999). A kódváltás gyakrabban érinti a tartalmas szavakat, mint a funkciószavakat.

Egy bilingvis személy nemcsak az egy szülő - egy nyelv elv alapján sajátíthatja el, és a későbbiekben használhatja a nyelvet, hanem emberi külső - haj, bőrszín - alapján is választhat kódot. Burling (1959) fia például garo nyelvre váltott át, amikor egy indiai idegennel beszélt. Amikor egy magyar-grúz gyermek, grúzul szólít meg egy cigány házaspárt, akkor ugyancsak a külső jegyek alapján vált kódot (Papp et al, 1998). Fantini (1985) Mario nevű gyermeke ugyanakkor, a rossz akcentus miatt nem akart kommunikálni spanyolul a társaival.

A kétnyelvű beszédprodukcióban megkülönböztethetünk **aktív, szunnyadó és kiválasztott nyelvet**. Az aktív nyelvet általában használják a beszélők, de épp nem beszélnek a beszéd folyamatában, míg a szunnyadót rendszeresen nem használják ugyan, de egyébként beszélnek, a kiválasztott nyelv esetében pedig épp a beszéd zajlik. Az interakció során az aktív nyelv lexikai és fonológiai információi akkor is készen állnak, mikor nem éppen az illető nyelv a kiválasztott (Navracsics, 2010).

A kétnyelvű egyén beszéde, azaz, hogy milyen gyakran váltogatja a nyelveit, a beszélőtárs nyelvi tudásától is függ. Ha a beszélő egynyelvű nyelvi módban van, akkor a tervezési és a kivitelezési fázisban sokkal fegyelmezettebb, mint amikor kétnyelvű nyelvi módban van, amikor is a beszélőtársával egyetemben két nyelv birtokában van, és ezáltal, több kódváltást is produkál. Ahhoz, hogy egy kétnyelvű egynyelvű módban legyen, nem szükséges egynyelvű beszélőtársnak jelen lennie, elég, ha olvas, vagy tévét néz az illető.

Green, (1998) ugyanakkor felhívja a figyelmet egy **gátló kontrollra**, mely szerint a két nyelv állandó jelenléte gátló hatással van egymásra. Mivel az első nyelv mindig aktívan a rendelkezésre áll, ezért nehezebb kiszorítani, mint a második nyelvet. A második nyelv irányába nem kell akkora gátló mechanizmusra törekedni mivel kisebb ennek a nyelvnek az aktivitása az első nyelvi beszéd során. Ez a meglatás új szemléletet nyit abba az irányba, hogy anélkül, hogy egy kétnyelvű kimondaná az

első nyelvén a szót, képes a másik nyelvére lefordítani azt. Mindez a kutató szerint úgy lehetséges, hogy a nyelvek lemmái fel vannak címkézve, mely során a jó lemma aktiválódik, a rossz lemma deaktiválódik. Amikor egy kétnyelvű egy másik kétnyelvűvel kommunikál, akkor általában mindketten egy bázis vagy mátrix nyelvet használnak, viszont szükség esetén a vendégnyelvüket is képesek használni.

A beszédprodukciónál hiba léphet fel a fonológiai szint feldolgozása közben vagy a lemma kiválasztásakor, ezért a lexikai elérés sikertelen lehet és szemantikai parafáziát eredményez, avagy fonológiai parafázia lép fel ha a hibásan lehvott lexéma fonológiai alapja nagyon hasonló (Navracsics, 2010).

A természetes beszéd folyamatot egy olyan **ellenőrző mechanizmus** figyeli, ami észleli a saját belső beszéd és a kívülállók hibáit egyaránt. Amikor a beszéd létrehozás folyamatában hibát észlelünk, akkor töröljük a további feldolgozást, vagy töröljük, mindaddig, míg ki nem javítjuk. Így a beszéd folyamata megszakad, amint a hibát észleljük, és az önkorrekción javítására használjuk a megszakadás és a javítás közötti időt. A rejtett javítások közé tartoznak egyes megakadásjelenségek mint a kitöltött szünetek és az ismétlések, mivel a hibát már az előtt érzékeljük, mielőtt kimondtuk volna. A produkciók minőségére az is hat, hogy milyen fokon érzéketi hatását a kétnyelvű másik nyelvre és mennyire aktív (Navracsics, 2010).

1.3.11 Identitástudat

A két- és többnyelvűséghez szorosan hozzátartozik az egyén és a közösség **identitástudata**. Egy etnikai csoport határokkal rendelkezik, melyben megkülönböztetik a „mi” és a „másik” fogalmát. A közösségi identitástudat formálódásának a legfontosabb eszköze a határok kialakítása, melyben a csoport, más nemzeti csoporttal hasonlítja össze magát, ugyanakkor a határok áthidalhatók. Az etnikai identitástudat a csoporttal való azonosulást vonja maga után. Sorsuk és céljaik közösek, melyben a nyelv az alapvető egyesítő elem (Puskás, 2000). Az etnikai csoport egy központi, sajátos jegyek szentel megkülönböztetett figyelmet, ami Európában a nyelv, a faj, vagy a vallás. Az egyén csak akkor rendelkezik kétnyelvű identitással, ha érzelmi kötődése a két nyelvhez azonos töltéssel bír, nyelvi kompetencia szinttől függetlenül.

A nyelvi identitást két aspektusból szokás vizsgálni, nevezetesen a **demos** és az **ethnos** szemszögéből. Míg az ethnos a magánszférához kötődő önazonosulást, addig a demos a társadalmi szintű önazonosulást takarja. Az ethnos az egyén irodalomhoz, kultúrához és nyelvhez való hozzáállását, továbbá a rokonsághoz és a szülőföldhöz kapcsolódó kötődést fedi fel, míg a demos az iskolában való érvényesülést és az állampolgári jogok gyakorlását tükrözi a kultúra és a nyelv szemszögéből.

A kétnyelvűvé válás sok esetben önazonosítási problémákkal is járhat, következésképpen az egyénnek mérlegelnie kell a demos és az ethnos súlyát. A döntés az egyénen áll, hogy a magánszférával vagy a társadalmi szférával azonosítja-e magát, ami fémjelzi a kultúrához való kötődését is (Navracsics, 2010).

A XX. században a nemzeti identitás és a nyelv kapcsolatában nagy változások köszöntöttek be. Megváltozott a nemzetállamok hagyományos identitása az EU tagállamok tekintetében, megjelent az „európai identitás” fogalma, és a gyors információáramlás következtében interaktívabb lett a világ. A globalizáció tekintetében nemzetközi szinten konvergenciát tapasztalhatunk az angol, mint lingua franca térhódításával, ugyanakkor nemzeti szinten divergenciának lehetünk szemtanúi a kisebbségi nyelvek újraéledésével ld. rétoromán, fríz, baszk, walesi, katalán. A kétnyelvűeknek a divergencia és

a konvergencia stratégiáit kell használniuk a különböző társadalmi színtereken a mindennapi életük folyamán.

Az általuk hozott új kultúra kapcsán elmondható, hogy a kétkultúráság és a kétnyelvűség nem feltétlenül jár együtt, hiszen a két- és többnyelvűek másféleképpen élik meg hovatartozásukat. Míg a kétnyelvűek közel fele, addig a többnyelvűek kétharmada fogalmazott meg pozitív érzéseket (Navracsics, 2010). Mindazonáltal, olyan negatív érzések is megfogalmazódtak, mint: stigmatizáció, nem megfelelő kontextus használata, a fáradtság hatása a nyelvi teljesítményre, nyelvi interferencia, sűrű kódváltások, a más kultúra meglétének konfliktusforrásai, és a tolmácsolási képesség gyengeségei. Ugyanakkor előnynek érzik, hogy képesek a kultúrák közötti kommunikációra, nyitottabbak a világra, utazgatnak, megértik a különböző nyelvek logikáját, irodalmat olvasnak eredetiben, több munkalehetőségük van, más kultúrákban is járatosak, különböző típusú emberekkel tudnak kommunikálni, mi több, ami csak számára és a beszélgetőpartner számára érthető, az a kívülállók számára nem. Alkalmazkodó képességük abban is segíti őket, hogy a két nyelv használata során másképp viselkednek, mivel a stílushoz, a kontextushoz és a beszélgetőpartnerhez is igazodnak. Példának okáért, vizsgálatok is rámutattak arra, hogy egy oroszhoz és egy angolhoz is másképpen kommunikálhatnak, nevezetesen az orosz nyelvűhöz gyengédebben, míg az angol nyelvűhöz üzletesebben (Navracsics, 2010). Míg a francia nőekkel egy arab-francia kétnyelvű férfi könnyedén beszélget, addig az arab nőekkel szemben tekintélyelvűen. Megjegyzendő, hogy mindannyian egyszerre több kultúrához tartozóak vagyunk. A kultúránk fő részéhez tartozik a vallási, szociális, nyelvi és nemzeti jellegzetességeket, a szubkultúrákhoz pedig a hobbink, a sport és a foglalkozásunk (Grosjean, 2008). A szubkultúrák jól kiegészíthetik egymást, míg a fő kultúrák kölcsönösen kizárhatják egymást. Az az elképzelés viszont téves, hogy a kétnyelvűnek mindkét kultúrát tökéletesen kell ismernie (Grosjean, 1989). A kétkultúráságot a generációk is erősíthetik, és a kisebbségi területen élés is. Mindazonáltal a kiegyensúlyozott kétkultúráság is igen ritka. A különböző népek esetében másképp őrződik meg a kultúra. A zsidók általában mindenhol megtartják a kultúrájukat, a kenyaiak pedig monokulturálisak mindamellett, hogy beszélnek az angolt, a szuahélit és a törzsi nyelvet. Amennyiben a kétnyelvű egyén ismeri, de nem tartja mindkét kultúra szokásait, akkor **passzív kétkultúráságról** beszélünk. A rokonságtól, a nyelvtől, a kultúrától, neveltetéstől, társadalmi elfogadottságtól és fizikai külsőtől is függ a kétnyelvű identitástudata. Előfordulhat, hogy a kétnyelvű mindkét, vagy csak az egyik kultúrához tartozik, netán egyikhez sem. Az ideális eset az, ha mindkettő kultúrához tartozik, így nem válik a kirekesztés áldozatává. Identitásvesztés akkor is előfordulhat, ha a házastársak anyanyelve eltérő, és az egyik háttérbe szorul és beindul a nyelvvesztés folyamata (Piller, 2002). Ez esetben a konvergencia szerepe nagyon fontos, vagyis a hasonlóság, a kulturális közelség és a közös identitás kihangsúlyozása. A divergencia és a konvergencia az identitástudatban olyan érzéseket implikál, mint:

- „Más ember vagyok, amikor finnül, németül és angolul beszélek.”
- „Amikor oroszul beszélek, mintha megfiatalodnék, lazább és bátrabb leszek, sokszor megnő az önbizalmam is.”
- „Finnül nagyon szórakoztató és elég szarkasztikus tudok lenni. Németül nem megy.”
- „Érzem, hogy nem tudok olyan pontos lenni, mint ahogy szeretném.”
- „Be kell vallanom, hogy kisebbségi komplexusom van, amikor németül beszélek. Bizonytalanabb vagyok, és mindent sértésnek veszek. A finn főnököm miatt sosem érzem magam nullának, vagy hülyének, a német miatt mindig!”

- „Nagyon szürke a személyiségem, amikor a másik nyelvet használom. Legalábbis az érzelmi szinten teljesen más embernek érzem magam. Nem vagyok egész, amikor a második nyelvet használom. Még a hangszínem is más, a finn mélyebb, meggyőzőbb.”
- „Úgy éreztem magam, mint aki süket-néma.”
- „Úgy éreztem magam, mint egy üvegburában. Körülöttem az emberek tátogtak, és én semmit sem értettem.”
- „Láthatatlan és névtelen akartam lenni, hogy senki se mutogathasson rám és senki se mondhassa:”Te más vagy és nem tartozol ide. Ez az ország nem fogad be magáénak.”

(Navracsics, 2010 112:102).

Az identitásvesztést az is nehezíti, hogy a gyermekek a szocializációjuk során elkezdnek nyitni környezetük felé, és láznak a kisebbségi kultúra és a nyelv ellen, továbbá érdeklődésük áthelyeződik a barátaik és egyéb társadalmi színterek irányába. Előfordulhat, hogy szégyellik másságukat, és ezáltal, beindul a nyelvvesztési folyamat. Mindazonáltal, a nyelvvel való azonosulás érzelmi állásfoglalás is. Ha a szülők anyanyelve különböző, és a gyermek csak az egyikkel azonosul, akkor megbánhatja az illető szülőt. Mi több, ha az illető a fizikai külsejével is más kultúrát kezd képviselni, akkor az szintén bántó lehet a szülő számára.

A kétnyelvűekkel szembeni stigmatizáció jelen van például a török–német, görög–német, vagy a szlovák–magyar, illetve a szerb–magyar kisebbségekkel szemben. A 2009 június 30-án a módosításokkal elfogadott szlovák nyelvtörvény szemléletesen tükrözi a kétnyelvűséggel kapcsolatos stigmatizációt. Azáltal, hogy kategorikusan kijelenti a törvény, hogy az államnyelv a szlovák, és előnyt élvez a többi nyelvvel szemben, egyszersmind, a hivatal, a jog, a fegyveres erők és az informatika nyelve, éles határokat szab. Az oktatás kapcsán, csak szabályzott előírásokban lehet az államnyelvtől eltérő más nyelv oktatása, továbbá az oktatási anyagok is szlovákul jelenhetnek meg. Az egészség szolgáltatásban ugyancsak az államnyelvet kell használni, továbbá a személyzet tagjai nem kötelesek ismerni a nemzeti kisebbség nyelvét sem.

Ha a kétkultúrájúság megbélyegzettséget, agressziót és diszkriminatív jelleget ölt, akkor sok esetben a befogadó állam rugalmatlanságról ad tanúbizonyságot.

Szerencsére történnek pozitív változások is a kétnyelvűség elfogadottsága terén abban a tekintetben például, hogy Ausztráliában egyre kevesebb a kizárólag angolul beszélők száma az egyetemeken, és a bevándorlók presztízse is egyre nő. Németországban továbbá, a német–francia, német–angol, német–spanyol elit kétnyelvűséget, pozitív jelenséggént szemlélik (Navracsics, 2010).

Magyarországon számos kutató szenteli életét a kétnyelvűség hazai és határainkon túli kutatására. **Bartha Csilla** (jelnyelvi, roma, detroiti, brunswicki közösségek), **Beregszászi Anikó** (ukrajnai magyarok), **Borbély Anna** (magyarországi románok) **Csernicskó István** (Ukrajna), Gál Zsuzsanna (burgenlandi magyarok), **Göncz Lajos** (Szerbia), **Kolláth Anna** (szlovén), **Kontra Miklós**, **Lanstyák István** (Szlovákia), **Navracsics Judit**, **Péntek János** (Románia), **Sándor Klára** (moldvai csángók), **Szilágyi N. Sándor** (Románia), csak pár név azon kutatók közül, akik kimagasló kutatómunkát végeznek e téren. Kontra Miklós kezdeményezésével és irányításával kutatócsoportok vizsgálják a kisebbségek aktuális helyzetét és nyelvi jogait Magyarországon, Ukrajnában Kárpátalján, Szlovákiában Felvidéken, Szerbiában Délvidéken, Romániában Erdélyben, Szlovéniában a Mura vidéken és Ausztriában Burgenlandban egyaránt. Ma már ezekben a régiókban a Hodinka Antal Intézetben, a Gramma nyelvi Irodában, a Szabó T. Attila Intézetben és az MTA Kisebbségkutató Intézetében is mélyreható kutatások folynak. Remélhetően a kutatók száma továbbra is nőni fog, mert

elengedhetetlen a kétnyelvűség kutatása mind oktatáspolitikai, mind kisebbségpolitikai továbbá pszicholingvisztikai aspektusokból egyaránt.

1.4 Görög vonatkozású kétnyelvűség

A XX. század soha nem látott méretű kivándorlást hozott Ciprusból és Görögországból Ausztráliába, Dél-Afrikába és Észak-Amerikába. A migráció mértéke 1939-45 között, 1946-49 között, valamint 1974-ben emelkedett leginkább. 1941 tavaszán a német csapatok megtámadták Görögországot. Ebben a krízis időszakban Colakaglu irányításával egy olyan új kormány alakult, amely a görögök kiszolgáltatottságát erősítette a német fennhatóság alatt. Ez idő tájt éleződtek ki a kommunista harcok is (András, 1999). 1944-ben sikerült a németeket kiűzni Görögországból, majd 1946-ban visszaállították a monarchiát. 1947. március 3-án Görögország segítségért fordult az USA-hoz a Közös Védelmi Tanácshoz. A „Demokratikus görög hadsereg” három éven át harcolt, és 1948-ra megszűnt az ellenállás. A kommunisták vagy a hegyekbe menekültek, vagy elhagyták Görögországot. A görög polgárháború után több baloldali aktivista hagyta el a hazáját és Európa kommunista-szocialista országaiba és békétáboriba menekült. A legtöbb politikai menekült Görögország északi és észak-nyugati területeiről, nevezetesen Thessaliából, Epirosból, Makedóniából és Korfu szigetéről menekült el (András, 1999). A függetlenségi és polgárháború 150000 áldozata mellett 65000-en emigráltak Görögországból, közülük több ezren Magyarországra. Az 1990-es népszámlálásnál 1640 Magyarországon élő görög anyanyelvű személyt dokumentáltak. Magyarország egy önálló települést is létrehozott a számukra Beloianisz néven. Bár több görög később a politikai feszültségek enyhülésével visszatért, az egykori szocialista országoknak máig jelentős, második generációs görög kisebbségük van, akik híven őrzik hagyományaikat. A legjelentősebb visszavándorlás Grúziából következett be. A hazatért görögök többnyire a nagyvárosi, urbanizált területeken telepedtek le. Emigránsként szórányszóhelyzetben, periférián, nyelvszigeteken, vagy vegyes lakosságú nagyvárosokban élő kisebbségeket is alkotnak. Egyiptomban Gamal Abden-Nasszer nacionalista, diktatórikus politikája az 1950-es évek tájékán nagymértékű elvándorlást eredményezett erről a területről. Ez Alexandria történelmében is nagy törést hozott, mivel ott az üzleti életben a görögök domináltak.

Nem meglepő tehát, hogy a görög függetlenségi és polgárháború több ezer emigráns szétszóródását eredményezte világszerte. A családok letelepedését követően kisebbségként ugyan, de integrálódniuk kellett az új társadalomba. Etnikumuk fokozatosan asszimilálódik, kulturális, társadalmi és érzelmi szinten egyaránt. Hazánkban a görög általában a szűkebb környezet, a szolidaritás nyelve, a magyar a formális színterekhez kötődik, és a státuszt szimbolizálja. Mivel a kétnyelvűség a nemzeti kisebbségekből alakul ki, ez a kisebbség nemcsak bevándorlással, ideiglenes bevándorlással, hanem interetnikai házasságkötéssel is kialakulhat. Korábban említettem, hogy ha szoros érintkezés alakul ki más népcsoporttal, vagy az iskola szorgalmazza a második idegen nyelv elsajátítását magas óraszámban, a kétnyelvűség ugyanúgy kialakulhat, mint egyik adatközlőm esetében is.

A görög kétnyelvűséggel kapcsolatos kutatások terén Christina Kakava-t és Alexandra Georgakopoulou-t emelném ki.

Christina Kakava mellett –akinek kutatásáról a későbbiekben a diszkusszióban lesz még utalás–, Alexandra Georgakopou és Katerina Finnis is nagy hangsúlyt helyezett a görög kétnyelvűek kutatására, melyet többek között a „Code-switching „in site” for fantasizing identities” című tanulmányukban is közzétettek. Kutatásukhoz ciprusi-angol, Londonban született fiatalokat választottak populációul. A populációt illetően, 18-30 éves fiatalok vettek részt hierarchikus pozícióban, a szervezet elnökeivel az élen. A szervezetből nem mindenki ismerte egymást, mégis közvetlenül kommunikáltak egymással. A szervezet célja a fiatalok tájékoztatása a ciprusi helyzetről,

az etnikai gyökerek fenntartása és a fiatalok összekovácsolása volt. Az összejövétel hangfelvétele egy olasz vendéglőben történt Londonban, 5 férfi és 4 nő részvételével. Etnográfiai kutatásuk mellett, interakciós adatokat gyűjtöttek a ciprusi–angol szervezeti gyűlésekről, továbbá, kérdőíves interjúkat, beszámolókat készítettek a kétnyelvűek érdeklődési körét és hovatartozását illetően. Vizsgálatukban az identitás konstrukciójának folyamatát, a nyelvválasztás stratégiáját, a kódkeverést és stilizálást vették górcső alá a multietnicitásban. A kutatók arra voltak kíváncsiak, hogy van-e korreláció a nyelvhasználat és a viselkedés között a variánsok kapcsán, nemtől, kortól és társadalmi osztálytól függően térorientált viszonyban, és a két- vagy többnyelvűség választását mennyiben befolyásolta a helyszín. Az adatfeldolgozásban arra helyezték a hangsúlyt, hogy a beszélők kiket testesítettek meg egy bizonyos környezetben, és milyen nyelvhasználatot éltek céljuk elérése érdekében. Három fajta diskurzust analizáltak, nevezetesen a vicceket, és etnikai narratívákat, a ciprusi gúnyt és a „greenglish”-t, továbbá a hipotetikus forgatókönyvet (Georgakopoulou, 2009). Véleményük szerint, a legtöbb görög kétnyelvű tanulmány az identitás és a szociolingvisztikai perspektívák szemszögéből vizsgál, kódváltásokat emel ki interakciótól és szituációtól függően, illetve a görög nyelvhasználat, a mentális identitás és a hovatartozás kapcsolatát emeli ki. Amit hiányolnak, az a fajta megközelítés, hogy a különböző szociális és egyéb hátterek, mint: kor, társadalmi osztály és nem, hogyan illeszthető össze egy szövegen belüli etnicitással a homogén kommunában. Sok kutató nem veszi figyelembe a kommuna változó természetét, holott az oktatás, az ingázás London más területeire, az internet, és a ciprusi helyzetről született eltérő politikai nézetek, képlékenyebbé alakítják a közösséget (Georgakopoulou, 2009).

A ciprusi migráció Londonba a XX. század 40-es, 50-es és 70-es évek hullámaiban zajlott. A ciprusi lakosság saját függetlenségéért küzdött a britekkel, továbbá a sziget északi részéről jövő török invázióval szemben. A szociálpolitikai eseményeknek köszönhetően 20000 görög ciprusi lakos vándorolt ki a szigetről. Ciprus, csak 1960-ban lett független. Az első migránsok, éttermi és ruhagyári munkákat vállaltak, majd megteremtették saját üzletüket. Legtöbbjük Észak-Londonban, Haringey-ben telepedett le. Ezt követően a közösségnek saját újsága -London Greek néven -, saját rádiósatornája és az egyház által szervezett görög nyelvű iskolai oktatása is létrejött a görög diaszpóra fenntartására. A modern görög nyelv dialektusát a szigeten hódító arabok, törökök és angolok is befolyásolták, mely triglossziát eredményezett, nevezetesen a „katharevousa” purista görög, a sztenderd modern görög és a ciprusi görög változatot (Pavlou, 1992).

A három nyelvváltozatra koncentrálnak a tanulmány mely magába foglalja a sztenderd modern görögöt, a ciprusi görög dialektust és az angolt, 159 kérdőíven alapszik, továbbá 14, fél-másfél órás interjún, melyben olyan kérdéseket vetettek fel mint: „Része-e a görög a kulturális örökségének?”, illetve „Minek érzi magát?”. A diskurzusokban gyakran volt jelen a hipotézis, mely során a beszélők elrugaszkodtak a valóságtól és fantáziáltak. Amikor a fantázián belül tabuk, vagy egy egzotikus úti cél, ízvilág, gasztronómiai élvezetek kaptak helyet (Fülöp-szigetek, halloumi -ciprusi kecskesajt-), akkor a londoni ciprusi görög nyelv emelkedett beszédmódjába váltottak. Ezáltal, ez a beszédmód a kommunikáció „művészi markerévé” vált (Bauman, 1986). Ez a beszédmód volt jelen az informális csevejeknél, a jelentéktelen helyszíneken történt diskurzusok és játékosság során, továbbá mikor vágyaikról beszéltek. Érdekes módon, a londoni ciprusi görögök, nem érezték a szárazföldi görög kultúrát magukénak. Válaszaik folyamán olyan címkék hangzottak el mint: „ciprusi görög, görög Görögországból, ciprusi, görög nyelv, görög amit Görögországban beszélnek, görög, szárazföldi görög.” Az etnikai alapú címkék hibrid folyamatot idéznek elő. Egyes esetekben az etnikai örökségeket maguknak tulajdonítják, másszor nem tartanak rá igényt, így tiszta kategóriákat nehéz alkotni. Etnicitásuk és kommunatagságuk szövevényes, hiszen sokszor még maguk is elhatárolódnak mondván: „ez a mi, az pedig az ő kódjuk, ez részben a mi, részben az ő státuszuk” (Johnstone, 1999). Ezek a címkék azért is kulcsfontosságúak, mert ebből is láthatjuk, hogy a londoni ciprusi görög

válaszadók mennyi aspektusból közelítik meg nyelvhasználatukat. Elmondásuk szerint, ha szárazföldi göröggel beszélnek, akkor a sztenderd, formális görögöt használják, és kevésbé magabiztosak.

A fiatalok mély szociális és kulturális szakadékot éreznek maguk, és az idős generáció között. Egyfajta frusztrációt éreznek, mert véleményük szerint az idősek nem ismerik el, és nem értik meg őket. Fiatalok és függetlenek, mert már Londonban, és nem ciprusi faluban születtek. Meglátásuk szerint, ők különböznek az angoltól és a ciprusi görögtől, továbbá a „földműves jellegű” idős generációtól, aki kevés angolt beszél, mindazonáltal britnek sem vallják magukat. Nem meglepő, hogy a londoni ciprusi görögök jobban kötődnek az etnikai kisebbségekhez, mint a britekhez (Georgakopoulou, 2009). A görög–angol kultúra és nyelvhasználat ambivalenciája folyamatosan jelen van, hiszen példának okáért egy görög étteremben, család orientált vasárnapi ebédnél vagy szabadidős tevékenységükben a görög dominál. Társaságban és összejöveteleken leginkább az angolt használják, de narratívás viccekhez, rituális inzultáláshoz, hipotetikus forgatókönyvhöz és a ciprusi életformára kiélezett gúnyhoz a görög nyelvet. Ugyanakkor saját gyökereiket is kikarikózzák a vicceselések alkalmával, így a korántsem „makulátlan ciprusi papot” és a „ciprusi diktatórikus férjet”. Ha ciprusival kommunikálnak, akkor a görögséget hangsúlyozzák és könnyedek, míg a munkában, ahol sok brit veszi őket körül lejjebb adnak a görögségből, és kevesebbet is viccelődnek. Ezáltal más személyiség alakul ki más közegben, és identitásuk sem lesz statikus, ami egy hibrid pozíciót és „reakciós etnicitást” idéz elő (Josephides, 1987).

Konklúzióként rávilágítanak, hogy a két-vagy többnyelvűség választása a diskurzus során, nemcsak szociális és kulturális identitást idéz elő, hanem egy vágyott, elképzelt szereplőt, a valóságtól való elrugaszkodást, egy hibrid pozíciót és megosztott identitást. A hibriditás jelen esetben nem ekvivalens a pusztán kétnyelvűséggel (Georgakopoulou, 2009). Kutatásuk azért is említésre méltó, mert a világtól való elrugaszkodott fantázia során létrejövő kódváltás kihangsúlyozása mintegy többletként szolgál a kódváltások gyökereire.

1.5 A magyarországi görög kisebbség helyzetének alakulása

Az első görög kereskedők a XVI. században jöttek Magyarországra. A XX. század 40-50-es évek polgárháborúja miatt nagy számban menekültek görögök hazánk területére. Az itt élő görögök történelme 1948-ban kezdődött, amikor megérkezett az első menekülthullám 840 gyermekkel, akiket több ezer görög követett. 1949-ben több mint 4-5000 ember menekült hazánk területére. A Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete szerint a hazánkba érkező görögök létszáma 1950-ben elérte a kilencezer főt. Letelepedésük nem éppen volt zökkenőmentes, hiszen ez idő tájt a második világháború által okozott károkat kellett helyreállítani (András, 1999). Ugyanakkor Magyarországon az 50-es években nagy iparosítás folyt, melybe munkaképes görögöket is nagy számba vontak be. Nemcsak az ipar terén, hanem az állattenyésztés és a mezőgazdaság terén is alkalmazták őket Budapest, Miskolc, Ózd, Tatabánya és Dunaújváros területén is. 1950-ben a görög kisebbség egy heterogén görög falut hozott létre Iváncsa-Ferenc major területén, Beloianisz néven, mintegy 5 hónapos rekordidő alatt. A görög település a nevét, Nikos Beloianisz politikai aktivista emlékére kapta. 1950-ben, 1620 ember, köztük 617 férfi, 700 nő és 303 gyermek érkezett a faluba. A hatvanas évek elejére számuk jelentősen csökkent elsősorban a családintegrációs mozgások miatt. A 90-es évek elején, a populáció több mint 12% hatvan éven fölül volt. A falu populációjának arculatát az 1953-as év is befolyásolta a görög kormány amnesztia és visszatelepedési határozatával. A helyzetet az is formálta, hogy 1981-ben a menekült státuszt eltörölték. 1982-ben mivel az idősek zöme visszatelepült a saját országába, a falu lakossága 785 fő volt, 1984-ben 510, 1985-ben pedig 472-re csökkent. A vegyes házasságok ugyancsak formálták a populáció arculatát oly mértékben, hogy 1976-ban 25 házasságból, csupán egy volt görög házasság, négy volt magyar, és húsz vegyes. A bevándorlók

70%-a mezőgazdasággal foglalkozó volt. Mivel a szövetkezeti farmok nem tudtak ennyi embert foglalkoztatni, ezért sokuk az iparban segédmunkásként helyezkedett el. A 80-as évek végére, a populáció több mint 30%-a már az iparban dolgozott, míg a mezőgazdaság területén csupán 2%. A bevándorlók nagyobbik része Budapestre került a XVIII. kerületi Kőbányai út és a Hungária körút sarkán lévő Dohánygyárba, ahol 2-3 ezren éltek, majd közel 1500 ember 160 családdal az új görög falu lakója lett. A Görög falváról Beloianiszra keresztelt faluban 1955-ben közel 2600 görög, és 15-20 magyar élt. Létrehozták a ruhaipari és a mezőgazdasági termelőség szövetkezetet, így a rokkantak és az idősebb emberek foglalkoztatása is megoldódott. A fiatalabbak, közel 640 fő pedig Budapestre, Ercsibe, a Cukorgyárba, Százhalombattára vagy Dunaújvárosba ingázott naponta. A hagyományos magyar tanterv szerint heti egy órában tanulhattak a gyerekek görög nyelvet, történelmet és irodalmat. A hatvanas években kulturális fesztiválok, görög bevándorlók találkozója, dráma csoportok, kórusok és tánc társulatok színesítették a falu mindennapjait. A faluban az óvoda a kezdetektől működött, mivel a görögök igényelték a magyar nyelv oktatását is a korai évektől. A görög családokban a gyerekek csak az anyanyelvükön beszéltek, és a magyar nyelv tanítása a bölcsőde utolsó évében kezdődött meg. Később, annyiban változott a nyelvvoktatásos rendszer, hogy a gyermekeket mindkét nyelven foglalkoztatták a faluban, és mára már az a cél, hogy intézményes keretek között korán elsajátítsák a gyermekek a görög nyelvet. A görögök a falu lakosságának egyharmadát teszik ki. A görög lakosság számának csökkenése és a kevert házasságok a családon belüli magyar nyelvhasználatot eredményezik (András, 1999).

Az 1990-es évi népszámlálás 1640 görög anyanyelvű személyt rögzített hazánk területén.

A 2001. évi népszámlálás során a kisebbségi kötődéssel párhuzamosan feldolgozásra került állampolgársági adatok szerint a görög nemzetiségűek között több, mint 80 százalék volt a magyar állampolgár, azaz 1 775 fő. A görög anyanyelvűek csoportját is hasonló arányban alkotják magyar állampolgárok nevezetesen 1 459 fő, illetve 462 fő nem rendelkezik magyar állampolgársággal. A külföldön született görögök száma 1290 fő, ez a nevesített görög kötődést vállalók 19,49 százaléka.

Beloianisz, az eredetileg tisztán görögök lakta település, őrzi görög jellegét, bár lakosságának összetétele mára erősen megváltozott. A vissztelepülés következtében a görögök száma 1 820 főről – idézve az 1952. évi adatot – napjainkra, 283 főre csökkent. A község 1185 lakójának többsége magyar, és mintegy egyharmada görög (Kormánybeszámoló, 2005).

A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata – akkor még Görög Országos Önkormányzat néven – elsőként 1995. március 4-én jött létre. Az országos testület az első négy évben 15 taggal működött. Második alkalommal 1999-ben került sor az országos kisebbségi önkormányzati választásokra, melynek során 20 képviselő jutott mandátumhoz. Harmadízban 2003-ban alakult újjá az országos testület, akkor már Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata néven, 25 fővel (ellinismos.hu).

A beszámolási időszakban a Görög Országos Önkormányzat, budapesti székhellyel megalapította a Görög Könyvtárat, valamint a magyarországi görög diaszpóra történelme és kultúrája kutatása és népszerűsítése érdekében létrehozta a Görög Kutató Intézetet. Az intézmény 2004. évi működtetésére, a NEKH 7,5 millió forintot biztosított a kisebbségek országos önkormányzatai új intézményei működtetését szolgáló költségvetési forrásból.

Legjelentősebb civil szervezetük a Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete, amely legfontosabb feladatának a görög nyelv, kultúra és a hagyományok ápolását tekinti (Kormánybeszámoló, 2005).

Az Országos Görög Önkormányzatnak görög és magyar nyelven megjelenő folyóirata is van, a „Kafeneio” c. lap. A folyóirat a Kisebbségi Közalapítvány útján részesül költségvetési támogatásban.

Nyelvoktató iskola Beloianisz községben működik, ahol a tanulók közel kétharmada tanul görög nyelvet és irodalmat.

A Görög Országos Önkormányzat kiemelt figyelmet fordít az anyanyelv ápolására. Ezért – megalakulását követően – azonnal nekilátott az ún. vasárnapi iskolák megszervezésének.

A Magyarországon élő görögöknek számos amatőr művészeti együttese, énekkara, zenekara, táncsoportja van, amelyek közül a többségi társadalom által is legismertebbek az Iliosz Táncegyüttes a Szirtosz zenekar vagy a Mydros együttes (Kormánybeszámoló, 2005).

A magyarországi görög vállalkozók és üzletemberek 2002-ben létrehozták a „Görögség Háza” Alapítványt, melynek célja egy görög kulturális központ létesítése Budapesten. Az érvényben lévő alapító okirat szerint az Alapítvány elnöke a Görög Országos Önkormányzat mindenkori elnöke, továbbá az Önkormányzat egy-egy taggal képviselteti magát az Alapítvány kuratóriumában és a felügyelő bizottságban.

A görög nyelvű TV adások kéthetente láthatóak a Rondó című műsorban, továbbá a Magyar Rádió heti 30 perces görög nyelvű műsort sugároz. A közszolgálati Magyar Televízió Rondó című műsorának tíz éves évfordulóján, 2004 januárjában az Országos Görög Önkormányzat szervezett ünnepséget.

A magyarországi görög kisebbség életében a beszámolási időszak kiemelt eseménye volt, hogy a fővárosi kerületi görög önkormányzatok, az országos önkormányzat és a NEKH közös fellépésének eredményeként Budapest legjelentősebb kábelcsatornáján megjelent a Görög Állami Közszolgálati Televízió műholdas programja (Kormánybeszámoló, 2005).

A hívő görögség görögkeleti ortodox vallású, és 2000 óta a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus egyházi főhatóságát ismeri el. Beloianisz község görög temploma 1996-ban épült. Egyházközsége a Patriarchátus a Magyarországi Görög Ortodox Exarchátusa alá tartozik. A XVIII. és a XIX. században Magyarországon letelepedett görögök görögkeleti vallásúak, hitéletük megélésére országszerte számos templomot építettek, amelyeket a mai magyarországi görögség is saját kulturális örökségének tekint.

A Görög Országos Önkormányzat az anyaország állami intézményeivel tart kapcsolatokat, amelyek mindenekelőtt a magyarországi görögség anyanyelvének és kultúrájának ápolását szolgálják. Az anyaországgal való jó kapcsolatok eredménye, hogy nőtt a görögországi állami ösztöndíjban részesülők száma. A magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete ugyanakkor arról adott tájékoztatást, hogy az anyaország csökkentette a civil szervezet részére a korábbi években nyújtott anyagi támogatást. A görög kisebbség települési önkormányzatainak a száma 34, néggyel több, mint a megelőző ciklusban. A közösség elektorai 2007. március 4-én Budapesten választottak területi szintű kisebbségi önkormányzatot (Kormánybeszámoló, 2009). Ugyanekkor került sor a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzatának a megválasztására. A 25 fős testület több mint fele első ízben tölti be ezt a tisztséget. A Magyarországi Görögök Kulturális Egyesülete a települési görög kisebbségi önkormányzati képviselők 2/3-át adja. A beszámolási időszakban az MGOÖ saját fenntartású intézménye, a Magyarországi Görögök Kutatóintézete működtetésére a központi költségvetésből 2008-ban 12,5 millió Ft-os támogatásban részesült (Kormánybeszámoló, 2009). Az intézmény 2007 szeptemberében közös konferenciát szervezett a Magyar Tudományos Akadémiával (MTA), mely alkalmából emléktáblát is emeltek az MTA budapesti székházában a magyar tudományos életben jeles szerepet betöltött görög származású tudós és mecénás elődök tiszteletére.

A kutatóintézet elkészítette a magyarországi görög diplomások almanachját is. A kétnyelvű kiadvány bemutatja mindazokat a görög származású magyar állampolgárokat, akik egyetemi vagy főiskolai diplomát szereztek.

Az oktatást tekintve, a magyarországi görögök közösségének Beloiannis községben van nyelvoktató iskolája (Kormánybeszámoló, 2009).

Emellett a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata Tizenkét Évfolyamos Kiegészítő Görög Nyelvoktató Iskola hálózatot működtet. Az intézmény keretében Budapesten, Miskolcon, Pécsen, Tatabányán, Dunaújvárosban és Szegeden jelenleg összesen 269 gyermek vesz részt görög oktatásban. Az iskola mellett görög nyelvű óvoda is működik, anyaországbeli óvónők segítségével. A görög állam egy-egy óvónőt küld a fővárosba és a Beloiannis községben működő óvodába. A magyar állam normatív költségvetési támogatást ad az iskola működtetésére, valamint kiegészítő hozzájárulást biztosít a görög iskolai csoportok zene- és táncoktatása görögországi vendégtanári költségei kiegészítéséhez. Az oktatási intézmény diákjai érettségi vizsgát is tehetnek. Az MGOÖ budapesti székházában működő iskolát az országos önkormányzat 2007 nyarán felújította, 2008 decemberében pedig új audiovizuális eszközökkel bővült az intézmény. A Neanki Színház társulatát az iskola tanulói alkotják (Kormánybeszámoló, 2009).

A görög közösség kulturális programjai megvalósítására, írott sajtója megjelentetésére a Kisebbségekért Közalapítvány a beszámolási időszak két évében jelentős összeget adott a Görög Kulturális Alapítvány által megjelentett nyomtatott sajtótermékek fejlesztésére.

A legutolsó népszámlálás alkalmával 2473 fő vallotta magát ortodox görög felekezethez tartozónak. A görög közösség szervezetei szoros kapcsolatokat tartanak fenn az anyaország állami intézményeivel, amelyek mindenekelőtt a magyarországi görögség anyanyelve és kultúrája ápolását szolgálják. A magyar–görög államközi kapcsolatokat erősítette a két ország külügyminisztere jelenlétében, a 2008 szeptemberében Athénban megnyitott „Görögök Magyarországon” című fotókiállítás és kulturális rendezvény (Kormánybeszámoló, 2009). A 2011-es KSH adatokat tekintve a fővárosban 2311 görög nemzetiségűt számláltak, míg a megyei jogú városokban 896, az egyéb városokban 685, a községekben 750, azaz összesen 4642 embert tartottak nyilván.

Legutóbbi alkalommal 2011. február 3-án tartotta megalakuló ülését a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata, tagjainak száma azonban a kisebbségi törvény módosításainak megfelelően 25 főről 21 főre csökkent. A Magyarországon működő görög kisebbségi önkormányzatok, így köztük a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata egyik legfontosabb feladata a görög hagyományok, a görög kultúra megőrzése és annak ápolása. Ennek értelmében a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata rendszeresen sort kerít arra, hogy megünnepelje a két legjelentősebb görög nemzeti ünnepet (március 25. és október 28), a legfontosabb ortodox egyházi ünnepet, a Húsvétot, valamint az újévi vaszilopita-vágást, és a Vízkeresztet is. Ezen alkalmak megtartására általában az ország görög közösségei által lakott területein kerül sor.

Az MGOÖ hivatalos lapja az Ellinizmosz, mely havi rendszerességgel jelenik meg. A kiadvány kétnyelvű, görög és magyar cikkek egyaránt megtalálhatóak benne (ellinismos.hu).

2008-ban ünnepelte az itt élő görögség Magyarországra érkezésének 60. évfordulóját. A rendezvény megnyitóján jeles magyar- és görögországi művészek, politikusok is képviseltették magukat. Az ünnepi megnyitón színházi, zenés, táncos műsorral és énekkel léptek fel az előadók. A kiállítás sikerét bizonyítja, hogy a 2010-es és a 2011-es évben is meghívták számos görögországi rendezvényre, továbbá a kiállítás a Thesszaloniki Nemzetközi Vásár magyar pavilonjában is helyet kapott. A kiállítás helyett kapott Pátrában is, majd 2011 márciusában visszatért Athénba, ahol egy kétnapos

tudományos konferenciát is rendeztek a régi athéni parlament épületében. „A magyarországi görög diaszpóra Görögországból nézve” címmel, 2010 őszén a Fővárosi Görög Önkormányzattal közösen a Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata felavatta Margó Tivadar emléktábláját a XVIII. kerületben. A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata és a többi területi és települési görög kisebbségi önkormányzat célja, hogy folyamatosan felkutassa a fővárosban, valamint az ország többi részén található, a görögséghez kapcsolódó történelmi nevezetességeket, és ahol lehet, emléktáblát helyezzen el. További fontos célja a nemzeti sírkertben található görög sírok ápolása is.

Az önkormányzatnak rendszeres a kapcsolata a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetiségi és Civil Társadalmi Kapcsolatokért felelős Helyettes Államtitkárságával, csakúgy, mint az Országgyűlési Biztos Hivatalával. A görög nagykövetséggel is jó kapcsolatot ápolnak, akárcsak a Görög Ortodox egyházzal (ellinismos.hu).

Az oktatást tekintve annyiban történt a korábbiakhoz mérten változás, hogy a 2010-2011-es tanévtől sajnos megszűnt az emelt szintű érettségi lehetősége görög nyelvből.

2. Anyag, módszer

2.1 Kísérletben részt vevő személyek

Az egynyelvű kísérletben részt vevő egynyelvű populációt illetően, választásom az általam régóta ismert baráti társaságra esett. Tisztában voltam vele, hogy régi barátságuk irántam és egymás iránt lehetővé teszi majd a kötetlen és fesztelen diskurzust. A baráti társaságban 25 év feletti felnőttek vettek részt 2 nő és 3 férfi személyében. A társaságon belül, az egyik férfi diplomás, a másik diploma előtt álló, míg a harmadik szakmát végzett volt. A nők esetében az egyik diplomás, a másik szakmát végzett volt. Látható, hogy a populáció végzettsége heterogén volt, ami abból a szempontból sem jelentett problémát, hogy a mindennapi életünk során is spontán kommunikálunk különböző végzettségű emberekkel. Célom elsősorban a nemek – mint független változó – közötti lingvisztikai eltérések feltárása volt, és nem az életkorok vagy a végzettség szerinti szociolingvisztikai elemzés.

A kísérletben részt vevő görög–magyar kétnyelvű egyének szintén egy baráti társaságot képeztek. A kvalitatív kutatás populációja, hasonlóan az egynyelvűekéhez, ötfős, 25 év feletti társaság mely három férfiból, és két nőből állt. A kísérletben részt vevő összes kétnyelvű személy – egy kivétellel – egyik vagy mindkét szülője görög anyanyelvű, akik a 40-es, 50-es években vándoroltak be Magyarországra a görög polgárháborútól menekülve. A bevándorolt szülők kísérletben részt vevő gyermekei már itt születtek, akiket kora gyermekkortól görög nyelvű impulzusok értek nem csak az otthonukban spontán, hanem az óvodai és az iskolai nevelésben is, tudatosan, intézményesített keretek között, ahol a görög grammatikát és lexémákat is elsajátíthatták (Alekos, Nikos és Benji Beloianiszban), Diamandula a kőbányai, és Eleni a lőrinci kolóniában. Az általános iskolai tanulmányok végeztével nem részesültek görög nyelv oktatásában, viszont a görög szülő által ért megnyilvánulások során, továbbá, görög kisebbségi rendezvényeken és Beloianisz falu szubkultúrájában a mindennapi közélet során érik őket görög nyelvű stimulusok. A három, 25 éven felüli férfi közül két diploma előtt álló volt, és egy szakmát végzett, míg a nők körében egy szakmát végzett és egy diplomás volt.

Ahhoz, hogy kétnyelvű adatközlőim múltját, hovatartozását, és a görög gyökerekhez való viszonyát jobban megismerhessem, két különböző kérdőívet töltettem ki velük, melyeket a „Módszerek” alcím és a „Mellékletek” alatt részletesen taglalok. A kérdőívek segítségével a kétnyelvű korpusz populációjáról a következőket tudtam meg.

Diamandula családja a görög polgárháborútól menekülve érkezett Magyarországra a Vöröskereszt segítségével. Édesanyja és édesapja is görög származású volt, és a kőbányai Dohánygyárban kaptak menedéket. Diamandula már hazánkban született, ahol szinte testvérekként, kolóniában éltek a többi görög menekülttel. Folyamatosan érintkeztek honfitársaikkal, osztoztak a mosodán és vettek részt a kisebbség által szervezett rendezvényeken. Mivel születése óta Magyarországon él, és csak 3 hónapokra hagyja el az országot, amikor testvéreihez Ciprusra utazik, így a magyar nyelvet érzi dominánsnak és gyakrabban használtnak az élet színterein. Noha mindkét nyelvben biztonságban érzi magát, százalékos arányban, a magyar nyelv használatát 70, míg a görög nyelvét 30% -ban ítélte meg. Ha választási lehetősége lenne, hogy milyen nyelvű szöveget olvasna, akkor 100%-ban a magyart választaná. Ha választhatna, hogy folyékonyan beszélő magyarral vagy göröggel beszélne, akkor viszont, érdekes módon, a folyékonyan beszélő görög beszélőtársat választaná. Diamandula 50-50%-ban vallja magát görögnek és magyarnak. Családja 1950-ben vándorolt be hazánkba, ahol csak a 6. életévében az általános iskola keretein belül kezdte meg a magyar nyelv elsajátítását. 7-8 éves kora körül már folyékonyan beszélt magyarul. Amikor elszakadt a görög nyelvű szülőktől, akik konzekvensen görögül kommunikáltak hozzá, és házasságot kötött egy magyar férfival, illetve munkába állt magyar nyelvű közegben, akkor a görög nyelv használata redukálódott. A magyar

közeg lehetővé tette, hogy tökéletesen értse, beszélje és olvassa a nyelvünket. Véleménye szerint a magyar barátokkal való kapcsolattartásnak, a magyar férjnek és a magyar nyelven történő olvasásnak köszönhetően a magyar nyelvtudása tökéletesnek mondható. Magyar anyanyelvűek, görög akcentust nem fedeztek fel a beszédében. Folyékonyan 2-3 éves korától beszélt görögül, olvasni, pedig 8 évesen tanult meg az anyanyelvén. A tízes skálán, Diamandula a görög nyelven történő beszédét és a szövegértést nyolcas szintre ítélte meg, míg az olvasást csupán ötös szintre. A görög nyelv elsajátítását leginkább görög családja és a görög honfitársakkal való kapcsolattartás segítette elő, továbbá az édesapja által hallgatott görög zenék. A mindennapok során görög nyelven a görög rokonok és a magyarországi görög honfitársak segítségével kommunikál, az ideje 50%-ban. Amikor görögországi görögökkel kommunikál, akkor erős akcentust éreznek a beszédében, és közel 70%-ban azonosítják külföldiként. Elmondása szerint, amikor kódot vált, egy „belső hang”, és „belső indíttatás” sarkallja. Természetesen, amikor görög nyelven tudó beszélővel találkozik, akkor azonnal megragadja az alkalmat, hogy görögül kommunikáljon. Magyarországon, megünnepeli a görög ünnepeket, így a március 25-i görög felszabadulás ünnepét, a január 6-i pitavágás ünnepét, a görög húsvétot és pünkösdöt, továbbá az augusztus 15-i szűzanya ünnepét is egyaránt, melyet Beloianiszban évente ünnepel számos magyarországi görög, továbbá a világ összes tájáról érkező görög. A görögökre jellemző ellenkezést és túlfűtöttséget akkor érzi a beszédében, ha az igazáért kell harcolnia. A szülei nem tudatosan nevelték erre a magatartásformára, hanem automatikusan hozta a családjából. Hazánkban egyáltalán nem érzi magát kirekesztettnek, és asszimilálódnia is csak azért volt nehezebb számára, mert a magyar nyelv elsajátítása, a 6. évtől, az iskola keretén belül, néhol akadályokba ütközött. Összességében, Diamandula szukcesszív, produktív, bikulturális és magyar domináns kétnyelvű. Függetlenül attól, hogy mindkét nyelvben biztonságban érzi magát és fele-fele arányban vallja magát görögnek, balansz kétnyelvűnek azért nem mondható, mert görögül olvasni csak megfelelő szinten tud, vannak még számára is ismeretlen görög szavak, és ha görögországi göröggel kommunikál, akkor nem ért meg tökéletesen mindent.

Nikos a görög és a német nyelv tudása mellett a magyar nyelvet tartja dominánsnak mind közül, és a magyarban érzi magát a legbiztosabban. Függetlenül attól, hogy édesapja görög, édesanyja magyar származású, születésétől fogva először a magyar nyelvet kezdte elsajátítani. Édesapja a görög polgárháború miatt menekült Magyarországra. Intézményesített keretek között, Nikos 4 éves korban a beloianiszi óvodában, majd az általános iskolában tanult görögül, ahol görög kisebbségi közegben nevelkedett. A görög édesapa és a magyar édesanya családi konstellációt tekintve, a szülők nem tartották konzekvensen az egy szülő – egy nyelv elvet, hanem vegyesen kommunikáltak hozzá. A család úgy érezte, hogy ez a stratégia az etikus és tisztességes a családtagokkal szemben. Elmondása szerint a mindennapi élet folyamán a görög nyelvet magyarországi görög és görögországi barátokkal beszéli leginkább, továbbá édesapjával, nagyszüleivel, vagy akár véletlenszerűen is. Mivel egy görög együttes buzukisa is egyben, ezért számos görög táncház és étterem által rendezett eseményen részt vesz. Ha idegen nyelven íródott anyagot kapna kézbe, akkor 100%-os arányban magyar nyelvű anyagot választana, 80%-ban görög nyelvűt és 40%-ban német nyelvű anyagot. Ha idegen ajkú beszélővel találkozna, akkor 90%-ban választaná a görög nyelvet, és 30%-ban a német nyelvet. Nikos, annak ellenére, hogy hazánkban született, 90%-ban görögnek vallja magát, és teljesen azonosul a görögséggel. Tartja a görög húsvétot és a görög nemzeti ünnepeket. Magyarul születésétől fogva tanult, folyékonyan 3 éves kortól beszélte a nyelvünket, folyékonyan olvasni pedig 8 éves korától tudott. Elmondása szerint, a magyar nyelvet kitűnően, de nem tökéletesen beszéli. Kitűnően érti a magyart és tökéletesen olvas, ugyanakkor ezeket a készségeket leginkább a családon belüli magyar nyelvű kommunikációnak, az olvasásnak és a TV nézésnek köszönheti leginkább. Elmondása szerint magyar akcentusát a görögök csak csekély mértékben érzik, görög akcentust pedig a magyar anyanyelvűek egyáltalán nem érznek rajta. Nikos a görög nyelvet születésétől fogva, édesapja segítségével kezdte elsajátítani, folyékonyan olvasni pedig 9 évesen tudott. Görög nyelvterületen 1

évet élt, a szüleivel pedig 20 évet élt együtt, görög nyelven beszélő közegben az édesapa révén. Elmondása alapján, a görög nyelvet megfelelően, de nem tökéletesen beszéli, olvassa és érti. A görög nyelv tanulásához, leginkább a családon belüli kommunikáció, a barátokkal való beszélgetés, és a zenehallgatás járult hozzá. A mindennapi élet során mégis a barátokkal folyó görög kommunikáció az a szintér, ahol a legtöbbet használja a görög nyelvet. Az anyanyelvű görögök, néhányszor külföldi akcentust véltek felfedezni a beszédében, de nem anyanyelvűnek, szinte soha nem azonosítják. Mindkét nyelv használatában, biztonságban érzi magát, kódot pedig szöveggörögkörnyezettől függően vált. A görögökre jellemző heves vitákat és ugratásokat nem érzi a beszédében. Arra a kérdésre, hogy görögnek vagy magyarnak tartja-e magát inkább, arra a: „magyar vagyok görögben, görög vagyok magyarban” szemléletű választ adta. Elmondása szerint könnyű volt asszimilálódni az itteni értékekhez, és kirekesztettnek soha nem érezte magát hazánkban. Összességében Nikos kétnyelvű első nyelv elsajátító. Ugyanakkor, szimultán, összetett, biculturális és magyar domináns kétnyelvű, mivel kora gyermekkortól, mindkét nyelvnek ki volt téve, ugyanakkor a magyar nyelv az, melyet legtöbbször használ a mindennapi élet során.

Eleni hazánkban született, és szülei a görög polgárháború miatt költöztek ide. A családi konstelláció alapján, édesanyja magyar, édesapja görög származású. Noha a születésétől fogva görögül is beszéltek hozzá, mégis a magyar nyelv használatát érzi dominánsnak. Elmondása szerint, folyékonyan görögül olvasni 8 évesen, folyékonyan beszélni pedig 14 évesen tudott. A szülők nem tartották be az egy szülő – egy nyelv elvet. Eleni 3 évesen hagyta el a dohánygyári görög kolóniát, majd Lőrincen, szörvénységségben nevelkedett. Görögökkel görögül beszél, viszont, ha a társaságban magyar is tartózkodik, akkor nem használja a görög nyelvet. Görög honfitársakkal és görögországi görögökkel is tartja a kapcsolatot, részt vesz táncházakban, görög éttermi rendezvényeken, tartja a nemzeti ünnepeket: a Vasiló pitavágás napját, az Ohi októberi ünnepét és a görög húsvétot egyaránt. Elmondása szerint kódváltást leginkább akkor alkalmaz, ha nem akarja, hogy mások értsék, például kínos helyzetben, ha egy ruhadarab a nem megfelelő módon áll egy családtagján, akkor görögül közli. Noha a magyar nyelv használatában érzi magát a legbiztonságosabban, magát teljes mértékben görögnek vallja. Görögországban hónapokat töltött csak az élete során. A görögökre jellemző tüzes vitákat, ellenkezést és ugratásokat is magáénak vallja, amire nem tudatosan szocializáltak a szülei, hanem automatikusan hozta a családjából. Egyáltalán nem érzi magát kirekesztettnek hazánkban, és asszimilálódnia is könnyű volt. Véleménye szerint a magyar nyelvnek a mindennapi élet folyamán 100%-ban van kitéve, míg a görögnek 40%-ban. Ha egy szöveget kapna, akkor 100%-ban választaná a magyar nyelvűt, és 20%-ban a görög nyelvűt, ugyanakkor ha folyékonyan beszélő emberrel találkozna, akkor 70%-ban használná a görög nyelvet, és 30%-ban a magyar nyelvű beszélőt. Eleni mindkét nyelvvel teljesen azonosul. A magyar nyelv elsajátítását újszülött kortól kezdte, beszélni folyékonyan 2-3 éves tanult meg, míg olvasni 6-7 évesen. A magyar nyelvet tökéletesen érti, beszéli és olvassa. A magyar nyelv elsajátításához teljes mértékben járult hozzá a családon belüli kommunikáció, a barátokkal való beszéd, a TV nézés, a rádióhallgatás és a magyar nyelvű olvasás. Elmondása szerint görög akcentust a magyarok nem tapasztaltak rajta, és nem azonosították külföldinek. Véleménye szerint a görög nyelvet megfelelően beszéli, nagyon jól érti, és kitűnően olvassa. A görög nyelv elsajátításához leginkább a családon belüli és a barátokkal folytatott kommunikáció segítette, míg a zenehallgatás közepesen járult hozzá. A mindennapi élete során, a görög nyelvnek a barátoknak köszönhetően, szinte mindig ki van téve, viszont jelen helyzetben, a családjában csekély mértékben kommunikál görögül. A görögök szemében közepes mértékben van akcentusa, és minden esetben érzékelik, hogy nem született görög. Elmondása szerint - tanítónő lévén -, a magyar szülők előszeretettel íratják hozzá az iskolában a gyermekeiket, mert érzik benne, a görögökre jellemző közvetlenséget, vidámságot és temperamentumot. Más értékeket is közvetít a magyar gyerekeknek azáltal, hogy kevésbé merev tanárként, és nem áll meg a problémáknál, hanem továbblép. Ugyanakkor, - elmondása szerint -

Görögországban, ha görög zenét hall egy tavernában, a cipőjét elhajítva táncra perdül, és ekkor még a megjelenése és a viselkedése alapján görögnek azonosítják. De amint elkezd kommunikálni, a beszédstílusából azonnal külföldiként azonosítják a görögök. Összegezve, csecsemőkortól szimultán kétnyelvű, majd 3 éves kortól a magyar nyelvű óvodai évek alatt a görög nyelv leértékelődött, így szubtraktív kétnyelvűvé vált, majd az általános iskolai évek 8 évnyi folyamatos görög nyelvű oktatás során szimultán folytatódott a görög és a magyar nyelv elmélyítése. Eleni bikulturális, szimultán, majd szubtraktív, majd ismét szimultán elsajátító, magyar domináns, összetett kétnyelvűvé vált.

Benji esetében az a sajátos nyelvelsajátítás áll fenn, hogy szoros érintkezésben állt görög népcsoporttal születésétől fogva, mert magyar szülőktől származik ugyan, de Beloianiszban telepedtek le, ahol intézményesített kereteken belül nem, de a görög ajkú, illetve a kétnyelvű barátok segítségével sajátította el a görög nyelvet. Függetlenül attól, hogy családja magyar, Beloianisz szubkultúrájában, napi szinten ki van téve a görög nyelvnek, nemcsak a kétnyelvű görög barátok által, hanem a falu görög nyelvű miliője miatt is. Édesapja a falu háziorvosa, ezért telepedtek le Beloianiszban. Benji a közeli Iváncsára járt magyar nyelvű általános iskolába. Az évek folyamán, ahogy a baráti köre bővült Beloianiszban, egyre inkább sajátította el a görög nyelvet. Annak ellenére, hogy nincsenek görög gyökerei a családban, a részben görög ajkú lakóhely miatt, már 50%-ban görögnek is érzi magát. Gyakran megfordul görög zenés esteken, bárányhússal ünnepli a görög húsvétot, és előszeretettel játszik a görög „sakkal” a „ταβλι”-val. Benji magyar domináns természetes elsajátító, ugyanakkor bikulturális, konszekutív, közösségi kétnyelvű.

Alekos harmadik generációs görög, akinek az édesapja görög, az édesanyja pedig magyar származású. Szintén Beloianiszban él, és óvodai, illetve általános iskolai intézményesített keretek között is tanulta a görög nyelvet. A családjában vegyesen kommunikáltak a szülők, de nem tartották be az egy szülő – egy nyelv elvet konzekvensen. Alekos 50%-ban tartja magát görögnek, és a görögökre jellemző tüzes vitákat, ellenkezéseket és ugratásokat saját beszédstílusán is érzi. A görög hagyományokat ő is magáénak érzi, évente egyszer legalább megfordul a szülőföldjén, görög hangszereken is zenél és részt vesz görög rendezvényeken. A hangfelvétel alatt ő volt az egyedüli, aki a görög férfiakra jellemző κομπολόι –al (komboloi, golyófüzérrel) játszott a kezében a diskurzus során. Ezt a golyófüzért a görög házak vagy kávézók előtt ülő férfiak kezében gyakorta látni. A füzér pörgetése múlhatja az időt, vagy éppen a feszültséget vezeti le. Benjihez hasonlóan ő is gyakran játszik a görög „ταβλι” –val, és őrzi a görög hagyományokat. Alekos kétnyelvű első nyelv elsajátító. Szimultán, összetett, bikulturális és magyar domináns kétnyelvű, mivel kora gyermekkortól, mindkét nyelvnek ki volt téve, ugyanakkor a magyar nyelv az, melyet legtöbbször használ a mindennapi élet során.

2.2 Vizsgálati anyag, körülmények

A hétköznapi diskurzus esetek vizsgálata nagyon aktuális és illeszkedik a nyelvtudomány fejlődésének jelenlegi irányvonalába, mivel napjaink nyelvészeti irányzatainak többsége a nyelvészeti kérdéseket társadalmi és kulturális beágyazottságban vizsgálja. A hétköznapi diskurzus vizsgálatokra azért is van szükség, mert sok elemzéshez használt korpuszban nyelvészek által konstruált mondatok vannak, melyeknek kevés köze van a valóságos nyelvhasználathoz. Manapság az egyre inkább teret hódító kvantitatív szociolingvisztika képviselői is úgy vélik, hogy a nyelvi egységek (hangok, morfológiai egységek, szavak, mondatok) olyan változók, melynek kombinációs lehetőségeit nem csak a velük előforduló nyelvi elemek határozzák meg, hanem a társadalmi körülmények is. Nevezetesen a nem, az életkor, az iskolázottság, a társadalmi osztály, a foglalkozás, a településtípus, az etnikum és még számos faktor (Dobos, 2006).

Kutatásomban egy változót, a nemek közötti nyelvészeti különbségeket vizsgálom, az adatközlők szociális hovatartozásától függetlenül. A spontaneitás a mindennapi diskurzusainkra jellemző. Különböző situációkban a társadalom és az iskolázottság eltérő szintjéről jövő emberekkel lépünk kapcsolatba. Mivel naponta többször is érintkezünk különböző emberekkel, fontosnak tartottam, hogy az életszerűséget megőrizve, ne a szociális hovatartozás szemszögéből válogassam ki alanyaimat, hanem nemük és baráti viszonyuk szerint. Feltételeztem, hogy a hasonló érdeklődési kör és az a tény, hogy barátok, gördülékeny, kötetlen diskurzust fog eredményezni. Mivel a vizsgálat populációját öt fő – két nő és 3 férfi – alkotta, az öt főt nemük szerint két csoportra osztottam. A további csoportbontás a populáció kis száma miatt nem hozott volna reprezentatív eredményeket. A kísérletben résztvevők életkora 25 év fölötti volt. Az egyének jól ismerték egymást, és közös, többnapos kirándulásra indultak. A felvétel rögzítéséhez baráti diskurzust választottam egy kétórás autótúrá keretében, helyhez kötötten (maximum 5 fő), akik kötetlen, spontán nyelvi megnyilatkozásokat tettek. Az autós utazás a helyhez kötöttséget garantálta, viszont limitálta a résztvevők számát. A helyhez kötöttség azért is elengedhetetlen, mert folyamatos, zavartalan beszéd szekvenciát csak így tudtam rögzíteni. A két nyelvűek esetében a társalgás kezdetben ugyancsak gépjárműben folyt, majd a felvétel nagyobbik részében, egy étteremben folytatták a diskurzust. Köztudott, hogy a görögök nagyon megnyílnak a közös étkezések alkalmával, ami segítségemre volt a hangfelvétel folyamán is. Az étkezés során fesztelenül kommunikáltak és anekdotáztak. A 2 órás hanganyagokat átírtam, mely során nem a prozódiai jellemzőket, hanem a kutatásom és a gender-szakirodalom szempontjából fontos közbevetéseket és az együttbeszéléseket jeleztem.

Noha a kísérletben részt vevő személyek száma nem reprezentatív, ellensúlyozásképpen hosszabb diskurzust rögzítettem, és a nyelv számos szintjén végeztem kvalitatív, összehasonlító adatfeldolgozást a nemek tükrében. A kísérleti személyek a diktafonos hangfelvételbe és a későbbi adatfeldolgozásba beleegyezésüket adták, és tudták, hogy a hanganyag a kutatásom részét fogja képezni. Azért választottam a **spontán beszéd szekvencia** rögzítését, mert a rögzített felvételek pontosabb képet adnak a szóbeli nyelvhasználatról, mivel az informális társalgás keretében kontaktusjelenségeket, és nyelvi változókat is figyelemmel lehet kísérni az egyes szinteken. Egy kérdőív a tényleges nyelvhasználatról korlátozott érvényű információt gyűjt csupán, és az adatközlők önbevallásos válaszai nem helyettesítik a spontán nyelvhasználati mintákat (Kiss, 1995). A Bernstein hipotézissel érvelve, egy spontán diskurzus az egyoldalú, formális adatközlésekkel, interjúkkal és kérdőívekkel szemben, figyelembe veszi a beszédhelyzettől függő variálódást, életszerű kommunikációs helyzetet idéz elő, és nem egy mesterséges feladathelyzetet teremt. Fontos továbbá tudni, hogy a formális tesztek adatai a nyelvi képességek megítéléséhez elsődleges adatokként szolgálnak, és sok esetben korlátozott számú társadalmi jegy alapján vizsgálódnak (ld. iskolai nyelvhasználat) (Kiss, 1995). A nagyszabású, reprezentatív felmérési kérdőívek zárt kérdéssorral előnyt is jelenthetnek, mert kvantifikálhatóak, és megismételhetők, mégis, csak a beszélők adott helyzethez köthető invariáns nyelvválasztási mintáinak tekinthetők (Bartha, 1999). A hangrögzítéssel az is tisztán látható, hogy a beszélők a kódoknak milyen társadalmi jelentéseket tulajdonítanak. Ez esetben az interjú és a kérdőív csak kiegészítő jellegű lehetne (Fasold, 1984). A familiáris nyelvhasználat – a spontán beszéd szekvencia esetében is – koherens és nem tudatos, hiszen nem működik tudatos ellenőrzés, ezért képezi az informális beszédhelyzet tiszta forrását (Kiss, 1995). A hangfelvétel segítségével, a nyilvános-familiáris kontinuumot vizsgálom.

2.3 Módszerek

A diktafonos felvétel rögzítése után a hanganyagot szöveghűen átírtam. Mint említettem, a lejegyzés nem kívánja a prozódia jegyeket, a kiejtési hibákat, a szüneteket és a hanglejtést visszaadni.

A nyelv, különböző szintjeinek aspektusából elemeztem a két nem közötti eltéréseket így: a gyorsbeszéd-folyamatok, lexikai, szintaktikai, kommunikatív stratégia és a konfliktuskezelés szintjén. A kommunikatív stratégia szintjén olyan elemekre fókuszálok, mint az indulatszavak, a káromkodást kifejező lexémák, a hümmögés, „ugye” partikula, együttbeszélés, bók, diskurzusjelölők („ilyen”, „olyan”, „tudod”), utasítások, témaváltások, pletyka információk és közbevágások gyakorisága.

A kétnyelvűek korpusza a már említett két órás, diktafonon rögzített spontán beszéd szekvencia.

A résztvevő megfigyelés keretében, könnyen beépültem a közegbe, mely során az is segítségemre volt, hogy baráti viszonyban voltam a kísérletben részt vevő személyekkel. Ezzel a tereptechnikával csökkenthető a megfigyelői effektus hatása, így a kétnyelvű repertoár informális részéről is árnyaltabb képet kaphattam. A résztvevő megfigyelés a spontán beszéd szekvenciák segítségével finom elemzést nyújt a nyelvi viselkedésről, a nyelvhasználatot mozgató szabályokról, a beszélt nyelv műfajáról és stílusváltásról a kulturális látószögön keresztül (Bartha, 1999). A hangrögzítést, mely autóban és étteremben történt, kétnyelvű transzkripció követte, majd az említett lingvisztikai aspektusok gyakoriságának vizsgálata következett. A továbbiakban, az egynyelvű és a kétnyelvű korpusz adatainak összehasonlítása történt meg, valamint a szakirodalommal való relevanciák, esetleg differenciák görcső alá vétele. A hangfelvétel átírásánál és a szintaktikai hibák elemzésénél segítségemre volt görög tanárnőm is.

A kétnyelvűek mélyebb megismerése kiemelkedően fontos volt a kulturális hovatartozásuk, a kódváltásaik megértése és a beszédanalízisük kidolgozása miatt. Elengedhetetlen volt továbbá a görög és a magyar nyelvhez való viszonyuk feltárása, letelepedési körülményeik és hovatartozásuk feltérképezése, melyek megválaszolására az alábbi kérdéssort dolgoztam ki:

- Mikor került Magyarországra, avagy hazánkban született-e?
- Mi volt az oka a család bevándorlásának?
- Kétnyelvű szülőktől származik-e?
- Milyen a családon belüli konstelláció (melyik szülő milyen anyanyelvű)?
- A mindennapi élet különböző színterein melyik nyelv a domináns (melyiket használja gyakrabban)?
- Mikortól kezdte meg a görög nyelv elsajátítását hazánkban?
- Párhuzamosan történt-e a két nyelv elsajátítása, vagy egymásra épülten (az egyik korábban történt)?
- Konzekvensen betartották a szülők az "egy szülő-egy nyelv" viszonyt (a görög szülő csak görögül beszélt-e a magyar szülő csak magyarul)?
- Görög kisebbségben nevelkedett-e (szórvány görög kisebbségben)?
- A családon kívül részt vett-e görög nyelvű oktatásban iskolai keretek között (óvoda, általános iskola, nyelvtanfolyam)?
- Milyen sűrűn használja a görög nyelvet (milyen beszédhelyzetben, kivel, milyen helyszíneken)?

- Tartja-e a kapcsolatot görög kisebbségű honfitársakkal, vagy görögországi görögökkel (rendezvények, ünnepek, rokonság)?
- Melyik nyelv használatában érzi biztonságban magát?
- Amennyiben tudatos a kódváltása, mi sarkallja rá, hogy magyar nyelvről görögre váltson?
- Mennyire tartja magát görögnek Magyarországon? (tartja-e az ünnepeket, szokásokat, vallást gyakorol-e)?
- Érzi-e a görögökre jellemző túlfűtöttséget, tüzes vitákat, ugratásokat, ellenkezést a saját beszédében?
- Tudatosan szocializálták-e önt erre, vagy automatikusan hozta a családjából (a szülők tudatosan nevelték-e önt az ilyen stílusú beszédre, vagy ezt tapasztalta otthon)?
- Magyarnak, vagy görögnek vallja-e inkább magát?
- Mennyire érzi magát kirekesztettnek a hazánkban (érték-e inzultáló megjegyzések, kiközösítések)?
- Könnyű volt-e asszimilálódni (könnyű volt-e beilleszkedni a magyar társadalomba, és elsajátítani az itteni értékeket)?

A kérdéssorra adott válaszadások segítségével nagyobb rálátást kaphattam adatközlőim nyelvhasználatáról, hovatartozásáról, és a későbbiekben, a beszédanalízis során a kódváltások és a szintaktikai hibák gyakoriságáról.

A további megismerés céljából egy autentikus kérdőívet, nevezetesen a **Northwestern Bilingualism and Psycholinguistics Research Laboratory** által összeállított „**Language Experience and Proficiency Questionnaire**” –t használtam (Blumenfeld-Kaushanskaya, 2007), melynek kérdéssorát magyarra fordítottam adatközlőimnek. A kérdéssor mindkét nyelv nyelvi készségeit lefedi a beszédkésztség, beszédértés és az olvasás szintjén egyaránt. Továbbá érinti a nyelvelsajátítás és a bevándorlás körülményeit, és a nyelvválasztást befolyásoló tényezőket is. A kérdőív a függelékben található a magyar nyelvre lefordított kérdéssoraival és skáláival.

3. Eredmények, elemzés

3.1 Egynyelvű korpusz

3.1.1 Gyorsbeszéd-folyamatok

A gyorsbeszélés nem nyelvi zavar, és sajátos fonológiával rendelkezik (Bóna, 2009: 57). Azok a folyamatok, amelyek az artikuláció kényelmességével függnek össze, azok az úgynevezett simító (lenizációs) folyamatok. Ezek leginkább a gyorsabb, kevésbé szabatos (kevésbé gondozott) beszédre jellemzőek. Ide tartoznak a hasonulási folyamatok, a magán- és mássalhangzó-rövidülések, a magánhangzó-centralizációk és a törlések (hangkihagyás) (Ács-Siptár, 2001).

A törlés a simító folyamatok legradikálisabb fajtája, mely a teljes szegmentumokat érintő fonológiai folyamatok közé tartozik. Beszélhetünk magánhangzó- és mássalhangzótörlésről is.

A hasonulási folyamattípusok szinte „belesimítják” az érintett szegmentumot a környezetébe, így megrövidül a szomszédos szegmentumok közötti artikulációs távolság, melynek következtében könnyebb lesz az ejtés. Az intervokális mássalhangzó-kapcsolatok teljes hasonulása kizárólag gyors beszédben lép működésbe (Ács-Siptár, 2001: 568–573).

A gyors beszédre jellemző fonológiai változások nem mindig járnak együtt a beszédtempó növekedésével, ezért szükséges megkülönböztetni a gondozott beszéd, lezser beszéd, fesztelen beszéd és a pergő beszéd típusait (Bóna, 2009: 57).

A gyors beszéd (fast speech) kifejezés egyike azoknak a nyelvészeti terminusoknak, amelyeket gyakran használunk anélkül, hogy pontos tartalmukat tisztáznánk. Szinte ahány szerző, annyiféle értelemben találkozhatunk ezzel a kifejezéssel. Nagyjából mindannyian ugyanazokra a dolgokra gondolunk ilyenkor: összeolvadásokra, hasonulásokra (asszimiláció néven a korpuszomban) magán- és mássalhangzók kiesésére (hangkihagyás néven a korpuszomban) (Siptár, 1988: 17).

A gyorsbeszéd-folyamatok kapcsán három jelenséget vettem figyelembe, nevezetesen a hangkihagyásokat, az asszimilációs hangkihagyásokat és az asszimilációt. A vizsgált korpuszban a férfiak és a nők az alábbi hasonulásokat és hangkihagyásokat produkálták

Gyorsbeszéd-folyamatok	Nő	Férfi
Hangkihagyás	70	244
Asszimilációs hangkihagyás	6	17
Asszimiláció	6	10

1. táblázat. Egynyelvű gyorsbeszéd-folyamatok

Az 1. táblázatból látható, hogy a férfiak több mint háromszor annyi hangkihagyást, közel háromszor annyi asszimilációs hangkihagyást, és közel kétszer annyi asszimilációt képeztek, mint nő társaik. A beszédsebességük, a kompetitív stílusuk, ami a szó megragadására és a szerep fenntartására irányult, mind lehetővé tette, hogy többször az interakció részesei lehessenek, egymást „túllicitálják” mondanivalójukkal, és nő társaikat „visszaszorítsák” a diskurzus folyamán. A gyorsbeszéd-

folyamatok kapcsán tapasztalt hangképzéseket, nevezetesen a hasonulásokat és a hangkihagyásokat az alábbi példák illusztrálják:

i, Hangkihagyás: „azét-azért, mer-mert, mittuomé-mit tudom én, péá-például, tuod-tudod, akko-akkor, há-hát, miko-mikor, ezér-ezért, mouk-mondjuk, teát-tehát, kéezi-kérdezi, mér-miért, mihá-mi hát, szóa-szóvall, moom-mondom, fie-figyelj, miéta-miért a, rendszá-rendszám, főívtam-főlhívtam, téé-téged, elmenjé-elmanjél, különben-külömben, szentem-szerintem”

ii, Hangkihagyás asszimilációval kombinálva (zöngétlenedés): „asszem” (azt hiszem), „aszongya” (azt mondja), „aszittem” (azt hittem)

iii, Asszimiláció: „mosse-most se”, „kézzeld-képzeld”, „tennap-tegnap”, „asse-az se”, „esse-ez se”
(idézet a transzkripcióból)

3.1.2 Lexikai szint

A lexikai szinten, elsősorban a **jelzők** gyakoriságát vizsgáltam, figyelembe véve olyan mellékneveket is, melyeket a gendernyelvészeti szakirodalom néhány képviselője (Lakoff, Jespersen, O' Bar, Atkins) úgynevezett „üres”, „feminin” kifejezésként aposztrofál ld. „aranyos”, „mesés”, „isteni”. Robin Lakoff „A nyelv és a nők helye” című munkájában is alátámasztja ezen jelzők női preferáltságát, továbbá ezzel a művével megalapozta a XX. század nyelvészeti irányvonalát a nemek közötti különbségek vonatkozásában. Munkájában nyomatékosan felhívja a figyelmet olyan **„üres melléknevekre”,** mint: „isteni”, „vonzó”, „cuki”, melyeket tipikusan a női szókincs jellemzőiként aposztrofál. Kissé cinikusan még azt is hozzáfűzi, hogy az: „annyira” nyomatékosító szót, mely leginkább a nők szókincsében fordul elő, csak a férfiak tudnak jól használni” (Coates, 1993).

1980-ban O'Barr és Atkins egy érdekes analízist végzett a női nyelv tanulmányozása során. Vizsgálatukban női szemtanúk elmondásait rögzítették mintegy 150 órában az észak-karolinai Legfelsőbb Bíróságon, olyan jellemzők után kutatva, melyekről elmondhatják, hogy az tipikusan női nyelv. Ők úgyszintén rámutattak az „üres” melléknevek használatának magas arányára. Ilyen mellékneveket emeltek ki, mint: „isteni”, „vonzó”, „édes” és „imádnivaló”.

A jelzők használata az alábbiakban alakult:

Lexika/jelzők használata	Nő	Férfi
Aranyos	1	1
Mesés	---	1
Halál (szuper)	---	4
Isteni	3	1
Gyönyörű	----	1

2. táblázat. Egynyelvű pozitív töltetű jelzők

Lexika/jelzők használata	Nő	Férfi
Undorító	2	----
Iszonyú	1	3
Durva	1	3
Baromi	2	3
Tök	8	3
Borzasztó	4	2

3. táblázat. Egynyelvű negatív töltetű jelzők

Az „üres”, „feminin” jelzőket tekintve, a nők, egy jelzőtől eltekintve (aranyos), háromszor annyi „isteni” jelzőt használtak, mint a férfiak, ugyanakkor a „gyönyörű” jelzővel férfi élt csak a vizsgált korpuszban. Látható ugyanakkor, hogy összességében a férfiak kétszer annyi „feminin” jelzővel éltek, mint nő társaik. A negatív konnotációjú jelzőkből, összességében, viszont a nők használtak többet.

A káromkodást tekintve a nőknek kiemelkedő szerepük van a társadalmi értékek terén. A társadalom szebb viselkedést vár el a nőktől, mint a férfiaktól. Már a kisfiúknak is több szabadságot adnak, mint a lányoknak, és a rosszkodást is jobban tolerálják a fiúk részéről, mint a lányokéről, akikre azonnal rászólnak. Sárkány Anita 1994-ben, a lingvisztikai attitűd kapcsán végzett tanulmányában rámutatott arra, hogy egy nőnél taszító a vulgáris, közönséges és helytelen beszéd, továbbá a férfiak nem szeretik, ha egy nő túl tudálékos vagy túl vulgáris.

Egy közösségen belül a gyermekek nevelése szoros kapcsolatban van a normákkal, mivel a szocializációs fejlődés folyamán minden ember a neméhez kapcsolódó adekvát lingvisztikai normákat sajátítja el. Férfivé vagy nővé válni annyit jelent, hogy megtanuljuk nemünk lingvisztikai attitűdjét.

Gomm 1981-es felmérésében brit beszélőket vizsgált, különös tekintettel a káromkodás gyakoriságára. Kimutatta, hogy a férfiak egymás között háromszor annyit káromkodnak, mint a nők, vegyes társaságban pedig kétszer annyit (Coates, 1993).

Vincent és Klerk is hasonló konklúzióra jutott az obszcén szavakat és a trágárságot tekintve. Vincent 1982-ben 165 órás hanganyagot elemzett, melyhez Québec-i francia nyelvű korpuszt választott. Vizsgálatából kiderült, hogy az idősebb francia férfiak több obszcén szót használtak, mint nő társaik. Klerk eredményei is ugyanezt mutatták csak azzal a különbséggel, hogy a vizsgálati korpusza serdülő fiúkból és lányokból állt.

A lexika szintjén megvizsgáltam az indulatszavak és a káromkodást kifejező lexémák arányát is, melyeket az alábbi táblázatok szemléltetnek.

Lexika/indulatszavak	Nő	Férfi
Júj	15	----

Jaj	13	---
Hú	1	2
Ne	2	---
Úr Isten	3	---
Jaj Istenem	1	---

4. táblázat. Egynyelvű indulatszavak

Nemek	Nő	Férfi
Káromkodás	19	42

5. táblázat. Egynyelvű, cáromkodást kifejező lexémák

A vizsgált korpusz eredménye igazolta a szakirodalmat abban a tekintetben, hogy a nők több **indulatszóval** élnek, mint férfítársaik (Wardhaugh, 2010; O' Connel, 2004). Jelen korpuszban a nők, 17-szer annyi indulatszót használtak, mint férfítársaik.

Az 5. táblázatból látható, hogy a férfiak a vizsgált anyagban több mint kétszer annyi **káromkodást kifejező lexémával** éltek, mint nőtársaik. Számos kutatás ugyancsak ezt az eredményt igazolta, mivel a nők inkább hajlottak az eufemizált nyelvhasználatra, mint férfítársaik, ami részben a nők szocializációjából, a feljük irányuló társadalmi elvárásokból és a neveltetésükből is adódik.

3.1.3 Szintaktikai szint

Szintaktikai hibák, ami alatt a mai köznyelvi, kodifikált grammatikának ellentmondó jelenségeket értjük (Gósy, 2004), gyakran fordultak elő a vizsgált korpuszban, Olyan megakadásjelenségekről van szó, amelyek a beszélő beszédtervezési és beszédkivitelezési bizonytalanságainak valamennyi megjelenési formáját tartalmazzák (Gósy, 2002). Ezek megnyilvánulhatnak újraindításban, kontaminációban és egyéb megakadásjelenségben is.

Nő	24
Férfi	53

6. táblázat. Egynyelvű szintaktikai hibák

Az alábbi mondatok azokat a példákat illusztrálják, ahol csak az adott kontextusból következtethetünk a mondat értelmére, mert szintaktikailag mind hibásak. A beszédsebességet, a szerep fenntartást, az asszertív stílust és a spontán beszéd jellegzetességeinek természetes velejáróját sem szabad figyelmen kívül hagyni a mondatok kivitelezését tekintve – azaz a szintaktikai hibáknál –, továbbá azt sem, hogy a legtöbb empirikus kutatás konklúziója a férfiak nem sztenderd nyelvhasználatára hívja fel a

figyelmet. A szintaktikai hibákat illetően, a vizsgált mintában, a férfiak kétszer annyi szintaktikai hibát vétettek, mint nőtársaik.

Gondolati csapongás:

- *Hát má, pe, hát érted.*
- *Jaj de jó, mert én farmert szeretnék, anyuék is akarnak, farmerek is vannak?*
- *Kimásolták a tankönyvekből, szal ilyen szinten terjedt, mert rengeteget, tudod képeket is illusztráltam*
- *Mert ennek ez a neve, ennek a tantárgynak, én nem tudnám neked ezt egy szóban összefoglalni neked*
- *Ezt mondta nekem apu, mikor kint volt Görögországban, annyira jól, képzel el.*
- *Kaptam egy értesítést a BKV-tól, hogy azonnali hatállyal fizessek be 3600 forintot, mert októberben, október 2-án érvénytelen jeggyel utaztam, na most úgy hidd el, hogy már aznap, vagyis nem is az, hogy érvénytelen jeggyel utaztam, nem volt nálam a diákom*
- *De ugye azért több a jó, több kaját fogsz kapni anyádtól*
- *Ja, de ez olyan, de az hagyján*
- *Mondhattad volna neki, hogy fölme gyünk érte, ha már bár én nem arra akartam menni*
- *Ez csak az egyik dolog, de végül is én úgy gondolom, hogy nagyon kevés itt az a vállalkozó, legalábbis ennyi vállalkozó, mint ami itt van Magyarországon nem maradhat talpon, hogyha mindent, és most nem az adózásra gondolok, hanem más egyéb dolgokra*
- *Nem azért csinálják, mert ezeknek csak megélhetési forrást, más kérdés, hogy azért jó, de ezt csak én gondolom így*
- *Úgy működik a dolog, hogy csak akkor mehet át, szerzetesek élnek a szigeten, akkor lehet átmenni*
- *Meg, tudod, ki is van írva, hogy Budapest, nem tudod milyen felhőket rajzolniak*
- *Szegény fater ismert olyan kis utcákat, mert én hordtam neki a kaját*
- *Faterék is járnak Olaszországba alkatrészért és mentek az úton, tudod egy-egy sáv oda-vissza, plusz a leállósáv*

Félbehagyott mondat:

- *Én meg a Pinokkiót, na ne!*
- *Nem tudom, hogy át tudunk-e*
- *Igen, igen délután kettőkor lesz, meg operációs rendszerek*
- *Ha esetleg esne a hó, szerintem lehetne ott szánkót valahonnan*
- *Kiderült, hogy a hapsi, ilyen ötletszerűen mindenkinek karó*
- *Egy kirándulást nem lehet*

- *Meg ott szerintem, ott biztos valahonnan lehet.*
- *Te elég terebé, nézz ide*
- *Idegesítik az emberek a buszon, tényleg én is*
- *Lacira is volt mikor négyen egyszerre*
- *Pénzüket vitték el de mondjuk az is*
- *Őt tantárgyból, ne viccelj kitűnőnek lenni, az nem, az már nem*
- *De ott van mellette egy ilyen*
- *Ez ugyanolyan, minthogy a Duna Plázában jégpálya meg a Centerben*
- *Jó, de ezt érdemes előtte letisztázni, mert érted*
- *Inkább jellemző, már nem azért mert*
- *Ilyenkor nem lehet Pestre menni hát, hogy lehet*
- *Tudom, mert pont akkor*

Szóhalmozás:

- *Hát, tíz, tízkor nem tudtalak hívni.*
- *És kérdezték, hogy is tőle is hogy*
- *Hát ott is, ott is van elég falu*
- *Halál ilyen, ilyen, ilyen kis bajor haláli volt*

Helytelen személyrag, tárgyrag vagy annak hiánya:

- *Hívtanak*
- *A mustárt, ha náthás vagy pillanatok alatt helyrehoz*
- *Ha valaki valamilyen bizottsági tag, akkor az még 45-50 ezret is ezek közül a legtöbbet két-három bizottságban is benne vannak*
- *Náluk a koldusokat, tehát olyan, mint Allahnak mit tudom én Isten csapása, és pénzt szoktak adni*
- *Mikor mentek le a hegyről és elromlott a kocsiba a fűtés, nagykabát, bundakesztyű*
- *Ha gondolod, fürdőruha és ráveszel egy klott gatyát*

Állítmány hiánya:

- *Sűrűsödnek a hanghullámok és ilyen robbanás, mintha tudod amikor a repülő után vannak ezek a hangsebességek, és sokkal hangosabban, és erőteljesebben*
- *Amit az Atlanti-óceánból tudod, az ár-apály viszony után kagylókat akkora kagylókat tudod ilyen nagyon szép kagylót*

- *A korrupció, ez, ez szóval ez a,z ami az embereknek a jogaihoz való hozzáállását, szóval egyszerűen már úgy van vele, hogy*
- *Arabok, volt olyan arab én is láttam, hogy*
- *Persze, hát az is*
- *Semmi, semmi kolbászokról*

Helytelen kötőszó:

- *Elhoztam a DJ Bobo-t, de meg tudd hallgatni*
- *El kellett, hogy költözzenek, mert onnan, mert a fickónak a fejével akarták betörni a szélvédőt*

Tárgy hiánya:

- *Mert nekem is azzal jön, hogy vittem ki a határra mikrobusszal az árut hoztam vissza az és valaki elkezdett szórakozni*
- *Ott hagytam a, de hát egyébként sem szeretem*
- *Féltette a mert ha megtudják a szponzorok*

Alany hiánya:

- *Valahogy így volt a, nőtt a fizetésük*

Helytelen névelő:

- *Kimentem mind a két helyre hát a vettem két pólót*
- *Ha nem a Budán*
- *Kimentem mind a két helyre hát a vettem két pólót*

(idézet a transzkripcióból)

Megjegyzendő a sztenderd grammatikai normáktól való eltérés kapcsán, hogy a kutatók szerint a nem sztenderd grammatika és fonetika, továbbá a szleng kifejezések és a káromkodások használata a „férfiasság” és a „keménykedés” macsó konnotációját vonja maga után. A férfi adatközlők számos kísérlet során, kevésbé akartak sztenderdnek tűnni, mint amilyenek valójában, ami egyfajta burkolt presztízs jelenség részükről. Egyéb eltéréseket figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy a fonetikai variánsokat, a ragozást, a szórendet és az egyeztetést (concord) tekintve a férfiak a nem sztenderd formákat részesítik előnyben, ami alapvetően férfiasságuk kihangsúlyozásából ered (Coates, 1993).

3.1.4 Kommunikatív stratégia

A kommunikatív stratégia kapcsán megvizsgáltam az „ugye” partikula, a hümmögés („ühü”, „aha”), az együttbeszélés, a bók, diskurzusjelölők, pletyka információk, közbevágások, imperativusok és a

témaváltások arányát a nemek tekintetében. Ezekből a lingvisztikai elemekből két vonatkozásban nem igazolódott a szakirodalmi háttér, nevezetesen a **diskurzusjelölők**, és az **utasítások** arányában. A saját korpuszomban – ahogy azt a táblázat is szemlélteti –, a nők kevesebb hezitációs jelenséggel éltek, mint férfitársaik, ugyanakkor több direktívát használtak.

Kommunikatív stratégia	Nő	Férfi
„Ugye?” partikula	21	19
Hümmögés	85	26
Együttbeszélés	2	9
Bók	6	----
Diskurzusjelölő	86	92
Pletyka	30	52
Közbevágás	42	169
Utasítás	32	27
Témaváltás	62	78

7. táblázat. Egynyelvű kommunikatív stratégia

A több női utasítás ellenére a nők olyan csillapító stratégiát is alkalmaztak, mint: „próbáld meg”, „csak sikerül”, „nyugodtan”, „légy szíves”. A **közbevágást** általában a beszélgetés irányításaként értelmezik és leginkább a férfiakkal párosítják. Ezt a megfigyelést méltán illusztrálja Carol W. Kennedy és Carl Camden vizsgálata, melyben a nemek közti közbevágások 96%-át férfiak követték el. A videofelvétel érdekességképpen azt is megmutatta, hogy a férfiak különösen gyakran vágtak akkor a nők szavába, amikor mosolyogtak. Az etnometodológusok által általánosnak tekintett szabályt mely szerint „egyszerre egy beszél” egyre inkább árnyaltabb formában értelmezik a nyelvészek is. Carole Edelsky különbséget tesz az egyedüli beszédhez való jog (single developed floor) és a közös beszédhez való jog (collaboratively developed floor) között. Míg az első esetben csak a beszélgetés egyik résztvevője beszél, addig a másikban a többieknek is joguk van az **együttbeszélésre**, és arra is, hogy együtt alakítsák a beszélgetést. Ma már kevésbé tartják az együttbeszélést egyértelműen hatalomfitogtató, udvariatlan aktusnak, ugyanakkor rámutatnak arra, hogy támogató, segítő céllal is létrejöhet (Huszár, 2009). A közbevágás versengésről tanúskodik, holott a hallgatónak meg kellene várnia a tagmondat végét, vagy a szünetet amikor be lehet csatlakoznia, melynek az optimális helyét a TRT, azaz a „transition relevance place” mutatja meg. Korpuszomban a nők, a **közbevágások** esetében, gyakran éltek bocsánatkéréssel: „Igen, mondjad csak...”. A közbevágásuk negyedannyi volt, mint férfitársaiké. A férfi dominancia, az asszertív stílus és a versenyszellem a közbevágások tekintetében nyilvánult meg a legszembevetőbben. A közbevágásokat követően, a nőket kevesebb megnyilatkozás, lelassultabb beszédtempó, és háttérbe vonulás jellemezte.

Huszár szerint sok vitát képez az **„ugye” partikula** használata a nemek tekintetében. Számos vizsgálat alapján úgy látszik, hogy ennek a mondattani jelenségnek a gyakori használata nem a női nyelvhasználatra jellemző, hanem inkább egyfajta bizonytalan viselkedésre. Nemtől függetlenül, akik

használják biztosak akarnak lenni abban, hogy a beszélgetőpartner egyetért-e velük vagy sem (Huszár, 2009).

Az „ugye” partikula kapcsán Robin Lakoff is végzett vizsgálatokat, és arra a megállapításra jutott, hogy a nők nagyobb számú „ugye” **partikula** használatával éltek ld. „isn’t it?” (Huszár, 2006).

A kommunikáció során a nők több „ugye” **partikulát** alkalmaztak, ami inkább bizonytalanságból, visszacsatolás igényből, megerősítésből adódott, mint provokációból.

A hümmögés szünetöltő is lehet és implikálhatja azt is, hogy a hallgató nem tiltakozik az ellen, amit a másik közöl (Jule, 1996).

A **hümmögést** („aha”, „ühü”) a nők több mint háromszor annyiszor használták, mint a férfiak, ami empátiáról, pozitív visszacsatolásról, bátorításról és elfogadásról tesz tanúbizonyságot. A hümmögés elősegíti a kommunikáció menetét, és folyamatosan azt bizonyítja, hogy a vevő, aki dekódolja az üzenetet, figyeli és megerősíti az adót, feltéve, ha nem burkolt közömbösségről van szó, ami a vizsgált diskurzust nem jellemezte.

A bóknak, mint expresszívumnak, az a célja, hogy kapcsolatot teremtsen, és növelje az emberek szolidaritását. A bók általában azonos státuszúak között jön létre, és fokozza a harmóniát (Holmes, 1988, Wolfson, 1989). A bók irányulhat külsőre, képességre, és tulajdonságra egyaránt. Illik elfogadni, de természetesen az elfogadás, az öndicséret elkerülése, a bók minősítése, a köszönet és az egyetértés mellett, el is utasíthatják.

Az egy nyelvű korpuszomban a **bók** száma nem összevethető, mivel a férfiak egyetlen bókkal sem éltek, a nők viszont hat alkalommal is, melyet az alábbi példák illusztrálnak:

- „Jó illatod van”.
- „Gyönyörű szép szemed van.”
- „Gyönyörű kék.”
- „Helyes nővére van, nekem nagyon tetszik.”
- „Nagyon szép szemed van.”
- „Nekem nagyon tetszik.”

(idézet a transzkripcióból)

Mivel a nők **témaválasztásban** inkább hajlanak a kinézet, az öltözködés megbeszélése felé mint férfi társaik, így érthetőbb, hogy több pozitív visszacsatolást alkalmaztak a megjelenés tekintetében. A felmérések szerint, a nők, a kinézet mellett olyan témákat is preferálnak, mint: személyes problémák, életstílus, család, és érzelem. A férfiak szívesebben folytatnak diskurzust a politikáról, sportról, munkáról, jogi dolgokról, és az adóról (Wardhaugh, 1995; Coates, 1993). Jelen korpuszomban a nők az oktatás, az időjárás, és a megjelenés témakörökhöz fűztek véleményt, míg a férfiak a közlekedésről, szállásról, szegénységről, korrupcióról, rendőrségről, oktatásról és politikáról kommunikáltak leginkább. A **témaváltást** a férfiak kezdeményezték, többször szakították meg az eredeti témát, és váltottak újra.

A **diskurzusjelölőket** összességében vizsgálva, ebben a korpuszban, nem tapasztalhatunk szignifikáns különbséget, annak ellenére, hogy a férfiak minimálisan több hezitációs jelenséggel

éltek. A „tudod” kifejezéssel a nők 51-szer éltek, míg a férfiak 43-szor. Ugyanakkor az „ilyen”, „olyan” névmásokat vizsgálva, a nők 35-ször, a férfiak 49-szer alkalmazták a kommunikációjuk során. A „tudod” kifejezés használatánál, a beszélő nem csak hezitál, hanem olykor megerősítésre is szüksége van, melyet jelen esetben a nők igényeltek többször. Az „ilyen, olyan” névmások használata hezitálásra, bizonytalanságra utal, mely inkább a férfiaknál volt szembetűnő.

Pragmatikai szempontból az **együttbeszélés** az ismerősök között szolidaritást, közelséget és együttműködést fejez ki.

Az **együttbeszéléshez** mintegy predikcióként, a férfiak 4-szer annyi esetben folyamodtak, mint nő társaik. Előre megérezték, és befejezték az előttük beszélő mondatát, melyet az alábbi példák illusztrálnak:

- A: *Hogyha mindent, és most nem az adózásra gondolok, más egyéb dolgokra, ha mindent*
- L: *törvényesen és rendesen csinálna*

- L: *Lementem*
- G: *háromnegyedre*

- L: *Sebesen van dagály olyan gyorsan*
- A: *olyan gyorsan jön a tenger*

- A: *Habár sokan lesznek, mert*
- L: *teltház lesz*

- L: *Majd azt mondod, hogy*
- G: *hogy nem tudod mi van vele*

- G: *És egyszerűen*
- L: *nem történt semmi*

- L: *Itt vannak már ki*
- L: *kínaiak is*

- A: *Aki rendőrnek áll*
- L: *annak a rendőrt kell szolgálnia*

- A: *De más az, aki azért áll be, hogy*
- L: *na majd így úgy, amúgy összesikkasztom*
- A: *Olyan, olyan*
- L: *az infláció*

(idézet a transzkripcióból)

Számos esetben, a társadalomban és annak egy csoportján belül csak akkor érezzük jól magunkat, ha a csoport tagjait többféle szempontból is kiismerjük. Ezeknek az ismereteknek a nagy részét a pletykákból szerezzük be (Csányi, 2002). Nicholas Emler professzor 300 ember diskurzusát vizsgálta meg a pletyka szemszögéből, és arra következtetett, hogy a vizsgált alanyok nemtől függetlenül a napjuk 80%-t pletykálkodással töltötték, illetve, a sztereotípiának ellentmondóan kétszer annyi pletyka információt áramoltattak a férfiak, mint a nők (Emler, 1994).

A **pletyka** információt tekintve, mint már említettem, sok emberben él az a sztereotípa, hogy a nők több pletyka információt áramoltatnak mint a férfiak. Emler (1994), és Szvetelszky (2002) is egyetértenek abban, hogy a pletyka, nemtől független jelenség, és nem áll távol a férfiaktól sem. Nem csak Emler, hanem a saját korpuszom adata is szemlélteti, hogy a férfiak közel kétszer annyi pletyka információval éltek, mint női társaik.

3.1.5 Konfliktuskezelés

Korpuszomban megvizsgáltam a **konfliktus kezelését** is mindkét nemnél. Összesen hat konfliktushelyzet merült fel a diskurzus folyamán, amik során, ha két férfi konfrontálódott egymással, akkor a probléma megoldatlan maradt. Rivalizáltak és egyik sem volt hajlandó elismerni a másik igazát. Amikor a konfliktushelyzetben nő is volt, akkor a probléma lezárult, mert nem a versenyszellem volt a célja, hanem a konfliktus orvoslása. Egyetlen esetben fordult az elő, hogy a férfi diskurzusjelölőt - "ilyen" - használt, és a „persze” kifejezéssel nyugtázta a konfliktust. Ezek tükrében, csupán az első konfliktushelyzetben történt a férfinál hezitáció, míg a nő kikerülési technikát és megerősítést alkalmazott. A második konfliktus során a férfi káromkodást kifejező lexémákkal él, és felemeli a hangját, míg a nő szkepticista kérdéssel, kikerüléssel, és hümmögéssel csillapítja az indulatokat: „Aha, ja, az igaz. Igaz, az is lehet.” A harmadik konfliktus kapcsán a férfi cinikus, lekezelő stílust használ, amire a nő azzal reagál, hogy nyíltan alábecsüli saját képességeit. A következő konfliktusban, amiben a nő, véletlenül tapintatlan megjegyzést tesz, a férfi asszertív stílusban visszavág. Miután a női beszélő rádöbben, hogy tapintatlan volt, egy másik problémára tereli a figyelmet, udvarias stílust vesz föl és kikerülési technikát alkalmaz. A csillapító stratégia és a behódolás segítségével négy konfliktushelyzet megoldódott, míg kettő nyitva maradt, amiért egyik férfi sem ismerte el a másik igazát, vagy hajlott volna kompromisszumkészségre.

3.2 Kétnyelvű korpusz

3.2.1 Gyorsbeszéd-folyamatok

Az egynyelvű korpusz elemzésénél már említettem, hogy a spontán beszédsequencia és a gyorsbeszéd-folyamatok természetes velejárója az újakezdés, a megakadásjelenség, továbbá a hangkihagyás, az asszimiláció, az asszimilációs hangkihagyás, mely utóbbiakat az alábbi példák illusztrálnak:

i, Hangkihagyás: „συγγω-συγγωμι”, „há-hát”, „má-már”, „valóságba-valóságban”, „akko-akkor”, „nyolcko-nyolckor”, „me-mert”, „amiko-amikor”, „mer-mert”, „mit tudom- mit tudom én”, „mér-miért”, „Morga-Morgan”, „votunk-voltunk”, „vot-volt”, „pati-patiszon”, „tuod-tudod”, „tanul-tanultam”, „mit tuom én-mit tudom én”, „azér-azért”, „moder-modern”, „fővotak- föl voltak”, „naon-nagyon”, „pe-persze”, „nemtuom-nem tudom”, „mé-miért”, „kérjé-kérjél”, „miko-mikor”, „ne má-ne már”, „speciáli-speciális”, „emegyek-elmegyek”, „hánytó-hánytól”, „nyoc-nyolc”, „votam-voltam”, „efogadott-elfogadott”, „mihá-miért hát”, „nyocig-nyolcig”, „tényeg-tényleg”, „kérjé-kérjél”, „mos-most”

ii Asszimiláció: „aszt-azt”, „asztán-aztán”, „asse-azt se”

iii Asszimilációs hangkihagyás: „aszongya-azt mondja”, „mingyá-mindjárt”, „menny má-menj már”, „asszem-azt hiszem”, „há mennyé-hát menjél”, „aszitem-azt hittem”, „aszmongya-azt mondja”

iv, Újrakezdés: „vala-valami”, „bi-biztos”, „ki-kit”, „he-helyenként”, „men-mentünk”, „turishti-turisztikai”, „ra-rajta”, „para-paradicsom”, „ér-érdekes”, „kara-karamboloztak”, „apa-apartman”, „ka-kapni”, „ka-kazetta”, „ola-olajozták”, „any-anyunál”, „pár- párhuzamosan”, „har-harmadik, mi-milyen”, „vá-válaszolok”, „Pá- Pákozdi tér”, „pa-paprikát”, „be- beszélek”, „tömeg-tömegesen”, „gö-görög”, „ka-kaja”, „lá-kislány”, „bepő-bepörögtek”, „pé-például”, „megbíz-megbízható”, „ka-kapucsínót”, „bele-belekóstoltam”, „tula-tulajdonképpen”, „mi-millenniumi”, „ha-harmadik”, „vá-várj”, „a-akik”, „vá-választottam”, „vegyes-vegyesházasság”, „bö-bőséges”

(idézet a transzkripcióból)

A gyorsbeszéd-folyamatok jellegzetességei

Gyorsbeszéd-folyamatok	Nő	Férfi
Hangkihagyás	509	384
Asszimiláció	34	49
Asszimilációs hangkihagyás	9	9
Újrakezdés	22	11

8. táblázat. Kétnyelvű gyorsbeszéd-folyamatok

A 8. táblából látható, hogy a kétnyelvű nők 125 alkalommal többször képeztek hangkihagyásokat, újrakezdéseiknek száma pedig duplája volt, mint férfitársaiknak, ugyanakkor asszimilációval csekély mértékben ugyan, de a férfiak éltek többször. Meglepő módon, az asszimilációs hangkihagyást azonos számban képezte mindkét nem. Hangkihagyás a korpuszban, leginkább a gyors beszédsebességből, és a szó megtartásából adódott, noha előfordult hezitálásból, vagy közbevágás eredményeképpen is ld. „συγγω..” (bocsána..)

A tervezési bizonytalanságból adódó újrakezdések, melyek a célszó kiejtése közben következnek be, kétszer annyi esetben fordultak elő a nők részéről, mint a férfaitól. Ez esetben, a nők kevésbé voltak biztosak abban, hogy a közlési szándéknak megfelelő szót aktiválták-e. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb nemek közti lingvisztikai eltérés – kétszeres – a gyorsbeszéd-folyamatok kapcsán, az újrakezdésben nyilvánult meg. Ez a fajta megakadásjelenség lexikai előhívási problémára, illetve, a

folyamatosan működő önellenőrző mechanizmus hibaészlelésére utal, mely legtöbbször a kétnyelvű nők esetében volt tapasztalható.

3.2.2 Lexikai szint

Pozitív töltetű jelzők

Lexika/jelzők használata	Nő	Férfi
Gyönyörű, πάρα πολύ ωραία	3	----
Ωραία (nagyszerű)	5	2
Πολύ ωραίο, szuper	5	0
Ωμορφη, szép	3	4
Nagyon szép, különösen szép, Πολύ όμορφη	3	6
Gusztta, gusztí	3	----
Isteni	1	----
Tök jó, πολύ καλά	2	1
Édes	1	----
Θαύμα (csodálatos)	2	4

9. táblázat. Kétnyelvű pozitív töltetű jelzők

A 9. táblázatból látható, hogy a kétnyelvű korpuszban a nők 11 alkalommal többször éltek a pozitív töltetű jelzők használatával. Ellenben, a férfiak kétszer annyi pozitív töltetű jelzőt használtak, mint egynyelvű férfitársaik. Kétnyelvűekről lévén szó nem szabad megfedkezni a már említett kultúranropológiai, bikulturális tényezőkről és a bilingvisekre jellemző rugalmasságról sem, melyek mind befolyásolhatják a kétnyelvű korpusz kevesebb arányú eltéréseit a nemek tekintetében. A jelzők esetében is látható, hogy a férfiak is nagy arányban folyamodtak ezekhez a szavakhoz.

Negatív töltetű jelzők

Lexika/jelzők használata	Nő	Férfi
borzasztó	1	----
gusztustalan	1	----
béna	1	----

10. táblázat. Kétnyelvű negatív töltetű jelzők

A 10. táblázatból látható, hogy a férfiak egy negatív töltetű jelzővel sem éltek a vizsgált diskurzusban, és a kétnyelvű nők is hatod annyi negatív jelzővel, mint az egynyelvű társaik. Fontos itt is megjegyezni a kultúranropológiai jegyeket, hiszen a nők esetében mélyen vallásos, még

zarándokutat is megjárt emberekről lévén szó, nemcsak a káromkodást – melyet a 12. táblázat szemléltet – de a negatív töltetű jelzőket is kerülték.

A kétnyelvűek által használt indulatszavakat a 11. táblázat szemlélteti

Indulatszavak	Nő	Férfi
Júj	2	---
Jaj	1	1
Hú	5	2
Ne! Ne már! Nehogy már!	4	1
Úr Istenem! Uram, atyám! Κυρίε! (Uram!)	3	1
Jaj Istenem!	---	2
Na! Nana! Na tessék! ρε! (Hé!)	4	7
Hagyjál már!	4	---
Á! A!	3	2
Fú!	---	2
Ú! οχ! (ó!)	---	2
Összesen	26	20

11. táblázat. Kétnyelvű indulatszavak

Nemek	Nő	Férfi
Káromkodást kifejező lexémák	4	25

12. táblázat. Kétnyelvű, káromkodást kifejező lexémák

Az indulatszavak arányát tekintve, a kétnyelvű nők és férfiak közel azonos számmal éltek, így ez esetben is bizonyítható a nők és a férfiak közötti kisebb eltérés.

3.2.3 Szintaktikai szint

Bármennyire is törekszünk a sztenderd normák betartására, a szabatos, kevésbé pongyola beszédre, a spontán beszéd szekvenciák természetes módon vonják maguk után a megakadásjelenségeket, hezitációt, téves szóválasztást, grammatikai hibát, kontaminációt, perszeverációt, anticipációt, metatézist és egyéb nyelvbontlásból származó hibákat. Kétnyelvűekről lévén szó, a szintaktikai hibák gyakorisága még szembetűnőbb. Abban az esetben, ha a mondaton belüli vagy a mondatok közötti kódváltások értelemszerűen illeszkedtek be a bázisnyelvben, és nem voltak értelemzavaróak, akkor nem minősítettem szintaktikai hibának.

A **szintaktikai hibák** során a kétnyelvűek sok esetben megsértették a görög nyelvtant abban a tekintetben, hogy helytelen főnév-melléknév egyeztetést alkalmaztak, keverték a folyamatos és a

beálló igealakokat, rossz volt a névelő egyeztetésük, szavakat halmoztak, nem rakták ki a gyenge névmási alakot, rossz analógiára alkottak egy új szót, nem használták a szenvedő alakot, rosszul egyeztették a simuló és a gyenge névmási alakot, helytelen előljárószót használtak, kihagyták a kötőmódot, rossz szórendet használtak, újrakezdték, ismételték, vagy félbehagyták a mondataikat. Mindettől függetlenül, a hibákat, az adott kontextusban értelmezni lehetett. Nem szabad továbbá arról sem megfeledkeznünk, hogy a kísérletben részt vevő személyek, a megfelelő görög nyelvtudásuk ellenére nem balansz, hanem mindannyian magyar domináns kétnyelvűek. Érthető tehát, hogy megannyi szintaktikai hibát követtek el. Folyékony görög kommunikációjuk ellenére, a helyes grammatikai megítélésük bizonytalan volt és sok esetben agrammatikus szerkezetek használtak.

Összességében, ahogy azt a 13. táblázat is szemlélteti, a férfiak 20 alkalommal többször, mégis, a nőkkel közel azonos arányban követtek el szintaktikai hibákat, nem úgy, mint az egynyelvű korpuszban, ahol a férfiak kétszer annyi szintaktikai hibát vétettek.

Nő	237
Férfi	256

13. táblázat. Kétnyelvű szintaktikai hibák

Helytelen névelő használata:

- *Εδώ είναι α τρένο (Itt a vonat)*
- *Μέχρι τη μεσάνυχτα. (Éjfélig.)*
- *Κάτι να αρέσει στα ματί της. Εντάξει; (Valami tetszik a szemében. Rendben?)*
- *Ένα φυγή από το μονότονο. (Egy menekülés az egyhangúságból)*
- *Το τα χωράφια; (A szántóföldek?) Τι μεγάλη είναι; (Hogy milyen nagy?)*
- *Στη Μπελογιάννη; (Beloianiszban?)*
- *Πήγε με το μάγκας του όμως. Με το μάγκα. (Elment a pasijával. A pasijával.)*
- *Σήμερα έχει Τερζή; (Ma van aTerzisz?)*

Helytelen szóösszetétel rossz analógiára:

- *Σιδηροδρόμιο (Vasútállomás)*
- *Φαρμακό είναι (Gyógyszertár (van itt))*
- *Τι τάξη; (Milyen osztály?)*
- *Πρώτο μηνό (Elseje)*
- *Είναι καθαριότης. (Megtisztulsz tőle)*
- *Δεν έχω. Δεν έχω ούτε τίποτα. (Nincs nekem, Nincs semmim.)*
- *Με το καινούργιο. (Az új városrészben)*
- *Τηλεφωνικοί βλάκες. (Telefonos hülyék)*

Φώνεϊ και μελλέκνεϊ εγεζτετές ηιάνα:

- *Και έτσι πρέπει να πεις αυτό το ιστορία*
- *Ο Φίλιππας είναι πολύ ωραίο (A Filippasz nagyon jó)*
- *Πολύ όμορφη κορίτσι. Όμορφο κορίτσι. (Nagyon szép lány. Szép lány.)*
- *Όμορφη όνομα και όμορφη η κοπελιά! (Szép név és szép lány!) Ha nem tudod, én mindig úgy csinállok, ha nem tudom, valahogy átfogalmazom. Mondjuk, όμορφη κοπελιά, mire így, όμορφη όνομα. (Szép lány.),*
- *Szigeti tánc. Νησιώτικα είναι. Νησιώτικα. (Szigeti. Szigeti)*

Gyenge névmási alak ηιάνα:

- *Και επίσης και ξέρεις (És te is tudod).*

Néveló ηιάνα:

- *Αυτό είναι story. (Ez a történet)*
- *Κυριακή θα παίζουμε εκεί στο József Attila. (Vasárnap ott játszottunk a József Attilában.)*
- *Χρυσάφη είναι η μητέρα μου.*

Rossz hangsúly:

- *Κυρίε. Köszönjük. (Uram)*
- *Πάμε με τα ποδιά (Menjünk gyalog.)*
- *Σιγούρα; (Biztos?)*

Állítmány ηιάνα:

- *Εδώ το σπίτι ωραίες φωτιές*
- *De a mai világban ez ilyen célzásokkal*

A határozószavaknál használatos semleges alak ηιάνα:

- *Λίγη μακριά είναι όμως θα ήθελα. (Kicsit messze van, de én szeretném.)*

Helytelen szenvedő szerkezet:

- *δεν έχει φωτίζει πολύ.*

Határozószó helytelen használata:

- *Εδώ καλό ακούγεται. !(Itt jól hallatszik.)*
- *Μόνα όμορφη μιλάμε (Csak szépen beszélünk.)*

Beálló alak kikerülése, vagy helytelen használata:

- *Κυριακή θα παίζουμε εκεί στο József Attila. (Vasárnap ott játszottunk a József Attilában.)*
- *...να φας...(enni)*
- *Να φάμε να φάμε καλά (Hogy jól együnk...)*

- *Να φάτε καλά.. (Hogy jól egyetek...)*
- *Να περάσετε καλά. Αυτό είναι. (Hogy jól éreztétek magatokat. Ez az.)*
- *Να περάσουμε καλά. (Hogy jól érezzük magukat.)*
- *να περάσουμε καλά (έrezzük jól magunkat) az az, hogy hogy őö jól érezzük magunkat.*

Szóhalmozás:

- *Είναι πολύ όμορφη είναι. (Nagyon szép, szép)*
- *Γι' αυτό , γι' αυτό δηλαδή και αυτά όλα. (Ezért, hát szóval ezért és ez minden.)*
- *Πότε πότε θα είναι; (Mikor mikor lesz?)*
- *Και ο γιος ο γιος μου θα γίνει θα γίνει Βαγγέλης. (és a fiam a fiam is Vangelisz lesz lesz.)*
- *Szigeti tánc. Νησιώτικα είναι. Νησιώτικα. (Szigeti. Szigeti)*
- *Δε θέλει, δε θέλει η ψυχή μου, γι' αυτό. Κατάλαβες;...Δεν καταλαβαίνεις ελληνικά, ευχα ευχα ριστώ. Nem akarja, nem akarja a lelkem. Érted.. Nem értesz görögül, köszönöm.*
- *N: Έχω. Έχω. Έχω. (Van (nekem))*
- *Πότε πότε θα είναι; (Mikor mikor lesz?)*
- *Και ο γιος ο γιος μου θα γίνει θα γίνει Βαγγέλης. (és a fiam a fiam is Vangelisz lesz lesz.*
- *Miért, péntek este biztos van valami Görögbe, abba bi, péntek este*
- *Camino, Camino felő*
- *Az az épület az nagyon komoly az azt tanultuk ott.*
- *Akkor a a ξάδελφος-t (unokatestvér) mondanak még, de inkább θείος, bácsika θείος, akkor nagybácsi az is θείος.*
- *Egy ő négy négy főς Krasznai Kriszta névre kéne.*
- *Foglaltunk már, négy négy főς*
- *Biztos fogjuk. Biztos fogjuk. Biztos fogjuk*
- *Egy ő négy négy főς Krasznai Kriszta névre kéne.*
- *Foglaltunk már, négy négy főς*
- *Biztos fogjuk. Biztos fogjuk. Biztos fogjuk*
- *És olyankor olyankor hát egész Görögországban a görögök nem dolgoznak*
- *Az lehet, az lehet, hogy dzindzi.*
- *Az dzindzi, dzindzi*
- *Ahogy mész, mész kifelé Sima-telek felé ahogy mész*
- *Van egy ilyen van egy de olyan mint egy hajó, olyan*

Helytelen számban és nemben való névmási egyeztetés:

- *Ο δικός μου τρία (az enyém hármas)*

Simuló-vagy gyenge névmási alak egyeztetésének megkerülése:

- *Το βλέπω τα πράγματα (látom a dolgokat)*

Helytelen előljárószó használata vagy annak hiánya:

- *Στο χωριό μιλάτε; (A faluról beszéltek?)*
- *Στο χωριό, στο χωριό μιλάτε; (A faluról, a faluról beszéltek?)*
- *D: Το χωριό; (A falu)*

Létige hiánya:

- *Εδώ ο μάγειρας. (Itt a szakács)*

Kötőmód hiánya, vagy helytelen használata:

- *Το όνομα το πεις. (A nevet mond)*
- *Όμως μπορεί να παντρευτώ ποτέ. (Azonban lehet, hogy soha sem házasodok meg.)*

Helytelen birtokos eset használata, vagy annak hiánya:

- *ήτανε στο γάμο του παππούς μου, γάμο.. (ott volt a nagyapám esküvőjén)*
- *Είκοσι τέσσερα.. (Huszonnégy)*
- *Μπορεί να παντρευτώ τη ξαδελφή το φίλο μου. (Lehet, hogy elveszem a barátom unokahúgát.)*

Alanyeset helytelen használata:

- *Γάμο (esküvő)*
- *Τον πατέρα μου Βαγγέλης κι ο ξάδερφός μου Βαγγέλης. (Az apámat Vangelisz és az unokatestvérem Vangelisz.)*

Helytelen többesszámú alak:

- *γιατί όλοι οι Έλληνες.*

Szórendi hiba:

- *Ελληνικά τέτοια τραγούδια. (Ilyen görög dalokat.)*

Feltételes mód helytelen használata:

- *όταν θα ακούω τραγούδια, θα τρελαθώ (amikor meghallom a dalokat, megőrülök.)*

Helytelen kérdőnévmás:

- *Τι μεγάλο είναι το αμπέλι σας; (Milyen nagy a szőlőtők?)*

Helytelen tagadószó használata:

- *Μη γίνεται στο τραπέζι. Μη γίνεται. (Nem lehet az asztalnál. Nem lehet.)*
- *Στο τραπέζι δεν γίνεται. (Az asztalnál lehet.)*

- *Α μη γίνεται δεν γίνεται (Ez nem lehet, nem lehet) nem is hallottam.*

Félbehagyott mondat:

- *Κι εγώ έκανα το... (És itt csináltam)*
- *Και σε ποιο... (És melyik?)*
- *Μέχρι...(…ig)*
- *Ουγγαρέζοι από μητέρα, από πατέρα δηλαδή γι' αυτό τώρα.... (Magyarok anyai ágon, apai ágon, tehát ezért most)*
- *Ο Jennifer είναι... (Jennifer..)*
- *Εγώ δεν έχω πάει στο Καμίνο, πήγα στο... (Én nem mentem Camino-ba, a... ba mentem..)*
- *Ezzel kapcsolatos, δηλαδή. (szóval)*
- *Ηát a születési. Ηát amikor megszülettél, attól a pillanattól minden meg van határozva, hogy milyen ember, δηλαδή*
- *Ο αριθμός, σου λέει. (a szám azt mondja neked...)*
- *Συγγνώ (Elné)*
- *Σαν το φως, όπως ο ήλιος και η γη και (Mint a fény, ahogy a nap és a föld és) árad belőle a szivárnány fényét, hát anélkül nem lehet élni, csak azzal lehet*
- *Ηát a fény a minden. Δηλαδή*
- *όταν ήλιο βλέπεις, ε.. έρχεται... (amikor a Napot látod, jön..)*
- *Όπως και το τρία, λέει (Ahogy úgymond, a három..)*
- *Τον ήλιο έρχονται.. (A napot jönnek...)*
- *És a hála, a szentháromság...όπως λέμε και τα παιδιά είναι στα τρία μέσα. (Ahogy a gyerekek is mondják a háromban van bent.). Erről beszélünk δηλαδή (szóval)*
- *Αυτό και τα παιδιά να ξέρουνε, δηλαδή (Hogy tudják a gyerekek szóval)*
- *Η διαφορά... (A különbség az..)*
- *Συνήθεια σύμφωνα με το όνομα του πατέρα και τη μητέρα (Szokás az apa vagy az anya nevével)*
- *Τον πατέρα μου Βαγγέλης κι ο ξάδερφός μου Βαγγέλης. Παππούς του παππού μου. (Az apámat Vangelisz és az unokatestvérem Vangelisz.)*
- *Τον πατέρα μου Δημήτρη. (az apámat Dimitrisznek)*
- *Ηát biztos van vala*
- *Helyben vagyunk Pamut*
- *És akkor azzal*
- *Nem volt hideg ott vagy..?*
- *De a mai világban ez ilyen célzásokkal*

Újraindítás:

- *Na azért mondom, hogy akkor, pont akkor, men-mentünk hogy ugye pont akkor, oda-odamenekült Indiába menekült δηλαδή και (nos és...)*
- *Hát a- akik odajöttek görögök azok bőven ottmaradtak*
- *Képzeljétek el, elkezd-elkezdtek*
- *És a és a síron ott van a buzuki*
- *Hát jó a turishti turisztikai részen megy a meló, de igazán minden*
- *Azért nehéz apa- apartmant találni, mert a görögök is mennek szabadnapra*
- *Meggy meggy-fan vagyok*
- *De most már vegyes, vegyes házasságban*
- *Ha minden ha minden kötél szakad, még ezzel is föl vesszük*

Gondolati csapongás:

- *Ööö, mondom, nekem is hát miért nem szólsz mikor ilyesmi, nekem az az életem a mindenem δηλαδή*
- *Το βλέπω τα πράματα και ... μέχρι τον ήλιο δηλαδή και ένα θαύμα έρχεται, μεγάλο θαύμα έρχεται πάρα πάρα πολύ. Και από κει, (Látom a dolgokat és a Napig szóval egy csoda jön, nagyon nagy csoda jön.*
- *Γι' αυτό , γι' αυτό δηλαδή και αυτά όλα. (Ezért, hát szóval ezért és ez minden.)*
- *Μάγειρας..(Szakács) Τιλjoko παρακαλώ... (kérem) πάρα πολύ....(nagyon nagyon)*
- *Jó de péntek este, ma péntek van nem?*
- *És ki fogja, ki-kit érdekel az itt Magyarországon?*
- *Cíftit táncolsz, itt is voltunk*
- *Képzeljétek el, elkezd-elkezdtek nekünk ilyen, mer szokás az Görögországban, meg ott a déli, déli he-, balkáni e országokban, amikor zenél a zenekar és kérnek valami számot, akkor ráköpnek az euróra és a líra-buzúkis homlokára és akkor dobálták nekünk az eurókat, a buli végén meg odajött egy másik és eltette az egészet*
- *Tibet fővárosában az az erődtmény, tudod, az, olyan színe van, mint az esernyőnek, vagy inkább ilyen tégl színe, tégl színe és nagyon nagy hegyoldalban van és az volt a dalai láma mindenkori székhelye*
- *Akkor a a ξάδελφος-t (unokatestvér) mondanak még, de inkább θείος, bácsika θείος, akkor nagybácsi az is θείος.*
- *Apu az fog egy tálcát, felvágott volt, négy fajtából mindegyikből rárak egyet és levág, kenyérből letép és eszi*
- *És képzeld el, hogy volt ööö egy ilyen görög búcsú, ilyen kecskesütés, nagyon jó kis zenekar ott játszott és volt egy utánfutó, úgy volt megcsinálva, kábé ilyen széles volt, mint a a az asztal,*

de vagy olyan nyolc méter hosszú és az utánfutón tüzet raktak, volt ra ilyen állványzat rajta és valami tizenkilenc birkát elkezdtek sütni

- Fűszerdaráló és a darálót úgy ahogy meghúzta a csávó, küldte rá a fűszert, meg mindent és akkor azzal rálőtt és citromlével lefröcskölte, oly annyira jó volt
- És az automata így forgatta forgatta a a a birkákat és akkor volt egy asztaluk, befizettél valamennyit és akkor ilyen nagy tálat vágtak neked, vágtak ilyen ekkora kenyeret, sült krumplit ráraktak.
- Gyros, hamburger együtt, de nagyon nagy tál volt, képzeljétek el, volt ő, sült krumpli, volt hamburgerhús, és gyros így oldalt, ez már specialitás volt, és ő, ilyen ő, és van az a fűszer Sufla, Sufla falujában, Görögországban
- Ott, abban a faluban egy speciális zöldség, olyan para-olyan paradicsom, suflai paradicsom, hogy ő, nem az a teljesen kerek, hanem ő, képzelj el kicsit olyan ovális alakú
- És a nem hiszi, voltam most, Kerkirán is volt olyan suflai paradicsom, és képzelj el mindenki mondják ezek a turisták, hogy á, nem veszünk ebből a paradicsomból, ez zöld.
- És a patak, a falu alatt, nagyon piszkos, tehát az én szüleim ott tanultak meg úszni, például, így van

Tárgyrag hiánya:

- Γιατί το έκανε (Mert csinált) egy csúcs.
- Rántott hús a bécsi szeletet?
- Józsi bácsi ezzel díszítette az, a bőségtálat

Határozórag hiánya:

- Persze, egy ilyen nagyon nagy erődítmény van, a Tibet fővárosa

3.2.4 Kommunikatív stratégia

Kommunikatív stratégia	Nő	Férfi
“Ugye” partikula :vai (ugye)	17	10
Hümmögés: vai (aha, ühü)	39	7
Együttbeszélés	6	23
Bók: μπράβο (brávó) πολύ ωραία (nagyszerű)	28	15
Diskurzusjelölők: ilyen, olyan, tudod, διλαδή (szóval)	49	68
Utasítás	36	15
Témaváltás	99	99
Közbevágás	289	326
Pletyka információ	21	55

14. táblázat. Kétnyelvű kommunikatív stratégia

Az utókérdés használata bizonytalanságot, – ritka esetben kérdőre vonást – de leginkább hezitálást sugall, és megerősítést von maga után. A nők többször éltek az „ugye” partikula és a görög „vai” (igen) szó használatával pozitív visszacsatolást várva.

A **hümmögés** maga, pozitív visszacsatolást, empátiát közvetít – csekély esetben közömbösséget – és azt sugallja, hogy a hallgató figyel, és ezzel meg is erősíti a másik beszélőt. A nők nagyobb emocionális készsége és empátiája is tükröződik a közel hatszor annyi pozitív visszacsatolással.

Az **együttbeszélés** közel sem tanúskodik olyan mérvű kompetitív stílusról mint a közbevágás, hiszen ebben az esetben a hallgató mintegy anticipálja és egyben befejezi az előtte beszélő mondatát. Empatikus készséget figyelembe véve azt hihetnénk, hogy a nők azok, akik több együttbeszélést alkalmaznak és mintegy prediktíve befejezik az elhangzottakat, de mind a szakirodalom, mind az én egy-és kétnyelvű korpuszom adatai szerint a férfiak vezető pozíciót foglalnak el e téren, melyet az alábbi példák tükröznek:

- N: *Akkor az*
- D: *Τριάντα είναι; (Harminc?)*
- E: *Ötös, kész*
- D: *Πέντε. (öt)*
- B: *Ühü. Igen, a fény a mindennek.*
- D: *Hát a fény a minden. Δηλαδή (Szóval).*
- B: *A Csiribi meg a*
- N: *Szalakoudisz.*
- N: *Azok zenélni voltak Miskolcon és hazafelé jövet karamboloztak és meghaltak*
- B: *kara- karamboloztak*
- E: *Aha. Megvan még a*
- A: *Παναγιά-nak az ünnepe. (a Szűzanyának)*
- N: *A Jorgosz az György, Gyuri*
- B: *Gyuri.*
- N: *Nikosz Miklós*

- B: *Miklós*

- E: *Nagyon meglepődhattetek, így bejöttetek és*
- B: *Mondom, tudod ki van itt?*

- B: *Az északi parton volt a*
- N: *vinizai bőségtál?*

- A: *És a vinizai bőségtál, a bácsinak a specialitása*
- N: *gyros, hamburger együtt, de nagyon nagy tál volt*

- N: *És ő, ilyen ő, és van az a fűszer Sufla, Sufla falujában*
- D: *Σούβλα, σουβλάκια, ναι; (nyárson sült hús, igaz?)*

- N: *A paradicsomból? Nekünk van Belóban olyan*
- B: *Belóban van olyan*

- E: *Nem, a amikor megyünk ki a térről a domb fele*
- B: *A domb felé?*

- B: *Nem, Bárka felé*
- N: *Ott van a BARKÁSZ*

- N: *Van egy ilyen van egy de olyan mint egy hajó, olyan*
- B: *Mélyedés*

- N: *„Έτσι κι εμείς ποτέ δεν κάνουμε χωριό..”*
- E: *sokasodjunk, valami ilyesmi*

- D: *Πάρα πολύ γρήγορα. γιατί όλοι οι Έλληνες και*

- N: *μαζεύτηκαν*

- D: *Nem madártej, hanem*
- B: *πουλί-γάλα (madárnak a teje)*

- B: *Igen, ti voltatok. Meg a..*
- N: *A Halász*

- B: *Mentünk, és volt egy ilyen ő*
- A: *Summerfest-en voltunk*

- B: *Ki voltak így állítva a nemzetiségeknek a, a ilyen ő*
- A: *Pavilonjai*

- B: *Azóta, azóta*
- N: *Oda se mész*

- N: *Az ember már nem tud elmenni, fölül a számár hátára*
- B: *És akkor elmegy*

- B: *Apollonnak sok szállása van*
- D: *Sok van ott szállás, tudod*

- B: *Szélén, a legszélén*
- N: *A legszélén van.*

- N: *Jaj, köszönöm én teljesen*
- B: *Teljesen.*

- N: *És akkor erre mondja a nő, hogy „Γαϊδαρε”. (számár)*
- B: *Számár*

- E: *Tudod a mondást: fiatalság bolondság*
- N: *Fiatalság bolondság*

(idézet a transzkripcióból)

A **bók** használata a nők esetében közel kétszer annyi, mint a férfiaknál, ami az egynyelvű korpuszban 6:0 arányban volt fellelhető. Felmérések szerint, a nők explicitebb módon vállalják dicséreteiket, és mivel a témaválasztást tekintve az anyaságon, a gyermeknevelésen és a személyes problémákon túl előszeretettel kommunikálnak a kinézetről, öltözködésről, a bókok aránya is nagyobb számban fellelhető a megnyilvánulásaik folyamán. Ugyanakkor az is megjegyzendő, hogy míg az egynyelvű korpuszban a férfiak egyáltalán nem éltek bókkal, a kétnyelvű görögök esetében tizenötször. Itt mutatkozik, akárcsak a közbevágás és a témaváltás esetében, a kultúrantropológiai aspektus, nevezetesen a görög virtus, a társadalom elvárása, az érzelmek és a véleménykülönbség szabad kinyilvánítására. Mindez nemcsak heves vitákat, gyakoribb közbevágást és témaváltásokat eredményez, hanem több bók közlését is, melyeket az alábbi példák illusztrálnak:

- N: *Ωραία, ωραία. (Nagyszerű, nagyszerű)*
- D: *Είναι πολύ όμορφη είναι. (Nagyon szép lány)*
- N *Πολύ όμορφη. (Nagyon szép)*
- D: *Μοντμ neked. A görögök készségtők*
- D: *Μπράβο! (Bravó)*
- E: *Κοσζονομ, nem. Nekem vérré vált, amit ettem. Ευχαριστώ πάρα πολύ. (Köszönöm szépen)*
- D: *Ο Φίλιππας είναι πολύ ωραίο (A Filippasz nagyon jó)*
- D: *Καλά παιδιά είστε που δεν καπνίζετε. (Jók vagytok, hogy nem dohányoztok.)*

(idézet a transzkripcióból)

Míg az egynyelvűek esetében a **témaváltások** száma 62:78 volt, úgy a kétnyelvűek esetében az arány azonos volt, 99:99, vagyis nemi nyelvhasználatbeli eltéréseket nem tapasztalhatunk. A magyar–görög kétnyelvű nők aktívan részt vettek a diskurzusban, nem szorultak háttérbe, mint az egynyelvűeknél, ami szintén arra enged következtetni, hogy az adott szubkultúrán belüli normatívák a témaváltások tekintetében is tükröződnek.

A **diskurzusjelölők** vizsgálatánál az „ilyen”, „olyan”, „tudod” szavak előfordulási arányait vizsgáltam. Ugyan nincsen számottevő különbség a férfi és női diskurzusjelölők tekintetében, mégis a férfiak használtak több diskurzusjelölőt a korpuszomban (14. táblázat).

Szembevetendő, hogy a **direktívák** használata a nőknél magasabb arányú, mint a férfiaknál. Ha abból indulunk ki, hogy a férfiak arra törekcszenek, hogy mindinkább magukhoz ragadják a szót, mintegy túllicítálják egymást, és asszertív stílust alkalmaznak, azt hihetnénk, hogy a férfiak használnak több imperatívust. Az én egy- és kétnyelvű kutatásomban a nők alkalmazták többet, noha a szakirodalomban számos utalás szól arról, hogy a férfiak már kora gyermekkortól nyílt utasításokkal és sértő direktívákkal alapozzák meg a hatalmi státuszukat már a játszócsopórtokon belül.

3.2.5 Konfliktuskezelés

Megvizsgáltam mindkét nem **konfliktuskezelését**, hogy mennyire hajlamosak a kompromisszumkészségre, milyen arányban használnak kikerülési technikát vagy csillapító stratégiát. A kétnyelvűek esetében, ha két ember konfrontálódott, a nők inkább témát váltottak, támogatták egymást, egyetértettek, dicsérték, csillapító stratégiát alkalmaztak vagy lekicsinyelték önmagukat. A férfiak bocsánatot kértek, humorral elsímították a konfliktust, vagy ismételték az előtűk szólókat. Ők is alkalmaztak témaváltást, néhol egyetértettek, hasonultak, párhuzamot vontak más, követendő példa alapján, vagy éppen tanító jellegű kommentárt fűztek az esethez. Mind a férfiak, mind a nők estében nem maradt a konfliktus nyitva, megoldatlanul, attól függetlenül, hogy a közőködések, ugratások jelen voltak. Míg az egynyelvű korpuszomban több konfliktushelyzet is megoldatlan maradt, és a férfiak konfrontációjánál egyik sem akart engedni a véleményéből, addig a kétnyelvűek rugalmasabb, toleránsabb attitűdről tettek tanúbizonyyságot. Mindazonáltal a példásorban említett utolsó konfrontáció bizonyult talán a leghevesebbnek, amikor Eleni egy fa illatáról tudakolózik, és nem fogad el semmi választ, viszont ebben a helyzetben is kikerülő technikát alkalmaz – témát vált – a másik beszélő, hogy csillapítsa a feszültséget.

- E: *Nincs δεκατρία (tizenhármás)! Számmisztikáról beszélünk, nincs δεκατρία (tizenhármás)!*
- D: *Akkor δεν είναι δεκατρία. (Nincs tizenhármás)*
- E: *Ötös, kész*
- D: *Πέντε. (öt)*
- D: *Durva, akkor én nem hallgatom.*
- B: *Nem szabad.*
- N: *Nem illik. Nem illik. Halljuk a vonaton, κάθομαι στο τρένο (ülök a vonaton), vagy ξέρω εγώ μέσα στα χωράφια... Εκεί γίνεται. (Tudom a szántóföldön beszélnek így, ott lehet.)*
- N: *Εκεί γίνεται. Στο τραπέζι δεν γίνεται. (Ott lehet. Az asztalnál nem lehet.)*
- D: *Engem sért. Ha nem vagyok tolaodó. Πολλά έχετα ακόμα να μάθετε. (Még sok tanulnivalótok van).*
- E: *Tudod a mondást: fiatalság bolondság...*
- E: *Akkor az nem valami speciali... Milyen fa van a Belóban a főutcán ami olyan illatos?*
- B: *Ecetfa.*

- E: *Menj már innen!*
- B: *Mondom.*
- E: *Nem ecetfa, hát az ecetfa az nem ez!*
- B: *De!*
- E: *Ez jázmin illat, hát az ecetfa az nem ez!*
- B: *Minden a, vagy akác.*
- E: *Ne! Maradj már Benji, az akácot ismerem az ecetet ismerem, egyszerűen olyan illata van mint a jázminnak.*
- N: *Lehet, hogy hársfa, van hátul egy hársfa. Benji lehet, hogy keveredik a sok szag*
- E: *Ezt most komolyan csináljátok, hogy nem ismerem a hársfát? Nem, a amikor megyünk ki a térről a domb fele.*
- B: *A domb felé?*
- N: *Az lehet, az lehet, hogy dzindzi.*
- E: *És jázmin illata van.*
- N: *Az dzindzi, dzindzi*
- E: *Mi az a dzindzi?*
- N: *Olajfa, beloianiszi olajfa.*
- E: *Maradj már! Most hülyére vesztek? Én ismerem az olajfát is.*
- N: *Na most ahogy mész a faluban,*
- D: *Στο χωριό, στο χωριό μιλάτε; (A faluról, a faluról beszéltek?)*
- N: *Για το Μπελογιάννη. (Beloianiszról.)*

(idézet a transzkripcióból)

Mivel a disszertációm fő vázát a nemek közötti eltérések vizsgálata adja, ezért fontosnak láttam a bilingvizmus természetes velejáróját a **kódváltást** is megvizsgálni a nemek tekintetében. A kódváltás a kommunikáció folytán fellépő hiányt tölti ki szándékosan, vagy véletlenszerűen, mellyel szemantikai vagy pragmatikai zavart orvosol. A pragmatikai kompetencia egyik mutatója is egyben, mivel oka van annak, hogy a beszélő átvált egyik nyelvről a másikra. A kódváltás abban is segít, hogy a gondolatokat pontosabbá tegye, és egyesítse a beszélgetésben résztvevőket kontextualizációs stratégia és metapragmatikai jelzés lévén (Navracsics, 2010).

4. Kódváltások, és statisztikai

A **kódváltás szerepe** lehet egységesítő, mikor a beszédgazdaságosságot szolgálja, vagy elkülönítő, abban az esetben, ha a különbségeket helyezi előtérbe. Lehet továbbá a csoportssolidaritás eszköze, szólások, viccek vagy éppen obszcenitás kapcsán (Bereznak, 1996). A kódváltás segíti a társadalmi és a nyelvi korlátozásoknak a mélyebb megértését. Fajtáit tekintve beszélhetünk **situációs, metaforikus, jelölt és jelöletlen kódváltásról**. A situációs kódváltás társadalmi szerepviszonyokat tükröz. Így a nyelvi variáns szociális helyzetet, szerepet, státuszt, jogot, kötelességet és elvárást fejez ki. Metaforikus használaton a hagyományos kontextusnak a szimbolikus használatát értjük. A jelölt kódváltás alatt a váratlan kódváltásokat értjük, mely esetben a beszélők tudatában vannak a kódváltásnak, és manipulálni akarják partnerüket vagy a situációt. A jelöletlen kódváltásra íratlan szabályok vannak a többnyelvű közösségekben (Navracsics, 1999).

Grammatikai szinten megkülönböztethetünk továbbá **mondaton kívüli, mondatok közötti és mondaton belüli kódváltásokat** is. Az első esetben a kódváltás beépíthető egynyelvű megnyilatkozásba úgy, hogy nem sért szintaktikai szabályt. A második esetben a tagmondat vagy a mondat határán történik meg a kódváltás, míg az utolsó esetben a szintagma közepén vált a beszélő, ami magas kompetenciaszintet sugall. Myers-Scotton mátrix modellje szerint a vendégnyelv néha betolakodhat a nyelvtani keretek (frame) határán a mátrix nyelv grammatikai szabályainak megfelelően, és nyelvváltást eredményezhet. A kódváltás, melyet elvont természetű, kognitív alapú működések irányítanak, a kétnyelvűség természetes velejárója, és megtörténhet egy szó erejéig, vagy morfémahatáron, akár idiómák eseténél is. A kódváltások esetében megfigyelhető **alternációs és beszűrő** típus is (Auer, 1999). Az első kapcsán a mátrix nyelv visszatérése nem jósolható meg és szintagmák illetve mondatok határain fordul elő, míg a másikonál egy tartalmas szó erejéig történik meg a váltás. A váltás pragmatikai indokoltságát prozódiai jelek, diskurzusjelölők előzik meg. A kétnyelvű beszédprodukció strukturális jellegzetességeit a mátrix nyelv határozza meg, mivel ez a nyelv biztosítja a morfoszintaktikai kereteket. A mátrix nyelvből kerülnek ki a szintaktikai rendszerhez szükséges rendszermorfémák. Ugyanakkor a beágyazott nyelv csak egyedülálló tartalmas morfémákat nyújt (Navracsics, 2010).

A saját korpuszomban az alábbi típusú kódváltásokat tapasztaltam a fent említett példák kapcsán: lexémán belüli kódváltás: „λίπα-ást” –vendégnyelvű betét bázisnyelvű toldalékkal –, vagy mondaton belüli: „akkor μέχρι τι ώρα”, mondatrészek közötti: „Σαν το φως, όπως ο ήλιος και η γη και (Mint a fény, ahogy a nap és a föld és) árad belőle a szivárvány fénye”, vagy mondatok közötti: „Olyan ismerős. Αυτό το όνομα είναι πολύ γνωριστό. (Ez a név nagyon ismerős).

A kétnyelvű egyén **nyelvválasztása**, - mivel a fogalmi szinten generálódnak az üzenetek -, ezért, ezen a szinten dől el, hogy az aktuális interakció folyamán melyik nyelvet használja (Kroll et al. 2005). A beszélgetésben résztvevők, és azok nyelvtudása, továbbá a beszélő helyzetfelismerő képessége mind befolyásolja a nyelvválasztást. A kétnyelvű diskurzus során ugyanis a beszélgetésben résztvevők felméri a nyelvi kommunikációs lehetőségeket. A másik beszélő nyelvi hovatartozása és az általa használt nyelvváltozat feltérképezése szociolingvisztikai mérlegeléssel jár. Amennyiben a beszélgetőtárs és a saját nyelvi kompetenciánkat mérlegeljük, akkor a pszicholingvisztikai tényezőket vesszük figyelembe. Ugyanakkor a nyelvválasztásnál érdemes szem előtt tartani a beszélő szándékainak megfelelően a szemantikai és a referenciális tulajdonságokat, továbbá a társadalmpolitikai és a pszichológiai tényezőket egyaránt. A nyelvválasztás során a kódváltásnak szociálpszichológiai szempontból kirekesztő, egységesítő, vagy célzatos hatása is lehet (Navracsics, 2010). Ha nem a megfelelő nyelvet használjuk a beszélgetőtársunkkal, akkor kirekesztő hatást gyakorlunk rá, ha pedig a szolidaritást hangsúlyozzuk a nyelvválasztással, akkor egységesítő hatást érünk el. Abban az esetben, amikor a kódváltással vagy a nyelvválasztással valamit el akarunk érni,

akkor célzatos, azaz jelölt hatással élünk. A fogalmi szinthez köthető a nyelv kiválasztása, ami a makrotervezés része. A célnyelv lexikai egységeinek az aktivitását megnöveli a nyelv kiválasztása, ugyanakkor nem gátolja a nem-célnyelvi jelöltek megjelenését. Az, hogy melyik nyelv lesz a mátrixnyelv ami központi szerepet kap, az a konceptuális szinten dől el. A másik, beágyazott nyelv is aktív a beszédtervezés és a kivitelezés kapcsán (Navracsics, 2010). A nyelvválasztásnál a tevékenység szintere is fontos, ugyanakkor, az édesanya akarata is meghatározhatja a nyelvválasztást. Harison és Piette (1980) a taktika fontosságát is kiemeli, mely esetben az egyik nyelv a szidás és az engedelmesség, vagy éppen az engedékenység szintere. Így megvan az egyes nyelvek súlya is. Taktikázhat a beszélő úgy is, hogy kizár, vagy éppen bevon valakit a társaságba. A nyelvválasztásnál az érzelmi kötődést sem szabad figyelmen kívül hagyni, hiszen létezik jobban szeretett nyelv is, melyet a kétnyelvű előszeretettel használ (Dodson, 1981). A fiatalabb generációnál a nyelvválasztást leginkább a szociális érzelmi tényezők befolyásolják, növekedésük folyamán azonban a nyelvi, tematikus és pszichológiai tényezők kerülnek előtérbe. Ezen tényezők mindig kölcsönös kapcsolatban állnak. A nyelvválasztás kapcsán Grosjean balansz kétnyelvűeket kutatva arra a következtetésre jutott, hogy a megfelelő küszöbérték elérése esetén mindig az a domináns nyelv, amelynek kontextusában kommunikál a kétnyelvű. Hoffmann (1991) a nyelvi tudatosságot emelte ki, továbbá rámutatott a felnőtt nyelvi normák iránti érzékenység fejlődésére. Fontosnak találta a szöveghelyzet szerepét is, mivel azok akik más-más személytől sajátították el a különböző nyelveket, kevésbé voltak hajlamosak a nyelvek keverésére, mint azok, akik kevert szöveghelyzetben nőttek fel. A kevert input, kevert beszédet eredményezett.

A **kódváltásnál egyaránt fontos** lehet a résztvevő, az elrendezés, a téma, a kontextus, a személyhez kötés, az életkor, a nem, a foglalkozás, a társadalmi státusz, a nyelvi készség, az eredet, az etnikum, a regiszter, a stilisztikai hatás elérése és a beszélők egymáshoz való viszonya. Ha például kétnyelvű, egynyelvűvel beszélget, akkor tudatosan kerül a kódváltást, mert ezzel a kommunikáció sikerességét és az egynyelvű beszédértést akadályozza. Ha egymás nyelvét jól ismerő kétnyelvű beszélget, illetve közös etnikai és szocioökonómiai háttérrel rendelkeznek, akkor gyakoribb a kódváltás, mert enyhül a nyelvi kontroll. Formális beszédhelyzetben, nem azonos társadalmi csoport esetében, a lojalitás és a presztízs miatt ritkább a kódváltás. Lanstyák vizsgálatai alapján arra a következtetésre jutott, hogy a kódváltás kerülése elsősorban a magyar domináns kétnyelvűekre jellemző, különösen akkor, ha az együtt cselekvés résztvevői homogén csoportot alkotnak (Lanstyák, 2000). Ha a beszélő ismeri a magyar kultúrát és erősebben kötődik a magyar nyelvhez, akkor nem szorul rá a kódváltásra, és az attitűdtől függ, hogy élnek-e ezzel a lehetőséggel vagy sem. Számos szakirodalom említi a **kódváltások okait**, és olyan kiváltó okokkal együtt mint: fáradtság, témaváltás, vicceselés, obszcenitás, szerepjáték, udvarlás, izgatottság, idegesség, hallgatóság megtévesztése, kibújási stratégia, nyelvi ideológia, nyelvtudat, lexikai ekvivalens vagy nyelvi elérhetőség hiánya, nyomtatékosítás, manipuláció, beszédhelyzet, személyhez kötöttség, idegenajkú beszélő megjelenése, ellentételezés, hiánykitöltés, szolidaritás, stílusváltás, presztízs, kommunikatív stratégia, résztvevők, életkor, foglalkozás, társadalmi státusz, nyelvi készség, beszélők egymáshoz való viszonya, szintér és idő, a nemek szerepe is szóba jön, mint meghatározó tényező (Navracsics, 2007; Bartha, 1999).

Hipotézisem az, hogy a nemek szerepe, a kódváltás használatát tekintve leginkább az „egy szülő egy nyelv” következetes használatában nyilvánul meg, továbbá inkább fog függni a fent említett faktoroktól, mint a nemektől. Vizsgálódásom arra irányult, hogy a saját korpuszomban, a vegyes társaságban van-e szignifikáns különbség a nemek közötti kódváltásban.

A statisztikai elemzésre az SPSS programot használtam, amely segítségével megvizsgálhattam a számtani átlagot, a szórást, a korrelációt, és a szignifikanciát.

Az 15. 16. és a 17. táblázatokban a magyarra és görög nyelvre váltások előfordulását, azaz gyakoriságát láthatjuk a nemek tükrében.

Magyarra, és görögre váltás gyakorisága összesen			
Férfiak		Nők	
Benji	62	Eleni	89
Nikos	164	Diamandula	153
Alekos	36		
Átlag	87,33	Átlag	121

15. táblázat. A két nyelvre való váltás gyakorisága

Magyarra váltás gyakorisága					
Férfiak			Nők		
Benji	25	40,3%	Eleni	72	80,9%
Nikos	94	56%	Diamandu	48	31,4%
Alekos	18	50%			
Átlag	45,7	48,8%	Átlag	60	56,1%

16. táblázat. Magyar nyelvre való váltás gyakorisága egyénenként

Görögre váltás gyakorisága					
Férfiak			Nők		
Benji	37	59,7%	Eleni	17	19,1%
Nikos	74	44%	Diamandu	105	68,6%
Alekos	18	50%			
Átlag	43	51,2%	Átlag	61	43,8%

17. táblázat. A görög nyelvre való váltás gyakorisága

A **gyakoriságot** jelző táblázatokból a személyenkénti kódváltások előfordulásának sűrűségére kaphatunk választ. A **férfiak** a két nyelvű korpuszban **262 kódváltást** produkáltak összesen, a **nők** pedig **242** kódváltást. A 15. táblából látható, hogy a legkevesebb kódváltást Alekos, míg a legtöbb

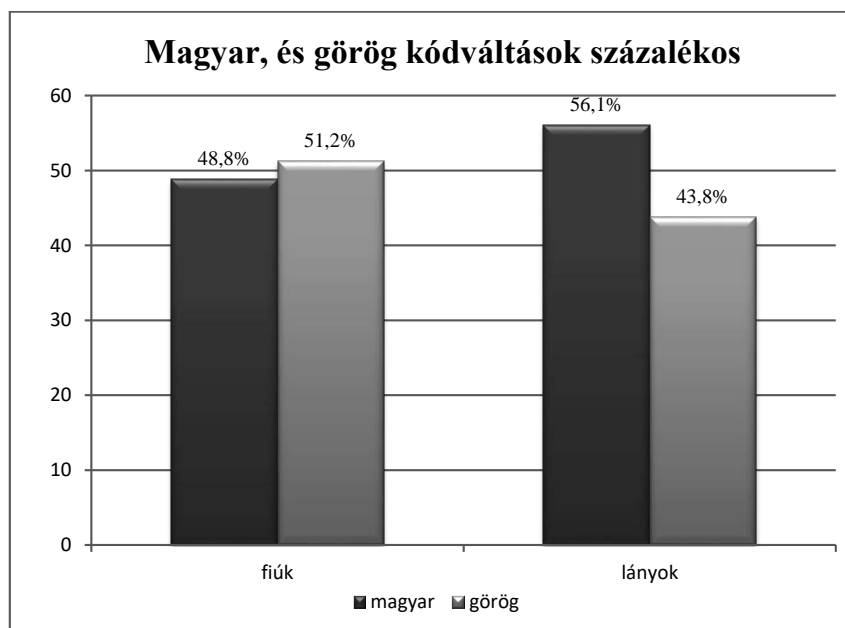
kódváltást Nikos hajtotta végre. Alekos kevesebb kódváltása nem meglepő, hiszen az interakciós hozzájárulása és kezdeményezései a diskurzushoz neki volt a legcsekélyebbek. Noha Diamandula kódváltása csak 11-el kevesebb, mint Nikosé, mégis **átlagosan** a nők többször váltottak kódot a spontán beszéd szekvenciában. A legtöbb **magyarra váltást** ismét Nicos produkálta.

Görögről magyarra a férfiak 137-szer váltottak, míg a **nők 120-szor**. **Átlagosan** viszont ennél a kódváltásnál is többet váltottak a nők **61:43**. A görögről magyarra váltás esetében is Nikos váltott a legtöbbször, míg Alekos a legkevesebbszer.

Magyarról görögre váltás legtöbbször Diamandulánál volt tapasztalható, és annak ellenére hogy a **férfiak 129-szer**, a **nők pedig 122-szer** váltottak görög nyelvre, átlagosan, a nők kódváltása volt itt is a gyakoribb. A soron jövő táblák a magyarra és a görög nyelvre történő kódváltásokat mutatják százalékosan táblázatban, majd oszlopdiagram segítségével.

Magyar, és görög kódváltás százalékos aránya		
	Férfiak	Nők
Magyar	48,8%	56,1%
Görög	51,2%	43,8%

18. táblázat. A két nyelvre való váltás százalékos eloszlásban

19. diagram. A két nyelvre való váltás oszlopdiagrammal szemléltetve

A soron következő táblázatok a számtani átlagot és a szórást taglalják.

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
Benji	62	1,6	0,5
Nikos	168	1,4	0,5
Alekos	36	1,5	0,5
Eleni	89	1,2	0,4
Diamandu	153	1,7	0,5

20. táblázat. Számtani átlag és szórás egyénenként

Descriptive Statistics			
	N	Mean	Std. Deviation
Férfiak	36	1,4	0,3
Nők	89	1,4	0,3

21. táblázat.
Számtani átlag
és szórás a
nemek
tekintetében

A "Mean" azaz számtani átlag értékéből látható, hogy a nők átlagai erősen eltérnek egymástól, azaz másként váltanak. A férfiaké eléggé közel található egymáshoz. A következő leíró táblázatban, amely együtt mutatja az összes férfit, illetve az összes nőt, látható, hogyha együtt vizsgáljuk őket, akkor az átlagok nem mutatnak semmilyen eltérést.

A következő leíró táblázatban a férfiak és a nők összesített adatainak **korrelációját** és **keresztátlaját** láthatjuk. Mindkettő azt mutatja, hogy a **két nem kódváltásai közötti kapcsolat véletlenszerű**.

Férfiak, nők (keresztátlaj)					
Count		Nők			Total
		1	1,5	2	
Férfiak	1	2	5	1	8
	1,33	3	8	0	11
	1,67	3	9	2	14

	2	0	3	0	3
Total		8	25	3	36

22. táblázat. Kereszt tábla a nemek tekintetében

Korrelációk		Férfiak	Nők
Férfiak	Pearson Correlation	1	0,09
	Sig. (2-tailed)	.	0,58
	N	36	36
Nők	Pearson Correlation	0,09	1
	Significance (2-tailed)	0,58	.
	N	36	89

23. táblázat.
Korrelációs
tábla

A 0,58-as
szignifikancia
azt mutatja,
hogy

bebizonyosodott a véletlenszerűség. Ugyanezt az eredményt kapjuk, ha egyenként vizsgáljuk meg a beszélőket.

A **korreláció** értékei -1 és +1 között változhatnak, a nulla pedig azt jelenti, hogy nincs korrelációs kapcsolat a két adatsor között. Ez a helyzet a kódváltások esetén is.

Chi-négyzet próbák			
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,28	6	0,77

24. táblázat. Chi-négyzet tábla

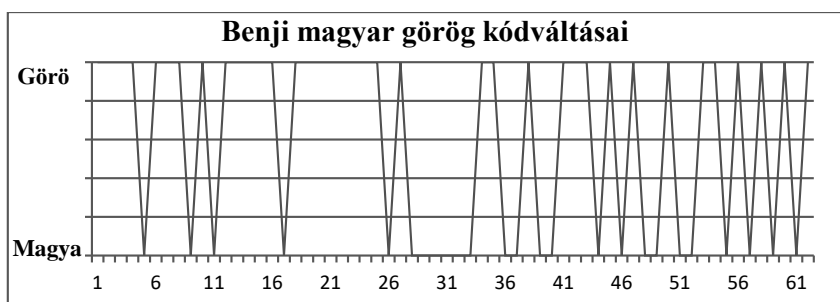
Benji magyar görög kódváltásai		
	Frequency	Valid Percent
Magyar	25	40,3%
Görög	37	59,7%
Total	62	100%

A "Pearson Chi-négyzet" statisztikai módszer segítségével megállapítható, hogy szignifikáns-e az oszlopokban és a sorokban lévő adatok közötti kapcsolat. Ez az érték 0,77, vagyis teljesen véletlenszerű a férfiak és a nők közötti kapcsolat.

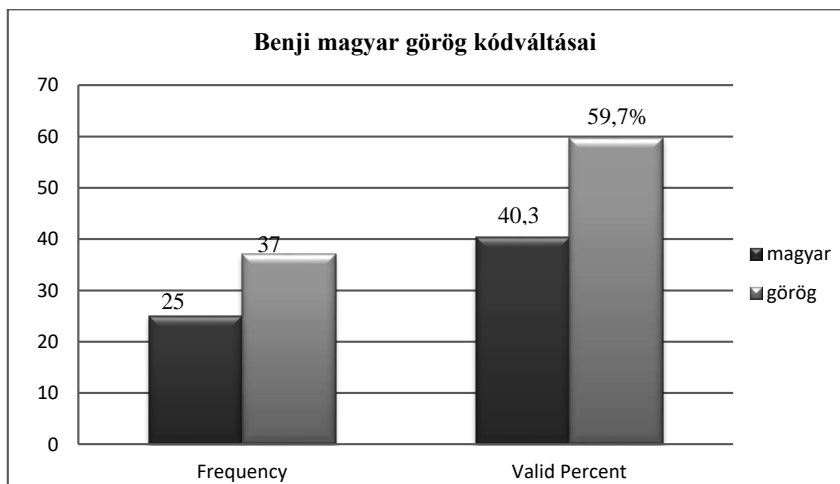
25. táblázat. Benji magyarra váltásai

A "gyakoriság" ami egy abszolút szám, arra enged következtetni, hogy hányszor váltottak a beszélők.

"Valid percent" arányszám válaszhányok nélkül mutatja az arányokat. Esetünkben azért nincsen jelentősége, mert nincs válaszhány.

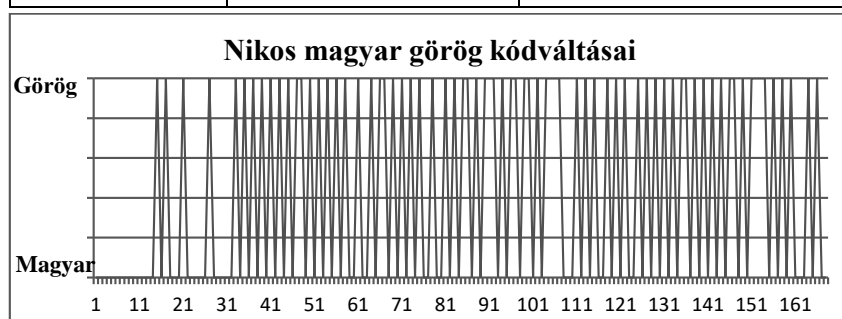
26. diagram. Benji magyarra váltásának gyakorisága

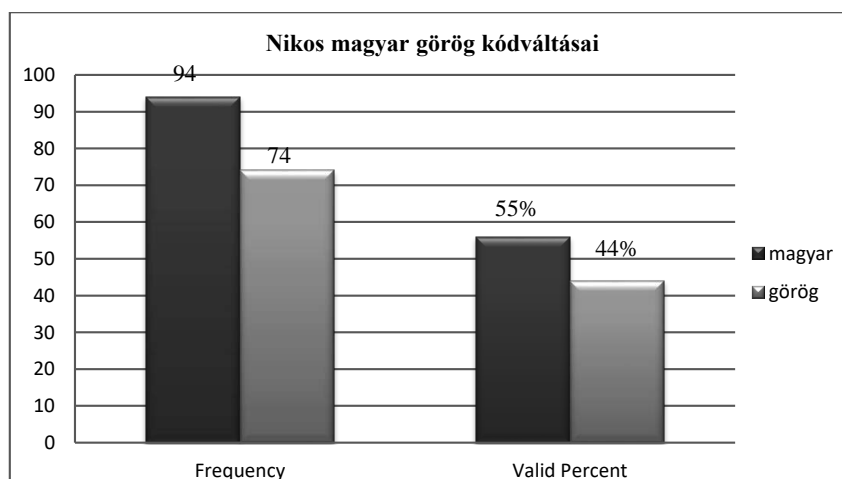
27. diagram. Benji magyarra váltása oszlopdiagrammal szemléltetve.

Nikos magyar görög kódváltása		
	Frequency	Valid Percent
magyar	94	56,0%
görög	74	44,0%
Total	168	100%

28. táblázat.
Nikos magyarra
váltásai

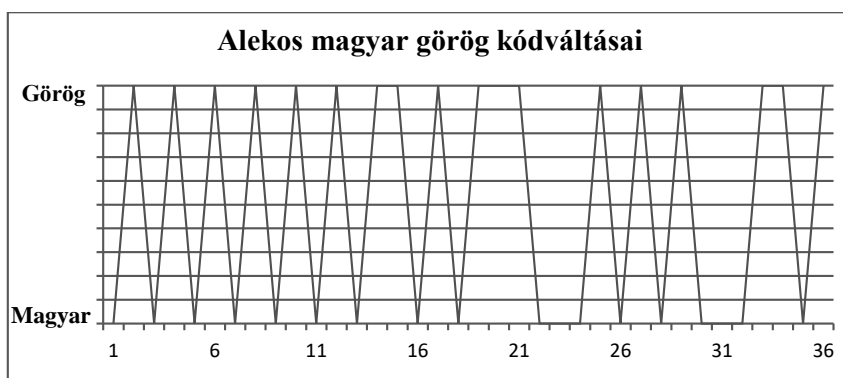
29. diagram. Nikos magyarra váltásának gyakorisága

30. diagram. Nikos magyarra váltása oszlopdiagrammal szemléltetve

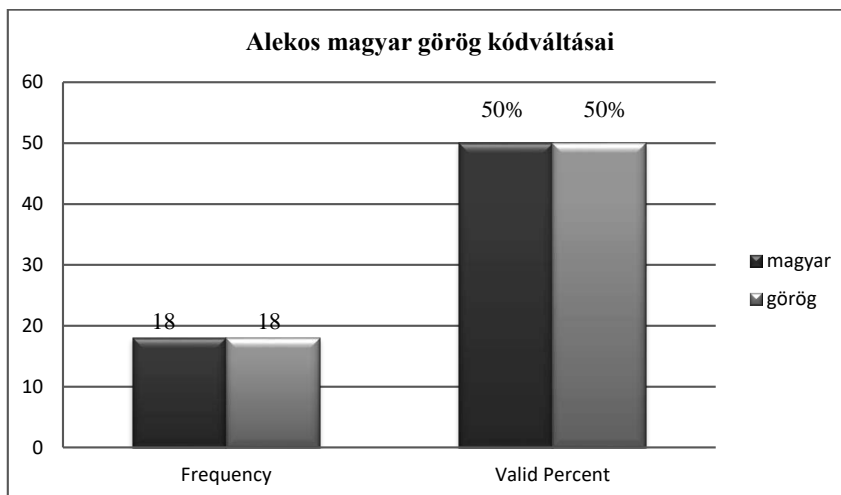
Alekos magyar görög kódváltása		
	Frequency	Valid Percent
magyar	18	50,0%
görög	18	50,0%
Total	36	100%

31. táblázat. Alekos magyarra váltásai

32. táblázat. Alekos magyarra váltásának gyakorisága

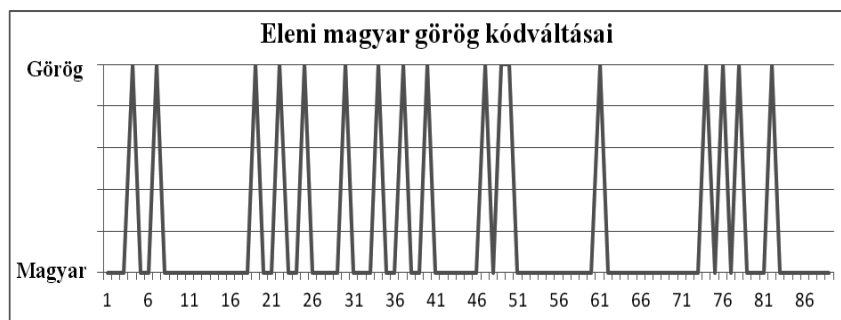
Érdekes továbbá megfigyelni a férfiak kódváltás ritmusát. A férfiak az ábrák szerint háromtagú váltásritmusban váltanak, így a váltásaik három csoportba, a nők pedig többbe lennének rendezhetőek.

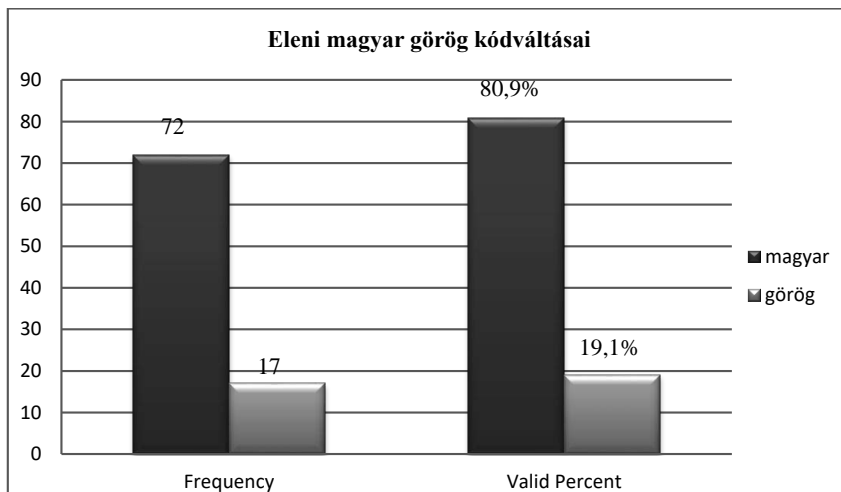
33. diagram. Alekos magyarra váltása oszlopdiagrammal szemléltetve

Eleni magyar görög kódváltása		
	Frequency	Valid Percent
magyar	72	80,9%
görög	17	19,1%
Total	89	100%

34. táblázat. Eleni magyarra váltásai

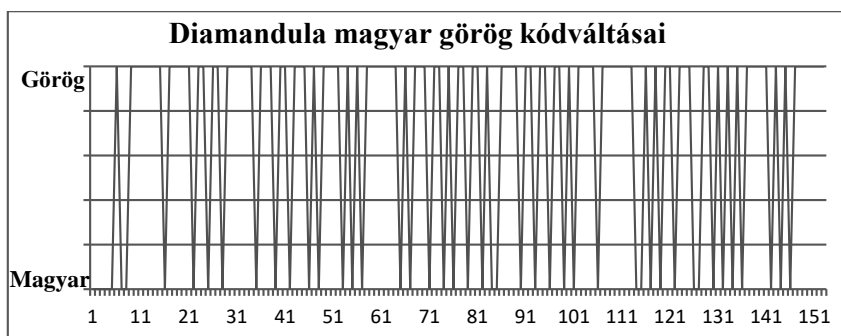
35. diagram. Eleni magyarra váltásának gyakorisága

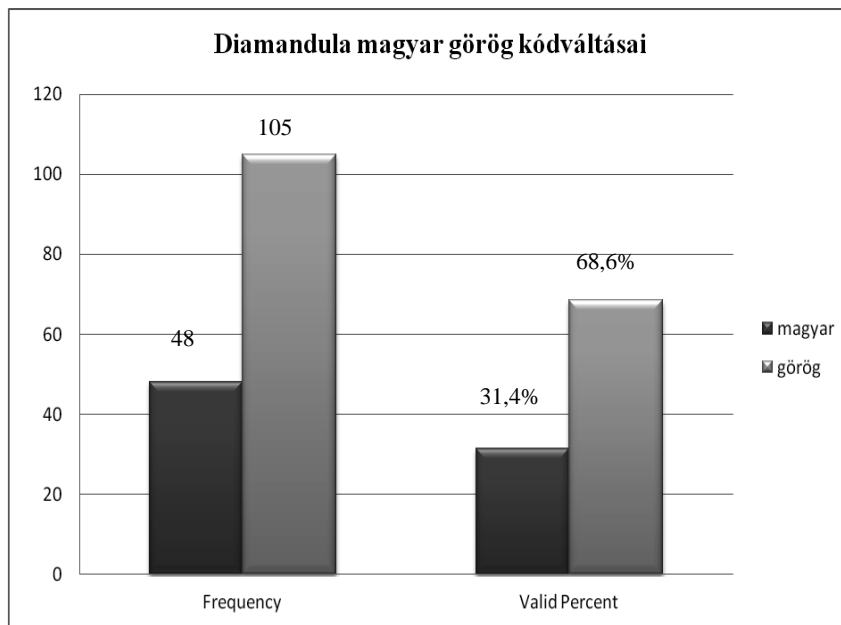
36. diagram. Eleni magyarra váltása oszlopdiagrammal szemléltetve

Diamandula magyar görög kódváltása		
	Frequency	Valid Percent
magyar	48	31,4%
görög	105	68,6%
Total	153	100%

37. táblázat. Diamandula magyarra váltásai

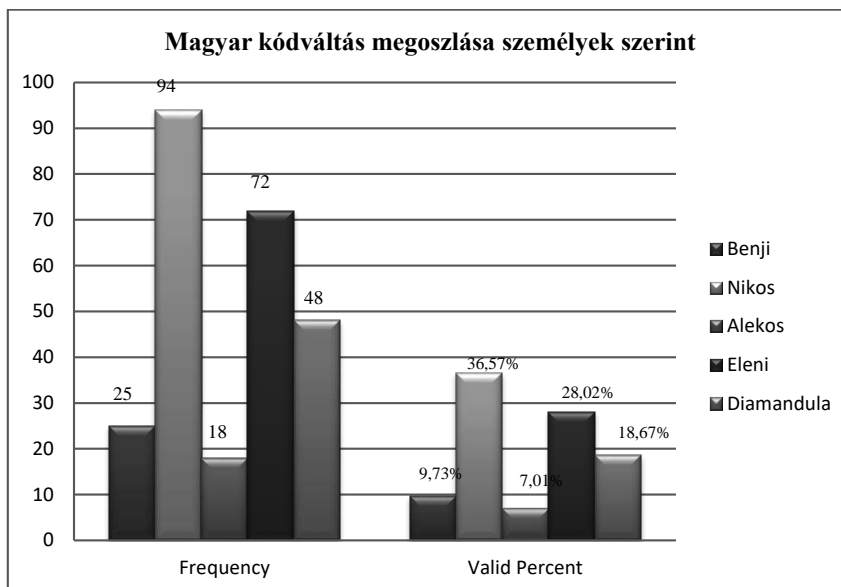
38. diagram. Diamandula magyarra váltásának gyakorisága

39. diagram. Diamandula magyarra váltása oszlopdiagrammal szemléltetve

Magyar kódváltás megoszlása személyek szerint		
Név	Frequency	Valid Percent
Benji	25	9,73%
Nikos	94	36,57%
Alekos	18	7,01%
Eleni	72	28,02%
Diamandula	48	18,67%
Totál:	257	100%

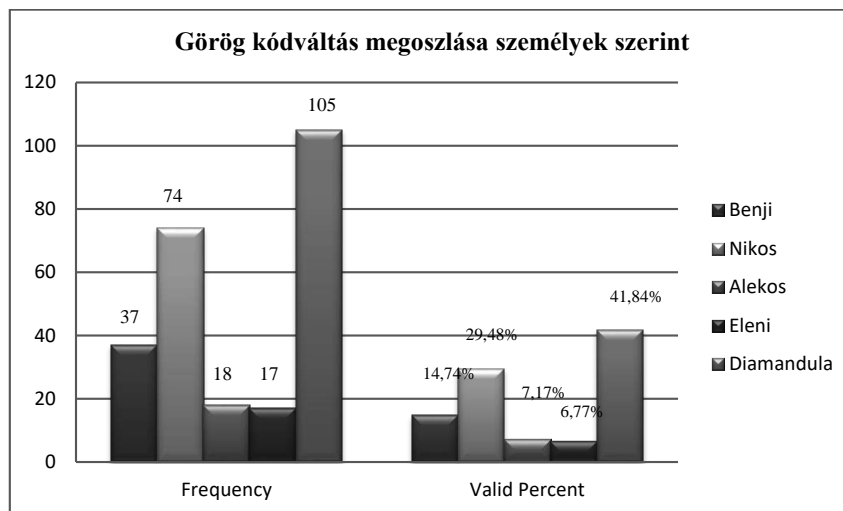
40. táblázat. Magyar kódváltások egyénenként

41. diagram. Magyar kódváltások egyénenként oszlopdiagrammal szemléltetve

Görög kódváltás megoszlása személyek szerint		
Név	Frequency	Valid Percent
Benji	37	14,74%
Nikos	74	29,48%
Alekos	18	7,17%
Eleni	17	6,77%
Diamandula	105	41,84%
Total:	251	100%

42. táblázat.
Görög nyelvre
való váltás
gyakorisága
egyéenként

43. diagram. Görög kódváltások gyakorisága egyénenként oszlopdiagrammal szemléltetve

Konklúzióként elmondható, hogy statisztikailag nincs kapcsolat az egyes beszélők kódváltásai között a nemek tekintetében.

5. Diszkusszió

A kétnyelvű és az egynyelvű korpusz adatait összevetve, számos eltérést tapasztalhatunk. Visszatekintve a hipotézisben megfogalmazottakra – hogy kevesebb nemek közötti nyelvészeti eltérés lesz tapasztalható a kétnyelvűek esetében, mivel toleránsabb, flexibilisebb egyéniségek, akik a kommunikáció során metanyelvi tudatosságuk révén több szempontot is figyelembe vesznek –, annak igazolására hamarosan fény derül. Kiderül az is, vajon tényleg jobb-e az alkalmazkodó képességük, mivel kora gyermekkortól ki vannak téve mindkét nyelvnek, továbbá érzékelik a beszélgetőpartner más nyelvi sajátosságait is. Ha a két korpuszból nyert adatokat alaposan szemügyre vesszük, látható, hogy a hipotézisek többnyire beigazolódtak abból a szempontból, hogy a görög–magyar kétnyelvű egyének diskurzusán belül, a nemek közötti lingvisztikai eltérések csekélyebb mértékben fordultak elő, mint egynyelvű társaiknál. A toleránsabb viselkedést leginkább a konfliktuskezelésnél tapasztaltam, ahol a viták ellenére a kétnyelvűek esetében a konfliktus nem maradt nyitva, hanem minden esetben megoldódott. Ez az egynyelvűek konfliktuskezeléséről nem volt minden esetben elmondható. A toleránsabb és alkalmazkodóbb attitűd abban is megnyilvánult, hogy a spontán nyelvi megnyilatkozások alatt a kétnyelvű nők folyamatosan részesei voltak a diskurzusnak, nem lettek háttérbe szorítva, nem csendesültek el, hanem folyamatosan gazdagították a hozzászólásaikkal a kommunikáció menetét. A szellemi sziporkákban, a vicceselésekben és az ellenkezésben egyaránt részt vettek, míg az egynyelvűek esetében a nők rövid időn belül kirekesztődtek és elcsendesültek. A szó megtartása és a rivalizálás kevésbé volt jellemző az egynyelvű nőkre.

A két korpusz adatai közötti konkrét eltérések, a vizsgált nyelvi szinteken különbözőképpen alakultak:

A **gyorsbeszéd-folyamatokat** tekintve láhattuk, hogy az egynyelvűek esetében a férfiak háromszor több hangkihagyással, közel háromszor annyi asszimilációs hangkihagyással és közel kétszer annyi asszimilációval éltek, mint női társaik. Ez esetben a férfiak kompetitív küzdelme, hogy maguknál tartásuk a szót, a beszédsebesség folytán több hangkihagyást és asszimilációs hangkihagyást eredményezett. Mindazonáltal a görög–magyar kétnyelvűek esetében a nőknél tapasztaltam 125 alkalommal több hangkihagyást, viszont 15-ször kevesebb asszimilációt, mint a férfiaknál. Meglepő módon az asszimilációs hangkihagyás 9:9 arányban azonos alkalommal történt.

A hangkihagyás és az asszimilációs hangkihagyás a beszédtempó gyorsaságából adódó természetes jelenség. Míg az egynyelvűek esetében a férfiak részéről több mint háromszor annyi hangkihagyás volt tapasztalható, a kétnyelvűek esetében a nőknél fordult elő több hangkihagyás. Ha az azonos neműek nyelvhasználatát hasonlítjuk össze a két korpuszban, látható, hogy a kétnyelvű nők hétszer annyi hangkihagyással és közel hatszor annyi asszimilációs hangkihagyással éltek, mint egynyelvű nőtársaik. A kétnyelvű férfiak 40 alkalommal több esetben produkáltak hangkihagyásokat, és náluk több mint két és félszer annyi asszimilációs hangkihagyás fordult elő, mint egynyelvű társaiknál. Összességében elmondható, hogy a kétnyelvű beszélőkre nagyobb mértékben voltak jellemzőek a gyorsbeszéd-folyamatok jellegzetességei, azaz a természetes módon megjelenő hangkihagyások és asszimilációs hangkihagyások.

A kétnyelvű korpuszban a spontán beszéd jellegzetességeire jellemző **újrakezdés** is megjelent, amit az egynyelvű korpuszban nem tapasztaltam. Ez a jelenség arra utal, hogy a beszélő a lexikális előhívás közben elbizonytalanodik (Gyarmathy, 2009). A szó kiejtése először csak részleges, majd ezt követően rövid szünet után végbemegy a szó teljes kiejtése. Az újraindítások esetében a célszó megfelelőségét ellenőrzi a beszélő. A funkciószavaknál a közlésrészlet teljes grammatikai szerkezetének ellenőrzése is szükséges (Gyarmathy, 2009). A görög–magyar kétnyelvű korpuszban

a nők 22 esetben, míg a férfiak 11 esetben alkalmaztak újraindítást. Látható tehát, hogy a nők kétszer annyszor bizonytalanodtak el a lexikális előhívások kapcsán, mint a férfiak.

Összességében elmondható, hogy a gyorsbeszéd-folyamatok kapcsán vizsgált eseteknél ismét beigazolódott a hipotézisben említett, kétnyelvűek által kevesebb esetben tapasztalható eltérés a férfiak és a nők között.

A **lexika** szintjén Lakoff, O'Barr és Atkins által körvonalazott „üres”, „**feminin**”, nőknek aposztrofált **melléknevek**, mint: „isteni”, „cuki”, „imádnivaló”, „aranyos”, „édes” a saját korpuszaimban is megjelentek.

A **pozitív töltetű jelzők** szempontjából elmondható, hogy noha az egynyelvű korpuszban a nők háromszor annyszor éltek az „isteni” kifejezéssel, mégis a férfiak produkáltak kétszer annyi „feminin” jelzőt. Ugyanakkor a kétnyelvű korpuszban a nők több pozitív töltetű jelzővel éltek, mint férfitársaik, de a 28:17-es arányszám korántsem utal kettő- vagy háromszor annyi használatra, mint az egynyelvűek esetében. Az azonos neműek által használt jelzők összehasonlításakor látható, hogy a kétnyelvű férfiak kétszer annyi pozitív töltetű jelzőt használtak, mint egynyelvű társaik, a kétnyelvű nők pedig hétszer annyival éltek, mint az egynyelvűek. Összességében elmondható, hogy a nemek közötti pozitív töltetű jelzők használatában történő eltérés a kétnyelvűek esetében kisebb, mint az egynyelvűekében, ami ismét alátámasztja az eredeti hipotézist.

A **negatív töltetű jelzők** használata nem azonos a káromkodást kifejező lexémákkal, mégis érdekes eredményeket mutat mindkét korpuszban, mivel a kétnyelvűek esetében csak nők éltek negatív konnotációjú jelzőkkel, az egynyelvűeknél pedig néggyel több esetben volt tapasztalható ezen jelzők használata a férfiakéval szemben. Az egynyelvű nők hatszor annyi negatív töltetű jelzőt használtak, mint kétnyelvű társaik.

Az **indulatszavak** kapcsán mindkét korpuszomban beigazolódott az a szakirodalmi vélemény ld. Wardhaugh, O'Connel, hogy a nők átlagosan több indulatszót produkálnak az interakcióik során, mint a férfiak, mivel emocionálisabbak és nyíltabban ki tudják mutatni örömeiket vagy meglepettségüket.

Az indulatszavak vizsgálatakor megdöbbenően nagy eltérés mutatható ki az egynyelvűeknél, mivel a nők tizenhétszer annyit használtak (35:2 arányban), mint férfitársaik. Ez a különbség azért is meglepő, mert a nők kevesebbszer kapcsolódtak bele a diskurzusba. Az indulatszavak aránya a kétnyelvűek esetében 20:26, vagyis elenyésző különbség tapasztalható náluk, mely aránypár ismét alátámasztja a nemek közötti csekélyebb lingvisztikai eltérés hipotézisét. A kétnyelvűek és egynyelvűek közötti különbség, nevezetesen hogy a kétnyelvű férfiak 26 esetben használtak indulatszavakat, az egynyelvűek pedig csupán 2 esetben, kultúrantropológiai eredetre enged következtetni. A görög gyökök a verbális túlfűtöttség mellett intenzitást, emocionalitást, hevesebb érzelemnyilvánítást vonnak maguk után, így nem meglepő, hogy a görög–magyar férfiak 18-szor több indulatszóval éltek, mint magyar társaik. A nőknél viszont nem tapasztalunk ilyesmit. Az egynyelvű nők 15 alkalommal használtak többször indulatszót, mint kétnyelvű társaik.

A **káromkodás** kultúra-személy-és hagyományfüggő. Nem minden esetben konfrontálódó, vagy arcfenyegető, sőt szociális harmóniát is sugározhat ha a másik homlokzatát építi. Hatalomszerzésnél, támadásnál és nyilvános közegben arcfenyegető (Jay-Janschewitz, 2008). Neurológiai tényezők is befolyásolják: így a bal frontális és temporális lebeny, továbbá a jobb celebrális hemiszférum, és a szubkortikális struktúrák (Kensinger-Corkin, 2004). A Broca terület sérülése nemcsak afáziát okozhat, hanem több káromkodást, továbbá túlzott emocionális válaszreakciót. A vallásosság, verbális agresszió, szocializáció, szülőktől való „elsajátítás”, téma, szituáció, nem, foglalkozás,

státusz, helyszín, formalitás, fesztelen környezet, iskolázottság és az anyagiak mind befolyásoló tényezők a káromkodás kapcsán. Számos kutatás támasztja alá, hogy a férfiak többet káromkodnak egymás között, ugyanakkor a nők jobban belátják a kontroll elvesztést, és azt is, hogy könnyen veszélybe sodorhatják kapcsolatukat a másikkal. A kulturális nézőpontot az is bizonyítja, hogy Ausztrália néhány bennszülött közösségben nem számít udvariatlannak, ha valakinek az anyját káromolják, vagy öelőtte káromkodnak (White, 2002). Sokan tekintélyt és tiszteletet várnak a káromkodástól, és vannak olyan kétnyelvűek is, akik olyannyira erőteljesnek érzik az anyanyelvüket, hogy inkább a második nyelvüket választják a káromkodás kifejezésére, mert azon kevésbé érzik át a káromkodás offenzív jellegét (Jay-Janschewitz, 2008).

A nők, diskurzusokban található csekélyebb káromkodására Sárkány, Vincent (Québec-i korpusz), Lakoff, Jaspersen, Kramer és Gomm is felhívja a figyelmet. Kutatásukban hangsúlyozzák, hogy a nőket már kora gyermekkortól másként szocializálják, mint a férfiakat, továbbá a férfiak több obszcén kifejezéssel élnek és a nők kifinomultabbak.

A káromkodást kifejező lexémák esetében mivel az egynyelvű férfiak közel kétszer annyi esetben éltek a káromkodást kifejező lexémákkal mint a kétnyelvű férfiak (42:25), illetve az egynyelvű nők közel ötször annyi esetben káromkodtak, mint kétnyelvű társaik, ezért érdemes a kultúrantropológiai tényezőket is figyelembe venni. A görögök esetében fontos momentum a vallásosság. Számos utalás szólt a korpuszban részt vevő görög nők vallásosságáról – zárándokút Caminóba, Istennel való kapcsolatuk –, ugyanakkor a férfiak vallásos, etikus neveléséről – görög húsvét megtartása, továbbá a káromkodásaik után használt mentegetőzések is alátámasztják vallásosságukat.: „Asztalnál illet nem lehet, csak a szántóföldeken lehet így beszélni.”. Így korántsem meglepő, hogy a kétnyelvűek kevesebb káromkodást kifejező lexémát használtak. Megjegyzendő továbbá, hogy mindkét korpuszban a férfiak éltek több káromkodást kifejező lexémával, így itt is beigazolódtott a szakirodalom.

Az általam feldolgozott szakirodalom arra utal, hogy a nők átlagosan inkább a **sztenderd** nyelvhasználatat élnek, vagyis a grammatikai és a kiejtésbeli normákhoz jobban ragaszkodnak, és több presztízsfórmát alkalmaznak, mint a férfiak. Jennifer Coates Chesire-i kamaszokon végzett kutatásában **nem sztenderd morfológiai és szintaktikai jellemzőket** vizsgált. Felméréséből kiderül, hogy a fiúk kivétel nélkül minden esetben nagyobb százalékkal használták a nem sztenderd elemeket, mint a lányok. A vizsgált elemek a („has”, „was”, „-s”, „never”, „what”, „do”, „come”, „ain't”) elemek voltak.

Trudgill, Detroitban az alsó középosztály és a munkásosztály dupla tagadás használatának gyakoriságát vizsgálta nemek szerint. Felméréséből kiderül, hogy az alsó középosztály férfitagjainak 32%-a használta a dupla tagadást, míg a nőknek csupán 1%-a. A munkásosztály esetében a férfiak 90%-a használta, míg a nőknek csak 59%-a (Coates, 1993).

Fischer New-England-i kutatása, Chesire, Eckert, Eisskovits, Labov, Gal, Gordon, Rosenhouse, Wardhaugh, és Kontra is osztja a nők sztenderdebb nyelvhasználatát a hangtani norma, dupla tagadás, szórend, ragozás, egyeztetés, fonetikai variáns, grammatikai ítélet és a nem sztenderd „has”, „was”, „-s”, „never”, „what”, „do”, „ain't” előfordulását illetően. Magyarázatul a nők törekvésére olyan tényezőket említenek, mint szociális státusz, társadalomban betöltött szerep, alárendelt státusz, tekintélymegőrzés, alárendelt személytől való társadalmi elvárás, promiszkuitás elkerülése, nyelvi piachoz való alkalmazkodás, női nyitott hálózat, jobb integrálódás és felfelé irányuló mobilitás. Ugyanakkor a férfiak kevésbé sztenderd nyelvhasználatára a „rejtett presztízssű szubsztenderd”, a „férfiasság kihangsúlyozása”, „macsó konnotáció”, és a „burkolt presztízsz jelenség” érveit sorakoztatják fel. Mindazonáltal Jaspersen, aki a nőknél „silány szintaktikát” tapasztalt, Lakoff, aki

szerint a nők „minden létező nyelvtani szabályt megsértének”, illetve a Norwich-ban, Brazlandiában és Pont-rhyd-y-fen-ben az alacsony státuszú, többségében köznyelvi formát használó nők esete, ellentmond a fenti kutatásoknak. Megjegyzendő ugyan, hogy az utóbbi kutatást Coates a nők hagyományörző nyelvhasználatával magyarázza.

Szintaktikai hibát az egynyelvű férfiak kétszer annyi esetben vétettek, mint a nők (53:24), viszont a kétnyelvűeknél minimális eltérést tapasztalhatunk a férfiak javára (256:237) akik 19 alkalommal többször produkáltak szintaktikai hibát. A kétnyelvűek esetében nem meglepő a nagyobb számú szintaktikai hiba, hiszen kora gyermekkortól kevert nyelvi inputnak voltak kitéve. A magyar nyelvű dominancia mellett a görög nyelvtudásuk kopott az óvodai és az általános iskolai intézményesített görög nyelvű oktatás óta, függetlenül attól, hogy gyakran kommunikálnak görögül kisebbségi honfitársaikkal. A családon belüli görög nyelv használata is megritkult, nem beszélve a szülőföldön, görög nyelvű közegben használt nyelvről, amit az évenkénti egy nyaralás ki is merít. Egyedül Benji, Alekos és Nikos él csak endogén környezetben, Beloiannisban, viszont ebben a környezetben is a magyar nyelv használata dominál inkább. Összességében sokkal biztonságosabban használják a magyar nyelvet, de mivel minden lehetőséget megragadnak, ha kétnyelvű egyénnel kommunikálnak arra, hogy kódot váltsanak görögre, a kétnyelvű módban folyó diskurzusuk során gyakori a bizonytalanság, a grammatikai hiba és a kevert nyelvi elemek használata. A görög–magyar diskurzusban az alapkód, a bázisnyelv, a mennyiségi és a szerkezeti dominancia is a magyar volt. A diskurzus kiegyensúlyozatlan kétnyelvű diskurzus volt, ahol a vendégnyelvet a görög nyelv képezte. Az interakciók során bázisváltás is előfordult. Mivel egymás nyelvét jól ismerő, közös etnikummal rendelkező kétnyelvű beszélők kommunikáltak a diskurzus során, gyakori volt a kódváltás, és enyhült a nyelvi kontroll. Ugyanakkor integrálódtak a vendégnyelvi betétek a megnyilatkozás egészébe a bázisnyelvi grammatikai morféma segítségével. Mindazonáltal megfigyelhető, hogy a kétnyelvűek esetében a nemek közötti szintaktikai hibák aránya elenyésző az egynyelvűek kétszer annyi eltéréséhez képest, vagyis ezen a nyelvi szinten is beigazolódott, hogy kevesebb nyelvhasználatbeli eltérés volt tapasztalható a két nem között a kétnyelvűeknél. Ha az azonos neműek közötti eltéréseket vizsgáljuk mindkét korpuszban, akkor látható, hogy a kétnyelvű férfiak közel ötször annyi, a kétnyelvű nők pedig több mint kilencszer annyi szintaktikai hibát produkáltak, mint azonos nemű, egynyelvű társaik. A szintaktikai hibák száma, amik a kevert nyelvű inputok, a grammatikai és a szóaktivációs bizonytalanságok miatt jöttek létre, nem meglepő.

A **kommunikatív stratégiát** illetően mindkét korpuszban az „ugye” partikula, a hümmögés, az együttbeszélés, a diskurzusjelölők, a pletyka információk, a közbevágás, az utasítások, a témaváltás és a bókók előfordulását vizsgáltam. Lakoff, Thimm, Rosenfeld, Dittman, Rutter, és Stephenson is osztja azt a véleményt, hogy a nők több **„ugye” partikulával** élnek a kommunikációjuk során mint a férfi társaik. A partikula használata utalhat kis mértékben iróniára, olykor bizonytalanságra, megerősítésre és visszacsatolásra egyaránt, melyet a gendernyelvészeti szakirodalom a nőknek tulajdonít leginkább, mindazonáltal Huszár megjegyzi, hogy nemtől függetlenül használatos ez a bizonytalanságot kifejező partikula. Az **„ugye” partikula** használatában az egynyelvű nők közel azonos esetben – csupán két alkalommal többször (21:19) – használták a partikulát, mint a férfiak. A kétnyelvű korpuszban a nők héttel több esetben (17:10) használták az „ugye” visszakérdezést, vagyis többször vártak megerősítést, visszacsatolást, illetve nyilvánították ki bizonytalanságukat. Következésképpen elmondható, hogy ezen a kommunikatív stratégiai szinten az eredeti hipotézis, mely szerint kevesebb lingvisztikai eltérés tapasztalható a nemek között a kétnyelvűeknél, az „ugye” partikula használatának gyakoriságában, nem igazolódott be. Érdemes viszont megfigyelni, hogy az egynyelvű férfiak közel kétszer annyi „ugye” partikulát használtak, mint a kétnyelvűek, vagyis többször vártak megerősítést.

A **hümmögést**, mint pozitív visszacsatolást és konstruktív elemet számos kutató, így West, Zimmermann, Thimm, Rosenfeld, Dittman, Rutter, és Stephenson is a nőknek tulajdonít nagyobb mértékben, és azt hangsúlyozzák, hogy a férfiaknál késleltetett, illetve kevesebb számú ez a nyelvi elem.

A hümmögést az egynyelvű nők háromszor annyi alkalommal (26:85) alkalmazták, mint a férfiak, ezzel is bizonyítva empátiájukat és együttműködésüket. A hümmögés olyan megerősítéseket sugall, mint: „értem, amit mondasz”, „veled vagyok”, „folytasd”, „egyetérték veled”. Ez a pozitív visszacsatolás a kétnyelvűek esetében ugyancsak a nőknél volt gyakrabban fellelhető, közel hatszor annyi esetben, mint a férfiaknál. Mivel az arányszám 7:39, így ez esetben is elmondható, hogy hipotézisemtől eltérő eredményt kaptam, mivel arányaiban itt nagyobb eltérés tapasztalható a kétnyelvűeknél. Mindezek ellenére, összességében az egynyelvű nők közel 2,5-szer több hümmögéssel éltek, mint kétnyelvű nő társaik, noha kevesebbszer csatlakoztak a diskurzushoz, mint kétnyelvű társaik. A férfiak esetében pedig az egynyelvűek közel négyszer annyiszor támogatták a beszélgetőtársakat, mint a kétnyelvűek.

Az **együttbeszélés** vagy átfedés, a közbevágással ellentétben közel sem annyira asszertív, inkább segítészándékú, támogató és az egyetértés jele. Ma már nem tartják az együttbeszélést egyértelműen hatalomfitogtató, udvariatlan aktusnak a kutatók és rámutatnak arra, hogy támogató, szupportív céllal is létrejöhet. A kutatók között is megoszlik a vélemény abban, hogy a férfiak, vagy a nők alkalmaznak-e több együttbeszélést az interakcióik során. West, Zimmermann és Kochman is a férfiaknak tulajdonít nagyobb arányú együttbeszélést.

Az együttbeszélés kapcsán elmondható, hogy az egynyelvű korpuszban a férfiaknál több mint négyszer annyi alkalommal (9:2) fordult elő, mint a nőknél, a kétnyelvűek esetében pedig közel négyszer annyiszor (23:6). Nagy különbség a két korpusz együttbeszélési arányai között nem tapasztalható ugyan, mégis szembevetendő, hogy a kétnyelvű férfiak 2,5-szer többször érezték meg és fejezték be egyidejűleg az előttük szólók mondandóját. Az együttbeszélés segítő szándékú és kevésbé asszertív, mint a közbevágás. Ha valaki előre megérzi, hogy a másik közlő mit szándékozik mondani, és azt előrevetíti, azzal segítheti a kommunikáció menetét. Ha egy kifejezést nem tud aktiválni a közlő, akkor az együttbeszélés segítő szándékú, noha zavaró is lehet abban a tekintetben, hogyha hasonló gondolatvezetéssel is, de közbevágás történik a diskurzus menetében. Köztudott, hogy a kétnyelvű viselkedés egymás beszédéhez igazodó, együttműködő magatartást és kölcsönös közeledést takar (Bartha, 1999). Az egymás támogatása jelen esetben is nyomon követhető a kétnyelvű férfiak együttbeszélésének számával. Hasonló módon, a kétnyelvű nők is háromszor annyi esetben érezték meg előre az előttük szólókat, és fejezték be mondandójukat, szemben egynyelvű társaikkal.

Számos vizsgálat szerint a **bókot** -, mint az udvariasság jellegzetes beszédaktusát -, a nők gyakrabban használják más nőkkel szemben, mint a férfiak a nőkkel szemben (Szili, 2004). A legkevesebb bókot férfi mondja férfinak és inkább gyakoribb a tréfás veszekedés vagy a trágár csúfolódás. A két nem eltérő szocializációja is szerepet játszik, hiszen a lányokat erőteljesebben ösztönzik az udvarias beszédre, mint a fiúkat (üdvözlés, dolgok megköszönése) (Coates, 1986:130). Holmes, Brown, Mills, kutatásaik alapján, egyöntetűen állítják, hogy a nők több bókkal élnek, udvariasabbak és homlokzatvédelmi tevékenység gyanánt pozitív udvariasságot alkalmaznak.

Bókkal az egynyelvű korpuszban csak a nők éltek, 6 esetben, míg a kétnyelvűek között a nők 28, a férfiak pedig 15 alkalommal. A nők mindkét korpuszban élen jártak a bókokkal, ami azért is meglepő, mert a történelem folyamán a bókok használatát leginkább a férfiaknak tulajdonították. Arról viszont korántsem szabad megfeledkezni, hogy a szakirodalom szerint a nők inkább preferálnak olyan

témaköröket, mint kinézet, ruházat, megjelenés, mint a férfiak, ezáltal többet alkalmazhatják a dicséreteket is. Továbbá arról sem szabad megfeledkezni, hogy számos vizsgálat, így Brown (1988) vizsgálata is azt a konklúziót vonta le, hogy a nők udvariasabbak a férfiakkal, aminek oka, hogy a férfi társadalmi státuszát magasabbnak ítélik meg sok esetben, és idegennek érzik őket. Brown szerint a nők több „homlokzatvédelmi” tevékenységben vesznek részt, mint férfi társaik, így a pozitív udvariasság használatával ápolják a partner homlokzatát, vagyis viccelődnek, bókolnak, ajándékoznak. A negatív udvariassággal a saját homlokzatukat védik azzal szemben, hogy visszaszorítsák, vagy lekezeljék őket (Brown, 1998). A pozitív udvariasságot, így a bókot is ott gyakorolják a nők, ahol lehetőségük van a férfiakkal többféle kapcsolat kialakítására, ami jelen esetben, mindkét baráti korpuszban adott. A bókok esetében is beigazolódott, hogy a kétnyelvűeknél kevesebb eltérés mutatkozott, ugyanakkor az is, hogy a kultúranropológiai vonatkozások, nevezetesen a görögök nyíltabb érzelmkinyilvánítása itt is megnyilvánult. Példa erre, hogy míg az egynyelvű korpuszban egy bók sem hangzott el férfi részéről, úgy a kétnyelvű korpuszban tizenötször történt meg.

A **pletyka információ**t tekintve számos kutató, így Emler, Réger és Szevtelszky is rámutat arra, hogy az interperszonális kapcsolatuk ugyanannyi százalékát töltik a férfiak is pletykával, mint a nők, sőt számos esetben, még nagyobb mértékben is. A különbség inkább abban rejlik, hogy a nők több időt szánnak a téma feszegetésére és boncolgatására. A sztereotípiákkal ellentétben hangsúlyozzák, hogy az információ áramoltatás nemtől független jelenség

A **pletyka információ** tekintetében az egynyelvű korpuszban a férfiak közel kétszer annyi pletyka információt áramoltattak, mint a nők (52:30), a kétnyelvű korpuszban viszont két és félszer annyi alkalommal (55:21). Ez esetben, a hümmögéshez és a káromkodást kifejező lexémákhoz hasonlóan, a hipotézissel ellentétben, nagyobb különbséget tapasztalhatunk a kétnyelvűeknél a nemek között. Noha a pletyka leginkább női attribútumként aposztrofált, számos szakirodalmi utalás szól olyan eredményekről, melyekben a sztereotípiának ellentmondóan kétszer annyi pletyka információt áramoltattak a férfiak, mint a nők (Emler, 1994). Hazai vonatkozásban Szevtelszky Zsuzsanna pletykaszakértő is hasonlóan nyilatkozik. Szerinte az információ áramoltatás nemtől független jelenség, és korántsem csak a nőket jellemzi (Szevtelszky, 2003). Míg a férfiak közel azonos mértékben áramoltatták a pletykát mindkét korpuszban, addig az egynyelvű nők több mint tíz alkalommal több esetben, holott kevesebbszer voltak a diskurzus résztvevői mint kétnyelvű társaik.

A **közbevágások** kapcsán West, Snyder, Tannen, Kennedy és Mattei egyöntetűen a férfiakat emeli ki, és nekik tulajdonítja a beszélgetés irányítása feletti kontrollt. A közbevágással dominanciát, és versenyszellemet közvetítenek, ami a saját korpuszaikban is megnyilvánult.

A **közbevágások** tekintetében elmondható, hogy az egynyelvű férfiaknál négyszer annyi (169:42) megszakítás történt, mint a nőknél, ellenben a kétnyelvűek esetében meglepő módon kevesebb különbséggel vágtak a férfiak egymás mondanójába, mint a nők (326:289). A görög–magyar kétnyelvű nők többször részesei voltak a diskurzusnak, mint egynyelvű társaik, és ha a mondataikba közbevágtak, akkor sem szorultak háttérbe vagy csendesedtek el, ellentétben az egynyelvűekkel. A görög mediterrán virtus, a kultúranropológiai vonatkozások, nevezetesen a túlfűtöttség, a heves viták és a vélemények szabad kinyilvánítása az, ami jellemezte a görög–magyar diskurzust. Nem meglepő tehát, ha a kétnyelvű diskurzusban a nemek közötti közbevágások aránya ilyen elenyésző, továbbá az, hogy a nők megszakítása is ilyen magas arányú. Az sem meglepő, hogy a kétnyelvű férfiak közel kétszer annyiszor szakították félbe az előttük szólókat, mint az egynyelvű társaik. Az viszont már szembeötlő, hogy a kétnyelvű nők közel hétszer annyiszor alkalmaztak közbevágást, mint az egynyelvű nők.

A **direktívák** tekintetében West, Engle, Thimm, Sach, Frank és Zimmermann is a férfiak részéről tapasztalt többet, és azt hangsúlyozzák, hogy a nők inkább indirekt utasításokhoz folyamodnak, ugyanakkor, az ez irányú kutatások során fontos a státuszt és a társadalmi presztízt is figyelembe venni, mert egy doktor-páciens viszony is más képet fog mutatni, mint egy azonos státuszú kapcsolat.

Mindkét korpuszban a nők több **utasítással** éltek, mint a férfiak. Míg a kétnyelvű diskurzus folyamán kétszer annyiszor történt meg (36:18), addig az egynyelvű korpuszban csekély volt a különbség (32:27) a nemek között. West, Engle (Coates, 1993) és számos kutató eredményének mond ellent ez az adat, mivel a direktívák használatát inkább a férfiaknak tulajdonítják a gendernyelvészek, amire ellenpélda a távoli kultúrákban fellelhető, akárcsak Pápua – Új Guinea-ban. Ugyanakkor érdekes megfigyelni, hogy míg a női direktívák használata közel azonos mindkét korpuszban, addig az egynyelvű nők kilenc alkalommal többször utasítottak, mint kétnyelvű társaik. A kétnyelvű diskurzusban található kétszer annyi nem-használatbeli eltérés jelen esetben a hipotézisnek is ellentmond abban a tekintetben, hogy a kétnyelvűeknél kevesebb nyelvhasználatbeli eltérést vártam a nemek tekintetében.

A **témaváltás** kapcsán Leinfeller vélekedése szerint a beszélőpérváltásnál (turn) amikor egy nő nemileg heterogén diskurzusban egy új témát vet föl, kevesebb férfi reakcióra és támogatóra számíthat, mint nőire. Schnyder, Henning, Kramarac, szintén kevesebb témamegajánlást, kevesebb hozzászólást és téma kezdeményezést tulajdonít a nőknek. Schnyder ugyancsak egyes beszélgetéseket vizsgált metaelemzésében, melyekből a következő eredményeket vonta le: A nők jóval kevesebbet beszéltek mint a férfiak, ritkábban határozták meg a beszélgetés témáját, és gyakrabban beszéltek E/I személyben. A férfiak gyakrabban félbeszakították a nőket, és az általános alany valamely grammatikai formáját használták inkább.

Herring hasonló eredményre jutott internetes kommunikációs vizsgálata kapcsán. A férfiak hosszabb üzeneteket írtak, ők kezdeményezték a témát, zárták a beszélgetést, és agresszív stratégiát alkalmaztak a nőkkel szemben. Fishman 12,5 órás beszélgetést elemzett ki 3 házaspár részéről, és azt tapasztalta, hogy összességében 76 témamegajánlás történt, abból 47 nő részéről (melyből csupán 17 volt sikeres), a maradék 29 pedig férfitől eredt, melyből mindegyik sikeres témamegajánlás volt. A férfiakat kevésbé érdekelte a nők által ajánlott témák. A témákat a férfiak tartották ellenőrzés alatt, míg a nők végezték az interakció piszkos munkáját – interactional shitwork – és keményebben megdolgoztak a beszélgetésért (Fishman, 1990).

A korpuszaim témaváltását tekintve elmondható, hogy míg az egynyelvű diskurzus során csekély különbséggel ugyan (78:62), de a férfiak váltottak többször témát, addig a kétnyelvűek esetében az arány azonos volt (99:99). Ebből az eredményből is látható, hogy a görög–magyar kétnyelvű nők többször részesek voltak a diskurzusnak, és aktívan részt vettek a hozzászólásaikkal. A témaváltások kapcsán is elmondható a hipotézisben megfogalmazott kevesebb, – jelen esetben még azonos számú (99:99) – lingvisztikai eltérés, továbbá a nők általi aktív részvételek kapcsán, a görögökre jellemző verbalitás. A kétnyelvűek aktivitása az azonos nemű egy-és kétnyelvű beszélők közötti különbségből is látható, nevezetesen, hogy a kétnyelvű férfiak 21 esettel, a kétnyelvű nők pedig 37 esettel többször vetettek fel új témát, mint egynyelvű társaik.

Thimm, a **megakadásjelenségeket** a nőknek tulajdonítja, akárcsak Lakoff az „ilyen”, „olyan” diskurzusjelölőt, vagy Fishman a „tudod” diskurzusjelölőt.

A **diskurzusjelölők** kapcsán az „ilyen” „olyan”, „διλαδή” és a „tudod” kifejezések előfordulását vizsgáltam mindkét korpuszban. Az egynyelvű férfiak közel kétszer annyi „ilyen”, „olyan” kifejezéssel (82:49) éltek, mint a nők, továbbá több mint kétszer annyi „tudod” kifejezést használtak nőtársaikkal szemben (40:17). Összességében a férfiak használtak közel kétszer annyi esetben

diskurzusjelölőt (122:66). A görög–magyar korpuszban ugyancsak a férfiak használtak közel háromszor annyi diskurzusjelölőt, 81:30 arányban. A „tudod” diskurzusjelölőt tekintve a kétnyelvű férfiak 4 alkalommal, míg a nők 2 alkalommal használták. Összességében tekintve a diskurzusjelölőket, a differencia nagyobb mértékű, mint az egynyelvűeknél, így nemcsak a hipotézisnek, hanem azoknak a szakirodalmi eredményeknek is ellentmond, melyek azt állítják, hogy a nők többet hezitálnak, és bizonytalanságuk a diskurzusjelölők használatában is megnyilvánul. Példa erre Lakoff utalása a bizonytalanságot és lehetőséget kifejező feltételes módú igék használatára, (ld. „kind of”), amit nagy többségben a nőknek tulajdonít (Lakoff, 1973).

Hasonló eredményekről számol be Fishman 52 órás hanganyagának vizsgálata, mely szerint a nők ötször annyiszor használták a „tudod” kifejezést, mint a férfiak (Fishman, 87:17). Érdekes viszont, hogy az azonos neműeket tekintve, az egynyelvű férfiak 41, az egynyelvű nők pedig 36 esetben alkalmaztak több diskurzusjelölőt, mint kétnyelvű társaik. Az egynyelvű beszélők többet alkalmaztak a kommunikációjuk folyamán diskurzusjelölőt (hasonlóan az „ugye” partikula használatához), ami visszacsatolást, megerősítést és bizonytalanságot sugall. Ez a fajta bizonytalanság a kétnyelvűeknél az újrakezdésben és a többszörös szintaktikai hibákban nyilvánul meg.

A **konfliktuskezelés** esetében is számos kutató, így Pellegrini, Cameron, Milroy, Holmes, Sach, Tannen, Swann, James, Hewitt, és Henning is osztják a férfiak által produkált dominanciát, kompetitív, zsarnoki, asszertív stílust és az interakciók hatalmon alapuló uralását. Ezzel szemben, kihangsúlyozzák a nők együttérzését, tapintatosságát és az általuk szorgalmazott konfliktusok kezelését. A kommunikatív stratégia szemszögéből Leet Pellegrini kutatásai során azt is megvizsgálta, hogy mennyire nem-specifikus a **dominancia** és a hozzáértés. Felmérése szerint a párbeszédet azok a férfiak uralták, akik tájékozottsága jó volt. Többet is beszéltek és kevésbé engedték, hogy a másik beszélő átvegye a szót. A tájékozott férfiak hatalmukból kifolyólag dominálták az interakciót, míg a tájékozott nők a kölcsönösségen alapuló stílust követték, mely az együttérzésen és a támogatáson alapult. Míg a férfiakon a versenyszellem uralkodott, azzal a céllal, hogy a másik beszélő mondandójára „rálicitáljanak” és a saját véleményüket mindinkább érvényesítsék, addig a nők együttműködő stílust alkalmaztak. Inkább hozzáfűztek a másik gondolatához, mint rombolták volna azt, vagyis támogatóak voltak és nem vágtak közbe. Viselkedésmódjuk visszahúzó és tapintatos volt, szorgalmazták a **konfliktuskezelést**, a jó társas kapcsolat fenntartását és az eszmecserét.

A konfrontálódások során a kutatások szerint a nők csillapító, szolgálatkész stratégiát, kompromisszumkészséget, kibúvákat, beletörődést, egyezkedést alkalmaznak, továbbá igyekeznek az interperszonális harmónia fenntartására, a konfliktus minimalizálására, a szolidaritásra és a közös megvitatásra. Támogató magatartásukkal ugyanakkor a nők, sok esetben a párbeszéd vesztesei.

A **konfliktuskezelésről** elmondható, hogy az egynyelvű korpuszban a hat konfliktusból kettő megoldatlan maradt, nevezetesen azokban a konfrontálódásokban, ahol két férfi volt jelen. Ahol nő is részese volt a konfliktusnak, ott olyan csillapító stratégiák is elhangzottak, mint: „aha”, „hát igen”, „az is lehet”, „ja”, „az is igaz”, „hát ez igaz”, „ja bocsánat”, „elnézést”, „bocs”. A nők olyan elterelő technikával is próbálkoztak a nézeteltérések között mint: „Huzat van, húzzátok föl az ablakot”. Egy esetben alkalmazott egynyelvű férfi diskurzusjelölőt („ilyen”) a konfrontálódás folyamán. A kétnyelvű korpuszban többször alakult ki konfliktushelyzet egy-egy mondat erejéig. A legtöbb gond az obszcenitással volt, amikor a vallásos Diamandula megjegyezte, hogy: „Így nem beszélünk, csak szépen beszélünk”, „Ez nagyon csúnya, engem sért”, „Ha durva, akkor én nem hallgatom”. Néhány konfliktust, nevezetesen a nyilvános obszcenitást és káromkodást olyan viccel próbáltak meg orvosolni a kétnyelvűek mint: „Lazulj el, igyál egy sört!”, „Tudod a mondást, fiatalság bolondság”, „A fiúk ilyenek”. Más esetben témaváltáshoz, vagy kikerülési technikához folyamodtak: „Tegnap a

TV-ben”, vagy „Ja ez érdekes, belefolyunk a magunk szintjén a vallásba”, „Van kisbaba a családban?”. Függetlenül attól, hogy a kétnyelvű nők alkalmazták ezeket a technikákat, a férfiak az egyetértésükről és támogatásukról számos esetben tanúbizonyságot tettek: „Amúgy bunkóság”, „A szántóföldön beszélünk így”, „Az asztalnál nem lehet”, „Én is keveset nézem a TV-t”. Ezek olyan reakciók, melyek a káromkodásra, és a TV káros hatására utaló egyetértő megjegyzések voltak. A viták provokálásában, a dacban és a nyílt ellenkezésben Eleni járt az élen. Ezt a fajta reakciót és magatartást az egynyelvű nők esetében kevésbé tapasztaltam. Míg az ő esetükben csak a csillapító stratégia volt a jellemző, addig Eleni esetében a viccelődés, a provokálás és a nyílt ellenkezés: „Én felvállalom a TV-t”, „Ha durva vicc, akkor én meghallgatom”, „A hármas nem a szentháromság a számmissztikában.”. „Magyarázd el még egyszer, monddjad, monddjad!” – obszcenitás provokálásánál –, „Ne bosszantsál már engem!”. A görög–magyar korpuszban fellelhető nyílt ellenkezések, trivializálások és a viccelődések mind kultúrantropológiailag bizonyítják a görög kommunikációra utaló attribútumokat, melyeket az alábbi kutatások is méltán alátámasztanak. Aschenbrenner véleménye szerint a szenvedélyes viták, a túlfűtött érvelések, és a „verbális párbajok” jellemzik a görög diskurzust, fűszerezve az érzelmek, a vélemények, és a véleménykülönbség szabad kinyilvánításával. Aschenbrenner, antropológusként terepmunkát végzett dél-nyugat Görögországban és egy peloponnészoszi faluban. A kutatás eredményeként megállapította, hogy egyetemes az a sajátosság, hogy az érzelmeket, véleményeket és ellenérveket szabadon vállalják, mely a falusi életnek egy különös lelki jelleget kölcsönöz. Az ellenkezést a szülők kora gyermekkortól beletáplálják a gyerekeikbe. A falusiak nemcsak érzelmeiknek és véleményeiknek engednek szabad folyást, de élvezik, ha más is ezt teszi. Társas interakciót várnak el, hogy túllépjék a relatíve nyugodt verbális eszmecserét. Nemcsak csevejt és tétlen pletykát hallhatunk, de szenvedélyes vitákat, forró érveket, és néhol eszeveszett verbális viadalokat is.

Vasillou, görög és amerikai személyekből álló autosztereotípiát és heterosztereotípiát vizsgáló kérdőívei és interjúi kapcsán, ehhez hasonlóan, tüzes vitákat és emocionálisan aktív, versengő magatartásmintát vélt felfedezni a görögök beszédében. Az amerikaiak a görögöket versengőnek, érzelmileg kontrollálatlanoknak és egoistának vélték. A kérdőívekben megfogalmazódott válaszok megerősítették, hogy a görögök kedvelik a vitatkozást és az érvelést. Az olyan állításokat, mint: „Élvezem a tüzes vitákat”, „Szeretek oktatóval vitatkozni”, mind preferálták (Vassiliou et al, 1972).

Hasonlóan vélekedik Mackridge is, aki felhívja a figyelmet a „πηνδακτι” (utcai, heves, harcias közhely) mindennapos használatára. Az a tüzes vita, melyet a görögök a véleménynyilvánítás hevében alkalmaznak az utcán, az számukra teljesen természetes, csak egy kívülálló külföldi hiszi azt, hogy lassacskán egymásnak esnek (Mackridge, 1992).

Kochman szerint a görög férfiak megőrzik a polaritást, magukhoz ragadják a szerepet, ironizálnak, hallatják magukat, „kitűrják” a hallgatót a piksziséből, túljárnak a másik eszén, túlbeszélnék és átfarmálják a másik stílusát (Kochman, 1981:24).

Alexandra Georgakopoulou a görög diskurzusban az ironikus eldöntendő kérdéseket, a késleltetett véleménykülönbséget, a kérdések ismétlését – mely által semleges marad a beszélő -, a szövevényes fordulatokat, a beszéd irányítás fenntartását, analógiát, megszemélyesítést, csillapító ellenkezést, visszaminősítést, bonyolult beszédmódot, a személyes elkötelezettség minimalizálását, indirekt ellenkezést, ugyanakkor az udvariassági markerek használatát emelte ki a szerepváltások során. A diskurzusjelölők melyek a vita kezdetét veszik, vagy az ismételt kérdés ami az ellenkezés akadályoztatása olyan retorikai kérdések, melyek kihívást jelentenek a jelenlévő beszélő nézeteit tekintve (Pomerantz, 1984). Konklúziójában rávilágít, hogy az ellenkezés kifejezése kedvelt és gyakran használatos mind az enyhítő, mind a késleltetett fajtái tekintetében. A görög beszélő ezekkel a stratégiákkal álcázza vagy rejtje el véleménykülönbségét.

A gyors, megszakító kérdések segítségével a beszélő pedig arra hívja fel a figyelmet, hogy az előző beszélő hol tett olyan megjegyzést, mely az ő szemszögéből nézve hibás (Georgakopoulou, 2000).

Gendernyelvészeti aspektusból rávilágít, hogy a viccmesélés és a szerepmegtartó viselkedés, továbbá a kompetitív stílus leginkább a görög férfiak sajátja (Georgakopoulou, 2009).

A görög diskurzusokban az ellenkezést többek között Christina Kakava is vizsgálta. Véleménye szerint az **ellenkezés** egy olyan társadalmi gyakorlat, mely átható, kedvelt, elvárt és megengedett a görög kultúrában. Pozitív értékkel bír, akárcsak olyan kelet-európai zsidó kommunákban mint a Sabra Israeli-ben ahol a konfrontáció egy pozitív norma, és a „dugri” (nyílt beszéd) egyenesen elvárt. A bátorság az egyenesség, az egyszerűség, a tömörség, a természetesség és az „igaz tisztelet” ugyancsak jellemzi az izraeli beszédet (Katriel, 1986). Hasonló a helyzet, a kelet-európai amerikai zsidó közösségekben is. Az ellenszegülésük nem fenyegeti a társadalmi interakciót, hanem közvetlenséget sugall. Fenntartják a bizalmas kapcsolatot, ugyanakkor nincsenek elkötelezve egymásnak. Ez a magatartás, és a görög diskurzus mutatja igazán az ellenkezés fogalmának kulturális relativizmusát.

Egyébiránt sok európai kultúrában az emberek nem szeretnek ellenkezni, mert ezt várják el tőlük (Goffman, 1967). A szemtől szembeni interakció, a civakodás megelőzése, a tiszteletadás, a beszélő „homlokzatának” megőrzése, és a jelképes egyetértés lenne követendő norma (Brown-Lewinson, 1987). Leech (1983) hasonlóan vélekedik az elvárásokról mely szerint minimalizálni kell az ellenkezést önmagunkkal és másokkal, továbbá maximalizálni az egyetértést. Ennek univerzális hatalma van ugyan, de vannak interkulturális különbségek melyek során a normák egyéb társadalmi és nyelvészeti miliókben megváltozhatnak. Heritage (1984) szerint a szociális szolidaritás destrukciója az ellenkezés és az egyet nem értés.

A gender-szakirodalom mellett, tanulmányoztam a bilingvizmust kutatók, a görög nyelvészek és kultúranropológusok eredményeit is abból a célból, hogy nagyobb rálátást kapjak a kísérletben részt vevő görög–magyar populáció nyelvi jellemzőire és viselkedési mintáira. Ezek a szakirodalmak a bilingvis egyének toleráns, együttműködő, nyitott, rugalmas és egymás beszédéhez igazodó beszédmódját körvonalazzák. A kétnyelvűség kutatók hangsúlyozzák továbbá a kifinomultabb metanyelvi tudatosságot, a kreativitást, az etnikai toleranciát, a kommunikációs hatókör tágulását, az érzelmi alkalmazkodóképességet és a bilingvis egyének gazdag személyiségét. Ezek az attribútumok a kétnyelvű korpuszokban a nyitottságban, az együttműködő magatartásban, a kreativitásban és az érzelmi alkalmazkodóképességben egyaránt megnyilvánulnak. **Együttműködők** abból a szempontból, hogy a kétnyelvű férfi beszélők, nem nyomták el a nőket az interakció során, hagyták őket is érvényesülni és megnyilatkozni. Az érzelmi alkalmazkodást azokban a hozzászólásokban tapasztaltam, ahol az ugratások ellenére a beszélők belátták, hogy „fájdalmat okoztak” és egyetértésükről adtak tanúbizonyságot: „Amúgy bunkóság”. A konfrontálódások során megvédték a másik beszélőt és igyekeztek viccel elsimítani a konfliktust: „Tudod a mondást, fiatalság, bolondság”. Nyíltságuk a több indulatszó használatában, továbbá a bókák és dicséret mellett az érdekérvényesítésben és véleménykülönbségükben is megnyilvánult. A **kreativitásukat** az olyan két nyelvből összegyúrt kifejezések is fémjelzik, mint: „Σιδηροδόμιο” (vasútállomás, téves összetétellel, más szó analógiájára), „Φαρμακό” (gyógyszertár helytelenül), a „készségítő” vagy a „felhúzta az állát” kifejezések. Hamar feltalálták az elakadás folytán magukat: vagy azonnal névelőt módosítottak, vagy, ahogy Nikos is rámutatott: „Ha nem tudom, akkor átfogalmazom.”

A kultúranropológusok és a görög gendernyelvészek a görögökre jellemző csípős verbalitást, szenvedélyes vitát, túlfűtött érvelést, verbális párbajt, iróniát, analógiát, viccmesélést, kontrasztív érvelést, magyarázatot megelőző ellenkezést, metaforizálást, ironikus eldöntendő kérdést, és a

jártasságot emelték ki. A saját korpuszomban az **irónia** és a **csípős verbalitás** ilyen megnyilatkozásokban tükröződött, mint:

„E: Hallod Benji? Tisztának lenni. Fürödtél ma?”

B: Úgy esett az eső, viccelsz?

E: Annyit mondok, hogy Benji, és bepisilem a röhögéstől.

D: Csúcsot nem teszek magam elé. (Szalvétacsücsök)

E: Miért, fáj?

B: Indulj a polgármesteri válogatáson.

A: Most megválasztanának

E: Tudom, van még öt évéd. Nehogy elkapj valami betegséget.” (Utalva az új kapcsolatokra és a nemi betegségekre)”.

(Idézet a transzkripcióból)

A görög–magyar korpuszban a kultúrantropológusok által kiemelt **viccmesélés**, **viccelődés** ugyancsak jelen volt: „Régen kiskoromban lazán azt hittem, hogy megfejik a kanárit” (innen ered a madártej kifejezés), „vegetáriánus nap van, így szőlőt iszunk” (borozgatunk), „orgonafán kereste a zöltséget” (a padlizsánt). Ugyanakkor, a **jártasságuk** is fellelhető volt, leginkább akkor mikor régi hagyományokról, szokásokról, összeházasításokról, történelemről, ételekről, Beloiannisról, ünnepekről, vagy épp a nemzeti állatukról, a számárról meséltek. A **nyílt véleménykülönbség**, és a **magyarázatot megelőző ellenkezés** szintén jelen volt a kétnyelvű korpuszban, amit az alábbi példa is szemléltet: „E: Nincs δεκατρία (tizenhármas)! Számmisztikáról beszélünk, nincs δεκατρία!”

Christina Kakava görög kétnyelvűség kutató mélyrehatóan vizsgálta az ellenkezést különböző diskurzusokban, melynek eredményeit, többek között az „Opposition in modern Greek discourse: cultural and contextual constraints” című tanulmánya fémjelzi, melyben görög–amerikai, görög–finn, görög–angol családi, baráti és osztálytermi párbeszédet analizált. A kutató a kétnyelvűek esetében olyan kérdésekre kereste a választ mint:

- hogyan történik a **véleménykülönbség** megtárgyalása
- milyen **ellenkezési formákat** használnak
- a különböző kontextusok másképp formálják-e az ellenkezési stratégiákat mi a jelentése a modern görög diskurzusban az ellenkezésnek.

Vizsgálata szerint, a közösségek megosztották a görög kommunikációs normákat, vagy azért mert görögnek születtek Görögországban, vagy mert kétnyelvűek voltak. Egy négy fős családi diskurzust rögzített a vacsora után mintegy 25 percben. A baráti társaságban ugyancsak négy fős populációt vizsgált két és fél órás hangrögzítéssel, míg az osztályteremben 40 órás korpuszt rögzített. Tanulmányának a célja az volt, hogy megvizsgálja, hogy azok az emberek, akiknek a hovatartozása és nyelve azonos volt, hogyan ellenkeznek különböző helyzetekben. Kíváncsi volt arra, hogy a megosztott kulturális kommunikatív normák hasonlóságot fognak-e mutatni. Kutatásában az ellenkezési stratégiákat „mérésékelt”, „erős, de mérésékelt”, illetve „erős” fázisokra bontotta. Az ellenérvek minden esetben eszkalálódtak, mivel kezdeményezték is a vitát, és ellentétes véleménnyel

zártak (Kakava, 2002). A baráti és a családi diskurzusok kapcsán legtöbbször szarkazmust használtak a beszélők, sok esetben jelképes rokoni viszonyt imitáltak, és a fiatalok a „Παιδάκι μου” (gyermekem) megszólítást alkalmazták az idősebbek felé is. Ez a regiszter, a kutató szerint nem mutatott lekezelő jelleget a vizsgált kontextusban, függetlenül attól, hogy az „ακι” egy kicsinyítő képző a görögben és együttérzést és jóindulatot fejez ki (Sifianou, 1992). Míg az apa sok esetben indulatszót használt és elliptikus kérdést, addig az anya kedveskedő, kicsinyítő formát és csillapító stratégiát.

Az osztályteremben a vitákat, először egy kezdeti ellenkezés vezette fel, majd a közlés és az érvek enyhítő stratégiákkal csak ezután következtek. Ezt a szekvenciát csak a görög és a görög–amerikai hallgatók követték. Mielőtt igazolták volna állításukat, először ellenkeztek, majd diskurzusjelölőkkel csillapítottak. Sok esetben analóg szituációkat idéztek elő metaforával, ami egy fajta zavart képezett. Mindezt úgy érik el, hogy a beszélgetőtársat, vagy más személyt hasonló szituációba helyeznek.

Tannen (1980) szerint ez a fajta forgatókönyv, melyben egy vitát megszemélyesítenek, tipikus a görögöknél. Az osztályteremben a görög–amerikai nők filozofáltak, megszemélyesítettek és megkérdezték a férfiakat, hogy hasonló helyzetekben ők mit tettek volna. Ironikus eldöntendő kérdéseket tettek fel, és noha a stratégiáik erősek voltak, mégis kevesebb támadási felületet hagytak maguk mögött. Ezek a stratégiák kevésbé voltak direktek mintha nyílt tagadást alkalmaztak volna. Függetlenül attól, hogy sok vita volt az osztálytermekben, a légkör meghitt volt, és a görögök közötti személyes kapcsolat sem volt veszélyeztetve. Mindez arra is utal, hogy az ellenkezés egy elvárt és megengedett stratégia a görög diskurzusban, és nem fenyegeti a résztvevők összetartását.

Az osztályteremben az ellenkezést alátámasztás is követte, ami családon belül nem volt szükségszerű. A hallgatóság körében hosszú, monológos érvek hangzottak el, ellentétben a családon belüli polifonikus, rövid, szerepcserés érvekkel. Az osztályban, noha a görögöknek és az amerikai görögöknek volt a legtöbb szerepcseréjük, ellenkezésük és véleménykülönbségük, mégsem voltak ellenségeskedők. Az ellenkezés egy interakciós rítus volt számukra, továbbá szellemeskedtek, versengtek az ötletekért, ugyanakkor kollaboráltak az egyetértés és a vitakozás terén is.

A családbarát diskurzusokban nyelvspecifikus kedveskedések, felkiáltó partikulák, és egymástól is elvárt megszemélyesítések is helyet kaptak, melyek csillapították az ellenkezést. Fenntartották a támogató elkötelezettséget, szarkazmusukkal indirekt ellenkezést képeztek (Kakava, 2002).

Görög nyelvre vonatkozó kommunikatív stratégiákról szóló tanulmányokat nagyon elenyésző számban találunk csak, ezért kevesebb fogódzóra lehet reflektálni, illetve alátámasztani a korpuszom kapcsán. Érdekes viszont azt a tényt megemlíteni, hogy a görög nyelv grammatikája és szintaxisa előnyt jelent a közbevágások és az egyidejű beszédek kapcsán. Ugyanis a görög nyelv mondatai igével kezdődnek, mely azonnal sejtet több információt is ld. személy, igeidő, mód. Mivel szabadabb a szórendjük is, és tárgykihagyással is élnek, a hallgató számára azonnali információval szolgálnak a mondottakkal kapcsolatban. A hallgató, pillanatok alatt előre tudja vetíteni, hogy a másik mit akar közvetíteni, ezért azonnal lehetősége nyílik arra, hogy közbevágjon, párhuzamosan beszéljen, vagy megszakítsa a beszélőt. Kívülállók számára ezért is tűnhetnek udvariatlannak, a görög emberek (www.languagelog.ldc.upenn.edu). Ha a korpuszaimban megvizsgáljuk, hogy összességében férfiak és nők hányszor vágta közbe, akkor a kétnyelvű görögöknél ez a szám 615, míg az egynyelvűeknél 211. Az együttlbeszélés esetében ez az arány 29:11 a görög kétnyelvűek javára, így ezek az eredmények is alátámasztják a görög grammatika és szintaxis másságát, illetve a beszélők temperamentumát.

A görög diskurzusokban fellelhető káromkodó lexémákról szóló tanulmányok ugyancsak elenyésző számban vannak jelen. Természetesen az ő nyelvükben és találhatunk trágár kifejezéseket, mindazonáltal tudvalévő, hogy erős vallásosságuk sok esetben tiltja ezeket a kifejezéseket, mint

ahogy Diamandula is kifejtette számtalan esetben. Nem ritka, hogy szentélyt is rendeznek be szobájuk egyik szegletében, füzérrel imádkoznak, és mélyen őrzik hagyományaikat. Ha valaki Görögországban jár, megfigyelheti, hogy hány autót mentén helyeznek el a görögök oltárait, kis kupolás templomokat, hogy védjék azt az útszakaszt. A nők öltözködésén is megfigyelhetjük a puritán, sok esetben fekete ruhájú és kendőjű viseletet a falvakban. Mindazonáltal, ez nem azt jelenti, hogy a görög fiatalok egyáltalán nem káromkodnak. A saját korpuszomban is káromkodtak a görög kétnyelvű férfiak, de az egynyelvűek kétszer annyi esetben produkálták ugyanezt. Ha a kétnyelvűek káromkodtak, azt magyar nyelven tették minden esetben. Elgondolkodtató az a tény is, vajon miért nem görög nyelven káromkodtak. Érdekesképpen, egy többnyelvű tanulmányban egy háromnyelvű nő Theodora, úgy fogalmazta meg ezt a kérdést, hogy második nyelvén, azaz angolul jobban tud káromkodni, mint a görög első nyelvén, ugyanis nem érzékeli annyira angolul, hogy mennyire bántóak a szavai. Görög nyelven, amin családjával is kommunikál, viszont tudatában van annak, hogy mennyire bántó, ezért kerüli a görög nyelvű káromkodást (<http://www.academia.edu>).

Összességében tehát elmondható, hogy a görög – magyar egyének az interakciójuk során bizonyították a görögökre jellemző verbális jellemzőket, függetlenül attól, hogy Diamandula és Benji kivételével – ahol mindkét szülő görög volt, illetve Benji esetében, ahol ugyan egyik szülő sem volt görög, de szoros érintkezésben élt görög népcsoporttal –, vegyes házasságokban születtek. Nemcsak a verbális jellemzőjükön, hanem a reakciójukon és a viselkedésmintájukon is tükröződött a görög kultúra.

6. Következtetések

Disszertációmban bemutattam a két korpuszom eredményeit és a hozzájuk szorosan kapcsolódó görög kultúrantropológiai vonatkozásokat, a magyarországi görögök helyzetét és a kétnyelvűség jellemzőit. Két lingvisztikai aspektust vettem górcső alá: a gendernyelvészetet és a kétnyelvűséget. Arra fókuszáltam leginkább, hogy megvizsgáljam, mennyiben tér el avagy igazolódik a gendernyelvészeti szakirodalom az egynyelvű korpuszom eredményeivel. Kutatásom arra is kiterjedt, hogy megvizsgáljam, hogy a kétnyelvű korpusz milyen mértékben fog hasonló, vagy eltérő eredményeket produkálni a gendernyelvészeti szakirodalommal, a kultúrantropológiai aspektusokkal és az egynyelvű korpusz adataival. Ahhoz, hogy ezeket a relevanciákat és diszkrpanciákat tisztán lássam, olyan lingvisztikai szinteket és jelenségeket vizsgáltam mindkét anyagomban, melyeket a gendernyelvészeti szakirodalom, mint vizsgálandó nembeli eltéréseket a leginkább kiemel. Két spontán beszéd szekvenciát elemeztem a gyorsbeszéd-folyamatok aspektusából, lexikai és szintaktikai szinten, majd a kommunikatív stratégiai szinten egyaránt. A gyorsbeszéd-folyamatok kapcsán megvizsgáltam az asszimilációk, az asszimilációs hangkihagyások, a hangkihagyások és az újrakezdések előfordulását. Lexikai szinten a negatív- és a pozitív töltetű jelzők, az indulatszavak és a káromkodást kifejező lexémák arányát vizsgáltam. A kommunikatív stratégia szintjén a bók, az „ugye” partikula, a hümmögés, a témaváltás, a közbevágás, az együttlbeszélés a pletyka információk, diskurzusjelölők és az utasítások előfordulását elemeztem. Majd megvizsgáltam a nemek közötti különbségeket a konfliktus kezelésében, a kompetitív stílusban, és a csillapító stratégiákban. Végezetül a bilingvis egyének kódváltásainak gyakoriságát vettem górcső alá ugyancsak a nemek tükrében.

A **gyorsbeszéd-folyamatokat** tekintve láthattuk, hogy az egynyelvűek esetében a férfiak háromszor több hangkihagyással, közel háromszor annyi asszimilációs hangkihagyással és közel kétszer annyi asszimilációval éltek, mint női társaik. A kétnyelvűek esetében a nőknél több hangkihagyás történt, viszont kevesebb asszimiláció, mint a férfiaknál. Meglepő módon az asszimilációs hangkihagyás azonos alkalommal történt a kétnyelvűek esetében, mégis, összességében elmondható, hogy a kétnyelvű beszélőkre nagyobb mértékben voltak jellemzőek a gyorsbeszéd-folyamatok, azaz a természetes módon megjelenő hangkihagyások és asszimilációs hangkihagyások.

A **lexika szintjén** az egynyelvűeknél a nők több „isteni” jelzővel éltek, mint a férfiak, ugyanakkor a férfiak is három esetben alkalmaztak **„feminin” jelzőt**. A kétnyelvűek esetében a nők két alkalommal, míg a férfiak egyszer sem alkalmaztak „feminin” jelzőt. Természetesen, a már összesített pozitív töltetű melléknevekhez a férfiak is hozzájárultak, de az „üres melléknevekkel” a szakirodalomnak ellentmondóan a férfiak is éltek az egynyelvű diskurzus során.

A **káromkodást kifejező lexémák** az egynyelvű korpuszban a férfiaknál kétszer annyi esetben fordultak elő, mint a nőknél. A kétnyelvűek között a férfiak hatszor annyi káromkodást kifejező lexémával éltek, mint a nők. Ugyanakkor a konkrét előfordulási arányokat tekintve, látható, hogy a kétnyelvűeknél fellelhető hatszoros differencia a nemek között nagy különbséget jelez ugyan, mégis, az egynyelvű férfiak közel kétszer annyi esetben éltek a káromkodást kifejező lexémákkal mint a kétnyelvű férfiak. Az egynyelvű nők közel ötször annyi esetben káromkodtak, mint kétnyelvű társaik.

Az **indulatszavak** kapcsán mivel mind a kétnyelvű diskurzusban, mind az egynyelvű diskurzusban a nők több indulatszót használtak, mint a férfiak, így elmondható, hogy mindkét korpuszom alátámasztotta a szakirodalom eredményeit.

Az eredményeim alapján, **szintaktikai hibát** az egynyelvű férfiak kétszer annyi esetben vétettek, mint a nők, viszont a kétnyelvűeknél minimális eltérést tapasztalhatunk a férfiak javára. Összehasonlítva a szakirodalmi eredményeket a két korpuszommal elmondható, hogy a férfiak az én

kutatásomban is több szintaktikai hibával éltek, mint a nők, ezáltal kevésbé követték a sztenderd normákat.

A **kommunikatív stratégiát** tekintve a szakirodalom nők által preferált „ugye” partikula használatát mindkét korpuszom alátámasztotta, bár egyre inkább napvilágot kezd látni az a nézet is, hogy az utókérdés kevésbé nem-specifikus, és inkább az egyén bizonytalanságára utal.

A **diskurzusjelölőket** tekintve a saját korpuszaimban, mindkét esetben a férfiak 2-3-szor annyi diskurzusjelölőt használtak, sőt a „tudod” kifejezést is kétszer annyi esetben használták, mint a nők. Számomra ez azért is volt meglepő eredmény, mert az „ilyen”, „olyan”, „tudod” diskurzusjelölőket számos szakirodalom a nőkkel hozza párhuzamba, mert hezitálást és megerősítést vonnak maguk után.

Bókkal az egynyelvű korpuszban csak a nők éltek, míg a kétnyelvűek között a nők, és férfiak egyaránt alkalmazták. A saját kutatásomban az egynyelvűek esetében mivel csak nő élt bókkal, a kétnyelvűeknél pedig közel kétszer annyi bókkal ugyancsak nő élt, ezért elmondható, hogy a korpuszaim eredményei is alátámasztották a szakirodalmat.

A **témaváltás** kapcsán a saját kutatásomban, az egynyelvűek esetében beigazolódtak a szakirodalmi eredmények, ugyanakkor a kétnyelvűek esetében azonos számú témaváltás történt, és a nők sem maradtak háttérben a hozzászólásaikat tekintve, ez esetben a görögökre jellemző verbális minták és a kultúrantropológiai vonatkozások is szerepet játszottak.

A **hümmögést** tekintve, mivel a nők az egynyelvű diskurzus folyamán háromszor, a kétnyelvű diskurzus során hatszor annyi hümmögést produkáltak, így elmondható, hogy a saját eredményem is alátámasztotta e tekintetben a szakirodalmat.

A **direktívák** szemszögéből, mivel az egynyelvű diskurzusban a nők kétszer annyi direktívával éltek a kétnyelvűben pedig – kevés differenciával ugyan –, de ugyancsak több utasítást alkalmaztak, így elmondható, hogy a saját korpuszaim eredménye nem támasztotta alá a szakirodalmat.

A **közbevetések** kapcsán, míg az egynyelvűek esetében közel négyszer annyi, addig a kétnyelvűeknél csekélyebb alkalommal többször vágta közbe a férfiak a nőknél, vagyis az eredmények, – még ha a kétnyelvűeknél csekélyebb mértékben is –, alátámasztották a szakirodalmat.

Az **együttbeszélés** vagy átfedés a férfiak által produkált négyszer annyi használatban alátámasztotta a szakirodalmi eredményeket.

A **pletyka információt** tekintve, a saját kutatásomban a sztereotípiáknak ellentmondó, ugyanakkor a szakirodalmakat alátámasztó eredményeket tapasztaltam, mivel az egynyelvűeknél a férfiak közel kétszer annyi, a kétnyelvű diskurzus folyamán pedig több mint kétszer annyi pletyka információt áramoltattak mint a nők.

A **konfliktuskezelés** esetében a saját kutatásom is alátámasztja, hogy a nők inkább folyamodtak az elterelő technikákhoz, csillapító stratégiához, a beleegyezéshez, szabadkozáshoz, témaváltáshoz és a diskurzusjelölők használatához mint a férfiak. A kétnyelvű nők és férfiak esetében annyival módosult a helyzet, hogy a nők konfrontálódásánál daccal, nyílt ellenkezéssel, provokációval és viccelődéssel is találkoztam, míg a férfiak az obszcenitás, ugratás és a provokáció mellett beismerték a hibájukat, nem úgy, mint egynyelvű társaik.

Összegezve az egyes nyelvi szinteket, továbbá a kommunikatív stratégia szintjeit, látható, hogy az egy- és kétnyelvű korpusz adatainak eredményei igen eltérőek annak ellenére, hogy a kísérleti

körülményeket és az adatközlőkkel kapcsolatos jellemzőket igyekeztem relevánssá tenni. A **hipotézisben** megfogalmazott, várhatóan kevesebb nemek közötti lingvisztikai differencia a kétnyelvű korpuszban **beigazolódt** a **gyorsbeszéd-folyamatok**, a **pozitív töltetű jelzők**, az **indulatszavak**, a **szintaktikai hibák**, a **bók**, a **közbevetések**, az **együttbeszélések** a **témaváltások**, és a **konfliktuskezelések** kimenetele kapcsán.

A **hipotézisben** megfogalmazott csekélyebb szintű eltérés a kétnyelvűek esetén **nem igazolódt be** a **negatív töltetű jelzők**, a **káromkodást kifejező lexémák**, „**ugye**” **partikula**, **hümmögés**, **pletyka információ**, **utasítás** és a vizsgált **diskurzusjelölők** esetében. Ezeken a szinteken a kétnyelvűek nagyobb eltéréseket produkáltak a nemek tekintetében, mint az egynyelvű társaik. Érdekes megfigyelni, hogy ezek az eltérések leginkább a kommunikatív stratégia szintjeit érintik. Az eltérő beszédstratégiákat nemcsak a kommunikációs körülmények formálják (csatorna, résztvevők, szituáció, helyszín, társadalmi státusz, nem, életkor, foglalkozás, szocializáció stb.), hanem a kultúranropológiai tényezők és a társadalmi elvárás egyaránt, amit a kétnyelvű korpusz eredményei is alátámasztanak.

A legszembevetőbb szintek, ahol a kétnyelvűeknél a legcsekélyebb nyelvészeti eltéréseket tapasztaltam a nemek tükrében, az a témaváltásnál (99:99), az asszimilációs hangkihagyásnál (9:9), az indulatszavaknál (20:26), és a szintaktikai hibáknál (256:237) volt észlelhető. Szembevető továbbá az újrakezdés megjelenése és gyakorisága a kétnyelvű korpuszban, szemben az egynyelvűvel, ahol nem tapasztaltam. A konfliktuskezelésnél a kétnyelvű korpuszban a nők hevesebben reagáltak egynyelvű társaiknál, és a férfiakhoz hasonlóan képviselték érdekeiket.

Ha összességében tekintjük a kapott eredményeket és a hipotézisben megfogalmazottakat, akkor elmondható, hogy míg 9 vizsgált nyelvi jelenségben beigazolódt a kétnyelvűek részéről várható csekélyebb lingvisztikai eltérés a nemek tükrében, addig 7 nyelvi jelenségben nem igazolódt be.

Felmerülhet a kérdés, hogy a hipotézisben megfogalmazott csekélyebb számú lingvisztikai eltérés a kétnyelvűek esetében annak tudható-e be, hogy félig görög származásúak, vagy annak, hogy kétnyelvűek, és ezért toleránsabb egyéniségek. A kapott eredmények kapcsán úgy vélem, mindkettő megállapítás helytálló. Amy Sheldont idézve, a dichotómia környezet- és kultúrafüggő. Azaz a beszéd-akkomodációs elmélet szerint, kommunikatív stratégiáinkat az is meghatározza, hogy kivel folytatunk diskurzust, mindazonáltal nem közömbös az sem, hogy milyen kulturális közegben nevelkedtünk. Ugyanakkor a kora gyermekkortól két nyelvnek kitett személy viselkedése toleránsabb, alkalmazkodóbb és több szempontot figyelembe vevő magatartást eredményez. Ezért gondolom úgy, hogy mindkét megállapítás helytálló.

Ha az általam feldolgozott gendernyelvészeti szakirodalmat vesszük alapul, akkor a saját korpuszomban az egynyelvűek esetében 3 esetben nem igazolódt be a szakirodalom, nevezetesen a feminin kifejezések, az utasítások és a diskurzusjelölők kapcsán, mivel a férfiak több feminin jelzővel és diskurzusjelölővel éltek a szakirodalomnak ellentmondóan, illetve a nők több direktívát alkalmaztak. Ugyanakkor a szakirodalmat alátámasztotta 12 vizsgált nyelvi terület, azaz a kiejtésbeli pontatlanság (gyorsbeszéd-folyamat), az indulatszó, a háromkodás, a szintaktikai hiba (nem sztemderd nyelvhasználat), az „ugye” partikula, a hümmögés, a bók, az együttbeszélés, a pletyka, a közbevetés, a témaváltás, továbbá a konfliktuskezelés.

A kétnyelvű korpusz kapcsán elmondható, hogy 5 esetben nem igazolódt be a szakirodalom, nevezetesen a gyorsbeszéd-folyamatoknál (kjejtésbeli pontatlanság), az utasításoknál, a diskurzusjelölőknél és a konfliktuskezelést és a témaváltást illetően, amiért a nők több utasítással, kiejtésbeli pontatlansággal, és ugyanannyi témaváltással éltek, továbbá amiért a férfiak több diskurzusjelölőt használtak. Ugyanakkor a kétnyelvű férfiak konfliktuskezelése rugalmasabb volt és

kevésbé assertív, továbbá a kétnyelvű nőké az elvártnál harciasabbnak bizonyult. Tíz nyelvi területen viszont beigazolódott a szakirodalom, nevezetesen a feminin jelző, az indulatszó, a szintaktikai hiba, az „ugye” partikula, a hümmögés, a bók, az együttbeszélés, a közbevágás, a káromkodás és a pletyka szintjén.

7. Kitekintés

További kutatásra adhat alapot az a tény, hogy a gender-szemponútú elemzések sok ponton kapcsolódnak a pragmatika tudományához, innen ered a genderpragmatika diszciplínája is. A korpusz-alapú gendernyelvészet számára elméleti háttérrel biztosítanak az illokúciós aktusok elemzése, a társalgási implikaturák előfordulási gyakorisága, explikálásuk szükségessége, a direkt és indirekt beszédaktusok aránya, a kooperációs elvhez való alkalmazkodás, a társalgási maximák betartása és megsértése egyaránt. A korpusz-alapú gendernyelvészet számára elméleti háttérrel biztosíthatnak ezek a pragmatikai kutatási szempontok, továbbá, arra is választ adhatnak, hogy hogyan konstituálódik a diskurzus során a gender kategóriája, illetve hogyan befolyásolja a gender a diskurzus konstituálódását. A direkt és az indirekt beszédaktusok során is felmerülhet a kérdés, vajon a nők, vagy a férfiak használnak több direkt beszédaktust (Dobos, 2006). Felvetődik továbbá az is, hogy a társadalmi nem befolyásolja-e a pragmatikai kompetenciát, illetve, hogy van-e különbség a nők és a férfiak pragmatikai kompetenciájában, illetve, hogy a direkt és az indirekt beszédaktusoknak milyen a férfiakra és a nőkre gyakorolt perlokúciós hatása. Ezek a kérdések további kutatásoknak adhatnak táptalajt. Az illokúciós aktusok tekintetében is valószínűsíthető, hogy a nők és a férfiak által preferált megnyilatkozások is eltérőek lehetnek, melyet további kutatásokkal is alá lehetne támasztani, mint ahogy azt is, hogy a Grice által felsorakoztatott társalgási maximákat ld. mennyiség, minőség, viszony, mód, mennyire törekednek konzekvensen a férfiak és a nők a betartására, megsértésére, avagy a maximák alóli kibúvára (Grice, 1997). A gender-szemponútú konverzációelemzés és a genderpragmatika olyan friss tudományterületek, melyeket mindenféleképpen érdemes lenne a kutatóknak göröcső alá venniük.

Mivel az értekezés magába foglalja a többnyelvűség, eltérő interakciós minták, kommunikációs stratégiák, és a nyelvi szocializáció témaköreit, ezért szükségszerűvé fog válni a továbbiakban, az interakcionális szociolingvisztika, kritikai diskurzuselemzés, beszélésnéprajz, valamint az interkulturális pragmatika főbb művelőinek és fogalmainak az említése is.

További vizsgálódásra adhat a későbbiekben lehetőséget a magyarországi görög kisebbség nyelvváltozatainak kutatása és, az anyaországi változatokhoz való viszonya. Amennyiben a kiscsoportos görög-magyar kétnyelvű diskurzuson túl, a görög kisebbség átfogó kutatását göröcső alá vesszünk, akkor érdemes lesz a magyarországi többnyelvű nemzetiségek és a magyarországi kisebbségek nyelvi folyamatainak és helyzetének bemutatása.

Érdekes lehet továbbá a különböző területeken dolgozó kutatók megállapításait összegezni közös keretben értelmező munkában olyan kulcsfogalmak további árnyalásával, mint: kétnyelvűség, nyelvhasználati szintér, kétnyelvű elsajátítás, kevert nyelv, kétnyelvű beszélő. Erre azért lenne szükség, mert ugyanazt a szakterminust, különböző paradigmában dolgozó kutató, eltérő jelentésben használja.

A két korpusz olyan elemzéseknek is nyújthat a továbbiakban táptalajt, mint megakadásjelenségek, szupraszegmentális jellemzők és szemantikai vizsgálatok egyaránt. Érdekes lehet továbbá, a magyar és a mediterrán görög nyelv után egy angolszász vagy germán kiscsoportos diskurzust is megvizsgálni, avagy egy egynyelvű görög diskurzust.

A lingvisztikai elemzések lehetőségének tárháza kimeríthetetlen ebben a témában. Mindazonáltal disszertációmban arra törekedtem, hogy a gender-kutatók által körvonalazott nyelvi területek lefedettségére és vizsgálatára a legmaximálisabban törekedjek.

Felhasznált irodalom

- Adamikné Jászó Anna 2006. *Az olvasás múltja és jelene*. Trezor Kiadó, Budapest.
- Albert, Martin L. – Obler, Loraine K. 1978. *The bilingual brain: Neuropsychological and neurolinguistic aspects of bilingualism*. Academic Press, New York.
- Alexopoulos, Evangelos C. 1994. The Use of Diminutives and Augmentatives in Modern Greek. *Amsterdam Studies in the theory and history of linguistic science series 4*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. 283-288.
- András István 1999. Sociolinguistic features in the past and present of Beloiannis. *Applied linguistic studies in central Europe*. Department of Applied Linguistics University of Veszprém, Veszprém. 59-70.
- Auer, Peter 1999. From codeswitching via language mixing to fused lects: Toward a dynamic typology of bilingual speech. *International Journal of Bilingualism*. 3. Kingston Press Ltd, United Kingdom. 309-332.
- Baltazari, Mary 2006. Intonation and pragmatic interpretation of negation in Greek. *Journal of Pragmatics* 38. Elsevier, USA. 1658-1675.
- Bartha Csilla 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bartha Csilla 2000. Kétnyelvűség, oktatás, kétnyelvű oktatás és kisebbségek. *EDUCATIO* 4. Budapest. 761-775.
- Bartha Csilla 2002. Nyelvhasználat, nyelvmegtartás, nyelvcsere amerikai magyar közösségekben. *Tér és terep. Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 111-136.
- Bartha Csilla – Hattyár Helga 2002. Szegregáció, diszkrimináció vagy társadalmi integráció? – A magyarországi siketek nyelvi jogai. *Magyarok és nyelvtörvények*. Teleki László Alapítvány, Budapest. 73-123.
- Bauman, Richard 1986. *Story, performance and event. Contextual Studies of oral narrative*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bereznak, Catherine 1996. Defense strategies for endangered languages. *Contact linguistics. An international handbook of contemporary Research*. Goebel H et al, eds. New York. 659-666.
- Bialystock, Ellen 1986. Factors in the growth of linguistics awereness. *Child development* 57. McGraw-Hill, Pennsylvania State University. 498-510.
- Bilaniuk, Laada 2003. Gender language attitude and language status in Ukraine. *Language in society* 32. Cambridge University Press, Cambridge. 47-78.
- Blumenfeld, Henrike K. – Kaushanskaya, Margarita 2007. Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP-Q) [doc], *Journal of Speech Language and Hearing Research* 50 (4). American Speech Language Hearing Association. 940-967
- Bolinger, Dwight 1975. Meaning and memory. *Forum Linguisticum*. Lake Blaff, New York, USA. 1-14.

- Borbély Anna 2014. *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- Bourdieu, Pierre 1991. *Language and symbolic power*. Polity Press, Oxford.
- Breiner, Peter 1996. *Max Weber and democratic politics*. Cornell University Press, Ithaca, NY. 30-33.
- Brown, Penelope – Lewinson, Stephen C. 1987. Politeness. *Some universals in language usage*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Brown, Gillian 1998. Context creation in discourse understanding. *Context in language learning and language understanding*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Burling, Robbins 1959. Proto-Bodo. *Language* 35. Linguistic Society of America, USA. 433-453.
- Byrnes, J.P – Miller, D.C. – Schafer, W.D. 1999. Gender differences in risk taking. A meta-analysis. *Psychological Bulletin*. American Psychological Association, Washington DC. 367-383.
- Chambers, Jack K. 1995. *Linguistic variation and its social significance*. Blackwell, Oxford. 125-126.
- Cheshire, Jenny 2002. Sex and gender in variationist research. *The handbook of language variation and change*. Blackwell, Oxford. 423-443.
- Cheshire, Jenny 1991. English around the world. *Sociolinguistic perspectives*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Cieslicka, Anna 2004. Semantic priming effects in bilingual word fragment completion. *Poznan Studies in Contemporary Linguistics*, De Gruyter, Poland. 111-133.
- Coates, Jennifer 1986. *Women, men and language*. Longman, London.
- Crinion, Jenny 2006. Language control in the bilingual brain. *Science*. Advancing Science Serving Society, Washington DC. 1537-1540.
- Csányi Vilmos 2002. Előszó. *A pletyka*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Cseresnyési László 2004. *Nyelvek és stratégiák avagy a nyelv antropológiája*. Tinta Kiadó, Budapest.
- De Houwer, Annick 1995. Bilingual language acquisition. *The handbook of child language*. Blackwell, Oxford. 219-250.
- De Houwer, Annick 1990. *The acquisition of two languages from birth: a case study*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Diaz, Rafael M. 1984. Thought and two languages. The impact of bilingualism on cognitive development. *Review of research in education*. American Educational Research Association. Washington DC. 23-54.
- Dobos Csilla 2006. A társadalmi nemek és a nyelvhasználat kapcsolatának vizsgálata a pragmatika és a diskurzuselemzés elméleti keretében. *Sokszínű nyelvészet II*. Passzer, Miskolc. 165-178.
- Dodson, Carl 1981. Reappraisal of bilingual development and education: Some theoretical and practical considerations. *Elements of bilingual theory*. Vrije Universiteit, Brussel.

- Dussias, Paola E. 2001. Psycholinguistic complexity in codeswitching. *International Journal of Bilingualism*. 5. SAGE Publications. UK. 67-100.
- Eckert, Penelope 1999. New generalizations and explanations in language and gender research. *Language in society* 28. Cambridge University Press, Cambridge. 185-201.
- Eckert, Penelope 1989. Communities of practice: Where language, gender and power all live. *Language and gender: A reader*. Blackwell, Oxford.
- Eloeva, Fatima 1997. *Greek diminutives and the puristic tendencies in the development of Greek*. Greek Linguistics '95 Vol. I. Neugebauer, Graz. 249-256.
- Emler, Nicholas 1994. Gossip, reputation and social adaptation. *Good gossip*. University of Kansas Press, Kansas.
- Fantini, Alvino 1985. Language acquisition of a bilingual child. *A sociolinguistic perspective*. College Hill Press, San Diego.
- Fasold, Ralph W. 1990. *The sociolinguistics of language*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Fasold, Ralph W. 1996. Contraction and deletion in vernacular black English: Creole history and relation to Euro-American English. *Towards a social science of language. Variation and change in society*. John Benjamins, Amsterdam. 373-396.
- Fishman, Laura T. 1990. *Women at the wall*. State University of New York Press, United States of America.
- Flannery, Regina 1946. Men's and women's speech in Gros Ventre. *International Journal of American Linguists*. 12. University of Chicago Press, Chicago. 133-135.
- Fodor István 2001. *Mire jó a nyelvtudomány?* Balassi Kiadó, Budapest.
- Fox, Keller E. 1996. *Reflections on gender and science*. Yale University Press, New Haven.
- Franceschini, Rita 2003. Lexicon in the brain: What neurobiology has to say about languages. *The multilingual lexicon*. Kluwer, Dordrecht.
- Friedl, Ernestine V. 1962. *A village in modern Greece*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Füredi Mihály – Huszár Ágnes 1986. Műfaji és nemi kommunikációs sajátosságok matematikai és statisztikai vizsgálata. *Pszichológia*. Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Kutatóintézet, Budapest. 369-383.
- Georgakopoulou, Alexandra – Patrona Marianna 2000. Disagreements in television discussions: How small can small screen arguments be? *Pragmatics*. Quarterly Publication of the International Pragmatics Association. 10. Michigan University. 323-338.
- Georgakopoulou, Alexandra – Finnis, Katerina 2009. Code switching „In site” for fantasizing identities. A case study of conventional uses of London Greek Cypriot. *Pragmatics* 19. Quarterly Publication of the International Pragmatics Association, Michigan University. 467-488.
- Giakoumaki, Eleftheria 2000. *Euphemism: a linguistic approach: examples from the modern Greek Koine and the dialects*. Eleftheria Giakoumak, Athén.
- Goffman, Erving 1967. *Interactional ritual*. Garden city, New York.

- Gósy Mária 2000. A prototípus elméletről. *Alkalmazott Nyelvészeti Tanulmányok*. IV. Veszprémi Egyetem, Veszprém. 1-9.
- Gósy Mária 2002. A megakadásjelenségek eredete a spontán beszéd tervezési folyamatában. *Magyar Nyelvőr* 126/2. Akadémiai Kiadó, Budapest. 193-203.
- Gósy Mária 1989. *Beszédészlelés*. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- Gósy Mária 1998. Színmegnevezések gyermekkorban és felnőttkorban. *Alkalmazott Nyelvészeti Tanulmányok*. II. Veszprémi Egyetem, Veszprém. 55-69.
- Gósy Mária 1998. Szókeresés a mentális lexikonban. *Magyar Nyelvőr* 122. Akadémiai Kiadó, Budapest. 189-200.
- Gósy Mária 1999. *Pszicholingvisztika*. Corvina, Budapest.
- Gósy Mária 2000. *A hallástól a tanulásig*. Nikol, Kkt, Budapest.
- Gósy Mária 2004. *Beszéd kutatás. „Nyelvbottlás”- korpusz, tanulmányok*. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- Gósy Mária 2005. *Pszicholingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Gósy Mária 2007. *Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv elsajátításban*. Nikol Kkt, Budapest.
- Göncz Lajos 1991. *The psychology of bilingualism. A synthesis of research findings and their educational implications in multilingual communities*. II. European Congress of Psychology, Budapest.
- Göncz Lajos 1985. *A kétnyelvűség pszicholingvisztikája*. Forum Könyvkiadó, Újvidék.
- Green, David. W. 1986. Control, activation and resource: A framework and a model for the control of speech in bilinguals. *Brain and language*. 27. Elsevier, USA. 210-223.
- Grice, H. Paul. 1997. A társalgás logikája. *Nyelv-kommunikáció-cselekvés*. Budapest, Osiris Kiadó. 213-228.
- Grosjean, Francois 1989. Neurolinguistics. Beware! The bilingual is not two monolinguals in one person. *Brain and language*. Elsevier, USA. 36. 3-15.
- Grosjean, Francois – Ping, Li – Münte, Thomas F. – Rodriguez, Antoni-Fornells 2003. Neuroimaging bilinguals: When the neuroscience meet the language sciences. *Bilingualism: Language and cognition*. 6. 159-165. Cambridge University Press, Cambridge.
- Grosjean, Francois 1982. *Life with two languages. An introduction to bilingualism*. Harvard College, United States of America.
- Grosjean, Francois 1985. „The bilingual as a competent but specific speaker-hearer.”. *Journal of multilingual and multicultural development* 6. Routledge, UK. 467-477.
- Grosjean, Francois 1992. Another view of bilingualism. *Cognitive processing in bilinguals*. Elsevier, Amsterdam.

- Grosjean, Francois 1995. „A psycholinguistic approach to codeswitching: The recognition of guest words by bilinguals.” *One speaker, two languages.: Cross disciplinary perspectives on codeswitching*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Grosjean, Francois 2008. *Studying bilinguals*. OUP. Oxford.
- Gyarmathy Dorottya 2009. A beszélő bizonytalanságának jelzései: ismétlések és újraindítások. *Beszédkutató*. Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- Hakuta, Kenji – Diaz, Rafael M. 1984. The relationship between bilingualism and cognitive ability: A critical discussion and some new longitudinal data. *Children's language*. Erlbaum, Hillsdale.
- Hall, Stuart 1997. Representation. *Cultural representations and signifying practice*. SAGE Publications Ltd, London.
- Hall, Daniel Currie – Cowper, Elizabeth 2003. „The role of register in the syntax- morphology interface.” *Proceedings in the 2003 annual conference of the Canadian Linguistic Association*. S. Burelle and S. Somesfalean, Montreal. 40-49.
- Harrison, Gai – Piette, Adam 1980. Young bilingual children's language selection. *Journal of Multilingualism and multicultural development*. 1. Routledge, UK. 217-230.
- Heller, Monica 1982. *Negotiations of language choice in Montreal language and social identity*. Cambridge University Press, Cambridge. 108-118.
- Henley, Nancy 1988. „Effects of masculine generic usage on attitudes and self-esteem.”. Unpublished paper, cited in Henley 1989.
- Herdina, Philip – Jessner, Ulrike 2002. A Dynamic Model of Multilingualism. Perspectives of Change in Psycholinguistics. *Multilingual matters*. Channel View Publications, UK.
- Heritage, John 1984. „A change of state token and aspects of its sequential placement.”. *Structures of social action*. Cambridge University Press, Cambridge. 1-15.
- Hilger, Mary Inez. 1957. *Araucanian child life and its cultural background*. 1957. Smithsonian Institution, Washington.
- Newton, Naika 1995. *Foundations of understanding*. John Benjamins, Amsterdam.
- Hirsch, J – Wang, J – Jongman, A – Sereno, J. A. 2003. „MRI evidence for cortical modification during learning of Mandarin lexical tone”. *Journal of Cognitive Neuroscience*.” 1-9. MIT Press Journals, Cognitive Neuroscience Institute, Cambridge.
- Hoffman, John 1971. Puerto Ricans in New York: a language-related ethnographic summary. *Bilingualism in the Barrio*. Indiana University Press, Bloomington.
- Hoffman, Charlotte 1991. *An introduction to bilingualism*. Longman, New York.
- Holmes, Janet 1995. *Women men and politeness*. Longman, New York.
- Holmes, Janet. 1988. „Doubt and certainty in ESL textbooks.” *Applied Linguistics*. 9. Oxford University Press, Oxford. 20-44.
- Huszár Ágnes 1994. Sex and situation. *Differences in Hungarian studies in Applied linguistics* 1. Department of General and Applied linguistics, Lajos Kossuth University, Debrecen. 43-53.

- Huszár Ágnes 2001. A nyelvtani nem a mentális lexikonban. *Modern Nyelvoktatás*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Huszár Ágnes, 2006. Hogyan (nem) érdemes kutatni a női és a férfi kommunikáció közti különbségeket? *Sokszínű nyelvészet. Alkalmazott nyelvészeti gender-kutatás*. Miskolci Egyetem, Miskolc.
- Huszár Ágnes 2006. Az együttműködés nyelvi jelei. *Beszédgyógyítás*. 17/1. Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság. 33–47.
- Huszár Ágnes 2009. *Bevezetés a gendernyelvészetbe: miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználata és kommunikációja?* Tinta Kiadó, Budapest.
- Huszár Ágnes 2009. Női nyelv? Férfi nyelv? A gendernyelvészet Magyarországon. *Magyar Tudomány*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
- Huszár Ágnes 2011. A magyarországi gendernyelvészeti kutatások története és perspektívái. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények I*. Miskolci Egyetem, Miskolc. I. 73-80.
- HVG 2005.okt.15. HVG Rt. Budapest.
- HVG XXVII. Évf. 48. szám HVG Rt. Budapest.
- Iványi Zsuzsanna 2001. A nyelvészeti konverzációelemzés. *Magyar Nyelvőr* 125. Akadémiai Kiadó, Budapest. 74–93.
- Jaffee, Sara – Hyde, Janet Shibley 2000. Gender differences in moral orientation: A meta-analysis. *Psychological Bulletin* 126. American Psychological Association, Washington DC. 703-726.
- Jay, Timothy – Janschewitz, Kristin 2008. The pragmatics of swearing. *Journal of Politeness Research. Language Behaviour Culture* Volume 4. Issue 2. Walter de Gruyter, Boston.
- Jespersen, Otto 1922. *Language, its nature, development and origin*. Allen and Unwin, London.
- Cameron, Deborah 1990. The feminist critique of language: *A Reader*, Routledge, London. 201-220.
- Johnstone, Barbara 1999. The individual voice in language. *Annual review of anthropology* 29. Annual Reviews Inc. USA. 404-424.
- Jones, Sian – Pay, Sharon 1990. „The legacy of Eve”. *The politics of the past, one world archaeology* 12. Routledge, London. 160-171.
- Josephides, Sasha – Rex, John 1987. Asian and Greek Cypriot associations and identity. *Immigrant associations in Europe*. Aldershot, Gower. 11-41.
- Juhász Valéria – Kegyesné Szekeres Erika 2011. *Társadalmi nem és nyelvhasználat. Válogatott szemelvények az angol és a német szakirodalomból*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged.
- Jule, George 1996. *Pragmatics*. Oxford University Press, Oxford.
- Kakava, Christina 1995. Directness and indirectness in professor-student interactions: The intersection of contextual and cultural constraints. *Georgetown University Roundtable of languages and linguistics*. Georgetown University Press, Washington DC. 229-246.
- Kakava, Christina 2002. Opposition in modern Greek discourse. *Journal of Pragmatics*. Elsevier, USA. 34. 1537-68.
- Kassai Iona 1998. *Fonetika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

- Katriel, Tamar. 1986. *Talking straight: Dugri speech in Israeli Sabra culture*. Cambridge University Press, New York.
- Kegyesné Szekeres Erika 2006. Társadalmi nem és nyelvhasználat : A magyar nyelvre vonatkozó kutatások rövid története. *Sokszínű nyelvészet* II. Miskolci Egyetem, Miskolc. 61-80.
- Kennison, Sheila M. – Trofe, Jessie L. 2003. A role for word-specific gender stereotype information in language comprehension. *Journal of Psycholinguistic Research*. 31. Springer Verlag, Germany. 65-81.
- Kensinger, Elizabeth – Corkin, Suzanne 2004. Two routes to emotional memory: Distinct neural process for valence and arousal. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*. 101: 3310-3315.
- Kim, K H. – Relkin, N R – Lee, K M. – Hirsch, J 1997. *Distinct cortical areas associated with native and second languages*. Nature 388. Nature Publishing Group, UK. 171-174.
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kiss Jenő 2003. *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Kiss Jenő 2003. A regionális nyelvhasználat társadalmi rétegződése. *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest. 178-201.
- Klann-Delius, Gisela 2005. *Sprache und geschlecht*. Verlag, Stuttgart.
- Kling, Rob 1999. *What is social informatics and why does it matter?* D-Lib Magazine 5. Corporation for National Research Initiatives, USA.
- Kochman, Thomas 1981. *Black and white styles of conflict*. University of Chicago Press, Chicago.
- Kontra Miklós 2010. *Hasznos nyelvészet*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- Kontra Miklós 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Kontra Miklós 2004. *Nyelvi emberi jogi polémia*. *Korunk*. 2004/11. Korunk Baráti Társaság, Románia. 103-114.
- Kontra Miklós 2007. Cigányaink, nyelveik és jogaik. *Cigány nyelvek és közösségek a Kárpát-medencében*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 147-151.
- Kramarae, Cheris 1988. *Technology and women's voices*. Routledge, London.
- Kroll, Judith – Stewart, Erika 1994. Category interference in translation and picture naming: Evidence for asymmetric connections between bilingual memory representations. *Journal of memory and language* 33. Elsevier, USA. 149-174.
- Kroll, J – Sumutka, B M. – Schwartz, A I. 2005. A cognitive view of the bilingual lexicon: Reading and speaking words in two languages. *International Journal of Bilingualism*. Vol.9. No. 1. SAGE Publications, UK. 27-48.
- Labov, William 1984. Field methods of the project on linguistic change and variation. *Language in use*. Englewood Cliffs, Prentice Hall. 43-70.
- Labov, William 1988. The judicial testing of linguistic theory. *Language in context: Connecting observation and understanding*. Ablex, Norwood. 159-182.

- Lakoff, Robin 1973. Language and woman's place. *Language in society*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Langenmayr, Arnold 1997. *Sprachpsychologie: ein Lehrbuch*. Hogrefe Verlag, Göttingen.
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Osiris Kiadó-Kalligram Könyvkiadó-MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest-Pozsony.
- Lanstyák István 1993. Diglossia és kettősnyelvűség. *Kétnyelvűség* 1. Szada.
- Lanstyák István 2006. Nyelvből nyelvbe. *Tanulmányok a szókölcsönzésről, kódváltásról és fordításról*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- Lanza, Elizabeth 1997. Language contact in bilingual two-year-olds and code-switching: Language encounters of a different kind? *International Journal of Bilingualism*. SAGE Publications, UK. 135 - 162.
- Leech, Geoffrey. 1983. *Principles of pragmatics*. Longman, London.
- Lenneberg, Eric 1967. E.H. *Biological Foundations of Language*. Wiley, New York.
- Lengyel – Navracsics 1998. A nemzeti kisebbségek oktatási jogai. Hágai Ajánlások és értelmező megjegyzések. *Új Horizont*. XXVI.1. Melléklet.
- Leopold, Werner 1939. *Speech development of a bilingual child: a linguist's record. I. Vocabulary growth in the first two years*. Northwestern University Press, Evanston.
- Leopold, Werner 1949. *Speech development of a bilingual child: a linguist's record. III. Grammar and general problems in the first two years*. Northwestern University Press, Evanston.
- Li, Wei – Milroy, Lesley 1995. Conversational code-switching in a Chinese community in Britain: a sequential analysis. *Journal of Pragmatics* 23, Elsevier, USA. 281–299.
- Locke, L John 1993. The child's path to spoken language. Harvard University Press, Cambridge.
- Mackridge, Peter 1992. *Games of power and solidarity: Commentary*. *Journal of Modern Greek Studies* 10. The Johns Hopkins University Press, Baltimore, USA.
- Makri, Tsilipakou, 2003. Greek diminutive use problemized: Gender, culture and common sense. *Discourse and society*. 14. SAGE Publications, London. 699- 726.
- Maltz, Daniel N. – Borker, Ruth A. 1998. A cultural approach to male-female miscommunication. *Language and gender: A Reader*. Blackwell, Oxford. 417-435.
- Manes, Joan 1983. Compliments.: A mirror of cultural values. *Sociolinguistics and language acquisition*. 96-102. Rowley, Newbury House.
- Mansfield, Peter – Trudgill, Peter 1994. A sex-specific linguistic feature in a European dialect. *Multilingua* 13. Walter de Gruyter, Berlin. 381-386.
- Martin-Rhee, Michelle M. – Bialystok, Ellen 2008. The development of two types of inhibitory control in monolingual and bilingual children. *Bilingualism: Language and Cognition* 11. 1. Cambridge University Press, Cambridge. 81-93.
- Matsumoto, David 1993. Ethnic differences in affect intensity, emotion judgments, display rule attitudes, and self-reported emotional expression in an American sample. *Motivation and Emotion*. 17. University of Missouri, USA.

- Mcelhinny, B – Hols, M – Holtzkenner, J – Unger, S – Hicks, C 1988. Gender, publication and citation in sociolinguistics and linguistic anthropology: The construction of a scholarly canon. *Language in society*. Oxford University Press, USA. 32. 299-328.
- Mc. Laughin, Barry 1984. *Second language acquisition in childhood. Preschool children*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale.
- Mechelli, A – Crinion, J – Noppeney, U – O'Doherty, J – Ashburner, J – Frackowiak, R – Price, C 2004. Structural plasticity in the bilingual brain. *Nature*. 431. Nature Publishing Group, UK.
- Meisel, Jürgen 1989. Early differentiation of languages in bilingual children. *Bilingualism across the life span. Aspects of acquisition, maturity and loss*. Hyttenstam, K. & L. Obler. Cambridge, England. C.U.P.
- Meisel, Jürgen. 1995. Parameters in acquisition. *The handbook of child language*. Blackwell, Oxford. 10-35.
- Navracsics Judit 1999. *A kétnyelvű gyermek*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Navracsics Judit 2000. A mentális lexikon rendezettségének és a nyelvtanulás módjának összefüggései. *Papp Ferenc akadémikus 70. születésnapjára*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen. 144-151
- Navracsics Judit 2007. *A kétnyelvű mentális lexikon*. Balassi Kiadó, Budapest.
- Navracsics Judit 2010. *Egyéni kétnyelvűség*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged.
- Navracsics Judit 2011. *Szóaktiváció két nyelven*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Németh T. Enikő – Bibok Károly 2004. Tanulmányok a pragmatika köréből. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*. XX. Akadémiai Könyvkiadó. Budapest.
- Nowaczyk, Ronald. 1982. Sex-related differences in the color lexicon. *Language and Speech*. 25. SAGE Publications, UK. 257-265.
- Nők Lapja, 1999. Sanoma Budapest Zrt, Budapest.
- O. Nagy Gábor 1982. *Magyar szólások és közmondások*. Talentum Kiadó, Budapest.
- O' Connel, Eithne 2004. Surviving our purposes: audiovisual media, language planning and minority languages. *Mercator Media Forum*. 7. University of Wales Press, Cardiff. 29-41.
- Papp Ferenc – Szabó Ildikó – Gósy Mária 1998. *Alkalmazott nyelvészeti tanulmányok–Közép-Európa II*. Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék Veszprémi Egyetem, Veszprém.
- Paradis, Michel 1981. Contributions of Neurolinguistics to the Theory of Bilingualism. *Applications of Linguistics Theory in the Human Sciences*. Michigan State University Press, East Lansing. 180-211.
- Pavlou, Pavlos 1992. The use of the Cypriot–Greek dialect in the commercials of the Cyprus Broadcasting Corporation. *37th Conference of the International Linguistics Association*, Washington DC.
- Peal, Elizabeth – Lambert, Wallace 1962. The Relation of Bilingualism to Intelligence. *Psychological Monographs* 76. American Psychological Association, Washington DC. 1-23.

- Piller, Ingrid. 2002. Bilingual couples talk. *The discursive construction of hybridity*. John Benjamins, Amsterdam.
- Pléh Csaba – Terestyéni Tamás 2001. Jelentés és használat: a kommunikáció kutatása a szemantika és pragmatika határán. *Nyelv-kommunikáció-cselekvés*. Osiris Kiadó, Budapest. 7-22.
- Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás 2001. *Nyelv-kommunikáció – cselekvés*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Pomerantz, Anita 1984. Ethnomethodology, conversation analysis and the study of courtroom interaction. *Topics in Psychology and Law*. Wiley, Chichester. 283-297.
- Puskás Tünde 2000. Nyelv, identitás, és nyelvpolitika Európában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* II. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- Quay, Suzanne 1996. One parent, two languages, the effect of input on bilingual acquisition. *VII.th International Congress for the study of child language*. Istanbul.
- Reményi Andrea Ágnes 2001. Nyelv és társadalmi nem. *Replika*. Replika Alapítvány, Budapest. 153-161.
- Réger Zita, 1990. Utak a nyelvhez. *Nyelvi szocializáció-nyelvi hátrány*. Soros Alapítvány–Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézet, Budapest.
- Réger Zita 1999. Teasing in the linguistic socialization of Gypsy children in Hungary. *Acta Linguistica Hungarica* 46. Akadémiai Kiadó, Budapest. 286-315.
- Rosenhouse, Judith 1998. Women's speech and language variation in Arabic dialects. *Al-Arabiyya*. 123-151.
- Schieffelin, B – Woolard, K – Kroskrity, P. 1998. Language ideologies: Practice and theory. *Oxford Studies in Anthropological Linguistics*. 16. Oxford University Press, Oxford.
- Schleicher Nóra 2003. A női politikus szerep nyelvi konstrukciója. *Kampánykommunikáció*. Akadémia Kiadó, Budapest 100-135.
- Schmidt, Richard W. 1988. „The potential of parallel distributed processing for SLA theory and research”. *University of Hawaii Working Papers. ESL*. 7. Department of English as a Second Language, University of Hawaii, Manoa.
- Sherzer, Joel 1991. *Nation States and Indians in Latin America*. University of Texas Press, Austin.
- Sifianou, Maria 1992. *Politeness Phenomena in England and Greece: a Cross-Cultural Perspective*. Oxford University Press, New York.
- Singleton, David 1999. Exploring the second language mental lexicon. *Cambridge Applied Linguistics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Skutnabb – Kangas Tove 1997. *Nyelv, oktatás, kisebbségek*. Teleki László Alapítvány, Budapest.
- Snyder, Frances Hodgetts – Pawley, Andrew 1983. Two puzzles of linguistic theory: Native-like selection, and native-like fluency. *Language and communication*. Longman, London.
- Szalai Andrea 2012. Átok és kontextualizáció a romani gondozói beszédben. *Nyelvtudomány, Acta Universitatis Szegediensis Sectio Linguistica*. SZTE, Szeged. VIII-IX.

- Szili Katalin 2004. Tetté vált szavak. *A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Szili Katalin 2004. A bókra adott válaszok pragmatikája. *Magyar Nyelvőr*. 128. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Szvetelszky Zsuzsanna 2002. *A pletyka*. Gondolat Kiadói Kör, Budapest.
- Tannen, Deborah 1980. A comparative analysis of oral narrative: Athenian Greek and American English. *The pear stories: Cognitive, cultural and linguistic aspects of narrative production*. Ablex, Norwood. 51-87.
- Tannen, Deborah 1981. Indirectness in discourse: Ethnicity as conversational style. *Discourse Process*. 3. Routledge, Oxford.
- Tannen, Deborah 1999. „The display of (gendered) identity in talk at work.”. Reinventing identities: *The gendered self in discourse*. Oxford University Press, New York and Oxford. 221-240.
- Tannen, Deborah 1996. „The relativity of linguistic strategies: rethinking power and solidarity in gender and dominance.” *Gender and discourse*. Oxford University Press, Oxford. 19-52.
- Terestyéni Tamás 2003. Köszönési szokások a rendszerváltáskor. *Nyelv és társadalom a rendszerváltáskori Magyarországon*. Osiris Kiadó, Budapest. 314-322.
- The Oslo Recommendations regarding the Linguistic Rights of National Minorities and Explanatory Note 1998. OSCE, Austria.
- Thomas, Jenny 1995. *Meaning in Interaction: An Introduction to Pragmatics*. Longman, Harlow.
- Trechsel, Frank 1992. *Syntactic locality and tree adjoining grammar. Grammatical acquisition and processing perspectives*. PhD. Dissertation. University of Pennsylvania, Pennsylvania.
- Trudgill, Peter 1998. „The chaos before the order: New Zealand and English and the second stage of new-dialect formation. „*Advances in historical sociolinguistics*. Jahr, Ernst Hakon, Berlin. 1-11.
- Ullman, Michael 2001. The neural basis of lexicon and grammar in first and second language: the declarative/procedural model. *Bilingualism: Language and cognition*. 4. Cambridge University Press, UK. 105-122.
- Vassiliou, Vasso – Harry, T – Vassiliou, G – Mc Guire, H 1972. *Interpersonal contact and stereotyping. The analysis of subjective culture*. Wiley, New York. 89-115.
- Vihman, Marilyn 1985. Language differentiation by the bilingual infant. *Journal of child language*. 12. Cambridge Journals, UK. 297-324.
- Volterra, Virginia – Taeschner, Traute 1978. The acquisition and development of language by bilingual children. *Journal of Child Language*. 5. Cambridge Journals, UK. 311-326.
- Wardhaugh, Ronald 1995. *Understanding English grammar: A linguistic approach*. Blackwell, Oxford UK. and Cambridge USA.
- Wardhaugh, Ronald 2010. *An introduction to Sociolinguistics*. Wiley-Blackwell, United Kingdom.
- Weinreich, Uriel 1953. *Languages in contact. Findings and Problems*. Humanities Press, New York.
- White, Rob 2002. Indigenous young Australians, criminal justice and offensive language. *Journal of Youth Studies* 5. 21-34.

Whorf, B. L. 1952. *Collected papers on metalinguistics*. Foreign Service Institute. Department of State, Washington, DC.

Wolfson, Nessa 1989. *Perspectives: Sociolinguistics and TESOL*. Newbury House Publishers, Cambridge.

Zatorre, Robert 1989. On the presentation of multiple languages in the brain: old problems and new directions. *Brain and Language*. 36. Elsevier, USA. 127-147.

Elektronikus úton elérhető szakirodalom

http://ellinismos.hu/index/?page_id=158

Reményi Andrea Ágnes 2003. Nyelvhasználat és hierarchia: munkahelyi csoportok megszólítási rendszerének diádikus elemzése. www.szociologia.hu/dynamic/0003remenyi.htm

Green, David. W. 1998. Regulating the bilingual lexico-semantic system. <http://www.andrew.cmu.edu/user/natashat/bilingualism/green.pdf>

Beszámoló a Magyar Köztársaság területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetéről. (2005. február – 2007. február). Magyar Köztársaság Kormánya. http://www.nemzetpolitika.gov.hu/data/files/107056424.pdf?MEH_SESSION=88ad1a1de5dffe6c4c923f1bf0c50d89

Beszámoló a Magyar Köztársaság területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek helyzetéről. (2007. február - 2009. február). Magyar Köztársaság Kormánya.

<http://nek.gov.hu/data/files/155947114.pdf>

http://www.academia.edu/1475912/Christ_fucking_shit_merde_Language_preferences_for_swearin_g_among_maximally_proficient_multilinguals

<http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=8219>

www.net.jogtar.hu

<http://hu.scribd.com/doc/19266992/A-szlovak-nyelvtorveny-magyar-forditasa>

Mellékletek

Northwestern Bilingualism and Psycholinguistics Research Laboratory: „Language Experience and Proficiency Questionnaire”

(Blumenfeld-Kaushanskaya, 2007)

Helyezze sorrendbe az Ön által beszélt összes nyelvet a nyelvtudás erősségének sorrendjébe!

Helyezze sorrendbe az Ön által beszélt összes nyelvet az elsajátításuk kezdetének sorrendjében! Először az anyanyelvét írja le.

Írja le, hogy jelenleg és általában mennyire van kitéve minden egyes nyelvnek (egyes nyelvek sorrendje és százalékos aránya)

Amikor kap egy szöveget bármely nyelven, akkor milyen százalékos esetben választana a nyelvek közül? (egyes nyelvek sorrendje és százalékos aránya)

Amikor egy olyan emberrel beszélgetne aki folyékonyan használja az Ön összes nyelvét, akkor milyen százalékban választaná az egyes nyelveket? (egyes nyelvek sorrendje és százalékos arányuk)

Nevezze meg azt a nemzetiséget amilyennek vallja magát egy 0-10-ig terjedő skálán. Karikázza be a megfelelő skálát.-nak/nek vallom magam Szintek: 0: nem azonosulok 1: nagyon alacsony azonosulás 2 3 4 5: közepes azonosulás 6 7 8 9 10: teljesen azonosulok

Hány éves oktatásban vett részt tanulmányai során és milyen iskolákat végzett el? Jelölje meg a legmagasabb fokozatot amit szerzett 1.szakmai képzés 2. gimnázium alatt 3. gimnázium 4. főiskola 5. egyetem 6. PhD (doktori fokozat) 7. egyéb

Bevándorlásának Magyarországra történő dátuma:

Volt-e valaha látási problémája? Hallási problémája? Nyelvi problémái? Tanulási nehézsége? Ha bármelyik igen, akkor mi volt az oka?

1. EZEK A KÉRDÉSEK A MAGYAR NYELVRE VONATKOZNAK

Amikor elkezdtem ennek a nyelvnek az elsajátítását akkor ... éves voltam.

Folyékonyan ... évesen beszéltem magyarul

Olvasni kezdtem magyarul... évesen.

Folyékonyan tudtam olvasni ezen a nyelven ... évesen.

Írja le az évek és a hónapok számát amelyet az egyes nyelvterületeken eltöltött. (vagyis Magyarországon): év hónap

Családdal ahol beszélnek a magyart: év hónap

Iskolában, munkahelyen ahol a magyart beszéli: év hónap

Egy 0-10-ig terjedő skálán válassza ki a magyar beszédben, értésben és az olvasásban való jártasságát.

Beszéd: 0: nem tudok 1: nagyon alacsony 2: alacsony 3: elégséges 4: kevéssel a megfelelő alatt 5: megfelelően 6: kevéssel a megfelelő fölött 7: jól 8: nagyon jól 9: kitűnően 10: tökéletesen

A nyelv megértése: 0: nem tudok 1: nagyon alacsony 2: alacsony 3: elégséges 4: kevéssel a megfelelő alatt 5: megfelelő 6: kevéssel a megfelelő fölött 7: jól 8: nagyon jól 9: kitűnően 10: tökéletesen

Olvasás: 0: nem tudok 1: nagyon alacsony 2: alacsony 3: elégséges 4: kevéssel a megfelelő alatt 5: megfelelő 6: kevéssel a megfelelő fölött 7: jól 8: nagyon jól 9: kitűnően 10: tökéletesen

Egy 0-10-ig terjedő skálán válassza ki, hogy a felsorolt tényezők mennyiben járultak hozzá az ön nyelvtanulásához:

Barátokkal való beszéd: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Családdal való beszéd: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Olvasás: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul Nyelvi hanganyagok: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

TV nézés: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul Rádió-zenehallgatás: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Egy 0-10-ig terjedő skálán válassza ki, hogy jelenleg mennyire van kitéve a felsorolt tényezőknek

Barátokkal való beszéd: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Családdal való beszéd: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

TV nézés: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Rádió-zenehallgatás: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Olvasás: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Nyelvi hanganyagok: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Ön szerint milyen mértékben van külföldi akcentusa (kiejtése) a magyarok szerint? 0: nincs 1: szinte semmi 2: nagyon kevés 3: kevés 4: néhány 5: közepes 6: jelentős 7: erős 8: nagyon erős 9: különösen erős 10: nagyon szembetűnő

Jelölje meg, hogy milyen gyakran azonosítják Önt nem anyanyelvüként a kiejtése alapján a magyarok 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: gyakran 6 7 8 9 10: mindig

2. EZEK A KÉRDÉSEK A GÖRÖG NYELVRE VONATKOZNAK

Amikor elkezdtem a görög elsajátítását akkor ...éves voltam.

Folyékonyan ...évesen beszéltem görögül

Olvasni kezdtem görögül... évesen.

Folyékonyan tudtam olvasni görögül ...évesen.

Írja le az évek és a hónapok számát amelyet az egyes nyelvterületeken eltöltött. (vagyis Görögországban): év hónap

Családdal ahol beszélnek a görögöt: év hónap

Iskolában, munkahelyen ahol a görögöt beszéli: év hónap

Egy 0-10-ig terjedő skálán válassza ki a görög beszédben, értésben és az olvasásban való jártasságát.

Beszéd: 0: nem tudok 1: nagyon alacsony 2: alacsony 3: elégséges 4: kevéssel a megfelelő alatt 5: megfelelően 6: kevéssel a megfelelő fölött 7: jól 8: nagyon jól 9: kitűnően 10: tökéletesen

A nyelv megértése: 0: nem tudok 1: nagyon alacsony 2: alacsony 3: elégséges 4: kevéssel a megfelelő alatt 5: megfelelő 6: kevéssel a megfelelő fölött jól 7:8: nagyon jól 9: kitűnően 10: tökéletesen

Olvasás: 0: nem tudok 1: nagyon alacsony 2: alacsony 3: elégséges 4: kevéssel a megfelelő alatt 5: megfelelő 6: kevéssel a megfelelő fölött 7: jól 8: nagyon jól 9: kitűnően 10: tökéletesen

Egy 0-10-ig terjedő skálán válassza ki, hogy a felsorolt tényezők mennyiben járultak hozzá az ön nyelvtanulásához

Barátokkal való beszéd: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Családdal való beszéd: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Olvasás: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Nyelvi hanganyagok: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

TV nézés: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Rádió-zenehallgatás: 0: nem járul hozzá 1: kevéssel járul hozzá 2 3 4 5: közepesen járul hozzá 6 7 8 9 10: a leginkább hozzájárul

Egy 0-10-ig terjedő skálán válassza ki, hogy jelenleg mennyire van kitéve a felsorolt tényezőknek

Barátokkal való beszéd: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Családdal való beszéd: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

TV nézés: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Rádió-zenehallgatás: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Olvasás: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Nyelvi hanganyagok: 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: az időm felében 10: mindig

Ön szerint milyen mértékben van külföldi akcentusa (kiejtése) (magyaros kiejtés a görögök szemében)? 0: nincs 1: szinte semmi 2: nagyon kevés 3: kevés 4: néhány 5: közepes 6: jelentős 7: erős 8: nagyon erős 9: különösen erős 10: nagyon szembetűnő

Jelölje meg, hogy milyen gyakran azonosítják Önt nem anyanyelvűként a kiejtése alapján a görögök? 0: soha 1: majdnem soha 2 3 4 5: gyakran 6 7 8 9 10: mindig

Transzkripciók

GÖRÖG–MAGYAR TRANSZKRIPCIÓ

1. A

Alekos: Azt mondja Bundi, Belóban jó volt neki a csúzli azt mondja letörte az ágat. Jó volt neki a

Nikos: Miért, nekem milyen csúzlim volt, te? Gumival csináltuk, de én dupla ízét kaptam rá, én raktam rá meghosszabbítót. Bírtam csak kihúzni, így ki kell húzni, elengedtem baszd meg, apámnál a záróablakot úgy kilőttem vele, úgy kiabált hallod.

Benji: Έλα να σε δω. (Gyere, had lássalak)

B: Έλα, Έχεις πιο καλά. (Gyere, van jobb is.)

N: Te baszd meg hol a, hol, ja itt a vasút.

A: Aztán meg eltűnnek a sínek. Hol a repülőtér?

N: Mindjárt a repülőtéren vagyunk.

N: Gyerekek leraknám a Skodát, megyünk ki Görögbe, mondanám. A Terziszre kimennénk

B: És és hallod?

N: Aztán fölszállnánk a következő repülőre, és visszajönnénk, és megint reggel hazamennénk. És így mennék holnap a Zorbába zenélni. Kimennék egy Terziszre repülővel.

A: Ja

N: repülővel. Mi, egy óra.

B: Σήμερα έχει Τερζή; (Ma van a Terzisz?)

N: Hát biztos van vala

B: Miért, pénteken τσιφτετέλι Terzivel a (görög hastánc)

A: magánrepülővel.

N: Miért, péntek este biztos van valami Görögbe, abba bi, péntek este.

A: Miért, szerda este nincs?

N: Jó de péntek este, ma péntek van nem?

A: Pénteken biztos van valami.

N: Hát persze.

B: Τι κάνω γλέντι αν γίνεις; szeptember 17-e hallod? (Mit csinállok ha mulatság lesz?)

N: Oooo

B: Cicánisz emlékkoncert, 25 éves, őő, mi, őő milleniumi emlékkoncert.

A: Hol?

B: Jubileumi.

A: Hol?

B: Athénban.

A: Athénban?

B: Fúú, basszus, olyan jó előadók, hallod.

N: Hát elmehettünk

A: Glykeria, Dálará

B: Azt mondja Gábor

N: Kérlek szépen, az a vasút utca

B: Azt mondja Gábor kimegyünk?

N: Jaj Gabi, maradjál már, honnan szedsz annyi pénzt?

B: Persze.

N: Gábort azt csípjétek má meg néha,

B: Föl kell kelnie, nem a valóságba él.

N: Alszik a csávó baszd meg

A: Ő lerendez valami nem tudom milyen λίρα-ást meg νταούλι-is, és hogy képzeld el ő látott valami, valami nagyon jó νταούλι-is, meg λίρα-ás, és énekel a λίρα-ás csávó

N: És ki fogja, ki-kit érdekel az itt Magyarországon? Kit érdekel baszd meg.

B: Te várjál, ilyet mondott nekünk, Benji, szerinted lenne rá érdeklődés hogyha mondjuk Káraktídiszt vagy Nikolópuoszt megfizetnénk és egy hétig tanítaná a

N: Nehogy már!

A: Igen ezt a koliban mondta nekünk, emlékszel?

B: Igen.

B: Mondom Gábor, te eszednél vagy? Mondom, te szerinted hány millió forintért fog az ide lejönni?

A: Egy hétig, plusz tanítsad. Persze.

N: Hallod? Ike utca.

A: Ike utca. A Nagykőrösön vagyunk.

N: A Nagykőrösön vagyunk?

Diamandula: Igen, és a Felleg utca van pár, őőő, hogy is mondjam? Itt is volt egy olyan utca, hogy Felleg utca.

B: Εδώ είναι a τρένο (itt a vonat)

N: Ez a vonat megálló szerintem már.

A: Σιδηροδρόμιο (Vasútállomás)

N: Bruderweis.

B: Πού, εδώ? (Hol, itt?)

N: Ott van egy Bruderweis-os kamion, megdobban a szívem, amikor ilyet látok baszd meg.

B: Dózsa György, Dózsa.

N: Dózsa György utca.

B: Καλό?(Jó?)

A: Ennek a folytatása a Nemes, arra kellett volna menni.

D: Igen? Na akkor, majd bele

N: Mindjárt elfordulok.. .Helyben
vagyunk. Pamut

B: Οδός Pamut (Pamut utca)

N: Pamut utca. Itt komaszag van.

B: Οδός pamut? (Pamut utca)

N: Nyomok itt egy kézifékest

N: A 19-es BKV-val baszd meg.

B: Τι σου φταίει η καρδιά μου η χρυσή; (Mit tehet róla az arany szívem?)

A: Και έτσι πρέπει να πεις αυτό το ιστορία . Εμείς πήγαμε με δύο κορίτσια. Με δύο κορίτσια (Így kell elmondanod ezt a történetet. Mi két lánnyal mentünk. Két lánnyal.)

N: Ezt a sztorit már elmondtad.

B: Και επίσης και ξέρεις (És te is tudod).

N: Ez a Nemes utca?

D: Ez már a Nemes utca?

N: Ott, nézd meg

D: A Nemes vendéglőt keressük

N: Nemes vendéglőt?

D: Igen

A: Και εμείς? (És mi?)

A: Πάμε κάτω. (Menjünk tovább)

N: Címer utca.

N: Szoktátok a kukoricát címerezni?

B: Φαρμακό είναι (Gyógyszertár van itt)

A: Κι εγώ έκανα το (és itt csináltam a)

D: Ööö most nem tudom, mert, én ide írtam egy számot, 198, de hogy vajon ez

B: Τώρα πού είμαστε; Tizenkilenc. Ωχ, πάμε. (Most hol vagyunk? Ó, menjünk.)

D: Na várjál.

B: Πάμε. (Menjünk. Gyerünk.)

D: Ez nem biztos, hogy ez az a szám. Basszus.

A: Πάμε Μαρία; (Menjünk a Márián utcán)

D: Ja, hogy hányas szám? Jó.

B: Αυτό είναι story. (Ez a történet)

A: Όχι μόνο αυτό.(Nem csak ez.)

N: A szakrendelő mellett vagyunk.

D: Máris.

N: Nyolcvannégyes busz jár erre.

B: Γεννήθηκε για τη καταστροφή (Katasztrófára született)

D: Hatos szám, Nikosz. Hatos.

B: Κυρία (Uram)

N: Keresztbe álltam a Nagykőrösön.

B: Έλα, έλα. (Gyere, gyere.)

N: A görögöknél meg szoktak fordulni. Bármilyen hihetetlen.

A: Görögbe zebra nincsen itt.

B: Köszi, még egyszer. Nem kellett volna ennyire, azt mondja.

N: Ha kiderülne, hogy van egy másik Nemes utca, szerinted mi lesz?

D: Ó, ne idegesíts.

B: Στην Ουγγαρία; (Magyarországon)

N: Van itt Spar.

D: Hatos szám.

N: Van itt Spar.

B: Itt megállunk, και μετά; A Nemesben már voltál?

N: Tizenkettő. Tizenkettőnél vagyunk.

D: Ühü.

B: Πάμε με τα ποδιά (Menjünk gyalog.)

A: Όχι ρε, βρέχει. (Ne, hékás, esik az eső.)

E: Τι ωραίο! (Milyen szép)

N: És mi nem vagyunk szépek?

Eleni: De gyönyörű! Tudod, kivel,ülök itt egy asztalnál? Nem hiszed el. Sakkozzál: a Niko, a Csibi és ki a ha. De mondom. De mondom.

D: És Diamandula.

E: Meg a Mandi is. Mondja, hogy ő is itt van.

D: Ti nézzétek az étlapot.

E: Na nem baj, nem baj, nem baj. Miért nem ott van a

N. Jöjjön ide.

E: Akkor ugorjatok be, akkor ugorjatok be. Jó, szia, helló.

N: Nem baj, nem baj, nem baj. Nem láttam én semmit sem.

E: Laci báb, látta te is izéltél vele.

N: Jó fej gyerek volt.

E: Azóta már más van.

N: Az a néger csaj barátnője megvan még?

E: Az erdélyi csaj.

N: Για μας. Για μας.(Egészségünkre. Egészségünkre.)

E: Ne add nekem, én már megnéztem. Köszönöm.

E: Te Nikosz, ez úgy volt, hogy te bementél és mondtad a Benjinek, hogy én vagyok itt?

B: De ezt nem gondoltuk.

E: Mandu?

D: Vízért kértem. És sima vizet. Legyen oly kedves.

E: Na egyetek valami finomat. Jó? Na azt nézem, Mandu, hogy mi az, ami nem csirke?

D: Húst nem eszek. Abszolút.

E: Tehát abszolút semmit. Jó, akkor. Valami vegetáriánust. Vannak saláták. Na jó, de azzal nem laksz jól. Itt van! Vegetáriánus ételek: Juhtúróval töltött gomba

D: Hát túró- gomba! Nem! Semmi ilyesmi.

E: Jó. Rántott sajt.

D: Semmit.

E: Rántott camembert. Áfonyával.

D: Semmit.

E: És rántott gomba tartárral.

D: A gombát abszolút nem tudom emészteni. Semmit. Abszolút.

E: Ja gombát nem.

N: Párolt zöldséget nézzél neki.

E: Párolt zöldség?

N: Olyat, mint a rántott hús.

E: Úgy mondja, mintha

D: Κρέας δεν τρώω, καθόλου δεν τρώω ούτε κρέας, ούτε αυγά (Húst nem eszek, nem eszek se húst, se tojást.)

N: Γιατί; (Miért?)

D: Δε θέλει, δε θέλει η ψυχή μου, γι' αυτό. Κατάλαβες;. Δεν καταλαβαίνεις ελληνικά, ευχαριστώ.

Εδώ το σπίτι ωραίες φωτιές. (Nem akarja, nem akarja a lelkem. Érted. Nem értesz görögül, köszönöm. Itt a ház szép fények)

N: Έχει και καλαμπόκια (Van kukorica is)

D: Ευχαριστώ. (Köszönöm.)

N: Έχω. Έχω. Έχω. (Van nekem)

D: Με τι πήρες; (Mivel vettél?)

N: Έχω καλαμπόκια. (Van kukoricám)

D: Értem a magyart.

N: Ωραία, ωραία. (Nagyszerű. Nagyszerű)

D: Ωραία. Ξέρω και καλαμπόκια. Köszönjük szépen. Ja, bocsánat. (Nagyszerű. Ismerem a kukoricát is)

E: Görög sali?

N. Friss-e az áru?

E: Nem tudom.

N: Rántott hús a bécsi szeletet?

E: Szerintem igen, de kérdezd meg, az a biztos. Nézd csak, Mandu, figyelj roston sült zöldség. Valamit egyél, ne sérts meg.

N: Roston vagy rántott hús? Most melyik legyen?

E: Mi Benji, az a neved, hogy doki, mi Benji?

D: Έλα. (Gyere)

N: Gyanús itt mindenki.

E: Ja, én még nem vá.. Figyelj, jó lesz akkor a, amit is választottunk, roston sült zöldség?

A: A kettő között vagy rántott hús vagy csirkesteak mandulával, áfonyával. Még nem döntöttem el.

D: Zöldség az mindig is, csak zöld salátával.

E: Igen, csak zöldségek, igen. Akarsz hozzá még krumplit is? Megkérdezzük, milyen zöldség, Mandu.

D: Krumpli zöldséggel, keményítő mind a kettő.

N: Egy salit.

N: Elhozzam az én átjátszómat is? És akkor azzal

E: Jó azt is, köszönjük, aranyos vagy.

N: Mert ha nem jó, akkor meg ízé.

E: Jó. Ő kérnénk majd ez ő mindjárt mondom roston sült zöldségek, milyen zöldségekből áll?

Pincér: Van uborka, paradicsom, gomba, répa

D: Gomba!!! Vá vá vá vá, gombát nem kéne

E: Nem lehet az esetleg, hogy gomba ne legyen benne, csak a többi?

Pincér: Hát persze.

D: Gombát nem kérek. Mi van benne?

Pincér: Uborka, paradicsom, ugye vagy répa, cukkini

D: Jó, cukkini mindenhez. Cukkini mindenből. És uborka is van, vagy mi, tök?

E: Igen.

Pincér: Tehát uborka, paradicsom, répa, cukkini, meg hagyma.

D: (E)ντάξει. (Rendben. Jól van.)

E: Ez tökéletes lesz.

Pincér: Ebből elég a hölgynek egy-egy ilyen tiszta zöldséges.

D: Igen, igen, köszönöm szépen.

E: Jó, ha még kérsz, akkor még egyet rendelünk, jó? Ha az kevés lesz neked. Ti már rendeltetek kaját?

N: Én is egy bécsit kérek. Παρε Βέτσι! (Gyere Bécsi!)

E: Te is rendeltél már?

Pincér: A hölgynek?

D: Még egy, bekaphatok egy kis krumplit, esetleg kérhetnék még?

Pincér: Persze.

E: Kérjél egy kis krumplit.

Pincér: Sült krumplit?

D: Nem, nem.

Pincér: Petrezselymeset?

D: Petrezselymeset.

Pincér: Petrezselymeset?

D: Ne legyen nagyon olajos, nagyon.

Pincér: Jó.

D: Jó? Mert aztán már tényleg akkor

E: És én akkor csirkemellet kérnék, ez a csirkesteak, mandulával.

D: Μπράβο!(Bravó)

B: Fellépni voltatok mostanában?

E: Folyamatosan. Legközelebb kedden, holnap megyünk.

B: Holnap mentek?

E: Holnap.

B: Hova?

E: Én az ilyeneket nem tudom. Nagyjából, hogy hol a ház.

N: Ciftit táncolsz, itt is voltunk.

E: Hát azt hazamegyek, ja.

N. Belóban meddig voltatok?

E: Én négyig.

N. Négyig?

E. Én négyig voltam.

D: Στο χωριό, ναι. (A faluban, igen.)

E: Hát én még maradtam volna. Beszéltünk ilyenekről. Borzasztó volt az a hosszú műsor. Hát az egy dráma volt.

N: Ugyanezt beszéltük most az úton.

E: Ez egy dráma volt. Nekem a focimeccs jobban tetszett, esküszöm. Ott „μαλακάς”-tak, hogy hallhattam, hogy görögül beszélnek, én ott elaléltam. Szó szerint. Már bocsánat, hogy ezt mondom, de tényleg. (baszd meg -oltak)

D: Én jól éreztem magam. Bementem a karaokee bárba.

N: Én is.

B: Hát ott is voltál?

D: Volt ott egy bár ahol ültünk. Így volt a főtér és akkor kicsit ezen az úton tovább kellett és ott görög disco zene szólt. Vagy kocsma szerű? Nem tudom a nevét.

E: Hány órákor?

D: Á! Τι ώρα; (Hánykor?)

N: Δεν ξέρω. (Nem tudom.)Valamikor délután.

D: Και σε ποιο (És melyik?)

N: A játszótéren kint.

D: Έξω; Πολύ ωραία. (Kint? Nagyszerű)

N: Délután valamikor, mert este meg a Petőfi Csarnokban zenélünk.

D: Τι ώρα; Δεν ξέρεις (Hánykor? Nem tudod?)

N: Δύο η ώρα. (Kettő órákor)

D: Δύο; (kettő?)

N: Δύο ή τρεις. (Kettő vagy három.)

E: Δύο ή τρεις η ώρα.. (Kettő vagy három órákor.)

N: Vasárnap.

E: Reklámozzuk az iskolát.

D: Και μετά θα πάμε Ελλάδα, δηλαδή. (És aztán izé, Görögországba megyünk.)Δεν μπορώ να'ρθω.
(Nem tudok jönni) Most nem tudok.

N: Mikor?

E: Hova nem tudsz menni?

D: Το πρόγραμμά-ρα. Πρόγραμμα. (A programra. Program.)

E: Menj a Zorbába.

B: Jó, de holnap ne. Szar.

E: Μέρ, Mi lesz?

B: Csúnyán fogunk kinézni.

E: Holnap? Neee

N: Holnap? Péntek van ma. Ma nem játszunk.

E: Έpp most írt az Edit, hogy menjek. Hát, mondom, nem tudom, hogy megyek-e.

B: Holnap. Gyertek.

D: Αύριο θα είναι στο Zorba? Αύριο; (Holnap lesz a Zorbászban? Holnap?)

N: Αύριο.(Holnap.)

B: Αύριο. (Holnap.)

D: Τι ώρα; (Hánykor.)

A: Οχτώ. (Nyolckor.)

D: Mit játszottok? Ti most együttes vagytok? Most együttes vagytok?

N: Megyünk bulizni.

D: Szívesen megyek. Akkor μέχρι τι ώρα; (hány óráig?)

N: Μέχρι. (-Ig)

D: Δέκα; (Tízíg?)

N: Δέκα, δώδεκα. (Tíz, tizenkettő.)

D: Δώδεκα. (Tizenkettő.)

N: Μεσάνυχτα. (Éjfél.)

D: Μεσάνυχτα. (Éjfél.)

N: Μέχρι τη μεσάνυχτα. Így helyes. (Éjfélig.)

D: Εντά. Μέχρι μεσάνυχτα. Κατάλαβα. (éjfélig. Értem. (Megértettem.)

A: És utána folytatjuk a Pecsában.

E: Na most legutóbb, mikor voltam, ő nyolcvan izraeli volt, emlékszel rá, Niko?

N: Óóóóóóó Zsidók

B: Kösz.

N: Bocsánat.

E: Most alig mertek bejönni, nem baj, alig mertek bejönni és érted, a barátnőim, mert végig nyolcvan férfit képzelj el, akik táncoltak. Mondom jó. Mondja a Niko, hogy hamar elmennek és akkor majd lehet jönni táncolni.

N: De el is mentek hamar.

E: Nana. Tizenegykor még nem mentek el. Na és akkor mondtam a barátnőimnek, hogy beállok táncolni, hát mondom, most azért jöttem, hogy.

D: Nyolcvan pasi közé?

N: Képzeljétek el, elkezd-elkezdtek nekünk ilyen, mer szokás az Görögországban, meg ott a déli, déli he-, balkáni e országokban, amikor zenél a zenekar és kérnek valami számot, akkor ráköpnek az euróra és a líra-buzúkis homlokára és akkor dobálták nekünk az eurókat, a buli végén meg odajött egy másik és eltette az egészet

D: Ne már!!

N: Csak úgy. Kért egy számot és elvitte az egészet. Lerakott, valami, mit tudom én, valami két eurót, vagy öt eurót, valamit lerakott, és a többi meg elvitte!

D: Πολύ ωραία. (Nagyszerű)

B: A másikra meg ti dzsuváztatok.

A: Akkor bemutatták az ő szokásaikat.

E: Egyszer én is voltam ilyen fellépésen Görögben és akkor hastáncoltam, és akkor odajött egy pasi és ide berakott öt eurót és akkor minden lány az egész táncsoportnál azt nézte, és akkor azt nézték, hogy kivette-e már, kivette-e már

D: Most voltam egy keresztelőn 21-én, Balaton.

E: Balatonon.

B: Északi vagy déli?

D: Északi. Alsón vagy a felsőn.

E: Alsóórs?

D: Igen, Alsóórsön. Ott volt az esküvőjük is. Ott volt a keresztelő is.

N: Hány éves?

D: Egyéves a Zoé. Mos volt, egyéves elmúlt már. A kicsi. A másik, a μεγάλο, δεκαέξι χρονών. (a nagy, 16 éves)

E: Az is fiatal még neked.

D: Είναι πολύ όμορφη είναι. (Nagyon szép)

N Πολύ όμορφη. (Nagyon szép)

D: Όμορφη. (Szép)

D: Μονάχα ήμασταν, έτσι, παρέα. (Egyedül voltunk, így, társaságban.)

E: Έτσι πρέπει να είναι. (Így kell.)

N: Παρέα. (Társaság.)

D: Ουγγαρέζοι από μητέρα, από πατέρα δηλαδή γι' αυτό τώρα. (magyarok anyai ágon, apai ágon, tehát ezért most..) Ο Jennifer είναι.. Jennifer.)

N: Άλλη φορά (Máskor)

D: Άλλη φορά. Σίγουρα είμαι. (Máskor. Biztos vagyok benne)

N: Άλλη φορά (Máskor.)

D: Κάτι να αρέσει στα ματί της. Εντάξει; (Valami tetszik a szemében. Rendben?)

N: Εντάξει. Να'στε καλά. (Rendben. Isten étessen!)

D: Αυτή πήγε μια εκδρομή ήτανε στο Καμίνο. (Ő elment Camino-ba is) Δεν πήγα ποτέ. (Én még soha sem mentem.)

E: Nem tudják, mi az.

N: Camino? Mi az?

E: Tavalý voltam egy zarándokúton.

D: Valami fantasztikus.

N: Ja? Tudom, azt tudom. Tudom, min voltál. Camino, Camino felől.

E: Nem Camino, Santiago.

D: Nem semmi.

E: Menni harminchárom napon keresztül.

B: Mi az a zarándoklat?

N: Gyalogolunk, Benji, gyalogolunk.

E: A katolikus Szent Jakab egy nagyon régi kijárt zarándokút

A: És akkor elindulsz ott gyalog.

E: És elmentem egyedül harminc, egyedül huszonegy napot mentem.

N: Egyedül? Nem is volt para? Nem is volt semmi? Full egyedül? Nem fostál?

A: És hol aludtál? Vagy hol

E: Vannak zarándok-szállások.

D: Έτσι δε θα μιλάμε. Μόνα όμορφη μιλάμε. (Így nem beszélünk. Csak szépen beszélünk.)

E: Szóval úgy volt, hogy együtt elindultunk a Pannival Párizsból, Párizsból.

N: Ας μιλάμε καθαρά. (Beszéljünk világosan.)

E: És pár napot gyalogoltunk együtt

D: Να μιλήσεις (Beszélj.)

E: Hagy mondjam most már el! Benji nem hallotta, még csodálkozott is, hogy le voltam fogyva. Hát most nem, tavaly voltam.

N: Mért nem vettél valamit a Tescóban?

E: A Profiban. Magadnál vagy? Mindent cipelni kellett.

És akkor huszonegy napot egyedül gyalogoltam.

N: Úú. Nem semmi.

D: Úristen! És még milyen célból? Tehát mi volt a

E: Hát ki milyenből.

N: Onnan hoztad a követ, nem?

E: Aha. Ó, hát tényleg, hát tudod, onnan, megjött az a kő? Én eleve mondtam, hogy tartsd meg.

B: Én? Miután odaadtad.

D: Milyen célból? Mindenki más célból.

E: De ilyenkor már nincsenek célok.

A: De mit is mondtam, mit is mondtam akkor, Benji? Mondtad az Efinek, pedig mondtam, hogy ne mondd el.

B: Én?

D: Tudom, hogy milyen nagy, ez milyen nagy Isten hozzá, meg milyen nagy energia egy ilyen, a semmiben is tulajdonképpen.

E: Íme, azt kérdem, ahhoz, hogy nem kell hozzá semmi

D: Azt mondtam, Isten volt, Isten végig ott volt és végig vezetett azon az úton. És mennyit aludtál átlagban?

E: Aludni korán lefeküdtem, én már nyolckor aludtam, hatkor indultam.

D: ühüm.

N: Nem volt hideg ott vagy?

E: Volt, már éjjel esett az eső.

D: Niko, innál egy kávét, ezt a neszkávét?

N: Esőben is menetelsz? Jaj, istenem!

E: Tudtam, hogy elmegyek, csak azt nem tudtam, hogy mikor megyek. Összejött annyi pénz és mentem. Itt voltam két hónapig, aztán elmentem Korfura.

N: Most voltam Korfun. Ott volt a Vaia, a Vaia-nak a lánya. Rá, rá egy hétre meg meg jött Korfuról a Szakis Rúvasz egyébként.

E: Komolyan?

D: Most jön a láma valamikor.

B. Arvanitaki?

E: Oda is megyek. Dalai lámára is, meg Arvanitakira is.

B: Dalai láma? Mi lesz? Koncertet ad?

N: És mér? Mész, frankón?

D: És persze, ott a helyünk.

B. És és és mit énekel az?

D: Dalai láma? Ne bosszantsál már engem! A dalai láma nem énekel!

N: Hát ez ilyen beszél, meg mit tudom én. Misztikus.

A: Te ehhez nem értesz.

D. Nem misztikus a dalai láma.

B: Nem is varázsol, akkor.

D: Tegnap a tévében volt egy.

D: Μιλάει και έτσι δίδεται η ενεργία. Πάει και έρχεται. (Beszél és így átadódik az energia. Jön és megy.)

N: Σιγούρα; (Biztos?)

D: Σίγουρα. (Biztosan.) Tiszta a szeme. Εγώ δεν έχω πάει στο Καμίνο, πήγα στο. (Én nem mentem Camino-ba, a mentem. a)

E: Nagyboldogasszonykor?

D: Οχι..(Nem)

E: Ezt nem tudom. A Sportsarnokban, Szeptember tizennegyedike? Miről beszélsz?

D: Ezzel kapcsolatos, δηλαδή. (izé.)A dalai láma.

E: A dalai láma?

D: A dalai láma.

A: Mondom, egy ilyen várban lakik fent valahol Oroszország alatt Kazahsztán vagy valami Üzbegisztán vagy hol lakik a dalai láma?

E: Most nem tudom, miről beszélsz.

D: Fogalmam sincs, hol lakik a láma.

E: Valahol Tibetben!

D: Tibet!

N: Tibet! Van ott egy vár! Most tiltották ki, de előtte ott lakott régen.

E: Tibetből már régen kitiltották.

D: Gyerekek, hát az már. Állítólag onnan menekült. Állítólag Tibetből már rég Indiába menekült. Ott lakott egy ilyen.

N: Az az épület az nagyon komoly az azt tanultuk ott.

Persze, egy ilyen nagyon nagy erődítmény van, a Tibet fővárosa. Tibet fővárosában az az erődítmény, tudod, az, olyan színe van, mint az esernyőnek, vagy inkább ilyen téglaszíne, téglaszíne és nagyon nagy hegyoldalon van és az volt a dalai láma mindenkor színhelye

D:De hát onnan aztán kamaszkorában kiűzték, akkor el kellett neki mennie Indiába. Na azért mondom, hogy akkor, pont akkor, men-mentünk hogy ugye pont akkor, oda-odamenekült Indiába menekült δηλαδή και (nos és)

E: Hát az már régen volt, az már vagy 60 éve is volt.

D: Ööö, mondom, nekem is, hát miért nem szólsz mikor ilyesmi, nekem az az életem, a mindenem, δηλαδή (izé, szóval) ezek a dolgok, szóval, szóval

E: Ezért nem szólt Jannis, hogy ő legyen a te életed.

D: Hát ez óriási! De ezeket a dolgokat nagyon szeretem.

B: Ő egy misztikus, ilyen mindenféle. Vagy, vagy egy darab vallásban hiszel, vagy a mindenféle, ilyen vegyesben?

D: Én a tisztaság élményének a híve vagyok

B: Ja.

D: Tisztának maradni. A fényt vinni az emberek lelkébe, átadni. A fény-szeretetet.

A: Azzal mi is így vagyunk.

D: A fény-szeretetnél magasabb nincs. Isteni fény-szeretet, az a legmagasabb. Az a plafon. Az én számom harminchármas. Krisztusi szám

B: Hát igen.

N: És honnan látod, hogy kinek milyen száma van?

D: Hát a születési. Hát amikor megszülettél, attól a pillanattól minden meg van határozva: hogy milyen ember, δηλαδή (izé, szóval),

A: Mondjuk, hetedik hónap elseje, akkor az hetvenegynek számít vagy nulla-egy?

1. B

D: Πρώτο αυτό. (Első ez.) Πρώτο μηνό (elseje)

N: Ha most Morga, Morgan? Akkor az

D: Τριάнта είναι; (Harminc?)

D: Elfelejtettem! Hármas.

E: Molnár, nem?

B: Én hármas vagyok.

D: Nem. Τρία-τρία-πέντε. (3-3-5)

N: Πέντε (öt)

D: Και στο σπίτι το δικό μας και στο πενήντα είναι δηλαδή (a mi lakásunk is az ötvenes szám alatt van.)

N. Δικό μας δεκατρία. Αυριλήδη όνομα; (a miénk a tizenhármas.) (görög név)

D: Δεκατρείς κι αυτό το νόημα. (A tizenhármas számnak is ez az értelme.)

E: Nincs δεκατρία (tizenhármas)! Számmisztikáról beszélünk, nincs δεκατρία (tizenhármas)!

D: Akkor δεν είναι δεκατρία. (Nincs tizenhármas)

E: Ötös, kész

D: Πέντε. (öt)

E: Milyen, milyen δεκατρία (tizenhármas); Miről beszélsz?

D: Τον αριθμό στο σπίτι. (a hákszám) Τον αριθμό. (a számot.)

E: Jaaa!

D: Ο αριθμός, σου λέει. (a szám azt mondja neked). Nincs tizenhármas, Νίκο hogy néz!

E: Ο δικός μου τρία, ο δικός σου πέντε. Είκοσι τρία πέντε. (az enyém hármas, a tied ötös. Húsz-három-öt)

E: Valami, valami ami ő is, őket is érdekli, gyerekek! Hát ne!

B: Nem, jó. Ez érdekes.

B: De ér, ér. Én egyházi suliba jártam. Én egy ilyen.

D: Na tessék!

E: Hát akkor ez, ez neked vad; egyházi iskolába ilyet nem tanítanak.

B: Nem, én katolikus tanul

E: De hát arról is be. Ez, egyébként, hogyha belemélyedsz, nincsenek olyan nagy különbségek. Akár beszélhetsz apád nevében is. Végül milyen vallás.

B: Ühü.

D: Akármilyen vallásnak nevezhetik, ugyanazt célt szolgál minden, tula- tulajdonképpen. A tisztának maradni. Tisztának. Ez a legfontosabb.

E: Hallod, Benji? Tisztának! Fürödtél ma?

B: Úgy esett az eső! Viccelsz?

D: Συγγνώ. (Elné.) Σαν το φως, όπως ο ήλιος και η γη και (Mint a fény, ahogy a nap és a föld és) árad belőle a szivárvány fényét, hát anélkül nem lehet élni, csak azzal lehet

B: Ühü. Igen, a fény a mindennek.

D: Hát a fény a minden. Δηλαδή (Szóval). És a fényben, mi van a fényben?

B: Energia.

D: Milyen energiák?

N: Napenergia.

D: Ορίστε; (Tessék?)

N: Megújuló.

E: Materialista! Azt mondja, napenergia!

D: Περίμενε. (Várj)

N: Megújuló.

D: A mindenségben benne van.

E: De Mandu, mindenben benne van minden! Tehát mindenben benne van minden. Ha nincs sötétség, nincs fény. Hát, érted?

D: Έν έρτεμ, de én a a ahogy én bele tudok teljesen nézni a Napba. Μέσα στον ήλιο, βλέπω τον ήλιο. Το βλέπω τα πράματα και μέχρι τον ήλιο δηλαδή και ένα θάύμα έρχεται, μεγάλο θαύμα έρχεται πάρα πολύ. Και από κει, (Bele a Napba. Látom a Napot. Látom a dolgokat és a Napig szóval egy csoda jön, nagyon nagy csoda jön.)

B: Kérdezd meg.

D: όταν ήλιο βλέπεις, ε. έρχεται.. (amikor a Napot látod, jön.)

B: Nehogy megváltozik valami már azonnal.

D: Όπως και το τρία, λέει (Ahogy úgymond, a három.)

N: Nem fogjuk meglátni

N: Benji! Beszélünk majd a vonaton valahol?

D: Τον ήλιο έρχονται. (A napot jönnek)

B: Σίτι. (Otthon.) Itt leszek valamikor nyolckor, így értettem. Egy üveg úzót nem iszok meg egyedül

D: Ές a hála, a szentháromság όπως λέμε και τα παιδιά είναι στα τρία μέσα. (Ahogy a gyerekek is mondják, a háromban van bent.) Erről beszélünk δηλαδή. (Szóval) Az is meghatározza, ami a hármas energiába

E: Na azért a hármas nem a szentháromság számmisztikában, hanem egy kicsit nőiesség, azért bocsánatot kérek itt a fiatalembertől.

A: Μπράβο. (Bravó.)

E: Kicsit nőies jegy a hármas. Tehát a lány, az érzékenység; hát nem rossz az, ha egy férfi olyan.

N: Nekem mindig mondják, hogy úgy milyen buzis fejem van, meg mit tudom én

B: Az ötös az nem olyan.

E: Te nem vagy olyan, ők a hármasok, te nem.

B: Ō ő Milyen az ötös?

Az mit jelent?

E: Az egy olyan nagyon jó barát, kommunikatív.

B: Na!

E: Mindenkivel tud kommunikálni.

B: Na! Az igaz.

N: Politikus.

B: Politikus. Most kéne indulni a polgármester-választáson.

A: Most megválasztának.

E: És mi lesz a faluban, gyerekek?

A: Buli. Buli, nem?

E: De valóban. Tényleg.

B: Tartott sajtótájékoztatót valamelyik nap. Hárman voltak. Három volt.

N: Túli, meg az apja meg egy öreg.

E: Akkor most mi lesz? Kik pályáznak?

N: A Gogosz.

E: Nem tudom, ki az.

B. A Szepi.

E: Ki az a Szepi?

B: Papalexisz.

E: Azt sem ismerem.

D: Στο χωριό μιλάτε; (A faluról beszéltek?)

E: Ναι, ναι, ναι. (Igen, igen, igen)

B: A Szepi? A Szepit ismered?

E: Á! Szepit nem ismerem.

B: Mért nem ismered?

E: Ha ismerem, akkor is elfelejtem.

B: Akkor ki lesz még? Proko.

N: Kocsó.

B: Kocsó.

E: Ki az a Kocsó?

B: A Jannis.

E: Jaa!

B: Akkor a okos Prodromidisz. Akkor őö ki van még?

A: Indul valaki.

B: Szlatki. Szlatkit ismered?

E: Senkit nem ismerek. Fiatal vagy, mért.

B: Fiatal.

E: Ambiciózus.

B: Fene tudja. Más. Más.

N: Fene tudja.

A: Szepi. Gogó.

D: Olyan ismerős. Αυτό το όνομα είναι πολύ γνωριστό. (Ez a név nagyon ismerős.)

E: Apagogó Perisztera, a Piri, Piro. Az Gogó.

B: A Gogó azt onnan kapta, aki előtte lakott abba a házba, az volt a Gogó

N: A Gogó az egy sofőr beceneve.

B: A Csibivel odaköltözött és ő lett, átvette azt a nevet, hogy Gogó.

N: A Csiribiek laktak ott.

B: A Csiribi meg a

N: Szalakoudisz.

B: A Csiribinek kije volt? Férje volt?

N: Azok zenélni voltak Miskolcon és hazafelé jövet karamboloztak és meghaltak.

B: kara- karamboloztak

E: Én azon, én azon a bulin ott voltam.

N: Huszonöt éves volt.

N: Trabanttal jöttek hazafelé

E: Én, én, én azon ott voltam.

B: A buzukija bele van dobva rá a sírjára.

N: Persze.

A: A Csiribinek az öccse.

N: És a és a síron ott van a buzuki..

E: Azon gondolkodom, hogy én azzal táncoltam és emlékszem rá

B: És tudtátok, hogy akkor, hogy kik azok?

E: Nem, azt mondtam akkor, hogy nem akarom hallani. Nem tudtuk, hogy ki, jöttünk el busszal.

E: Ki vitte el a poharamat? Azt nézem.

D: Χωριάτικη, ugye? (Görög saláta)

E: Guszta, mi?

D: Én esőben jöttem. Igen, én szeretek esőben jönni.

E: ühüm.

N: Szereted az esőt?

D: Szeretem. Igen. Hát az ez is. Eső van, nálunk nagy program van, eső van. Ilyen esőben.

A: Mi?

D: Az eső? Hát kiállok.

N: Komolyan?

D: Hát igen.

E: Niko, komolyan?

D: Αυτό και τα παιδιά να ξέρουνε, δηλαδή. Είναι καθαριώτης. (Hogy tudják, izé. Tisztító.

E: Én szeretem az esőt, tehát nagyon szeretem. Szeretek esőben sétálni.

D: Most is hívott Athína unokanővérem névnapomra, Χρόνια πολλά, ψυχή μου. (Isten éltesse sokáig, szívem.)

N: A magyarok mondják, hogy nagybácsi, hogy bácsikám, hogy nagybácsikám, nagynénikém; a görögöknél van θείος, θεία. (nagybácsi, nagynéni) Kész. Τελεία. (Pont.) De mindenkinek azt mondják, a nagy unokatestvéreknél is, hogy θείος. Akkor a ξάδελφος-t (unokatestvér) mondanak még, de inkább θείος, bácsika θείος, akkor nagybácsi az is θείος.

D: Mindenki θείος και θεία. (nagybácsi és nagynéni). Hát szóval így tömeg- tömegesen is. De a tisztelet meg van adva ugyanúgy a szerepnek.

E: Κομπολόι-od van? (komboloi, „olvasó”)

B: Ez nem κομπολόι, μπεγλέρι. („rózsafüzér”)

E: Ja, az nem az?

B: Μπεγλέρι. (rózsafüzér)

E: Mi a különbség?

D: Η διαφορά. (A különbség az.)

B: Hát az, hogy ez is egy fajta. Sokkal több bogyó van rajta. Ez ilyen egyszálás.

E: De ugyanaz a

B: Hát igazából

E: mechanizmusa, nem? Hú, de szép! Na, ez nem kevés!

D: Πολλά. (Sok)

N: Nem tudod a Zorbász számát?

A: Dehogynem.

D: Πολύ ωραίο. (Nagyszerű)

A: Megadjam azt is? Megvan?

D: Hú, de gusztá. Mit kértél?

E: Csirke-steak. Mandulás-meggyes.

D: Hoppá.

E: Benji, πριν να το κάνω. (mielőtt megteszem) kell a Zorba száma?

D: Ναι, έχεις; (Igen, megvan neked?)

E: Persze, csak kimegyek, mert így látok.

D: Nem teszek ilyet maga felé. Nem hoz szerencsét.

E: Tök jó nagy tényérok vannak.

A: Έτσι; (Valóban?)

D: Γιατί το έκανε (Mert csinált) egy csúcs. Hát csúcsot nem teszek magam felé. Εντάξει. Κατάλαβα. (Rendben. Megértettem.)

E: Γιατί πονάει; (Miért, fáj/fájdalmat okoz?)

D: Hát nem, de hát nem szúrom magamat. Hát ez egy hegy.

E: Κατάλαβα τι θέλεις να πεις. (értem, hogy mit akarsz mondani.)

D: Γι' αυτό, γι' αυτό δηλαδή και αυτά όλα. (Ezért, hát szóval ezért és ez minden.)

N: Hello, Niko vagyok. Szia, Kata! Figyelj, van még holnapra bent hely? Nincs? Csak kint? Egy ő négy négy fős Krasznai Kriszta névre kéne.

E: Ti vagytok a Krasznai Kriszta?

N: Mi már foglaltunk interneten.

B: Internetes foglalás az jó? Foglaltál már interneten?

N: Foglaltunk már. Négy. Négy fős.

E: Kik mennek még?

B: Ja. Belóban mi ketten

A: Hát őö szerintem a 8:30 körül visszacsörgök majd

E: Aaaa kivel? Nem a nem a csajjal a Dettivel?

N: Krasznai Kriszta

B: Nem, egy helybelivel. Aztán ki jön még?

A: A Feri. Ferike.

N: Kata! Nem voltál előző éjjel.

B: Ferinek az öccse.

E: Á! Nem ismerem.

B: Csipi? Θυμίο. Μάρκος Akkor ki jön még

E: Nem ismerem. Senkit sem ismerek.

N: Hiányoltalak, drága.

A: Unokatesóm. Pistinek kell szólni.

N: Na majd holnap megbeszéljük. Majd a Désiben is kérjük majd. Oké. Szia.

E: Jaj! Tudom, tudom, tudom.

B: Na ő jön.

N: Visszacsörgök.

B: Meg még szerintem a Lencsike is lejön. Meg az öccse is jön. Leszünk egy páran. Lalika is jön.

E: Milyen egyen-menüt rendeltetek!

D: Igen. Nem nagyon néztetek körül, még mit lehet.

B: Nem baj.

D: De az is egy kuriózum.

N: Hú, az jól néz ki!

E: Hát kóstoljátok meg!

D: Látod?

A: Jó étvágyat kívánok!

D: Akkor jó étvágyat!

Pincér: Inni kérnek még esetleg?

D: Igen, kérek.

E: Én is kérek még és egy poharat, mert.

D: Egy gyömbért kérnék szépen. Gyömbér jó lesz?

N: Egy villát kérek.

E: Na, megkóstolja valaki, mielőtt nekiállok? Csipi?

D: Azért egy picit kóstoljatok! Kuriózum! Szerintem, nem?

B: Jó kis citromosan

D: Jó lesz? Mert ilyet otthon is esztek, nem? Őszintén.

B: Régen ettem már ilyet.

N: Mondjuk ekkorát azért nem.

D: Ez nagyon finom.

E: Na, egészségedre.

D: Finom különben. Pirított dió van rajta. Kicsit.

E: Tényleg? Ühü.

B: Holnap zenélünk a Pákozdi téren.

E: A speciális neve karamelizált, karamelizált dió van rajta.

D: Ühü.

N: Első a Pákozdi téren. Nem tudod, mi lesz holnap most?

E: Azt se tudom, hol az a Pá. Pákozdi tér? Zugló? Ott leszünk.

B: Igen? Ja, mert ott játszunk, mi?

E: Mert ott lépünk föl.

B: Na.

E: Hát akkor akkor én is tudom, hogy hol van.

N: Hát, ha ilyen idő lesz.

D: Nem semmi, milyen kicsi a világ.

E: Nem tudom, 12:30-kor az Árkád előtt kell találkozni.

B: Na, mi is 12:30-kor megyünk.

E: Az Árkád elé?

B: Az Árkád elé. A Lenikékhez.

E: Nem tudom, ki az a Lenike, de

N: Leonidasz vagy valami.

E: Ja!

N: Tényleg, Polival mi újság? A Westendben láttam őt.

E: Ühüm.

N: Mikor is? Amikor az Enikővel találkoztam. Kedden.

E: Láthattad. Most átment egy másik üzletbe, a Camponába.

N: A Woodoo-ban van most?

E: A Woodoo-ban van, de ma már szabadnapja van, de holnap még bemegy besegíteni és megy valami. Odamegy, hogy lehet hogy dolgozni.

B: A Nikonak meg ne mond, hogy a Camponában lesz, mert ő is ott lakik.

E: A Niko? A Camponánál?

B: A Camponánál. Minden nap ott van a Camponában.

E: Nekem ne vadássz a Polira, Niko.

D: Citrom hiányzik a salátába.

E: Ühüm. Jó étvágyat.

N: Miért? Tök jóba voltam vele, aztán megszakadt a kapcsolat. Nem jár velem már annyit görög bulikba.

E: Nincs ismerőse.

A: Miért? Én jóba voltam vele. Mert a Dáfni kitalálta, mert egyszer kérdeztem a Dáfnit, hogy mi van a nővéreddel. „Bejön neked?” „Kitaláltad.” És végig a partikon azzal voltak elfoglalva, hogy összehozzanak és így röhögtek a hátam mögött és kisebb volt még a Dáfni is, emlékszem.

E: Ez úgy megy, mint a „Bazi nagy görög lagzi”-ban.

D: Ühüm.

E: Emlékszel, Niko, amikor téged bemutataltak a Dáfninak? Arra annyira emlékszem.

N: Az egész család ott volt.

E: Nálunk is az volt, hogy akkor nekem is hoztak egy görög fiút és akkor soha többet nem mentem görög bulira, mert nem akartam hozzámenni feleségül. Ez így volt. És akkor nézegettük, hogy az a fiú az hogy illene a Dáfnihoz és akkor valaki kiabált, a Thoma aszongya, hát én akkor bemutatom őket egymásnak és az anyukát is és bemutatták őket egymásnak.

D: Nagyon jó.

E: Voltak olyan tizenkét-tizenkét évesek.

D: Ühüm.

E: Na, azóta tart valami.

D: Nagyon jó. Zsizsegés. Nekem is kinézték, hogy ki lesz az. Rosszul voltam.

A: Ne haragudj, elvehetek egy pézsét?

E: Nyugodtan.

D: Mentem ilyen kis kamasz
tizenegy-tizenkét évesen és kinézték a nagypapák, hogy ez

N: Στην υγείά μας, παιδιά. (Egészségünkre, gyerekek.)

A: Οκεϊ.

D: ez jó lesz feleségnek.

N: Με χέρια να φάμε, ρε. (Kézzel eszünk, hé.)

B: Hallod?

D: Én annyira rosszul voltam ettől.

E: Hát persze. Nyilván neked kell választani. Dolgoztam
már, akkor voltam vagy húsz éves és még mindig odahozták a pasit és kérdezték, hogy tetszik-e a
fiam, hát most mit mondjak neki? Hogy nem tetszik? Hát mondtam, tetszik. Vagy öt évig nem mertem
semmit tenni.

D: Gondolom. Igen. A fiúk ezt nem ismerik szerintem. Titeket össze akarnak hozni valakivel? Van
olyan, hogy a szülők megmondják, hogy ez a család jó család?

A: Συχνά. (gyakran)

N: Csinálja vagy száz éve a Stavropoulos család

B: A Nikot akarták összehozni a Pátrával

N: Biztos fogjuk

B: a neki az unokatestvérével

N: Biztos fogjuk. Biztos fogjuk.

N: Különbözik most tényleg. Nagyon szép unokatestvére van.

B: Pistu elfogyott, nem?

E: Nem is azzal van baj.

B: Pistu elfogyott.

E: Velel van baj.

N: Pátra előtt le a kalappal.

A: Niko!

E: Hagyjad már. Nikóról beszélünk.

N: Engem az apukája nagyon szeret a Pátrának.

E: Nincs is azzal baj.

N: Már csak a Pátrát kéne meghódítani. Beszéltünk ma is egyébként.

N: A régi világban a pisztollyal fenyegetős módszerrel volt.

D: Ne hülyéskedj!

N: de a mai világban ez ilyen célzásokkal

D: Ühüm.

E: Kizárt dolog, hogy én elmenjek egy ilyen buliba.

N: Azért látszik, hogy ki az igazi belósi. Én eszek fordítva, gyerekek.

A: Igen.

E: Balkezes vagy?

N: Jobbal írok, de ballal eszek.

B: Így eszel?

N: Úgy eszek, úgy.

A: Tudod, mit jelent, hogy jobbkezes vagy?

D: Valószínűleg áttértett, igen. Áttértett balkezes vagy. Ballal buzukizel. Én is az vagyok.

N: Otthon, amikor apuval leülünk, akkor nincsenek szabályok, hogy hogy együnk vagy mit együnk.

N: „Kértek hozzá krumplit?” kérdezi apám ma sült csirkemellet „Süssek hozzá krumplit?” Vágj egy szelet kenyeret, mondom, együnk. Á, olyan éhes vagyok.

D: Nagyon finom.

E: Ühüm.

N: Apu az fog egy tálcát, felvágott volt, négy fajtából mindegyikből ráak egyet és levág, kenyérből letép és eszi. Hát otthon más.

E: persze.

N: Alekosz meg a nagypapája csinált éttermet a Velencei-tó partján.

E: Komolyan?

N: Az északi strandon.

Panajotisz Taverna. Panajótisz, Panajótisznak hívják.

E: Hú, komolyan?

N: Az augusztusi ünnepek Görögországban a Pánájá, Pánájótisz azok nagyon nagy ünnepnek számítanak, ezek a névnapok.

E: Aha. Megvan még a

A: Παναγία-nak az ünnepe. (a Szűzanyának)

N: Így van, így van.

E: És megvan még az étterem?

A: A nagypapám meghalt, utána apu csinálta még tíz évig.

E: Ja, értem.

B: Tizenötödikén van, nem? Augusztus tizenöt.

N: Így van. Παναγία. Η γιορτή της Παναγίας. (A Szűzanya. A Szűzanya ünnepe.)

E: ühüm.

D: Και πότε γιορτάζεις; Το όνομά σου; (És mikor ünnepled? A névnapod?)

N: Δικό μου; (Az enyémet?)

D: Η γιορτή της Παναγίας. Πότε πότε θα είναι; (A Szűzanya ünnepe. Mikor mikor lesz?)

A: Augusztus tizennégy.

D: Δέκα-δεκαπέντε (Tizen-tizenöt)

N: Δεκαπέντε (Tizenöt) az, tizenöt

B: Tizenöt.

N: Δεκατέσσερα περίπου. (Tizennégy körülbelül.)

A, B, N: Δεκαπέντε. (Tizenöt.) Tizenöt.

N: És olyankor olyankor hát egész Görögországban a görögök nem dolgoznak. Hát jó a turisztikai részen megy a meló, de igazán minden. Azért nehéz apa- apartmant találni, mert a görögök is mennek szabadnapra.

E: Nem semmi.

D: Azon a héten nem nagyon jó akkor. Nem nagyon lehet szálláshelyet kapni, semmit se.

B: Ja.

N: Viszont nagyon jó bulik vannak.

E: Mondjuk jó fejek, Mindenki felkerekedik és elmegy a saját falujába.

D: Igen.

B: Korfun pont ott voltatok, nem?

N: Pont ott voltunk. Elmentünk a szomszéd faluba a hegyre

E:

De jó

N: és képzeld el, hogy volt ööö egy ilyen görög búcsú, ilyen kecskesütés, nagyon jó kis zenekar ott játszott és volt egy utánfutó, úgy volt megcsinálva, kábé ilyen széles volt, mint a a az asztal, de vagy olyan nyolc méter hosszú és az utánfutón tüzet raktak, volt ra ilyen állványzat rajta és valami tizenhét birkát elkezdtek sütni.

E: Azt a mindenit.

N: De olyan szagok, amik ott voltak, hát,

A: nekünk volt olyan,

N: tízen álltak egyszerre rajta

E: Tényleg?

A: Ja, nekünk volt olyan. És volt ilyen fotó róla.

N: Volt ilyen fűszerdaráló rajta.

A: Valakinek adtam kölcsön és azóta ott van nála.

N: Fűszerdaráló és a darálót úgy ahogy meghúzta a csávó, küldte rá a fűszert, meg mindent és akkor azzal rálőtt és citromlével lefröcskölte, oly annyira jó volt

E: Szuper.

N: és az automata így forgatta forgatta a a a birkákat és akkor volt egy asztaluk, befizettél valamennyit és akkor ilyen nagy tálat vágtak neked, vágtak ilyen ekkora kenyeret, sült krumplit ráraktak. Nagyon nagy kajálás volt.

E: Isteni lehetett.

N: A bort ilyen hordóból mérték ki

E: Aha.

N: Szerintem az nyolc fokos volt

A: Hallottad ezt?

E: Mit csináltak a borral?

B: Hordóból mérték ki.

E: A Panajótisznak van magyar megfelelője? Hogy mi ő

N: Jótisz, Jótisznak szokták mondani.

A: Jóti, Józsi, Józsi

E: Komolyan? És a Jorgosz az mi?

N: A Jorgosz az György, Gyuri.

B: Gyuri.

D: A Jorgosz a testvére, Jorgosz. György.

N: Alexandrosz az Sanyi. Sándor.

B: Szotírisz az Zoltán.

N: Egyébként szabályosan nem biztos.

A: Szabályosan nem.

D: Szotírisz Zoltán. Μάλιστα. (Igen)

A: Vaszílisz az Laci, Laci.

N: Νίκosz Μικλός.

B: Μικλός.

E: Ühüm.

N: Az a legegységelműbb kábé. Meg a Jorgosz.

B. Andreász András.

E: Ízlik minden?

N: Nagyon finom.

E: Egészségekre.

A: Ez a bécsi szelet nagyon finom.

E: Komolyan? Ez akkora, hogy nem is vagyok éhes és annyit eszek, majd hazaviszem magammal.

N: Meg akarja kóstolni valamelyikőtök? A bécsi szeletet?

E: Nem. Nem ez bő. Hú figyelj, ha ezt meg tudom enni.

D: Meg akarod ezt kóstolni? Ez nagyon finom, az enyém.mandulával. ühüm.

E: Kóstoljátok meg.

D: Mandulás dió van benne.

E: Nagyon gusztli.

N: Én egy darab meggyet megkóstolnék.

E: Csak a meggyet?

D: Nem, hát a szószt is kóstold meg.

N:Ó, hát nekem van egy meggyem, köszönöm. Meggy meggy-fan vagyok.

N: Meggy-fan. Én a pékségben mindig meggyes rétest kérek.

E: Igen?

D: Vagy hetven liter savanyúságot raktunk el télire.

E: Én nem rakok el semmit.

D: Nekem minden ott a kertben megterem.

E: A Dafninak ültettem erős paprikát.

D: Ühü.

A: Szereti?

E: Mindig én szoktam leszedni, mert ugye lusta kimenni a kertbe, egyik nap mondja, na hozzá már pa, ahogy hozok menjél ki, nézd meg mit keres az az orgona ott. A városi gyerek, mondom ezt nem hiszem el.

B: Bejönne hozzánk egy hétre Belóba,

E: Hát vigyed, de munkára fogd!

B: Az orgonán kereste a paprikát?

E: Halál komolyan mondom. És mikor látják a pati, mert ültettem patisszont meg cukkinit, mondtam ha nem lesz pénzünk, onnan tudunk enni

B: Aha

E: És nem eszik meg a patisszont, mert milyen gusztustalan. Húzzák föl az állukat. Mondom ti nem vagytok normálisak, mennyivel jobb

B: Rántott pa-patisszon ilyen panírban, én azt szeretem a legjobban.

B: Hú, kint voltam a

E: Tényleg, nem mentetek a szamaras bácsival?

B: Krisztóval? Nem azzal nem

E: Én azzal voltam kétszer is már szamarazni.

B: Igen? Olyat táncolt kétszer is a csávó. De nem mentünk szamarazni.

A: Na most a για βαπόρι (hajós) makaróninak az a lényege, hogy

E: Minek?

A: A για βαπόρι (hajós) makaróninak

E: Igen

N: Hogy egyetlen egyszer mozdulni kell rá.

B: Egy makaróni és egyszer.

A: És egyszer kell tovább sütni

B: Nem kell tovább sütni, csak álljon egy hetet a napfényen

A: Tovább sütöttem

B: Tovább sütötted? Én tovább sütöttem?

A: Öregem kitalálta a faszénre berakta, és kerül kétszáz forintba egy kocka, és kiírta, hogy για βαπόρι makaróni négyszáz forint, és rárakta a kockára a sajtot, egyenesen, és kérdezték, hogy mi ez. Hát, ez ez, Jávaporiból származik, ahonnan jössz.

D: Πολύ ωραία. (Nagyszerű)

A: A görög tavaszi, vagy nyári leves? Minden zöldséget amit az öregapám talált, mindent összefőzött, mindent belefőzött ami talált, kukoricát is úgy ették.

D: Δηλαδή τουρλού έκανε. (Vagyis megcsinálta a „mindent bele” levest.)

E: De a levesbe, a turlu az be van sütvé

B: Az lehetséges

E: Azért az csak a levesbe, nem sütötték le,

D: Ühü

N: Εδώ ο μάγειρας. Καλός μάγειρας. (Itt a szakács. Jó szakács.)

D: Μάγειρας..(Szakács) Τιλjoko παρακαλώ. (kérem) πάρα πολύ (nagyon nagyon) Egy szakács vészett benne, a barátomba. A barátomat mesélem, hogy ő egy szakács vészett el benne, tehát ő, azon gondolkodik, hogy valami, ő görög éttermet, de hát minden nem megy, érted, hát ő most,

E: Nagyon
meglepődhattetek, így bejöttek és

B: Mondom, tudod ki van itt?

E: Gondoltam miért mész vissza a WC-be.

A: Most volt egy olyan specialitás, hogy ő

E: Korfun?

A: Nem, ez itt volt Magyarországon, ez Sukorón volt kérem szépen, hogy ő, és ott

D: Sukoró, de ismerős

A: Az északi parton, a tó északi partján

B: az északi parton volt a

N: vinizai bőségtál?

A: És a vinizai bőségtál, a bácsinak a specialitása

N: gyros, hamburger együtt, de nagyon nagy tál volt, képzeljétek
el, volt ő, sült krumpli, volt hamburgerhús, és gyros így oldalt, ez már specialitás volt, és ő, ilyen ő,
és van az a fűszer Sufla, Sufla falujában, Görögországban

D: Σούβλα, σουβλάκια, ναι; (nyárson sült hús, igaz?)

N: Ott, abban a faluban egy speciális zöldség, olyan para-olyan paradicsom, suflai paradicsom, hogy ő, nem az a teljesen kerek, hanem ő, képzeld el kicsit olyan ovális alakú

D: Ühü

N: És a nem hiszi, voltam most, Kerkirán is volt olyan suflai paradicsom, és képzeld el mindenki mondják ezek a turisták, hogy á, nem veszünk ebből a paradicsomból, ez zöld. Elvittem reggelire, fölvtágtam, mert tudod vannak a Tescoba ezek a szép kerek mint ha kört rajzolnál, kinyitottad a szuflakit, és jó húsos, tehát az a jó finom, szóval és akkor mindenki odajött:”nem azt mondtátok, hogy szar ez a paradicsom

D Ühü

N: mondom, most jöttetek rá? Józsi bácsi ezzel díszítette a, a bőségtálat.

D: Nem semmi

E: Nem hoztál?

N: A paradicsomból? Nekünk van Belóban olyan.

B: Belóban van olyan.

E: Akkor az nem valami special. Milyen fa van a Belóban a főutcán ami olyan illatos?

B: Ecetfa.

E: Menj már innen.

B: Mondom

E: Nem ecetfa, hát az ecetfa az nem ez.

B: De!

E: Ez jázmin illat, hát az ecetfa az nem ez!

B: Minden a, vagy akác.

E: Ne! Maradj már Benji, az akácot ismerem az ecetet ismerem, egyszerűen olyan illata van mint a jázminnak.

N: Lehet, hogy hársfa, van hátul egy hársfa. Benji lehet, hogy keveredik a sok szag

E: Ezt most komolyan csináljátok, hogy nem ismerem a hársfát? Nem, a amikor megyünk ki a térről a domb fele.

B: A domb felé?

N: Az lehet, az lehet, hogy dzindzi.

E: És jázmin illata van.

N: Az dzindzi, dzindzi

E: Mi az a dzindzi?

N: Olajfa, beloianiszi olajfa.

E: Maradj már! Most hülyére veszteksz? Én ismerem az olajfát is.

N: Na most ahogy méysz a faluban,

D: Στο χωριό, στο χωριό μιλάτε; (A faluról, a faluról beszéltek?)

N: Για το Μπελογιάννη. (Beloianiszról.)

D: Nai,

N: Ahogy méysz, méysz kifelé Sima-telek felé ahogy méysz

B: Nem, Bárka felé

N: Ott van a Bárkász

D: Βάρκα, ναί, βάρκα. (=bárka, igen, bárka)

N: Azért kapta a Bárka nevet, mert

D: Ναί. (Igen.)

N: Van egy ilyen van egy de olyan mint egy hajó, olyan

B: Mélyedés

N: Igen kérlek szépen van egy olyan legenda,

A: Oda vitték régen a csajokat

N: Hogy ott a szerelmesek lógtak, oda jártak a szerelmesek.

E: De tényleg odajártak, benne van a

N: Odajártak

B: De nemcsak a szerelmesek

N. Nemcsak

B: Mindenki odajárt

N: Nem kellett ahhoz szerelmesnek lenni

B: Nem kellett

E: Így van

N: Odajártak, de ott nagyon gyönyörű volt a kilátás. Látni a Duna partot végig, földeket láttam

E: Ühüm

D: A dombról beszélünk?

N: A dombról.

A: A dombról.

N: Este nyolckor ott voltak, nem ebédeltek.

B: Utána átmentek a kanálisra, ott fürödtek

N: A kanálisba fürödtek.

D: Igen?

N: És a patak, a falu alatt, nagyon piszkos, tehát az én szüleim ott tanultak meg úszni, például, így van.

A: Ingyenes talpmassázs

N: Tehát nagyon, régen ez egy nagyon szép világ volt, a vidék. De az összes Magyarország itt fürdött. Ez különösen szép volt.

D: Ühü. 1200 lakosa volt Beloianisznak.

N: Ez még a Joti bácsi idejében volt.

B: 1209.

D: 1209? De most már vegyes, vegyes házasságban

B: Van az a a, van az a katalógus, beloianiszi katalógus. Nem kaptál ilyen beloianiszi katalógust?

E: Szerintem nem.

B: Nálam még van egy csomó, majd akkor adok.

E: Nem kell. Inkább azt mondd meg, milyen fa van.

D: Nekem adnál? Abból az izéből. Légy szíves. Jó?

B: A katalógusból?

B: Persze.

D: De hogy tudom meg, a Lencsi által megkapni valahogy? Hozd oda a Zorba-ba. Akkor elmegyek a Zorbá-ba. A Zorba-ba elmegyek

B: A Zorbá-ba holnapra hozok egy pár darabot.

2A

B: Mentünk, és volt egy ilyen öö

A: Summerfest-en voltunk

B: Summerfest, de ez öö, négy éve

A: Körülbelül.

B: Ki voltak így állítva a nemzetiségeknek a, a ilyen ö

A: Pavilonjai

B: „Benji menjünk!”, odamentünk, ki volt írva minden nyelven, tudod, mit tudom én Croatia, így úgy, amúgy, és akkor megszólal, Csipi, Croatia? Azóta, azóta

N: Oda se mész. Te voltak románok azon a Rumeta.

B: Rumeta, Rumeta, pe, volt egy a déliben, volt egy csaj, úgy hívtuk, Rumeta.

N: „Á, Rumeta? „- visszakérdezte, mert én is mondtam a Csipinek, mit szokott beszélgetni vele, „mert soha nem beszélsz vele”? De mondom:” Rumeta”

B: Az görögül

N: „Á, Ruméta”, és akkor állt ott szegény.

E: Volt egy tanítványom, az meg lónak képzelte magát. Aranyos kissrác volt, csak lónak képzelte magát.

A: Lónak?

E: És akkor az egész iskola tudta. És akkor valaki csúfolta, csúfolták, hogy: „te számár vagy”, és akkor jött oda, hogy:” tanárnő, azt mondták, hogy egy számár vagyok”. Mondom „miért bögsz te, tudod, hogy te egy ló vagy és kész.” „ja! „ És akkor elment.

D: Na látod

N: Na most a számárról annyit kell tudni, hogy Görögország nemzeti állata a számár. Csak dióhéjban ez azért, azért van így, mert a hegyekben, a hegyekben, olyanok a terepviszonyok, hogy ugye utak már nincsenek, tehát az olajfákról a termést nem tudják úgy szállítani, nem tudják úgy szállítani.

D: Okosan mondod.

N: Nem tudják úgy szállítani, hogy teherautóval, vagy terepjáróval, mert vannak olyan helyek, ahová terepjáró sem megy. És akkor a számárról azt kell tudni, hogy ilyen keskeny ösvényen is átmegy.

D: Azt a! Nem mondod komolyan?

N: Ilyen, nem esik le. A hegyoldalban, ahol az ember, az ember már nem tud elmenni, fölül a számár hátára.

B: És akkor elmegy.

N: Ugye a

E: Tudom én ipiroszi vagyok

N: Tudom. Na és akkor odateszik a vödörbe az olaj, olajfákról az olajbogyót, a termést, a fát amikor hordják télen, és ő, úgy mennek ott a hegyekben. Tehát azért nem tudták, azért nem tudták a fasiszták kiűzni Görögországból a görögöket, mert ugye a hegyet nem ismerték.

D: Ühü.

N: És azért a hegyben ők nagyon otthon vannak.

D: Ühü.

N: És számárháton így úgy amúgy, elbújtak, lesben álltak, hiába, nem voltak fegyvereik, de egyszerűen kaszával, kaszákkal, csúzlikkal meg tudtak sebesíteni egy századot. Mert a kis ösvényen egyenként tudtak jönni, hiába volt a hadsereg sokan, ők lesben álltak, ismerték a terepet.

D: Ühü.

N: És ugye az öntudat bennük volt, hogy a saját földjükért harcoltak

D: Santorinin is állítólag az ötvenes években is utak is alig voltak, ezt egy ottani lakos mondta, hogy számárháton közlekedtek.

N: Hát persze.

B: Ott van ilyen turizmus, számárturizmus is van

N: Jó, hát ott azért viccet is csinálnak belőle.

E: Hát Sartiban is van számárturizmus

N: Sartiban is viccet csinálnak belőle

E: Nem, jó az a, jó

N: De, tudom én, voltam Sartiban
tavaly, jó én mentem szamaragolni

E: Mért, van számár, én meg mentem szamaragolni.

N: Én láttam egy csávót, ott jött

B: Már ott is lehet menni a tengerparton
a homokban

E: Jó de nekem a szamarazás jobban tetszett.

N: Banánozni is lehet.

B: Banánozni is lehet.

N: Húzza a motorcsónak a banánt. Hát ez már a XXI. század.

D: Tudod mit szerettem volna most? Sikló ernyőzni.
És nem volt Sartin.

B: Siklóernyő?

D: Pedig tudod hogy imádom?

N: Melyik utazási irodával voltál Sartin?

D: Apollon. Csak azzal utazom.

N: Apollon. Oda meg olcsóbb.

D: Igen a legolcsóbb, meg megbíz.

N: A Macedón, a Macedón volt az izének, az Apollonnak a szálláshelye Macedónia.

D: Igen?

B: A szélén ugye, a legszélén,

N: A legszélén van.

D: Melyikben szálltál meg?

B: Apollonnak sok szállása van

D: Sok van ott szállás, tudod.

B: Van szállodája is

N: Az egyikben egyszer én megszálltam a Macedónban

D: Igen?

N: Ott kint a szélén, ugye?

B: Szélén, a legszélén

N: A legszélén van.

B: A falu szélén Sarti beach-en

D: Στο καινούργιο (Az újban) vagy ott? Sartin.

N: Καινούργιο. Καινούργιο. (Új. Új.)

D: Με το καινούργιο. Εμείς στο παλιό ήμασταν. (Mi a régiben voltunk.)

N: Μες στο χωριό. (A falun belül.) Εμείς στην άκρη. Μόλις στην άκρη. (Mi a szélén. Épp a szélén.)

D: Στο παλιό δηλαδή. (Szóval a régi részen.)

N: Ναι. Εκεί στη γωνία. (Igen. Ott a saroknál.)

D: Mi a régi Sartiban voltunk ott.

B: Mi a Gerivel voltunk kint Sartiban.

E: Látta a képeket.

N: Nagyon jó a tenger Sartin. Ha belenézel, ha belenézel olyan mintha

B: Nem tudom, hogy a többi milyen, de a mienké az nagyon jó volt. Vadiúj volt minden.

D: Meg Portocallo milyen gyönyörű.

N: Ja, a Narancspart

D: Idén nem mentek oda? Ott ismerkedtünk meg Gabriellával.

N: Igen? Krétán még ilyenkor is tart a nyár, mert nagyon délen van.

B: Ott még mindig van ilyen vérbosszú.

D: Tessék?

B: Ott még mindig van ilyen öö, vérbosszú.

D: Miért?

B: Hát öö, ilyen öö, hogy mondják ezt? Ezt a v betűs szót?

E: Vendetta, nem?

B: Ja, az, vendetta.

E: Ja, Krétáról beszélsz? Ott még mindig van.

B: Igen

D: Még mindig van?

E: Egész Görögországban van még szerintem.

B: Krétán még mindig van. Krétán azt tudom, hogy mindenkinek van fegyvere.

N: De szerintem az egy játék pisztoly.

D: De tulajdonképpen, állítólag a a most is írja, hogy amikor megszületik a kisgyermek, fiúgyermek, akkor, akkor a fejük alá teszik már a pisztolyt, a fi-fi-fiúgyermeknek, ez nem vicc ám, komolyan.

B: Persze, még mindig ilyen farkastörvények vannak.

D: Igen, igen, szóval

E: De gyerekek, szinte mindenhol már farkastörvények vannak, nem? Csak hát sunyiban csinálják. Itt is az van, csak sunyiban.

B: Itt Pesten?

E: Hát mindenhol, persze, pénzzel, ezzel azzal.

A: Mesélte a Boni, hogy egy buliba volt a Szilágyi Attilával, pont egy helyre mentek.

E: Ühü

A: És a pincércsaj odavitte a tálat

E: Jaj Istenem! Jaj Istenem!

A: A pincércsaj állítólag szaladt. Kijött a, Boni az égett. Kijött a főnök, és akkor már föl volt háborodva.

D: Jézusom!

B: Föl voltak háborodva. Van egy barátunk kint Athénban, visszaküldi, háromszor visszaküldi, már csak mi vagyunk az étteremben, de ő visszaküldi megmelegíteni a kaját.

D: Nem mondod!

B: „Kihűlt a kaja, nem kérek belőle!”

D: Ποιος είναι αυτός; Πώς τον λένε; (Ki az? Hogy hívják?)

E: Kit?

B: Vaszilis Kofinidisz

E: Rajta van nekem a face book-os oldalamon.

D: Azt mondja

B: A barátnőm, náluk volt most Athénban.

D: Háromszor is visszaküldi megmelegíteni.

B: Olyan lassan eszik.

E: Nem semmi.

D: Én sem vagyok gyors evő. Itt rengeteg amit adnak.

E: Én nem is bánom.

B: Úgy az egészségesebb.

D: Nyugodtabb. Az ételt úgy kell enni, hogy lassan, meg tud emészteni. Lassan kell enni, σιγά σιγά (lassan. lassan.). Édes édesapám mindig, mindig arra tanított minket, hogy nem kell olyan gyorsan, mert a gyors ételnek problémák, gyomor, izé, problémák.

B: Ühü.

E: Mi van azzal a lánnyal, már nincs meg?

A: Ó, azóta volt már más.

E: Na jó, hát az már nem ízé, csak nincs már meg.

A: Kedd óta, már megint párkapcsolatban élnek. Ez is olyan dolog, hogy a lány részéről, tehát. Most is innen megyek oda.

E: Hát jól teszed, hát miért mikor akarsz, ha három gyereked lesz?

A: Az ízével vége, meg minden. Amúgy találkozunk, csak nem vagyunk egy pár amúgy. Attól függetlenül össze szoktunk jönni.

D: Πολύ νόστιμο είναι. (Nagyon finom.) Νόστιμα είναι τα γλυκά. (Finomak az édességek.)

E: Ποιο; (Melyik?)

D: Και τα γλυκά είναι πολύ νόστιμα. (és az édességek is nagyon finomak.)Édes hagymás.

E: Tényleg?

D: Kóstold meg.

E: Biztos lila hagyma.

B: Nem az, ha egy, ő, kicsit megpárolják, vagy mi az, elveszti aa, ízét.

D: Kóstold meg, έλα (gyere), kóstold meg, έλα (gyere), kóstold meg nagyon finom.

E: Na mesélj doki, mi van veled? Egyetem megy?

B: Nem, nincs egyetem.

E: Hát akkor miért vagy doki?

B: Hát majd jövőre lesz egyetem csak szerintem

E: De most miért nincs?

B: Mert halasztottam egy évet.

E: Ja. És nem dolgozol? Hát?

B: Nem.

E: Bejársz valahova?

B: Ja, Igen, igen, négy órák van minden nap, aztán utána ilyen laza. Most egy ilyen kis lazulás jön, de jövőre kezdődik a keménység.

E: Azt hittem már rajta vagy.

B: Nem. Jobb ez így picit.

E: És milyen leszel, általános, mint az apukád?

B: Általános, igen. Holnap akkor jöttök, nem?

E: Hát én szerintem elmegyek. Engem, engem meghívtak egyébként is, hogy mást hívtak-e azt nem tudom.

D: Csoportban, csoportban szoktatok-e menni táncolni nem azért mert?

E: Hát, táncolni szoktunk együtt, és holnap fél egy, egy fele van fellépés, kettő, nem tudom mikor, és hívtak engem a Zorbas-ba, de mondtam, és épp most írtam, hogy á, szerintem nem tudom. Ha mennek a fiúk akkor hátha.

D: Hát, hátha

E: Hátha valaki elvisz

D: Ühü. Tényleg lesz most valami különleges dolog ott?

B: Nem lesz.

E: Az elég különleges, hogy vannak görögök, igen.

B: Néha

E: Csak miért szombaton azt nem értem.

D: Mindig pénteken szokott lenni.

B: Mert jobban jön most ez így ki, mert.

E: És mit csináltok addig, vagy ott akkor végig játszatok, és akkor mit csináltok ott nyolcig, vagy mikorra mentek haza?

B: Megyünk haza, mi hazamegyünk.

E: Hazamentek? És visszajöttök? Hát mi annak az értelme?

B: Persze, persze.

B: Hát úgyis

E: És akkor szaladgáltok össze-vissza?

B: És akkor hazamegyünk, mert hát egy órát kell játszsanunk.

E: Na most hogy játszatok, ki, te? Csipi,

B: Lencsi, Ilcsi, én, meg a Marcsi.

E: Hárman?

E: Meg van még a Marcsi?

N: Csipi!

E: Te mit csinálsz?

D: Olyan elégedetten jöttél be. Mondom, elégedetten jöttél be.

N: Különben ő nem dohányzik. Εμείς δεν καπνίζουμε. (Mi nem dohányzunk.)

E: Szerencsére.

D: Καλά παιδιά είστε που δεν καπνίζετε. (Jók vagytok, hogy nem dohányoztok.)

E: Kávét? Van jeges kávé is. Hozzak még egy étlapot?

N: Jaj, köszönöm én teljesen.

B: Teljesen.

A: Nem.

E: Nyugodtan. Vagy desszertet is, amit akartok. Hm?

N: Ha akarjátok ti szűrjétek még valamit.

B: Ma még nem szűrünk.

N: De szűrjétek valamit, ilyet én nem iszok.

A: Mi? Sose szoktunk.

D: Καφέ θέλεις; (Kávét kérsz?)

E: Mi?

D: Καφέ. (Kávét.)

E: Όχι. Tényleg kávét nem akartok? Jegeskávét? Vagy ca-capuccinot-t, vagy bármit?

A: Én nem kérek köszönöm. Nagyon jól laktam köszönöm. Tényleg.

E: Nyugodtan igyatok kávét, meg desszertet is, ha van valami finom.

B: Kávét azt nem fogok inni.

N: Csináltam palacsintát délelőtt, kélek szépen, és tegnap vettünk a Liedl-ben egy olyan finom lekvár van, epres lekvárt. Próbáltad ott már a Liedl-ben?

E: Ühü.

E: Ami ilyen, ő műanyag kerekben van?

N: Műanyag. Az. Na olyat.

E: Azt raktad bele?

N: Azt raktam bele. Kész. Őrület, hogy mekkorát, botrányt ettem.

B. Botrányt ettem, ez nagyon jó.

E: Jó, de nem látszik rajtad semmi.

N: Pedig én sokat eszem.

D: Majd bemegy a gyúróboltba.

B: Sokat dolgozik.

N: Tehát ilyen στα χωράφια (a szántóföldeken). Αγρότης (mezei munkás). Így mondják.

D: Αγρότης; (mezei munkás).

N: Αγρότης, Αγρότης. (mezei munkás).

D: Αγρότης. (mezei munkás).

N: Αγρότης. (mezei munkás). Nem agronómus, hanem gazdálkodó. Paraszt.

D: Gazdálkodó. Τι μεγάλο είναι το αμπέλι σας; (Milyen nagy a szőlőtők?)

N: Το τα χωράφια; (A szántóföldek?) Τι μεγάλη είναι; (Hogy milyen nagy?)

D: Hány négyszögöl?

N: Στρέμματα λέμε. (sztrémában (görög mértékegység) adjuk meg)

D: Μεγάλα χωράφια. (Nagy földek.)

N: Μεγάλα χωράφια. (Nagy földek.)

D: Δεν κάνεις πλάκα, δεν παίζεις. (Nem viccelsz. Nem húzatsz.)

E: Komolyan mondja.

N: Δεν κάνω πλάκα. Αλήθεια. (Nem viccelek. Igaz.)

D: Αλήθεια. (Igaz.)

N: Αλήθεια. (Igaz.)

D: Και ποιος δουλεύει αυτό; (Ki műveli ezt?)

N: Ο μπαμπάς και εγώ. (Az apu és én.)

E: És Άκι?

N: Hát Άκι keveset.

E: Régen aktívabb volt.

N: Άκι, Άκι aktívabb volt, de már házasodik az öcsém.

E: Na.

N: És ő, nem házasodik, de barátnője is van, és akkor any-anyunál van, és a csajjal van.

D: Πόσω χρονών είναι αυτός; (Hány éves?)

A: Δεκαεννιά. (Tizenkilenc.)

D: Εσύ πόσω χρονών είσαι; (Te hány éves vagy?)

N: Είκοσι τέσσερα. (Huszonnégy.) Και τώρα θα είναι στο γάμο; (Esküvőre lesz?)

N: Όχι. (Nem.) Αυτό είναι πλάκα. (Nem. Ez vicc.)

B: Ναι (Igen.), nem.

E: Ō még komoly gyerek.

N: Φιλενάδα έχει μόνο. (Csak barátnője van.)

D: Φιλενάδα, κατάλαβα...Νωρίς είναι ακόμα να παντρευτεί. (Barátnő, értem. Korai még megházasodnia.)

N: Νωρίς, νωρίς είναι. Και για μένα είναι νωρίς. (Igen, korai. És még nekem is korai.) Ούτε γι' αυτόν. (Neki sem.)

D: Εγώ περιμένω. (én várok.)

N: Εγώ περιμένω. Άμα θα γίνω τριάντα πέντε σαράντα πέντε. (én várok. Ha majd 35-45 éves leszek.)

D: Τριάντα. (Harminc.)

N: Πέντε. (Öt)

E: ή σαράντα πέντε (vagy negyvenöt)

N: Όμως μπορεί να παντρευτώ ποτέ. (Azonban lehet, hogy soha sem házasodok meg.) Δε θέλω να παντρευτώ ακόμα. (Még nem akarok megházasodni.)

D: Αυτό μην το λες. (Ezt ne mond.) Καμιά μέρα θα είσαι. (Egy nap leszel.) Soha ne mond, hogy nem lesz soha.

N: Azért először azt mondtam, de, ő, változtak az idők. Ezt úgy mondják alanyfüggetten. Tehát ha, aki olyan olyan alany van, akkor természetesen.

D: Huszon mennyi vagy?

N: Huszonnégy. Μπορεί να παντρευτώ τη ξαδελφή το φίλο μου. Πολύ όμορφη είναι. Πολύ όμορφη κορίτσι. Όμορφο κορίτσι. (Lehet, hogy elveszem a barátom unokahúgát. Nagyon szép lány. Szép lány.) Így mondjuk helyesen?

A: όμορφη κορίτσι (szép lány)

N: Το κορίτσι. (A lány, t.i. semleges nemű szó)

B: Το κορίτσι. (A lány, t.i. semleges nemű szó)

N. Να λέμε όμορφη κοπελιά (mondjuk azt, szép lány) és akkor nem csináltam hibát.

E: Πώς τη λένε; (Hogy hívják őt?)

N: Pátra

B: Pátra.

A: Πολύ ωραίο όνομα. (Nagyon szép név.)

N: Όχι μόνο από (Nem csak ez), hogy is fogalmazzak. Όμορφη όνομα και όμορφη η κοπελιά! (Szép név és szép lány!) Ha nem tudod, én mindig úgy csinállok, ha nem tudom, valahogy átfogalmazom. Mondjuk, όμορφη κοπελιά, mire így, όμορφη όνομα. (Szép lány.)

N: Ομό... Hallottátok ezt?

E: Én hallottam.

D: Én biztosan nem hallottam.

N: Megmutassam?

B: Ομό... Ομό...

D: Δεν έχω ιντερνέτ, τίποτε. (Nincs internet, semmi.)

N: Ez egy telefonbeszélgetés γαγιά (nagymama, öreg néni) , felhívna felhívna egy nénit, hogy ööö mondja azt háromszor, hogy omo és ööö nyer asszem 1.000 eurót. Mondja, hogy omo omo és a többit majd lefordítja neked a kedves Mandoula, oké?

D: Diamandúla!

N, B: Γαῖδαρέ.. (szamár)

N: Ez káromkodás.

D: Ez nagyon csúnya. Tudtam, hogy valami ilyen lesz. Annyira éreztem.

E: A fiúk ilyenek. Mi, amikor mentünk Görögbe, az egész busz ezen röhögött.

N:Aszongya, hogy είναι μια ακύρωση (egy sorsolás) „Kézit csókolom, egy játékból vagyok. És akkor πείτε τρεις φορές ομό και χίλια ευρώ θα΄ναι δικά σας és akkor mondd akkor mondd háromszor omo és ezer euró az öné lesz. Αλήθεια; Τένyleg?” Mondja, „hogy πάω, mondja meg, hogy hova, mi elküldjük a címre és akkor mondja, hogy omo, ómo” és akkor mondja erre a férfi, hogy „πάρ τη πούτσα μου και δρόμο”.

E: Jujj!

N: Kapd be a pöcsömet, kapd be a pöcsömet.

E: Igen?

N: Kapd be, kapd be a faszomat και δρόμο és menj.

D: Na, milyen felvétel.

N: Όμο, όμο δρόμο. Rimel és ezt használta ki a versike írására. És akkor erre mondja a nő, hogy „Γαῖδαρε”. Szamár.

B: Szamár.

E: Ühüm.

D: Ennyi?

N: Ennyi.

D: Aha.

E: Én egy másik „omo”-sat ismerek. Én egy másik „omo”-sat ismerek.

N: Hát itt az itt az a lényeg, hogy omo, és akkor ki is jön és bead egy „πάρ τη πούτσα μου και δρόμο”-t. (kapd be a pöcsömet és menj)

A: Amikor a Dodi mutatta először, tudod ki az és ez durva volt.

D: Hát igen.

N: Nagyon sok ilyet ismerünk. Ha akarod, föl vesszük neked.

E: Már föl vették.

N: De nem, de nem lehet hallani rendesen.

D: Engem sért. Ha nem vagyok tolakodó.

E: Hát persze.

E: Akartok még inni valamit, fiúk? Nem?

D: Πολλά έχετα ακόμα να μάθετε. (Még sok tanulnivalótok van.)

E: Tudod a mondást: fiatalság bolondság...

N: Fiatalság bolondság.

D: Én.

N: Az az érdekes, képzelj el, az az érdekes, hogy ha ez magyar magyarul lett volna ez az egész, hogy ez marhaság, ez nem érdekel minket.

B: de így, hogy görög.

N: Δε με νοιάζει. (Nem érdekel.)

E: Azért akkor is meghallgatjuk.

B: Meghallgatom. Ne legyél már ilyen.

N: Azt mondom, hogy nem.

A: Helló, Gyuri vagyok.

N: Δε μας αρέσει. Να σου πω την αλήθεια. Δε μας αρέσει. Αυτό μ'αρέσει, γιατί είναι ελληνικό. Γι'αυτό. (Nem tetszik nekünk. Őszintén szólva. Nem tetszik. Ez tetszik, mert görög.)

D: Γι'αυτό. (Ezért.)

N: Στην Ελλάδα βγήκαμε έξω, βγήκαμε έξω, σε κάποια ταβέρνα (Görögországban elmentünk szórakozni, elmentünk szórakozni egy tavernába) és hallom a szomszédban ülnek ülnek görögök és akkor odakiabálta a pincérnek: „Hé, ρε, όμο, όμο (hé omo, omo, omo)”és már tudták, röhögtek. Tehát ilyen ilyen ilyen szempontból van ennek jelentősége, amúgy, amúgy egy bunkóság. Bunkóság amúgy.

D: Tudom tudom miről beszéltek.

B: Ez olyan, mint a „Madár-lakást”. Azt hallottad, a „Madár-lakást”-t?

D: Nem.

E: Na hagy halljuk!

B: Fölhívnak egy öreg nénit, hogy: „Madár-lakás”? És ööö hogy Madár lakást keresem és azt mondja, hogy „Nem, én Veréb Jánosné vagyok és akkor így szó szót követett és annyi a lényeg, hogy a veréb az nem madár, baszd meg. És mondja, hogy „engem ne verjél át!”. „Az nem madár?” Ilyen hülyeség.

N: Τηλεφωνικοί βλάκες. (Telefonos hülyék.)

D: Ναί, ναί. (Igen, igen.) Vannak ilyen, tudod, ilyen.

N: Becsapások.

E: Huncutság. Ez is hozzá tartozik.

D: Nem arról volt szó.

E: Nem mindenki azt akarja.

D: Én ezt kizárom, a férjem néz mindenfélét a tévében. Én a negatív. Az én szobámban se tévé, se semmi sincsen.

E: El kell fogadni, hogy a világ.

N: Ki kell zárni a negatív energiákat.

D: Így van.

B: Most én bevallom őszintén, hogy semmit nem tévézek. Hát jó, a „Barátok közt”-et.

N: Nem, egyébként egyébként én nem tévézek, ha szabadidőm szabadidőm van, internet az az muszáj, mert a mai világban elengedhetetlen, tehát nekünk, fiataloknak.

E: Miért nem megy politikusnak?

N: Elengedhetetlen.

E: Miért nem nevezik be a polgármesteri?

N: Viszont a tévé, a tévének a a tévének az idejét, azt, amit a tévére költök, azt mindig próbálom inkább vagy zenélni.

E: Magyarázd ezt az omo-t.

N: Miért? Hát előtte is ugyanígy beszélgettünk.

E: Mondjad, mondjad, Niko.

N: Szoktunk tévézni, szomszéd? Mit szoktunk tévézni? Nem nézünk tévét. Nem nézünk tévét. Tényleg. Komolyan. Azt néztük, de már nem hat meg minket. Abból már kinőttünk

N: Nem nézünk.

E: Nekem nem kell megmagyarázni. Egyik ember ilyen, másik ilyen. Nem kell megmagyarázni.

N: De ugye, mi nem nézünk pornót?

B: Nem.

N: Na.

E: Én csak mondtam valamit.

D: Én már nem bírom megenni.

N: Te már nem bírsz. Elveszítetted a fonalat. Erre nem számítottál.

D: Dehogyan.

B: Mióta becsapott a villám oda, kiment a tévénk.

E: Én tévézek. Főlvállalom, hogy tévézek.

B: Én is tévéznék. Nem arról van szó, csak hogy ki kellene menni a nappaliba.

E: Csak az az egy baj van, hogy jön egy zene, egy félelmetes kis zene, szerintem tizenkét éves gyerekeknek, én már visítok. Mindenki rosszul van a környezetemben.

N: Én az X faktort szeretem mostanában nézni.

E: Én már rosszul vagyok, dugom magam a paplan alá.

N: Az embernek nem mindig van rá ideje

B: Valóságshow-ra. Hát tényleg.

N: Mi írunk, a szabadidőnkben inkább írunk egy dalt a lányoknak.

B: Írunk egy dalt

E: Óóó.

N: Én mondtam én mondtam a Pátrának, hogy írok neked egy dalt.

B: „Neked írom a dalt...”

N: Ez például, ez a zene ez Presser Gábor.

B: Ez Presser Gábor.

B, E: „Neked írom a dalt, neked énekelek.”

D: Kávét iszol? Jeges kávét? Tényleg: kávé, jeges kávé, cappuccino?

N: Εμείς δε λέμε jegeskávé, λέμε φραππέ (Ezt nem mondjuk, frappé-nak mondjuk).

E: Φραππέ. (frapé)

N: Φραππέ. (frapé)

B: De itthon nem frappe.

D: Igen, igen. Eleni, kérsz?

B: Tudod, hogy lesz aláírva nem Sztavrópulosz Nikólaosz.

E: Majd, lehet, hogy egy kicsit később.

D: Jó.

E: Most biztos, hogy nem kérek.

B: Keresztül Nikosz.

N: Ülő, ülő.

E: Soha nem is iszok, Egyszer iszom nagy ritkán, két napig nem alszom.

B: Mi az? Dafni eltévedt, vagy mi van?

E: Ha jön, akkor is majd valami szekrénnel jön majd be.

N: Hármunkat összerakjuk.

B: Nem baj, úgy se fér be.

E: Ez tetszik nekem, hogy így kerülgetitek, nekem tetszik. Én most már nem tudom, hogy hány éve megy.

N: Most van, van egy ilyen vicc, van egy ilyen hasonló vicc.

E: Na, mondjad, én meghallgatom.

N: Telesí, durva.

D: Durva, akkor én nem hallgatom.

B: Nem szabad.

N: Nem illik. Nem illik. Halljuk a vonaton, κάθομαι στο τρένο (ülök a vonaton),

E: Mi édes hölgyek vagyunk.

N: Vagy ξέρω εγώ μέσα στα χωράφια. Εκεί γίνεται. (tudom a szántóföldön beszélnek így, ott lehet.)

E: Μέσα στα χωράφια. (A szántóföldön.)

N: Εκεί γίνεται. Στο τραπέζι δεν γίνεται. (Ott lehet. Az asztalnál nem lehet.)

E: Μη γίνεται στο τραπέζι. Μη γίνεται. (nem lehet az asztalnál. Nem lehet.)

N: Στο τραπέζι δεν γίνεται. (Az asztalnál lehet.)

E: Και τί δεν γίνεται στο τραπέζι; (És mi nem lehet az asztalnál?)

N: Στο τραπέζι γίνεται. (Az asztalnál lehet)

E: να φας. (enni.)

N: Να φάμε να φάμε καλά (Hogy jól együnk)

D: Να φάτε καλά.. (Hogy jól együnk)

N: Να περάσετε καλά. Αυτό είναι. (Hogy jól éreztétek magatokat. Ez az.)

E: Αυτό είναι. (Ez az.)

N: Να περάσουμε καλά. (Hogy jól érezzük magukat.) Ez egy olyan kifejezés, hogy ööö hogy jól érezd magad.

D: Καλά το είπες. (Jól mondtad.)

E: A μη γίνεται δεν γίνεται (ez nem lehet, nem lehet) nem is hallottam..

D: Hogy jól érezd magad.

N: A γίνεται (lehet) a való. A káromkodás nem az asztalra való. Δε γίνεται στο τραπέζι. Δε γίνεται. (nem lehet az asztalnál. Nem lehet.) Oda oda

E: Oda nem való?

N. Nem való. És a és a να περάσουμε καλά (érezzük jól magunkat) az az, hogy hogy ööö jól érezzük magunkat.

E: Aha. Kérnénk még egy étlapot.

B. Mint a „Στην υγείά μας”-ban, tudod (görög tévéműsor) a Szpirosz, a fővezető.

N: Igen. Az nagyon jó!

B. Annak van egy ilyen szólása, hogy ööö παιδιά, να περάσουμε χαριά. (gyerekek érezzük jól magukat.)

N: Szórakozás volt.

D: Amikor pérsi ημάστανε, πέrsi ημάσταν στο χωριό, τότε καλά περάσαμε. (tavaly voltunk, tavaly voltunk a faluban, akkor jól éreztük magunkat.)

N: Στη Μπελογιάννη; (Beloianiszban?)

D: Ναι. Τον Αύγουστο είκοσι. (Igen Augusztus 20-án)

N: Και εγώ ήμουνα εκεί, και εγώ ήμουνα εκεί. (Én is ott voltam. Én is ott voltam.)

E: Ja, én nem voltam tavaly. Én nem voltam.

D: Εμείς με το αμάξι πήγαμε. Εμείς με το αμάξι πήγαμε. (Mi autóval mentünk. Mi autóval mentünk.)

E: Hát én görögben voltam.

D: Tavaly?

N: Én Kithírán is voltam, tavaly tavasszal.

B: A Peti volt?

N: Nem, nem volt.

E: Tavaly Korfun voltam.

D: Κέρκυρα. (Korfu görög neve)

E Εμείς κάθε χρόνο πηγαίνουμε. (Mi minden évben megyünk.). És jól éreztem magam.

D: Mi minden évben megyünk.

E: Igen?

D: Ühüm. Amilyen helyeken jártunk.

E. Hát Báloszra még el kell mennetek, mert az egy álom.

D: Bálosz? Báloszon már voltam.

E, D, N, B: Bálosz.

E: Nem értem ezt a Báloszt.

D: Πολύ ωραίο είναι. (nagyon szép)

B: Jön oda mondom a Kolaniki és mondja για το Μπάλο. (Báloszra.)

N. Ez sima szírtóval (görög tánc fajta) is lehet ezt táncolni egyébként.

B: Persze.

N: Diakούλα.

E: Szerintem az az egyik legerotikusabb tánc.

N: Szép ilyen szigeti tánc. Szigeti tánc. Szigeti tánc. Νησιώτικα είναι. Νησιώτικα. (Szigeti. Szigeti.)

B: Melyiket játszottuk a Báloszra? Στο Αιγαίο; (egy görög dal címe)

N: Μεξ στο Αιγαίο. (egy görög dal címe)

B: Μεξ στο Αιγαίο. (egy görög dal címe)

N: Στο Αιγαίο-t lehet, akkor az Αρμενάκι-t (görög dalcímek)

D: Η Αθηνά τραγουδάει; (Athéna énekel?)

N: Ki?

D: Α Tina. Αυτά τα τραγουδάει; (Ezeket a dalokat éneкли?)

N: Δε μας αρέσει. (nem tetszik nekünk.)

N: Τώρα τα Σαββατοκύριακο δεν έρχεται η Αθηνά, πήγε για διακοπές. (Most hétvégén nem jön Athéna, mert nyaralni ment.)

D: Καλά κάνει. (Jól teszi.)

N: Πήγε με το μάγκα του όμως. Με το μάγκα. (Elment a pasijával. A pasijával.)

E: Με το μάγκα. (A pasival.)

N: Ναί. Ναί. Ναί. (Igen, igen, igen.)

E: Figyeljeteκ! Elmondom, milyen desszert van, ha valaki szeretne. Van somlói galuska, mákos guba, diós guba, Gundel-palacsinta és fagyι kehely.

D: Ha valaki megeszik velem egy somlóit.

N: Én is csak csipegetek.

D: Ha valaki megeszik velem egy somlóit; én is csak csipegetek.

E: Van diós guba, mákos guba, somlóι.

D: Már én is úgy akarom, hogy valakivel csipegetek.

E: Várni fogok. Diós guba, mákos guba, somlóι.

N: Mi akkor galuskát.

E: Én is beleehetek a tettekbe. Nekem csak egy falat kell.

N: Somlóit.

B: Biztos somlóit? Nem kevered össze az aranygaluskával?

E: Somlóit akartál vagy aranygaluskát?

N: Milyet akartál?

E: Én egy kicsi somlóit.

N: Mi a Benjivel eszünk egy somlóit, ti a Csipivel esztek egy aranygaluskát?

B: Jó.

D: Diós guba.

N: Α diós guba az más egy kicsit, szerintem.

B: Ugyanaz.

D: Én rendelek egy Gundel-palacsintát, jó? És akkor abba bele belekóstolsz.

N: Akkor átülök ide, jó?

E: Hú, de jó lesz!

2. B vége

E: Miket mondasz?

N: Ha minden ha minden kötél szakad, még ezzel is föl vesszük.

D: Tök jó.

E: És akkor mentem haza, és akkor mondtad, hogy mondjam és nem tudom, hogy csak egyet mondjak, hogy Benji. És már bepisiltem a röhögéstől.

N: Bezzeg rólam nem beszélnek

B: Ez egy külön sztori.

E: Hát ezen nagyot röhögök. csak hazamegyek és annyit mondok, hogy Benji. Néz rám. Semmi, csak Benji.

D: Benjám, úgy hívnak? Szép.

B: Szép.

E: Merre vagy? (telefon)

N: És ritka.

D: És nem görög.

E: Készülődsz? Szakszóhoz?

B: Ez ilyen nemzetközi név. A Benjamin, az is az.

E: Ja, akkor nem jöttök erre.

D: Το όνομα το πεις. (A nevet mondd.)

B: Ναι.

E: Akkor nem várok. Helló, helló. Nem jönnek.

B: Nem jönnek? Küldök nekik SMS-t.

E: De úgy, hogy ne, a Szakszó ne lássa.

B: Akkor még a végén idejönnek, aztán ránk borítják a falat.

N: Á, nem. nem, nem gyerekek.

B: És most van egy új barátja? Ez új? Volt neki egy, azt láttam.

N: Az Budaörsön, az Budaörsön volt.

E: Már más van. Barátok jönnek-mennek.

B: Jönnek-mennek.

N: Fiatalság

B: A Betti adott nekem öt évet.

E: Hát tudom. Hát én mindent tudok.

B: Öt év. És utána vége.

N: De utána azt hiszem ajándékba adja az öt napot.

B: Szép, öt év, aztán nincs menekvés.

N: Nem lehet tervezni az ilyesmit.

B: Azt mondd elég? Elég lesz?

N: Egy életre elég. Να χωράσουμε. (Hogy jól lakjunk) Egy élet.

D: A görög zenekar. meg a cigány zenekar volt.

N: Hol? Az esküvőn?

N: Úgy szokták. Mi sok esküvőn zenélünk, ahol játszunk egy órát mi, egy órát a magyar, egy órát, egy órát a magyar.

E: Igen.

D: Komoly? Esküvőre is mentek?

E: Hát igen, hát igen. Esküvő volt.

D: De jó! Nem is tudtam.

E: Nálunk nagyon sok gö- görög, sok görögöket hívtunk meg. Sok görögöt hívtunk meg.

N: A fiúk és a lányok is magyarok.

N: Egy órát magyar, egy órát görög zenét.

D: Fantasztikus.

D: Megkérdezted a keresztanyját, a Lavía Mariát.

E: Megszületett a Magdának az unokája.

D: Megvan? Kislány? Kisfiú?

E: Kisfiú.

D: Hogy hívják?

E: Nem tudom. Valami görög neve van. Leónidasz, Ahilleasz, nem tudom.

D: Kau. (és) Mostanában született? Vagy mikor? Hétfőn?

E: Két-három hete.

D: Két-három hete. Nahát! Gratulálok.

E: Görögországban vannak, de majd.

D: Ki? Az izé?

E: A Lavínia meg a szülei.

D: Makedóniában, nem?

D: A mondtam neked. A görögök készsegítők. Mondtam neked.

E: Micsoda?

D: Egy beszélgetés, meg minden, tényleg, egy ka-, egy kaja, meg jó hangulat.

E: Meg hát különben a névnapod van!

E: Na, Isten éltesen

D: Most lett, izé, kerek évforduló, a névnapom is...

E: Χρόνια πολλά. (Isten éltesen sokáig!)

D: και μεγάλη χαρά ήταν. (és nagy öröm volt)

E: Úristen, mekkora torta! Láttad?

D: Και. (És)

E: Uramatyám!

D: Μετά το γάμο, όταν έγινε ο γάμος. (Az esküvő után, amikor az esküvő volt) A Kiss Lőrincnek az esküvőjén három- három ilyen emeletes süтик voltak, ilyen fa izék, ilyen...de nagyon-nagyok voltak. Ezek az izék. Hát ilyen esküvői bulik, az esküvők is ott voltak, az Olgiek is ott voltak, a María, akinek a testvére

N: Olginak a testvére. Mi tudjuk.

E: Jó, most már tudom.

D: Sokan voltunk. Ööö. Vangelitsa, az izének az Apollónnak, izének a, ott volt a Tibike, ott volt a Leptá, apukája, anyukája, akkor

N: Η Μαρία δηλαδή, η Λαβίνια, (María, szóval, Lavínia) koszorúslány, ήτανε στο γάμο του παππούς μου, γάμο. (ott volt a nagyapám esküvőjén)

B: Γάμο (esküvő)

N: Γάμο (esküvő)

D: Για πες μου. Πότε ήταν αυτό; (Mondd csak, mikor volt ez?)

E: Ύγy ötven évvel ezelőtt, az biztos. Μπράβο! (Bravó)

N: Εγώ γνωρίζω την κόρη της. Και την κόρη της τη Μαρία. (Én ismerem a lányát. És a lányát Mariát.)

D: Öö. Doxi.

N: Doxi.

B: Doxi. Evdoxia.

N: Doxinak gyereke van. Mennyi idős lehet? Kisfia.

N: Ja, az Athína az unokatestvére.

A: Doxi.

B: Ποια Αθήνα; (Melyik Athéna?)

E: Most született kisfia.

D: Hát ööö gratulálok most. Majd hát olyan hogyha hazajön majd akkor felhívom és akkor.

N: Akkor most a Jannakiról jut eszembe a görög kifejezést, hogy ezt ismered, hogy „Όχι Γιάννη, Γιαννάκη”? (Nem Jánnisz, Jánákisz) Ez a tök mindegy. Ezt olyanra mondják, hogy mondjuk, arra mondják, hogy ööö.

E: Most mondtá, hogy tök mindegy, nem?

D: Hogy kell mondani?

N: „Όχι Γιάννη, Γιαννάκη” (Nem Jánnisz, Jánákisz)

B: „Όχι Γιάννη, Γιαννάκη” (Nem Jánnisz, Jánákisz)

N: Mondjuk hogyha hogyha. Ki legyen a miniszter? Legyen a Zorbász?

B: Nem. Legyen a Gyurcsány.

N: Eee „Όχι Γιάννη, Γιαννάκη” (Nem Jánnisz, Jánákisz)

D: Aha.

E: Egyre megy

N: Egyre megy

B: Egyre megy

D: Tök jó.

D: Aha.

E: Két szó szolgál tulajdonképpen, igen.

D: Ένα φυγή από το μονότονο. Ο πατέρας μου και η μητέρα μου ήτανε (egy név, nem érthető) (Egy menekülés az egyhangúságból. Az apám és az anyám)

N: Igen? Το επίθετο; (A vezetéknév?)

D: Διαμάντι. Διαμαντούλα. Συνήθεια σύμφωνα με το όνομα του πατέρα και τη μητέρα (Szokás az apa vagy az anya nevével)

N: Για μένα ο παπούς Νικόλαος. (Nekem a nagyapám Nikolaosz.)

D: Μπράβο. (Bravó.)

N: Και ο αδερφός Σωτήρης. Ο μπαμπάς Σωτήρης. (És a testvér Szothírisz. Az apa Szothírisz.)

D: Ναί, ναί. (Igen, igen.)

N: Ez egy ilyen hagyomány. Ilyen hagyomány.

B: A mamának vagy a papának?

D: Ναί, ναί. (Igen, igen.)

N: Ööööö.

D: Κανονικά εμείς έτσι δίνουμε στα παιδιά μας (Rendszerint mi adjuk a gyerekeinknek.)

N: Τον πατέρα μου Βαγγέλης κι ο ξάδερφός μου Βαγγέλης. Παππούς του παππού μου. (Az apámat Vangelisz és az unokatestvérem Vangelisz.)

D: Μάλιστα. (Igen.)

N: Και ο ξάδελφός μου κι εκείνος Βαγγέλης. (És az unokatestvérem is Vangelisz.)

D: Η μητέρα μου η Χρυσάφη. Χρυσάφη είναι η μητέρα μου. Χρυσάφη. (Az anyám Hriszáfi. Hriszáfi az anyám.)

E: Ζήλεψε. (Irigyeld.)

D: Τον πατέρα μου Δημήτρη. (az apámat Dimitrisznek.)

N: Και ο γιος ο γιος μου θα γίνει θα γίνει Βαγγέλης. (és a fiam a fiam is Vangelisz lesz lesz.)

A: Nehogy már!

N: Mi lesz? A családba kell maradjon a név.

E: Hagyjad már!

N: Miért? Mi legyen:

E: Hát valami szép!

B: Ugye nem volt szebb ez, mint a Dáfni?

N: Hagyjad már!

E: A Vangelisz nem szép. Vangelisz nem szép.

B, A, N: Neem. Jó. Szép az. Szép név.

D: Τώρα μικρό έχετε; Στην οικογένεια; (Van kisbabátok? Most a családban?)

B: Όχι, όχι. (Nem, nem.)

N: Van egy olyan, hogy Evangelosz. A Mumust most azt úgy hívják, hogy Evangelosz.

E: Aha.

N: Van még egy van még egy ilyen kifejezés, amit szeretek. Hogyha valaki meg akarja kérni valakinek a kezét, akkor mondják azt, mondják úgy, hogy öö ezt most nemrég hallottam egyébként, hogy valami számban egyébként benne is van: „να κάνουμε χωριό” (csináljunk falut)

D: Ναι, αυτά, αυτά. (Igen ezeket, ezeket)

N: Ναί, να παντρευτούμε. (Igen, hogy házasodjunk össze)

E: Nem hallottam ilyet sose.

D: én sokszor hallottam.

N: És akkor hallottam, hallottam egy ilyet egy ilyen rock számban is: „Έτσι κι εμείς ποτέ δεν κάνουμε χωριό..” (így mi soha sem fogunk sokasodni, „falut csinálni) hogy

E: sokasodjunk, valami ilyesmi

N: Igen, hogy megházasodjunk.

E: Nem azt, hogy megházasodjunk, hanem hogy szaporodjunk „να κάνουμε χωριό”.

N: „να κάνουμε χωριό” és csináljunk akkor, csináljunk akkor kérdezik, kérdezték ezt itt Magyarországon, volt, nem beszéltek már olyan jól görögül, de görögül ismerkedtek egy pár, még ezt a παππού mesélte, és mondták, hogy, mondták, hogy öö, mondta a férfi a nőnek, hogy „Μη μου λες, Δήμητρα, εμείς μπορούμε να κάνουμε χωριό” (Megmondanád, Dimitra, mi mikor házasodunk meg?) hogy öö tudunk-e, megtudnánk meg tudnánk mi házasodni? De ezt azzal a kifejezéssel mondta, hogy mi bíránk falut csinálni.

E: De aranyos.

N: És akkor mondja a csaj ”Πού να βρούμε τόσα τούβλα;” (Hol találunk annyi téglát?)

B: Nem esik le neki, hogy van ilyen anglicizmus, germanizmus ezt se lehet szó szerint lefordítva

E: Ühüm.

D: Δηλαδή το χωριό, το Μπελογιάννη, το χωριό σε οχτώ μήνες μέσα εεε. γίνηκε δηλαδή, το ετοιμάσανε.. (Nos, a falu, Beloiannis, nyolc hónap alatt lett, készítették el)

N: Γρήγορο ήτανε. (Gyors volt.)

D: Γρήγορα. Πάρα πολύ γρήγορα. γιατί όλοι οι Έλληνες και. (Gyorsan. Nagyon nagyon gyorsan, mert az összes görög)

N: μαζεύτηκαν. (összegyűltek)

D: Έτσι μπράβο. Σαν αδέρφια. Έτσι. Οικογενειακά δηλαδή. Σε οχτώ μήνες μέσα όλα. Το χωριό ήταν έτοιμο. (Bravó. Mint a testvérek. Így. Nyolc hónap alatt minden. A falu kész volt.) Nyolc hónap alatt a görög falu kész volt.

B: Na erre van a prospektus. A régi részekről.

D: Mi hálásak lehetünk.

N: Abban az időben a Dunai Vasmű

D: Olyan, mintha soha nem láttuk, akkor is testvér. Érted? Összefogás. Akkor nem volt ám semmi. Izé.

E: Tudod, mit hiányoltam, amikor a faluba mentem? mert én, ugye most voltam ezen az ünnepen. Ee azt hiányoltam, hogy.

A: Nem zavarasz itt, egy étteremben vagyunk.

E: Kékek meg fehérek a házak. én lefesteném erre

A: itt vagyunk a Diamandoulával.

N: Mi azt szerettük volna, azt szerettük volna, hogy kék tetők legyenek

E: Igen!

N. Kék kék tetőt szerettünk volna mindennek és ugye a többi fehérre volt meszelve a többi épület és aztán mindent pirosra csináltak

A: Hát gondolom, nem tudom, 12:30-kor az Árkádnál

E: Te van ott olyan fehér-kék, őszintén? mert én egyet nem

B: Van a

N: Hát ott a garáznál.

E: Igen?

B: Aaa. például aa a Tolinak a háza.

N: Az is

E: (a pincérnek): Köszönöm szépen.) Aha.

B: Meg a Csucsuéké.

E: De kevés. És én a Balaton partján hallottam, hogy van egy görög falu valahol a Balatonon.

B: Az nem egy görög falu. Felépül majd a görögség háza.

A: Έλα εδώ. (Gyere ide.)

E: Nekem mindegy, hogy kivel eszek.

D: Annak a görög falunak semmi köze hozzá.

E: Tényleg?

D: Figyelj, drága! Egyél, jó? Nagyon finom! ne szerénykedjél, jó?

E: Nem szerénykedek. Látom, hogy nagyon finom. Köszönöm szépen.

D: Légy oly kedves.

E: Köszönöm, nem. Nekem vérré vált, amit ettem. Ευχαριστώ πάρα πολύ. (Köszönöm szépen) Καλή όρεξη. (Jó étvágyat.)

D: Jó. Egészségedre.

D: Jó étvágyat.

N: Jó étvágyat.

B: Ez olyan, mint a mákos guba, csak dióval.

E: Hát ha diós guba, hát ha diós guba, akkor mi ezen a meglepő?

B: Tényleg. Ez tejbe be van áztatva.

D: Meg alkoholos dió van ebben. Kóstoljátok meg.

E: Καρύδια. (Diók.) Ez olyan mint a madártej, nem, gyerekek?

B: Ja.

D: Nem. Másképp mondják.

E: Vanília puding.

B: Madártej?

D: Nem madártej, hanem.

B: πουλί-γάλα (madár-tej)

N: πουλί-γάλα (madár-tej)

E: Szegény apám mondta az anyámnak, hogy. anyám kedveskedni akart és mondta, hogy „Mit főzök neked, Aposztolosz?” „Madárnak a tejét.” és anyám csinált madártejet. Az én apám utálta a tejet is; tehát rosszul volt és akkor nagy örömmel várta az anyám. „Mi ez?” „Hát madártej!”

B: Régen kiskoromban lazán azt hittem, hogy megfejik a kanárit.

B: Komolyan.

N: Madártej.

E: Gyümölcsleves.

B: Δεν πειράζει. (Nem baj.)

E: Szegény Bulcsival mindig étterembe kellett menni. Komolyan, mentem, vettem mindenféle Fiat poharakat meg alátéteket. Hagyjál már!

B: Szereted így magába a mentát?

E: Szeretem én. minden részét szeretem.

D: Én most rengeteget elraktam. Nekem is a kert tele van mentával, meg ilyen mindenféle finomságok.

B: Hallod? Holnap sok gyümölcsöt fogunk enni.

E: Miért? Mi van holnap?

B: Vegetáriánus nap van. Megyünk a Zorbászba.

D: Vegetáriánus nap lesz holnap?

B: Ja, csak úgy mondjuk, mert sokat fogunk inni, szőlőt.

D: Jaa.

D: Szabad akarat van, elvégre.

N: Holnap, ha ki akarod egészíteni a felvételt és elhozod a Zorbába,

B. Még videót is hozzá..

N: akkor ott kő kövön nem marad.

B: Holnap.

N: ha ezek összegyűlnek,

D: Ajaj

N Itt vagyok én is és még a mikrofonba is mondom, buzdítom őket

B: Tényleg így van.

E: Akkor írok SMS-t, hogy mégis megyek. Mondtam, hogy bizonytalan, de elmegyek.

N: Úgy buzdítom, buzdítom őket, hogy nem igaz. És akkor még ilyen kaliberű srácokból még képzelj el három-négyet. Meg még csajok-csajok egy olyan négyen-öten jönnek és akkor ezek ezek asztalon táncolni, meg

B: Meg a Jánnisz zenél és mi bulizunk közben

D: Az asztalon táncoltak, amikor az esküvő volt, a fiának volt az esküvője. Az asztalon táncoltak. A fia, a menyé és az izé, a Niki, meg a Tibike.

N: A Tibi. A Nagy Tibi.

D: A Nagy Tibi.

N: A Nagy Tibi nekem barátom. A Nagy Tibivel minden este beszélünk.

D: Hát figyelj már ide. Nagy Tibi. Nagy Tibi. Nagyon jó barátságban vagyunk a szüleivel is. Az anyukámmal jártak egy osztályba. Mi együtt nőttünk fel, mint a testvérek. Én nagyon szeretem a Tibiéket. Mi nagyon szorosan is tartjuk a kapcsolatot. Nagyon

B: A Nagy Tibit nem ismerem.

D: De biztosan ismered.

N: Ha látnád, ismernéd.

D: Te Níko, mi nagyon jó ízében vagyunk a szüleivel. De mondom.

N: A Nagy Tibi szüleivel?

D: Igen. Igen. Igen. Járnak is hozzánk is, meg minden. Meg mi is megyünk hozzájuk. Szóval tényleg nagyon-nagyon szoros a kapcsolat. Szóval úgy értve, de.

E: Hol vannak olyan szórakozóhelyek, ahol ilyen zenék mennek?

D: Nagyon rendes. nagyon rendes.

E: Rádió 1-es zenék mennek, tudjátok?

B: Hajógyári.

N: A hajógyári.

E: És ott melyik? Sok van állítólag.

D: Νίκο, έχεις κάποια CD να μου δώσεις; (Nikosz, van valami cd-éd, amit oda tudnál nekem adni?)

N: Μπορώ. (Adhatok.)

E: Mért? Mit akarsz? Milyen CD-t akarsz? Mydros cd-t? Vagy mit?

D: Ελληνικά τέτοια τραγούδια. (Ilyen görög dalokat.)

E: Hát menj fel a listára. Egy csomó van.

D: Δεν έχω. Δεν έχω ούτε τίποτα. (Nincs nekem, Nincs semmim.)

N: Έχω ένα cd με παλιά.. (Van cd-m régi dalokkal.)

D: Δηλαδή; (Nos?)

N: ωραία τραγούδια. (Szép dalok.)

D: Ευχαριστώ πάρα πολύ. (Nagyon nagyon köszönöm.)

E: Úgy döntöttem, hogy akkor megyek a Zorbába, mégis, egy csomó fiatallal találkoztam és mennek holnap a Zorbába.

D: Mikor találkozunk?

E: Á, te is jössz.

D: Igen, ha belefér.

E: Hánykor, hány fele lesztek ott? Hét-nyolc? Nyolc.

D: Αυτά τα τραγούδια, όταν θα ακούω τραγούδια, θα τρελαθώ. Για βράδυ θα έρθω κι εγώ. Είναι πάρα πολύ ωραία. (Ezeket a dalokat, amikor meghallom a dalokat, megőrülök. Este jönök én is. Nagyon szépek.)

N: Τα τραγούδια της Ελλάδος φωτιά έχουνε. (Görögország dalaiban tűz van.)

D: Φωτιά. Μάλιστα. Είναι θαύμα δηλαδή. Το ελληνικό το τραγούδι. (Tűz. Persze. Szóval csoda. A görög dal.)

B: Φωτιά. Μάλιστα. Είναι θαύμα δηλαδή. Το ελληνικό το τραγούδι. (Tűz. Persze. Szóval csoda. A görög dal.)

N: Θαύμα. (Csoda.)

B: Θαύμα. (Csoda.)

D: Θαύμα. Csodálatos.

N: Θαύμα. (Csoda.)

E: Attól függ, melyik. Nem mindet szeretek.

D: Tessék?

E: Én görög zenében nem mindent szeretek.

N: Öcsém, én már tele vagyok.

D: Ποια τραγούδια αγαπάς; Ποια; τα σιγανά. (Milyen dalokat szeretsz? A lassúakat?)

E: A lassúakat nem szeretem.

D: Νίκο. Te gyorsat játszol.

E: De hát nekem van zeném, nekem nem kell.

N: Παλιά (Régieket)

B: Παλιά. (Régieket.)

N: παλιά λαικά όμορφα τραγούδια. (Szép régi népies dalokat)

D: Εντάξει; Αυτά είναι καλά. πολύ ωραία. (Rendben? Ezek jók. Nagyon szépek.)

B: Ρεμπέτικα. (Rebetiko dalok.)

D: Κι αυτά είναι πολύ καλά. Τα αγαπώ τα παλιά ρεμπέτικα. Ο πατέρας πολύ ωραία τραγουδούσε. Έφυγε από τη μητέρα μου. (Ές ezek is nagyon jók. Szeretem a régi rebetiko dalokat. Az apa nagyon szépen énekelt. Elment az anyámtól.)

N: Έχω κασσέτες έχω. CD-s έχω. (Vannak kazettáim. Cédéim.)

D: CD. CD. CD. Εντάξει; Ευχαριστώ. (Rendben? Köszönöm.)

N: A Stavropoulos-szal beszéltük, ja, nem, hogy is volt? Az Aposztolisz jött oda szünetbe a Pecsába egyszer.

E: Ki az az Aposztolisz? Jaa

N: Odajött, hogy: „Te! A szünetbe rakjatok be va- valami ka- kazettát rakjatok be

A: Menj a picsába!

B: Nem emlékszel, amikor a Désiben volt a táncház? Akkor májusban. Májusban.

E: Nem tudom.

B: Pont érettségi után voltam.

E: Ott voltam?

B: Ott volt az unokatesóm is.

E: Jajaja. Igen.

B: És akkor nagyon kész volt ott minden. Világvége volt.

N: Mi zenéltünk ott?

B: Igen, ti voltatok. Meg a

N: A Halász

B: A Halászné ott voltak. És ott volt az Aposztolisz. És be voltunk rúgva és odaordítottunk neki: „Aposztoli, te vagy a legnagyobb görög!” És tetszett neki. „Ω, ω. Ευχαριστώ. Ευχαριστώ.” (Ó,ó Köszönöm. Köszönöm.)

E: Amikor a Bekri még kicsi volt és telefonált nekem és akkor mondta, hogy „Spartacus vagyok” , trák a pasi, trák, és amikor hazajöttem, azt mondja a Bekri, hogy valami hülye Herkules keresett. Herkules! Ki lehet az a Herkules?

D: A Spartacus? A trák? Ο μεγάλος. (A nagy.)

E: mondom: „Herkules? nem Spartacus?” „Nem, nem, Herkules!”

A: A sulink előtt láttam mikor a 24-es megállójában volt. Jöttem ki a suliból és a24-es elindult. Érkezett egy ekkora konvoj, kötött, mint amit a nagymamák kötnek, ilyen kötött táska, görög mintás

A: nem ekkora, ekkora!

E: De egyébként én nagyon szeretem. Én egész kicsi voltam, és engem a testvére tanított táncolni, a kis Bouli és el kell mondanom, hogy a Makedojsko devoce, amit táncolnak a táncházban, hát azt ki találta ki, az kitalált tánc. Nem ismeritek az öccsét? Egy nagyon profi táncos volt. Dimitrisz.

D: Bouboulidisz?

E: Dimitrisz. Na, mi kislányok voltunk és ezt a nekünk táncot találták ki, ezt a Makedosko devoce-t és erre most az egész a kórus, eztet ő találta ki, ezt ő találta ki.

N: A Sirtos táncházban.

E: Tizenkét éves voltam akkor.

B: A videofelvételen azt mondták, hogy igazából.

E: Igen, de ez egy kitalált tánc. Mindenki ezt táncolja és olyan rosszul vagyok tőle.

B: Magyarországon.

E: Ők indították el.

E: Ez, ez úgy bennem van, hogy egyszer már odamegyek egy-két pasashoz és elmondom, hogy „Te, ez egy kitalált lá-, kislány tánc volt, 12-13 éves kislány.

N: Úgy táncolnak, mint a birkák. Hülyét kapok ettől. Húúú.!

E: Azért mondom, hogy ezt nekünk, mi színpadon így táncoltuk, hát ezzel felléptünk és egyszer már gondoltam, hogy valakinek elmondom, hogy ez egy nem néptánc, ez kitalált és a Thimi, a Lákisznak az öccse találta ki.

N: Hát ezek nem tudják, birkák.

E: Te se tudad.

N: Mit? Én ezt tudtam. Én ezt tudtam. Én ezt tudtam. Azt, hogy ő, azt nem tudtam. De azt tudtam, hogy valaki kitalálta, mert a Sirtos, a Sirtos-on táncolják.

E: De hát ez már a Sirtos előtt. Amikor én 12 éves voltam, az most már elég régen volt.

E. Kitalált tánc ez.

D: És ugye milyen fiatalos? Ugye?

D: Εκείνη που κάνει και γυμναστική. Κάνει και το μπαλέτο. Καμία. Hát miről beszélsz? Háromra lemegyek spárgába. Lemegyek spárgába. (Ő, aki tornázik. Balettozik is.)

B: Ναι; (Igen.)

D: Megmutatom neked mindjárt. Fejen állok, mindent megcsinálok.

N: A Filipakiszt-t ismered?

D: A Filipakiszt-t? Egy házban lakunk! Miről beszélsz! A fölött lakik. Οχτώ, δηλαδή. (Vagyis nyolc) Görög nyolc.

N: Én sokat sokat jártam oda, mikor kicsi voltam. Jártam a szembe házba, a Dénes Petiékhez jártam, aaa Dénes Petinek a.

E: Nem tudom, ki az a Dénes Peti

N: A a a Tilemár barátnője, a Rexnek a ott ööö, ήθελα να κάνω χωριό (ott akartam “falut csinálni”) vagy hogy mondják, ott csaptam a szelet

D: Χωριό δεν κάνεις (Falut nem csinálsz) a második kerületben.

B: A Filippász az nagyon jó fej.

D: Ο Φίλιππας είναι πολύ ωραίο (Filippasz nagyszerű.)

B: Biztos, hogy ismered

E: Nem csípem!

B: Ja, nem csíped? Ismered.

E: Nem tetszik, ahogy táncol.

B: Amikor a táncházasok vannak

A: A Szotír tudta utánozni

D: Και τώρα δε θα πάει, nem? (És most már nem fog menni)

N: Δε θυμάμαι (Nem emlékszem.)

D: Τώρα πώς φαίνεται; Λίγο πάχυνε. (Most milyennek tűnik neked? Kicsit meghízott.)

E: Nem táncol jól. Nekem fontos, hogy valaki hogy táncol.

D: Ω ήτανε όταν.. (Ó, az volt, amikor)

E: Nekem fontos, hogy ki hogy táncol és ha valaki nem, azt nem nagyon szoktam szeretni, ha valaki nem tud táncolni.

B: Mi jól táncolunk a Csimpivel? Mi jól táncolunk?

E: Nem.

B: Nem?

N: De a Csimpinek a címikója (görög pásztortánc) az jó, nem? A címikos jó volt, azt láttam.

E: Nem, van benne egy ilyen mozgás ez a

N: Jó, de az nem azért van. Az azért van, hogy mutadjuk, hány birka

E: A Belóban egy pasi táncol nagyon jól, az nagyon tetszik nekem.

N: És az apám.

E: Az apádat nem láttam táncolni.

N: Ki?

E: Valamilyen Kosztasz. Elvált mostanában és azt hiszem kis sovány, szemüveges lehet. Az óvónőnek a férje.

D: Το χωριό; (A falu?)

E: Konsztandínosz. Ha nem Kósztasz, akkor Konsztandínosz.

N, B: Szemüveges?

E: Görög. Nyulakat tartott.

N, B. A Tsambilász.

B: Azt az életemben nem láttam táncolni.

N: Én láttam.

E: Az nagyon jól táncol.

N: Én láttam.

N: A Tsampilász az annak jó a mozgása, a Vaszilének a volt férje.

E: Az! Az!

B: A cámikóm azt kikérem magamnak!

N: A cámikosz az jó volt, az nagyon jó volt.

E: Az jó volt. A múltkor láttam.

N: A cámikosz igen.

E: Nem, nem a múltkor láttam; főleg a Benjinek van egy ilyen izés mozgása

B: Mer a szervikónk (tánc) az az.

N: Most a Prodinak a táncát, tényleg..

E: Hát a Prodi az egy egyéniség.

N: Az egy egyéniség, a Prodi.

E: De nem, nem, a Prodinak, mer a Prodinak nincs lehetősége, hogy jól táncoljon, a Benjiben ott van a csíra, benne is ott van az érzés.

N: És bennem?

E: Téged nem láttalak. Egyszer láttalak a Belóban.

N: Jobb is.

E: De egyszer láttalak a Belóban.

N: De én nem. Én botlábú vagyok, nem megy.

B: Majd holnap megmutatjuk!

A: Majd meglátod az érzést, hogy van!

D: Fel kell venni videóra!

E: Tudod a görögök úgy táncolnak, hogy akárhogy táncolnak, az nem béna valahogy, nem? Tehát semmit se csinál, mégis olyan, úgy áll.

D: Ühüm.

E: Nekem ez egy fontos kitétel, hogy ki hogy táncol.

D: Én az ilyen lépegetőseket nagyon nem tudom.

E: Milyen lépegetőseket?

D: Hát a lépegetős táncokat.

E: Mindegyik mindegyikben lépegetni kell.

N: A körtáncra gondol.

D: Hát a körtáncot. Hanem

E: Mindegyikben lépegetnek!

B: Én mást szeretek táncolni, mert azt érzem.

D: Igen, én is így vagyok vele.

N: A szkilládiká, a szkilláadiká tánc, úgy kell!

B: Mert úgy kell! Tényleg! Azér megy ez a.

N: És akkor így.

E: Nem! Az még ki fog alakulni rajtatok. Még fiatalok vagytok.

N: Hát jó, azért mutassuk, hogy.

E: Borivással.

N: Jól beállt a másik és akkor két lány és akkor ennyit csinált, ez volt a tánc.

E: Nagyon tetszik az a Konsztandíno. Hogy hívják?

B, N: Tszambilász.

D: Te elfogadod, amikor hastáncolnak rá? A hajlított stílusra?

E: Mi az a hajlított stílus?

B: Hajlított?

E: Nem tudom, mi az a hajlított stílus.

B: Milyen stílus?

E: Hajlított stílus. Nem tudom.

D: Amikor ilyen pörgősre van állva, a Níko tudja, hogy akkor én nagyon bepö.

N: Az, amikor így fogja és így hátulra.

D: Nem, én nem arra gondolok, amikor.

E: Állj fel, mutasd meg.

D: Neem.

E: Hát lazulj le! Igyál egy sört!

D: Nem. Meg ahhoz zene kell. Na, a lényeg az, hogy gyakorlatilag, ha görög zene van, ez a lényeg: teve-mozgás, mindenféle van.

E: A görög zene, a kisázsiaiban nincs teve-mozgás.

D: Ühüm.

E: Tehát a kisázsiai hastánc az egy nagyon finom és inkább a kéz mozog csak és a csípő az nagyon visszafogottan.

D: Ühüm.

E: A teve-mozgás az már egyiptomi.

D: Azt tudom, hogy arab, ezért kérdeztem, hogy mennyire elfogadott.

E: A görögben nincs. Abszolút nincs.

N: Nincs, de most már nyomják Görögben, tehát a buzuki-bárban felállnak a csajok az asztalra föl.

E: Nem az a baj, hogy hanem a görögbe, tehát a kisázsiai cifteteli az egy nagyon, amit mi csinálunk, aaa tehát nagyon a csípő az minimálisan mozog és inkább csak ilyen.

N: Jó, de a modern, a modern, moder, modern a Pellus pici beráz, akkor már le a melltartó

E: Ki az? Mondjad már! Ki a ki a Pellus pici? Jaa a kislány? Most már babát vár. Ja, azt nem láttam. Azt nem tudom, ez micsoda.

B: A Niké. Az a pici.

N: De akkor már le a le a melltartó és.

E: De melyik az a Niké? Mondjad már!

B: Alacsony, alacsony kis csaj.

E: Nem aki most babát vár, aki együtt jár a.

B: A Túlival együtt jár.

E: Na, tudom, tudom, tudom. Ő jól táncol szerintem. Nem elég finom neked, de tudom, hogy hogy kell, de én se úgy táncolok, ahogy szeretnék.

D: Nike. Nike.

N: Tudom, ki az.

E: Megszületett már?

N, B: Nem, nem, január végén.

B. Egyétek már meg, én már nem bírok enni.

D: Te, még! Te.

N: Egyél te, le vagy fogyva!

D: Hú de jó meleg lett! A terítő alatt.

B: Be kell csomagoltatni.

E: Régen Belóban mindig nyolckor kezdték az életet. Annyira lehetett tudni, kik a belósi lányok és kik a pesti lányok, mert a belósi lányok mindig olyan csinosnak akartak, bocsánat, mondani, hegyes túsarkú cipő, abban az időben nem volt a csöves fazon, hegyes, magas sarkú cipő, ilyen kiegészítő, ilyen olasz fazonú nadrág és mindig fordítva kezdték el az izét, mindig fordítva kezdték el. Innen lehetett megismerni, ki a belósi. De fordítva. Lehetett tudni. Akkor még nagyon jól kijött.

B: Mi is amikor kiültünk az étterembe, és be voltunk egy kicsit, volt ott egy magyar és elkezdett okoskodni ilyen görög dolgokról, hogy hogy tudja, hogy hol van Parália.

D: Jaaaj!

B: .Meg evett pastitsio-t (görög rakott tészta), meg mindent tudott a csávó és így jött: „Te! Ettél már macedón kecskét?”

A: Volt egy ilyen bácsi Belóban. Minden macedón. Macedón a földkerekség. És akkor apu köszönt neki:”Jó estét, Daszkalo!” és akkor: „Nem jó estét! Dravó!”

E: Elvette a kedvét?

N: És akkor nagy nehezen azt mondta:”Dravo”!

E: Érdekes.

N: Dászkálishz.

N: És ha azt mondtad neki, hogy nem, akkor „miért?”

E: Nagy partizán lehetett. Jaj Istenem!

N: Készülünk lassan.

D: Jó. Meg persze. Háromnegyed van.

N: Még vissza kell, hogy érjünk a faluba.

D: Jó, maradjatok.

E: Minek mentek vissza? Megint jöttök vissza?

B: Majd holnap. Mi van kilenckor? Buli van a faluban?

B: Egy kis buliszerűség van.

N: Házibuli van és oda megyünk. Buzukit, gitárt játszunk, iszunk egy picit.

B: Vannak itt csajok.

N: Beszélgetünk. éjfélig.

E: Tudom, Van még öt éved.

B: Öt évem. Még ki kell. Most sűrű a program, mert.

N: Nehogy elkapj valami betegséget!

D: Hát igen. Ilyeneket lehet csinálni, utána mikor már megállapodik az ember, családot kap, akkor már.

N: Az M0-ás megy itt valahol?

E: Fogalmam sincs, azt se tudom, hol vagyunk.

D: M0-ás, de van.

N: Visszamegyek én. Visszamegyek a Nagykőrösön a

D: Nagykőrösön.

N: Tesco-hoz és ott rámegegyek az M0-ásra.

D: Igen, igen, akkor rátudsz, akkor majd bal felé kell fordulni és akkor rámész, rákanyarodsz a 0-ásra

E: Én akarok menni! Vigyetek már haza, ha esik az eső! Nem olyan nagyon nagy kerülő nektek!

N: Ja, kösz.

B: Hol laksz te?

N: A repülőtérnél.

E: Hát hülye vagy? Mindjárt ott van a repülőtér.

B: Itt vagyunk már.

E: Níkoóó!

D: Elcsomagoltassam a Janninak? A Jannisznak? Jó.

E: Legalább két megállót vigyetek el, ha esik az eső. Másik irányba. Jól van, na. Miért, nem tudok ott fölszállni mire.

D: Várjál neked nem jó a tizenkilences? Én nekem is az, a tizenkilences.

E: Miért? Hol van a tizenkilences itt?

D: Itt a 6-os, fölötte híd van, nem jó neked?

E: Kettőt viaszasétálok, két megállót.

E: Jobban jársz, ha onnan mész, ahonnan jöttetek, érted.

B: Majd utána valahol.

Egynyelvű transzkripció

Laci (L1): Kérdezte, milyen kocsival? Hát mondom az Attiláéval.

Gabi: Hát mit gondol milyen kocsival?

L1: Nem tudom. Erre megszólal, hogy ha fölmentek, a mi szállásunkat mondjátok le légy szíves.

Attila: Ne hülyéskedj! A kurva anyját!

L1: Halál ezt mondta. Tegnap meg.

A: Mondja a franc le.

L1: Hát pontosan felhívom a szállodát.

A: Az a baj, hogy a miénk is az ő nevéen van.

L1: Azt akarom elmondani, tegnap felhívom a.

A: Direkt szólni neki, hogy mondja le! Engem nem érdekel.

L1: Pedig direkt szóltunk neki szombaton előre.

A: Én megadom a címét a Krisztinek.

L1: Pontosan. Felhívom tegnap a szállodát, nehogy az legyen, hogyha felmegyünk, és akkor nincs egy darab hely sem.

A: De az még hagyján, de.

G: De az milyen ciki, ha kifizettetik velünk.

A: Aha, az lenne a

L1: Mondom a Krisztinek, mondom, mi van akkor ha kifizettetik, mondja akkor küldjék el az én nevemre.

A: Ugyan majd biztosan elküldik.

L1: Fölhívom a szállodát, és mondom, hogy Újváry Attila névre plusz négy főre van egy szállás.

A: El sem engednek minket, míg nem fizetünk.

L1: Persze.

A: De akkor aztán nagyon mérges leszek, komolyan mondom.

L1: Akkor én is. Erre megszólal a fickó, aki a számítógépet kezeli, hogy: „ilyen névre nincsen szállás foglalva.”

G: Ne hülyéskedj! Komoly?

L1: Mondom, hát nézze meg még egyszer, mert mondom egyik ismerősömék lent voltak, és ők foglalták le, és mondom az ő nevére. Megnézte még egyszer. Odahívott egy nőt is, azzal is megnézte. Itt nincsen semmi. Azt mondja:” milyen, ki volt az, aki lefoglalta nekünk a szállást?” Mondom a Krisztinek a nevét, megnézi:” igen. Ilyen névre van foglalva szállás péntektől öt főre, úgyhogy lehet jönni nyugodtan, el van intézve.”

G: És végig hitegetett, nem?

L1: Fölhívom a Krisztát, mondom:” te Kriszti, milyen névre foglaltattál szállást?” „Újváry Attila névre.” Hát mondom, az bajos, mert mondom, én felhívom a szállodát, és olyan névre nincsen szállás foglalva, minden a te nevedre van.

A: Erre

L1: Erre megszólal, hogy az nem létezik, mondom, most beszéltem öt perce a szállodával, mondom, csak tudják, végignézték a vendégkönyvet számítógépen, minden

A: Akkor most biztosan jól megjíedt, hogy az ő nevén van.

L1: Aha. És elküldetjük a Krisztinek a számlát, és mi nem fizetünk semmit. Elküldjük neki karácsonyi ajándéku.

G: Hát

A: Nagyon mérges vagyok a Krisztire. Nagyon, nagyon mérges.

G: Hát, épp most mondtam, hogy én három hétig könyörögtem neki két úszósapkáért, és örökké hitegetett minden nap. És pedig most fönt is volt a Zolinál, tehát elhozhatta volna tegnap előtt, úgyhogy.

L1: Persze. Mondja a telefonba, hogy:” tegnap este hét órákor kerestelek, de nem voltál otthon.”. Tudom, mert el kellett mennem itthonról.

G: Hát nekem is ígérte egy csomószor, hogy felhív és jön, meg minden, nehogy azt hidd, hogy jött.

A: Térképet remélem hozott e valaki.

L1: Az amit otthagytam anyuéknál, de fejből tudom az utat.

A: Igen?

G: Na, az jó.

A: Hányas úton kell menni?

L1: Gyöngyösre a hármason.

A: Azt hiszem, a Gyöngyösi útig nem kell elmenni, hanem az egyesről át kell kanyarodni Hatvannál.

L1: De Gyöngyösnél megy fel az út, úgy, hogy Mátraháza és úgy föl Galyatető.

T: Te Laci, és a Kriszti mit mondott, hogy ők melyik úton mentek?

L1: Tessék?

Timi: A Kriszta mit mondott, melyik úton mentek?

L1: Nem is kérdeztem tőle.

T: Nem?

G: Olyan

A: Mire mit mondott a Kriszti?

G: Hát, hogy melyik úton mentek.

T: Melyik úton mentek ők is.

A: Ja.

G: Hát engem nem keresett, pedig azt hittem, hogy fel fog hívni, hogy mikor indulunk, vagy ilyesmi. Hát figyelj, a Kriszta az, ő hetekig kérette magát, hol mondta, hogy jön, hol meg, hogy nem jön, meg ilyenek, szóval most én erre nem fogok adni, érted.

T: Engem sem.

L1: Pedig csütörtökön nem is ment be este dolgozni.

G: Ja, és tudod

L1: Fél ötör eljött bentről.

G: Marha jó, és tudod mit mondott a hogyishívjának, a Timinek? Mert mondja. Mert mondtam én a Timinek, hogy egy kéretős típus, tudod az a Kriszta és mondom

A: Nem kéretős, hanem hülye.

G: Hát, meg hülye is, és akkor mondom a Timinek: „nem jössz?”, és úgy bejött a Kriszti, azt hitte, hogy a Timi majd letérdel elé, meg ott könyörög, pitizik neki, és akkor mondta a Timi:” hát nézd

öcsi, ha nem jössz nem jössz”, erre megszólal a Kriszti, hogy:” öcsi, hát te nem tudsz nélkülem meglenni”, tudod így.

L1: Igen? Nem semmi.

G: Hát, mondom ez nem semmi, ilyen hülyét. És akkor, tudod a Papp Jutkáék is lemondták, de nem is bánom. Figyelj, hát a Jutkával nincs olyan mit tudom én

milyen viszonyuk, hogy teljesen mindegy ki jön. A Kriszta meg nyavalygós, érted, egy az egybe.

A: Aha.

G: Hát ne haragudj, egy kirándulást nem lehet, érted, hol fázik, hol süt a nap, hol fúj a szél az a baj, hát te is mondtad, hogy mit művelt a diszkóban, hát ne haragudj.

L1: Mikor lent voltunk Újvárba, mikor elmentetek, Lefoglaltatja a biliárdot tiztől éjfélig, és tizenegykor megszólal, hogy: „inkább menjünk haza, mert ő már fáradt.” Ja, és egész nap nem volt otthon, és azt mondta, hogy tanulni akar napközben, és nem volt otthon egész nap.

G: Komoly? Hát azért elég durva.

A: Nem az a baj.

G: Megbízhatatlan lett. Nagyon, nagyon megbízhatatlan.

L1: Zoli is már a sarkára állhatna, hát egyszerűn nem bír parancsolni annak a lánynak.

A: Hát a Kriszta sarkára.

G: Hát, a Zoli most már lázadozik, ott is akarta most hagyni.

A: Nekem nem így mondta.

G: Tessék?

A: Nekem meg azt meséli, hogy Zoli meg mennyire szereti őt.

G: Hát nekem is azt mondta, hogy el akarja venni, most meg azt mondta, hogy a fiú is azt mondta, legyenek barátok.

A: Ne hülyéskedj!

G: Hát pe, hát érted berágott a Krisztára, mert örökké nyavalyog neki, meg minden.

L1: Egyszer a Zoli megjegyezte neki, hogy fáj az ujja, mert rácsapott:” jaj ne nyavalyogjál már!”, ő megmagyarázza neki, hogy most ez a baja, most pszichológushoz jár, most így az Attila, úgy az Attila.

G: Juj!

L1: Most ez vagy az a baja a szüleivel.

A: Nem értem mit evett abba a hapsiba, pedig még nálam is kopaszabb volt.

G: Ja az Attila, Hollósi Attila?

A: Ja, de ez olyan, de az még hagyján.

G: Aha.

A: De ez olyan, de milyen hülye volt az a pasi.

G: Ja. Igen. Egy beképzelt, és nem tudott viselkedni abszolút.

A: Abszolút nem volt egy jó fej gyerek.

G: Nem. Olyan Zoli típus egy kicsit, nem?

A: Mert érted, én nem vagyok egy szépség, de legalább baromira jó fej vagyok.

L1: Tényleg, Lacinak mit mondtál, mikorra jön ki oda?

G: Háromnegyed tizenkettő és fél tizenkettő között, úgyhogy,

A: Már fél órája ott vár.

G: De én mondtam neki, hogy ne fagyoskodjon kint és menjen le a földalatti megállóba, ott le tud szállni.

A: Hát figyelj, hát ha már oda megyünk, mondhattad volna neki, hogy fölme gyünk érte, ha már, bár én nem arra akartam menni, hanem Budán.

G: Aha. Azért gondoltam, hogy ne állj le az András syn, tudod, hogy ne kelljen ott szobrozni, parkolni.

A: Nem is állok le az András syn, de ott van mellette egy ilyen.

G: Aha. Hát, a Kodály köröndnél jó lesz.

L1: A Kodály köröndnél ott be tud szállni.

G: Aha, tök jó, azt mondta az időjárás, hogy a Mátrában esik az eső.

A: Tényleg?

G: Tök jó lesz, ki sem tudunk majd mozdulni.

A: És direkt kiemelte?

G: Ja. Apu mondta, így keltett reggel, mondjuk ez

L1: Mi nem a Mátrába megyünk, hanem Galyatetőre megyünk. Mátra az.

G: Mondjuk az igaz, aha. Figyeljete k, ha esetleg esne a hó, szerintem lehetne ott szánkót valahonnan, nem?

A: Hát szerintem, annyi hó nem fog esni.

G: Aha. Krisztiáknak volt jó, most mikor voltak, mikor egy hónapja.

L1: Hónap eleje.

G: Rengeteg hó volt.

L1: Hát igen, mert akkor esett.

G: Aha.

L1: Hát, de még lehet hó, és akkor kiszedjük az autóból a belső szervokormányt, aztán azzal

A: Laci, ebben az autóban nincsen belső, van neked autód?

L1: Motor belső kéne.

A: Ez csak feles. Az van ráírva.

L1: Vagy valami nagy traktorgumi. Hát, ott is van elég falu aztán majd szerzünk.

G: Persze, meg ott szerintem ott biztosan valahonnan lehet. Voltunk tavaly a Normafánál Lacival, annyit szánkóztunk, de olyan meredek lejtőkön, hogy akkorát huppantunk

A: Most megismerkedünk valamilyen srácokkal akiknek van szánkójuk.

G: Aha. Persze biztos kölcsön adják. De igazán, tényleg be sem fért volna ahogy elnézem a csomagtartót.

L1: Az Attila egy kézzel vezetett volna, jobb kézzel, másik kezével meg fogta volna a másik felét.

A: Persze. Hülyét is kaptam volna. Elfértek hátul?

G: Aha, tök jól elférünk.

T: Ketten.

A: Ketten?

G: Aha, ketten. Jaj, ettől megyek én a

A: Nézd a barmot!

G: Az teljesen.

A: Az a baj, hogy a bal hátsó kuplung nem jó, majd a Gabi elmegy a Laciért, addig, megpróbálom megjavítani.

G: Úgy lelassítják a forgalmat ezek a kurva lámpák, hát ne haragudjál, a hármas is úgy megy mint a tetű. Iszonyú, amióta ilyen elterelés van.

A: De a hármas még nem fizetős ugye?

G: Tessék?

A: A hármas.

G: Ja értem, igen az autópálya.

A: Hello, barátom.

T: Az indexed nem jó?

A: Nem, eddig a hátsó nem volt jó most már egyik sem. Beázik, vagy a faszom tudja mi van. Kurva jó.

L1: Ez a mutató is elég jól járkal.

A: Hát, de ez van. Viszont ez tök jó, mert mutatja, hogy mikor fékezek, látod?

L1: Aha.

T: Melyik?

A: Eddig pedig mutatta.

L1: Egyik nap beszéltem a Zsuzsával is, lehet, hogy vasárnap, ha addig meggyógyul, akkor lehet, hogy eljönnek majd.

A: Hát Pásztó az ott van közel, most néztem. Miért, már megint beteg?

L1: Aha, meg van fázva.

G: Milyen Zsuzsa?

L1: Az Attilának az egyik ilyen lányismerőse.

G: Aha. Tényleg, Pinó, és te most mit tanítasz? Mert tegnap mondta a Timi, hogy,

A: Most semmit.

G: Na jó, de tegnap tanítottál?

A: Informatikát.

G: Aha, és lehülyézed a tanárokat, mi?

A: Honnan tudod?

G: Mert mondtad a bulin azért. Minden tanár hülye szerinted, erre tegnap mondja nekem a Timi, hogy Pinó tanít. Mondom.

A: Az más, de

G: Én is más vagyok.

A: Persze, de én az informatikai tanárookra, meg az ilyen

G: Ja, hát a Laci is sokat panaszkodik, komolyan nem tudom, hogy a szilárdtest fizika, hogy ment a Kingának, de olyan tanáruk van, hogy a nyolcvan százalékát meghúzza.

A: Igen, hát kétezerből van kit meghúzni, már ne is haragudjál.

G: Aha. Nem az a probléma Pinó, hanem

A: Dehogynem, az a probléma Gabi, hogy én nem engednék oda senkit!

G: Hová?

A: Ez egy nevetséges iskola.

G: Nevetséges?

A: Igen.

G: Miért, mit csinálnak?

A: Hát ötezer embert, hogy lehet elsőbe felvenni mindenféle felvételi nélkül?

G: Ja, hát ez igaz. Hát úgy is kibuknak Pinó.

A: Kibuknak Gabi, de mi a francnak fizessen hatvanezer forintot, amikor azt se tudja, ez akkora nagy faszág mint a huzat.

G: Aha. Nagyon sokan kibuktak, hát épp a Laci mondja, hogy most másodikban, ha vannak körülbelül száz valamennyien, akkor sokat mond. Rengetegen kibuktak, hát figyelj, egy csomónak kifizette a szülei, tudod a pénzt, vagy a vállalata, és rájött, hogy nem megy, azért nem könnyű sulis és ráadásul ez a hapsi, ez a szilárdtest fizikás

A: Ez egy baromi könnyű sulis, de nem így ahogy ezek tanítanak.

G: Hát igen, az is lehet, azaz egyik, a másik dolog pedig az, hogy

T: Húzd fel az ablakot légy szíves, mert ki akarom a rágómat dobni.

G: Meg hogy hívják mellett is

T: Huzat van. Ja, ja, jó.

G: Meg mondjuk munka mellett is, meg mondjuk attól is függ, hogy ki mennyit dolgozik, én mondjuk nem arra húztam fel magam, hogy a nyolcvan százalékát meghúzza szilárdtest fizikából, van akit már ötszörre, hanem az egyik barátom a Roland, ő is odajár, egy baromi okos srác és

A: Nana, okos az én vagyok.

G: Ja, bocsánat, elnézést, bocs. És képzelj el, a következő történet, mindig ilyen vigyorgó arccal ment haza, és mondta, hogy az anyjának, hogy:” hű, most már sikerült a szilárdtest,” minden, és ötszörre se engedték át, és kikérte a dolgozatát, és szóval, képzelj el Pinó, a hármaskor pontthatár felett volt a pontszáma, úgyhogy ez egy mocskos hapsi, mert, hogyha el is érte, akkor se adja meg a jegyet. És gondold bele, hány ilyen művelhet, mert tényleg, hogy mondjam, az, hogy majdnem a kilencven százalékot súrolja ez a határ, ez azért már magáért beszél, azt hiszem. És akkor kiderül, hogy a hapsi ilyen ötletszerűen mindenkinek karó, jó mi?

A: Lehet, hogy nem ért a számolási műveletekhez.

G: Igen, lehet, hogy csak a fizikához ért. Mondjuk a Laci egyre jobban szereti ezt a sulit, mondjuk én biztos, hogy én egy dolog miatt nem szeretem, hogy fejetlenség van.

A: Igen.

G: Szóval, nekem az, hogy xy napra berakják a vizsgákat, és odamegy az ember, és tudod, sokuk mellette még dolgozik is, kivesz szabadságot, odamegy, és: „elnevezést, már délelőtt tízre raktuk át”, érte, és a kutyának sem szólnak. Volt úgy, hogy a Laci egy nappal előtte hívta föl az iskolát, igen, de kettőkor lesz az operációs rendszerek, hát igen, de ma tízkor volt, tudod, így. Hát azt mondja, hogy:” felhívtam a tanszéket”, „akkor nem tudom”, én azért vagyok dühös a sulijára, nagy fejetlenség az egész.

A: Hát, ezzel nem lehet mit csinálni.

G: Hát, nem. Timók, nagyon sötét vagy.

T: Nem, semmi.

G: Semmi probléma?

T: Nem, hát hallgatlak titeket.

G: Aha. Én meg kitűnő lettem képzeljétek el.

A: Ne viccelj!

G: De nem

A: Ez azért túlzás.

G: Nem, nem túlzás!

A: De ez hülye túlzás, kitűnő, ez azért már hülyeség.

G: Nem hülyeség!

A: Olyan nincs, hogy ki olyan, nekem megmondták a tanárok, hogy olyan nincs, hogy kitűnő.

G: De Pinó, öt tantárgyunk van.

A: Ne viccelj, öt tantárgyból kitűnőnek lenni, az nem, az már az már nem.

G: Nem, ez az ötödik már nagyon könnyű, azaz igazság, sőt, a tesztelés tanárunk azt mondta, hogy kár, hogy nem lehet hatást adni, mert azt kapnék tőle, Isten bizony ezt mondta.

A: Ez már túlzás.

G: Ne, hát figyelj, tudod, ilyen saját tesztekkel kellett összeállítani, ilyen különböző teszt típusokat, feleletválasztós, ilyen olyan amolyan, és úgy összezsúpták, tudod mit csináltak? A csoporttársaim kimásolták a tankönyvekből szal, ilyen szinten terjedt, mert rengeteget, tudod képekkel is illusztráltam, beletettem a tesztekbe, és annyira mutatók voltak, nagyon tetszett a tanárnak. Most már csak a diplomamunka van hátra főleg.

A: Tényleg?

G: Aha.

A: És mi lesz?

G: Szociolingvisztikából írom.

A: Mi? Melyikből?

G: Szociolingvisztikából. Hát, ez olyasmi,

A: Ez valami nyelv, nem?

G: Tessék?

A: Ez valami nyelv?

G: Igen, a nyelv, és társadalom kapcsolata, tehát ilyen rétegződés

A: Miért nem lehet így mondani?

G: Mert ennek ez a neve, ennek a tantárgynak, én nem tudnám neked egy szóban összefoglalni neked. Tehát, ilyenekkel foglalkozik, mint például rétegnyelv, hogy ki hogy, különböző társadalmi rétegek hogyan beszélnek, milyen szókincsük van, sőt a nők is.

A: Látod, látod, hogy megy itt a forgalom, Gabi?

G: Jaj, de mi van itt? Most van dél.

A: Dél az hagyján, de forgalom van.

T: Aha.

G: Aha.

L1: Miért, hát Indiában, meg Pakisztánban mi van? A nő valami rosszat csinál, be se tudják bizonyítani, és megkövezik.

G: Ne hülyéskedj, komolyan?

L1: Halál komolyan, körbeállják, és megdobálják.

G: Aha.

L1: Aha.

G: Tényleg, ahogy olvastam a könyvet, annyi érdekes dolog volt benne, például, hogy a férfiak mennyire rivalizálnak. Így beszéd közben, és tök igaz.

A: Igen?

G: Persze.

A: A Tökfejre gondolsz?

G: Tökfej? Lehet, Ha ő is rivalizál, tényleg.

A: Róla is érdemes tanulmányt írni.

G: Timók, meg mindjárt elalszik.

T: Miért, mi van vele? Tényleg.

A: Te aludjál addig, hát most nem azért mondom, hogy friss legyél délután.

G: Csucsukáljál!

T: Mi van a Tökfejjel? Jól van?

A: Jól van.

T: Nője megvan még?

A: Hogy ki?

T: Barátnője megvan még?

A: Megvan.

L1: Dőlj a Gabi vállára pihenni egyet.

G: Tegnap Laci volt hulla, huszonnégy órázott. Biztos már csövesnek fogják nézni a földalattiban. Hát, dél van.

L1: Tizenkét óra van.

G: Mi van itt! Most nem azért mondom, de amióta ez a vállalkozói szféra kialakult, itt a kutya nem dolgozik, érted, komolyan olyan tumultus van itt.

A: De tényleg ezek a vállalkozók, csak utazgatnak jobbra, balra, de hála Istennek lövik őket.

G: Aha, Én is örülök neki. És miért csinálják ezt? Nem a TB-re gondolsz, hogy 45%-al megrövidítik a TB-jüket?

A: Én arra gondoltam, hogy szétlőtték a tarkóját.

G: Ja.

T: De az a kábítószeres ilyen lányokkal foglalkozott.

A: Hát, figyelj, ez a TB pont engem is érint.

G: Miért, Te is vállalkozó vagy?

A: Nem, nem vagyok vállalkozó, de minden után kell most TB-t fizetni.

G: Igen, azt tudom, de most a vállalkozóknak úgy lesz tudod, hogy 45% lesz a TB-jük.

G: És most panaszkodnak az osztálytársaim, mert tudod miket leírnak a TB-jükből mint vállalkozók? Görög vacsoraest, Brise légfrissítő, hát ne mond már nekem, hogy kell a vállalkozásukhoz!

A: Miért, nem kell?

L1: Hát figyelj, most négyünk közt Anyuék vállalkozók, Anyu nevére át lett íratva a cég, mert ő ott van a lakótelepen bejelentve állandóra.

G: Aha.

L1: De közben, a melóhely és a telephely a másik lakás, ahol elvileg laknak, kapásból víz, villany, mindennek a 75%-a le van írva.

G: Aha.

A: Én csak azt nem értem, végül is, ez, ez érthető dolog. Én meg azt nem értem tudod, hogy aki meg állami helyen dolgozik, az meg azért küzd, hogy fizetést kapjon.

G: Pontosan.

A: Hogyha az egyik helyen kurva nagy lenne a fizetés, a másik helyen kurva sok mindent le lehetne írni. Akkor azt mondom, hogy, o.k., egyenlőek a feltételek.

G: Így van, pontosan, igazságtalan az egész.

A: Ez csak az egyik dolog, de végül is én úgy gondolom, hogy nagyon kevés itt a vállalkozó, legalábbis ennyi vállalkozó, mint ami itt van Magyarországon, nem maradhat talpon, hogyha mindent, most nem az adózásra gondolok, hanem más egyéb dologra, hogy.

L1: Mindent törvényesen, rendesen csinálna.

A: Meg azt, hogy ilyeneket csinál az adójával, hát.

L1: Hát, ott van egy volt munkatársam, a TV3-nál dolgozik, másik munkatársam meg, az APEH-hoz ment át, és mentek át a TV3-hoz ellenőrzésre, és annyira félték az adóhivataltól, és annyi takargatnivalójuk van, meg mentetetni valójuk, hogy

G: Komoly?

L1: Hát látta a srác egyből az Ignácot, :”hát szia, te vagy”, egyből kisimult a ránc az arcán, Jó, akkor az APEH is le van rendezve. Meg hát a srác meséli is csomószor, hogy és kimennek a vállalkozóhoz, hé kisleány, mennyi pénzt adjak neked, hogy el menj innen? Tíz millió elég lesz?

G: Ne hülyéskedj!

L1: Egyszerűen zsebből kifizetik az adóhivatalt, és minden. Egy évvel ezelőtt volt egy műsor a TV-ben, hogy járták körbe a vállalkozókat, és ilyen nagyobb zöldségeket, és maszekokat, tehát, hogy mennyi, mennyi pénzük van, hogy be merik-e vallani, és kérdezik, hogy

G: Aha

L1: Tőle, hogy a

A: Most kinek zöld, nektek, vagy nekem?

L1: Neked most piros.

A: Akkor most mi a faszért nekik piros? Akkor mi a fasz van?

L1: És megmondta, hogy neki olyan száz milliója van:” hát akkor te nem vagy benne az első kétszázba.”

A: Biztos piros volt nekik?

G: Biztos, mert rád is du, vagy te dudáltál?

A: Én. Hát figyelj a gyalogos az nem dudálhat.

G: Nem, hát azt hittem, hogy a hátad mögött sürgetnek.

L1: Ennek a fickónak van száz milliója, és nincs benne az első kétszázban.

G: Undorító. Én ezeket a kis koldulókat sajnálom, akik ott vannak az aluljáróban, meg vakok.

L1: És tudod mi a durva dolog? Hogy ott is már maffia megy, mert ki vannak így rakva standokra az emberkék, és fel vannak osztva egész Budapest között, és szépen minden este megy a góré, összeszedi a pénzt, és bizonyos összeget meghagynak nekik.

G: Komolyan mondod?

L1: Komolyan. Az egyetemisták között komoly háború volt amiatt, hogy sokan a Ferenciek terén a templom elé kiültek, rongyos ruhákban, összekoszolták magukat

G: Ne hülyéskedj!

L1: Az arabok, volt olyan arab, én is láttam ötezer forintot nyomott a gyerek markába. Volt olyan gyerek a lakótelepen, az egyik haverom ismerőse, megcsinálta, hogy

A: Na tessék, és még szidják az arabokat!

L1: Idefigyelj, bement a templomba imádkozni, és náluk a koldusokat, tehát olyan Allahnak mit tudom én Isten csapása, és pénzt szoktak adni. A srác, tudod, az ült kint, volt, egy hónapon keresztül, és kiment a barátnőjével Ciprusra nyaralni két hétre abból a pénzből.

G: Azt a mindenit, ez pofátlanság!

L1: És óriási háború ment az egyetemisták között, mert foglalták el a helyüket sorban, és mondták, hogy:” te ide nem jöhetsz.”

G: Á, ezek az egyetemisták is olyan gusztustalanok néha. Mi van itt?

A: De kár, hogy nem tudtam a Duna parton menni, már rég ott lettem volna.

G: Simán.

L1: Nem tudom, miért jöttél erre.

A: Hát azért, mert Pestre kell átjönnünk.

L1: Hát, végig a Műegyetem rakparton, és akkor

A: És gondolod, hogy ott még, be se tudtunk volna sorolni.

L1: Dehogyanem.

A: Majd meglátod Barátom, itt behajtani tilos van, nem zavar? Még azt csinálhatom meg, bár nem tudom mi lesz a vége, hogy ide kimegyek. Mennyi az idő Gabi?

G: Negyed lesz. Lehet, hogy baleset van. Ne haragudj, itt már senki sem dolgozik?

A: Hát, karácsony lesz néhány nap múlva, úgyhogy

G: Aha. Timók csucsukál! Mi van vigyori? Tényleg, én azt hiszem leveszem a kabátom.

T: Mit veszel Anyukádnak?

G: Igen, Anyu kap egy Tresort, tudod milyen olcsó volt? És eredeti, originál teljesen.

T: Hol?

G: A piacon, tudod melyik? Melyik piac? Józsefvárosi.

T: Tényleg?

G: Eredeti teljesen, hát megszagoltuk, hát originált volt, ki is bontottuk, minden, ne haragudj, a Skála meg rárak, háromszor annyiért adja. Képzeld, most mondom, hogy a Józsefvárosi piacon Tresor parfümöt, ami nagyon drága, háromezer ötszázért vettünk, és eredeti originál, megszagoltuk, minden, és tényleg az, hogy a Skálában ötször annyi tízezer forint.

A: De Gabi, figyelj, amit te meg tudsz szagolni, az már nem lehet eredeti.

G: De, kibontottuk, plombált volt, rajta volt a fólia.

A: És megengedte?

G: Igen, tök rendes volt. Meg is vettük, ugyanaz, Anyu már egy éve ilyet használ.

L1: És tudod mi a durva dolog? Hogy a Budapest Sportcsarnok sokkal olcsóbb mint a Józsefvárosi piac.

G: Igen?

L1: Kimentem mind a két helyre, hát a, vettem két pólót, bent az Astoriánál, üzletházban négyszer kilencszáz, meg ötször kettőszáz, én meg háromezer egyszáz kilencvenért a BS-ben.

G: Juj! És most is van ott vásár?

L1: Húszon negyedikéig.

G: Jaj de jó, mert én farmert szeretnék, Anyuék akarnak, farmerek is vannak?

L1: Van, van.

G: Fel lehet ott próbálni?

L1: Persze.

G: Nézz oda, mi van már itt, nem igaz ilyen

L1 Akkor, vettem tök jó pulóvert, fehér, és kék a gallérja fölirattal, az is hatezer kettőszáz üzletben, és megvettem háromezer kilencszázért.

G: Nem megyünk? Aha, azért nem mindegy.

A: Hová?

G: Hát, mit tudom én balra ki, másik útra, vagy ott ugyanaz lehet?

A: Nem tudom, hogy mi lehet, hát Gabi, nem látok át én sem a házakon.

G: Azt hittem pedig.

A: Hát nézd meg, itt áll a sornak a vége, komolyan.

G: Aha, az igaz. Undorító ez a Budapest, és még esik is az eső.

L1: Ez nem eső.

G: De eső.

L1: De jó.

G: Ki hozott ernyőt?

A: Fedett helyen leszünk nem?

G: Jó, de ha kirándulunk.

A: Hát esőben tudod ki fog kirándulni, az kéne még nekünk!

L1: A dugóról jut eszembe, megnéztük a Daylight-ot, Stallone filmet, Alagút a halálba, nagyon jó film.

G: Igen?

L1: Van egy alagút, az robban be, mind a két vége, és egy csomóan bennmaradnak, a víz betörik.

G: Juj!

L1: Nagyon jól meg van csinálva.

G: Mi a címe, mit mondtál?

L1: Alagút a halálba. És egyre jobban esik az eső.

G: Aha, még jó, hogy a Lacinak azt mondtam, hogy ne kint álljon, de hát biztos bement.

A: Haza ne menjen.

G: Aha.

A: Hát nézd, ha hazamegy, akkor hazamegy.

G: Aha.

L1: Én is gondolkoztam már, hogy fölmegegyek inkább, és felcsöngetlek.

G: Hát a

A: Hát úgy beszéltük, hogy felmegegyünk érted.

L1: Na jó, de a Timi azt mondta nekem, mi az Isten, hogy 11 óra van, hát olyan negyed körül ott leszünk nálad. Jó, lementem.

G: Háromnegyedre. Én meg a Lacinak $\frac{1}{2}$ 12, meg delet mondtam, úgy hogy egy órája ott ül szerintem.

L1: Hát hol voltatok ilyen hosszú ideig?

G: Én sehol, hát én is fél körül mentem át, hogy mi van.

A: Én már 11-kor már ott voltam a Timinél

L1: Tudom, mert pont akkor.

G: 11-kor ott voltál, hát akkor miért nem indultunk olyan hamar?

A: Mert a Timi nem találta a kulcsát.

G: Timók! Én meg a Pinót, na ne!

T: Hát aztán kiment a kocsihoz, én meg addig megtaláltam.

G: Te, hát mi innen nem fogunk szabadulni, nem igaz már! Ennyi mocsok tetű autót! Ez még legalább egy óra lesz, mire innen kimászunk. Nem megegyünk át? Nem tudom, hogy ott, hogy megegy a forgalom, de ez bosszantó.

L1: Gyorsabban megegy a Bartók Bélán, az biztos.

G: És akkor be is áll ez a mocsok is oda, most nézd meg, eszméletlen. Most gondolj bele, itt megegy a 86-os ezen a vonalon, az mikor ér ide be a megállóba? Háromnegyed órát itt biztos, hogy megegy.

L1: Gyerekek, egy évvel ezelőtt volt egy összehasonlítás New York, és Budapest taxisai között, és kiszámolták, hogy Budapesten tízszer annyi taxi jut egy utasra, mint New York-ban.

G: Ne hülyéskedj!

A: Tízszer annyi utas, vagy tízszer annyi taxi?

L1: Tízszer annyi taxis egy utasra.

T: Húzd le az ablakot légy szíves, hagy dobjam ki a rágót.

G: Ez új óra, Timó?

T: Nem, ez otthon volt, csak másik szíjjal.

G: Nem is láttam még.

A: Látod itt mi van?

G: Kurva anyját!

T: Juj!

A: Figyelj, Gabi, én azt ajánlom, indulj el gyalog, jó, és akkor találkozunk.

G: Tudod mikor szálllok én ki innen!

A: Jó, akkor gyorsabban odaérsz.

G: Az valószínű. Pofátlankodj be Pinó, mert másként nem megy.

L1: Akkor már jó lesz, ha a csomópontot el fogjuk hagyni, a Gellért hegyet.

A: Hú baszd meg, ha ez meg beengedi, itt fogunk állni fél óráig a megállóban.

G: De ez a hülye fehér is mit művel, komolyan mehetne már. Na, sorolj már be! Próbálj beállni a 7-es elé, csak sikerül.

L1: Csak sikerül.

G: Aha. Na most lesz pont zöld, nem tudom, hogy át tudunk-e.

T: Aha.

L1: Aha, nem szinkronban vannak a lámpák, hanem ez piros ez a lámpa, a következő zöld, ez lesz zöld, a következő lesz piros.

G: De látod, most se indulnak meg, pedig most lett zöld. Ezt mondta nekem Apu, mikor volt Görögországban, annyira jól képzel el, már sárga volt a lámpa, majdnem zöldre, és hat autó már elindul egyszerre, komolyan, nem úgy mint itt, hát fél óra, mire észbe kap az első, érted.

L1: Miért? Faterék is járnak Olaszországba alkatrészekért, és mentek az úton, tudod, egy- egy sáv oda vissza, plusz a leálló sáv.

G: Aha.

L1: Jött egy kamion, a leállósávban jött egy innen a másik sávban, aztán jött egy teherautó, meg még egy busz.

G: Aha.

L1: Mentek szemből, és Olaszországban kevesebb a baleset, mint Magyarországon.

G: Az. Na mi van? Nehogy már mindenki megelőzzön! Ilyen nincs. Láttátok, hogy pont zöld volt a lámpa, és nem indult meg egy sem?

L1: Nem, mert egyszerűen azt csinálják ott elől az autósok, hogy hiába, tehát még zöld a lámpa, bemegy a kereszteződésbe, hiába már piros lett, nem tud átmenni, innen nem tud menni a forgalom, mert ott áll előtte az autóval.

G: Aha.

L1: És nem tudnak mit csinálni.

G: Ez borzalmas ami itt megy, este el is foglaljuk a szobákat.

L1: Aha. Rengeteg autósna egyszerűbb lenne a körgyűrűn végigmenni, és inkább bejönni a városba, hogy ne kelljen tíz kilométerrel többet mennie.

G: Aha, lehet, hogy jobb lett volna előbb elindulni. Én mondtam is egyébként a Krisztinek:” nem, nem, minél később.”

A: Mikor jöttek, akkor is előbb indultak.

G: Aha.

A: Remélem, parkolni tudunk még. Áll a forgalom, baszd meg! Gabi, ilyenkor nem lehet Pestre menni, hát hogy lehet

G: Ez az, hogy én nem tudtam veled beszélni a telefonba. A Timivel beszéltek telefonon, ott álltam, érted, és mondtam a Timinek, hogy:” add át a Pinót, hogy mit beszéljünk meg!” Lerakta a kagylót . Tegnap meg hívtam, azt mondta tízig tanítasz, tízkor már nem tudlak felhívni.

A: Én? Egyrészt nem jó a telefonom, másrészt nem tanítok már.

G: Aha.

A: Hatodika óta.

G: Igen?

T: Nem tudtam ezt.

L1: Figyelj, tegnap reggel te kerestél Attila?

A: Akkor kerestelek, mikor te.

L1: Jól van, mert Anyu mondta ma, hogy tegnap reggel keresett egy fiú telefonon.

G: Jobb, hogy ájtöttünk ide szerintem.

A: Aha, talán.

L1: És mi lenne, ha továbbmennénk, és ott mennénk át valamelyik hídon az Andrásyn.

A: Ott nem tudsz átmenni.

G: Na mi van, zöld van nyanya, nem mész? Nem neked mondtam Pinó, ne ijedj meg.

A: Áll a forgalom. Az Erzsébet hídon lépésben halad minden.

G: Egyébként azért sem szeretem ezt a hidat, mert baromi keskeny.

L1: Igen.

G: Most nem igazán értem, hogy azok miért kanyarodhatnak be, Pinó, mikor itt már nekünk piros volt?

A: Azok nem is kanyarodhatnak be, egyenesen mennek.

L1: De egy autó bekanyarodott.

G: De, bekanyarodtak, nem is egy a második sávban.

L1: Még az alsó rakpartot is nézd meg.

G: Azért jobb a helyzet az alsó rakparton, nem?

A: A Hungária körút is tök szar volt.

G: Timók, mennyit fogunk mi még röhögni. Emlékszem, mikor a Timivel együtt nyaraltunk Sopronban, tudod, mert több éven át vittük a Timókot, tudod olyan volt, mintha tesók lennénk mindig, mert együtt mentünk kirándulni. És egyszer volt olyan szituáció, hogy az erdőben, a Timire rájött a pisilés, és hát ugye, havas volt az erdő meg minden, azt mondja, hogy lehúzza a bugyiját, és képzeld el, az a kép előttem volt, hogy így húzza le a bugyit, és nagyon óvatosan ereszkedik le, és megtalált egyetlen kiálló tüskét.

Tiszta bozont, meg ilyen hogy is hívják volt, ilyen nagy tüskék álltak ki belőle, és ahogy felugrott, annyira előttem volt a kép, egész éjjel ezen röhögtem, de úgy képzeld el, lila volt a nyakam, lilára röhögtem, így a tükörbe néztem, és tiszta lila volt végig.

A: Gondolom ő nem nevetett.

G: Ő nem, ja, de ő is, mert együtt aludtunk egy ágyban, és tudod mikor rám jött a röhögő görcs, akkor a Timi nyugodt volt, és érezte, hogy rázkódom a nevetéstől, és őrá is rájött, akkor én nyugodtam le, amikor a Timi rázkódott. Anyu már rám csapott, már nem bírták ki, azt sosem felejttem el, akkorát kaptam, mint az állat. Ja ja, jaj, fél egy van.

L1: Fél egy. Mikor beszéltem a Gabival:” tizenegyor elindultunk, fél egykor fel is értünk, átvettük a szállást.”

G: Én is ezt, jaja.

A: Tudhattuk volna, ha lehetne normálisan

G: Aha. Állítólag szép uszodája van, a Kriszti meg azt mondta, hogy kis kacsaszató, majd kiderül.

A: Másra nem számíthatsz Gabi, tényleg. Ez ugyanolyan, mint, hogy a Duna Plázában jégpálya, meg a Centerben, aztán meg túró van.

G: Ja, igen, nulla.

L1: Pólusban azért kicsit nagyobb mint a Plázában.

A: Komolyan? Az jó.

L1: Figyelj, a Pólus center azért jobb, mert ott van mi hát, a játékbarlangtól kezdve, mi a lőtűró, mini dodgem. Akkor mi van még.

G: Gyorsan menjél balra! Te figyelj, a Duna Plázában annyi sznob van, én úgy el voltam ájulva, te, odaköltöznek a szó szoros értelmében az emberek, ha elmennek vásárolni.

A: Hát, vagy olyanok mennek el vásárolni, akiknek ilyen ruhájuk van.

G: Ja, igen, az lehet.

L1: Sokan vannak, ilyen rengeteg gyerek, mikor nézelődtünk, ilyen kis iskolás, 15, 16, éves, és olyan ruhákban mászkál, hogy más, a keresetéből nem tudja megvenni. A szülő szépen megveszi neki, de mi van akkor, ha nem lesz szülő?

G: Aha, igen.

L1: Csináltak ilyen felmérést, hogy fiatalokú bűnözők közt, több az olyan, akinek módosabbak, és tehetősebbek a szülei, mert a gyerek nem tud mit csinálni a szabadidejében, nem tud mivel foglalkozni, hát akkor.

G: Komoly? Aha.

L1: Volt egy kislány, és elgázolta egy gyerek, mentek fel a hegyre, és versenyeztek, hogy ki a gyorsabb, ott állt a lány a megállóban, fogta az anyja kezét, csak annyit csinált, hogy kinézett, hogy jön-e autó, hogy átmeheessenek. Elcsapta az autót. A srácnak olyan üknagyapáig visszamenőleg, mindenki bíró volt az egész családban.

G: Ne hülyéskedj!

L1: És kész, eltussolták az ügyet.

G: Juj, de mocskok!

L1: 40 méteres féknyom volt.

G: Nem is csukták le, semmi? Gusztustalan.

L1: Nem csukták le a gyereket. Mondjuk el kellett, hogy költözzön, mert onnan, mert a fickók a fejével be akarták verni a hátsó szélvédőjét.

G: Nem csodálom. Hát zöld a lámpa emberek! Na, látod ezt mondtam a Lacinak, mikor ki van bukva a tömegközlekedéstől, hogy olyan felesleges a kocsis, néha, hát, most nézd meg, hogy haladunk.

A: Tényleg, mi is mehettünk volna vonattal.

G: De most nem akartalak, én örülök, hogy elhoztál

A: Nem azért mondom.

G: Csak tudod mindig rágja a fületem, mert idegesítik az emberek a buszon, tényleg én is, ha beleköhögnek a képembe, meg a lábamra lépnek, meg mit tudom én, de hát látod, hogy mi megy itt is. Hoztam nektek fotókat, majd megmutatom, jó? Kaptam egy fotóalbumot névnapomra, és hat nyaralásom benne van. Nyaralási fotók, meg a mostaniak is.

A: Tényleg?

G: Aha, úgyhogy majd

L1: Én meg hoztam fényképezőgépet, majd veszünk bele filmet valahol.

G: Na, szuper, aha.

A: És fényképezzük egymást?

G: Aha.

A: És utána majd kitesszük a hogyishívják naptárt?

L1: Faliújságra.

A: Faliújságra.

L1: Tényleg, majd a faliújságra, Gabi pucolja a krumplit, meg főzőcskézik.

G: Ja, igen, lesz főzőcskézés, paprikás krumpli.

A: De miben fogunk főzőcskézni?

G: Van a Macinak bográcsa.

A: Na jó, de hol főzitek meg, mert ott nincs főző.

G: Te, denaturált szesszel működik, és csak be kell gyújtani, ilyen kis platnin, és Szilvásváradon is

A: Van ott ilyen?

G: Nincs ilyen, de, de neki van ilyenje, hozza.

G: Remélem be fog férni.

G: Nem, kis bogrács persze. Te, nekem már most korog a gyomrom, komolyan, úgyhogy én fogok kajálni.

L1: Fölkészültem arra, hogy hónapokig megyünk át a városon, azért mondtam, hogy jöjjön ki hozzád a Laci, mert akkor közben el tudtunk volna menni, és nem szal, ki tudtuk volna kerülni az egész fővárost.

G: Te, én erre nem gondoltam, hogy ez lesz, de én arra gondoltam, hogy minek bumlizzunk be Nagytéténybe, mikor abba az irányba megyünk az M3-ra? Szerintem, már ki lehet bukva, hogy mi lehet velünk.

A: Biztos.

G: Tudná, hogy milyen messze vagyunk, és ez a sáv meg így megy. Most jó lenne, ha megállnál, nehogy beengedd őket!

A: Szerintem, már kétszer felhívott.

G: Na, emberek, mozgás, zöld a lámpa. Én ezt nem értem. Most mi a különbség a két sáv között? Az egyik megy, a másik áll, ez csinálja jól.

L1: Ezen a sávon rálépnek a Kecskeméti utcára, és a másikon, oda – vissza irányba mehet a forgalom, arra piros a lámpa, na most, ha két autónál több autó akar átkanyarodni, akkor már a harmadik autó ebben a sávban áll, és nem tudnak tovább menni az emberek kocsival.

G: Aha. Ilyen nincsen, most már takarodjanak! Hol a chipszem?

L1: Most már az a baj, hogy rengeteg utat egyirányúsítottak, és lezárták a forgalmat. Már az sincsen, tudod, hogy az ember át tudna menni, vagy le tudna vágni. Szegény fater ismert olyan kis utcákat, mert én hordtam neki a kaját

G: Aha, kértek chipset?

L1: És most meg mondom ismerősöknek, hogy ne erre menjenek, és le vannak zárva az utcák.

G: Laci? Pinó kérsz még?

A: Nem, nem.

G: Bizti?

A: Olyan jó, hogy ezt is ettem, mert csak éhes leszek tőle.

G: Én is olyan éhes vagyok.

L1: Jaj de hülye vagyok, benn hagytam a táskámban! Hoztam epres joghurtos Milkát.

G: Hmm, Laci, majd kivesszük, jó? Na mi van? Ja, piros. Szegény Laci. Ennek olyan szép hangja van, Delhusának.

A: Igen?

G: Aha.

G: Nagyon jó.

A: A faszomat már! Én ezt nem értem, ha én nem megyek be az út közepére, akkor ez a fasz, miért megy be? Hát odamegyek mindjárt, és kitépem az autójából!

G: Annyira nem halad ez a belső sáv, ilyet életemben nem láttam, ekkora tumultust. Mit dudál ez a fasz?

A: Pláne az Andrássy úton már nem lesz ekkora.

G: Aha.

L1: És januártól száz forinttal akarják emelni a benzin árakat, egységesen.

A: Száz forinttal?

L1: Annyival lesz drágább az üzemanyag.

A: Annyival talán nem.

L1: De most volt az újságban.

A: Száz forinttal?

L1: Hát januártól én sem fogok bérletet venni.

G: Ne haragudj.

L1: Mikor nem volt bérletem, a Deákon megyek lefelé, jön az ellenőr, nő volt és megállít:” jegyeket, bérleteket” mondom:” nincs”, akkor:” 6000Ft.” Az sincsen, akkor személyi, az sincs, akkor átad a Metró rendőrnek. Mondom neki, ő mit tud csinálni? Az sem tud csinálni semmit.

A: Hát nézd meg, baszd meg én nem megyek be, az a hülye meg bemegy.

G: Az.

L1: Aztán neki állt magyarázni, hogy:” nem ők emelik az árakat”, meg mit tudom én, mondom:” mit csináljak, kifizetem a lakásrezsit, vagy megvegyem a bérletet?” Ja hát igaza van, aztán addig győzködtem, hogy:” na jó, menjen inkább” elengedett.

G: Na most Laci, most kapaszkodj meg. Kaptam egy értesítést a BKV-tól, hogy azonnali hatállyal fizessek be 3600Ft-ot, mert októberben, október másodikán érvénytelen jeggyel utaztam. Na most úgy hidd el, hogy már aznap, vagyis nem is az, hogy érvénytelen, nem volt nálam a diákom, mert a ridikülömben hagytam, persze volt bérletem.

L1: Aha.

G: Aznap hazamentem, bementem az Akácfába, és bemutattam a diákomat. Azt hittem megölöm őket. Tehát érted, akkor én kifizettem a bírságot, és most karácsonykor fizessek, úgy kicsaptam a palávert az Akácfába, mint a ház. Azt mondja:” mutassam”.

A: És mit mondott?

G: Hogy mutassam be a papiromat, hogy kifizettem, aztán mondom:” már nincsen meg, mert azóta 3 kabátot cseréltem, meg minden.”. „Nem tudják elfogadni”, mondom:” igen, akkor be vagyok regisztrálva a számítógépbe, keressék meg, hogy ki vagyok-e húzva, vagy sem”, és kihúzták. „Elnézést, félreértés volt”. Figyelj, ne haragudj.

A: Megtalálta?

G: Aha. Hát te, én meg is mondtam neki, hogy felháborító, hogy ilyet művelnek. „Jó, Jó, hát elnézést.”

L1: És az a probléma, hogy olyan ellenőröket felvesznek, hogy Szabolcsból, és a kapanyél kiesik a szájából.

G: Aha.

L1: Nem mernek neki visszamagyarázni az emberek, hát a, miért, hát a múltkor is az volt, hogy a srác visszamagyarázott, és megverték az ellenőrök a buszon.

G: Ne hülyéskedj! Lacira is volt már, hogy négyen is egyszerre, és kisiklott a kezeik alól.

L1: Engem se tudtak elfogni, mikor egy vagy két évvel ezelőtt, hogy leszereltem a katonaságtól, és négy évig katonakönyvvel utaztam. Lent a Moszkva téren mentem le melózni, ott állt hat ellenőr, és most mit tudtam volna csinálni?

G: Persze.

L1: Megmutattam neki, azt mondja:” hadd nézzek bele!”. Nekiálltam magyarázkodni, meg mit tudom én, na, jól van, úgy is itt van a központ, hívunk rendőrt, na mondom, akkor inkább nézzél bele, mert akkor megúszom az okirat hamisítást.

G: Aha.

L1: Megnézte, aztán más pecsét volt benne, azt mondja:” ez már lejárt”, mondom:” én meg alternatív katonai szolgálatot teljesíték”. Nekiállt számolgatni, de az is lehet ma, akkor most mit találjak ki, azt mondja, 6000 Ft. Hát, mondom:” nincs nálam pénz”, „na jó akkor mehet, mutassa majd fel a bérletét”, meg mit tudom én. De hát, bőségesen behozta az árát, 3000 Ft-ért vettem, és nyáron azzal utazgattam le Siófokra vonattal, aztán lementem.

G: Aha, ilyen szemetek, érted, hogy meghazudtolnak, hogy nem fizettem ki, azt hittem felrobbanok. Ezek problémáznak egyébként az tuti, mert ha regisztrálva volt, akkor egyértelmű.

L1: Persze.

G: Szegény Laci, már $\frac{3}{4}$ 1 van, több mint egy órája ott vár. Már tuti, hogy a legrosszabbra gondol, ahogy ismerem.

L1: Az időjárásról jut eszembe, hogy néztem a CNN-en az időjárás jelentést, és havazást mondott Közép-Európára, és Magyarországra, meg tudod ki is van írva, hogy Budapest, nem tudod milyen felhőket rajzolnak.

G: Igen?

A: Odanézzetek milyen klassz!

L1: Aha.

G: Mi tetszik?

L1: A sapkája.

G: Ja.

A: Most árult valaki ilyet, egy csomóan árulnak.

L1: Csomóan árulnak, aha.

A: Ezek szerint, van aki vesz is.

L1: Akkor, megnéztem a TV 5-ön, az időjárás jelentést, ott meg nyolc fokot mond hétféjére, és melegedést, napsütést.

G: Kriszta is ezt mondta, hogy ne örüljünk a szánkónak, mert jön a tavasz.

L1: Akkor megnéztem a magyart, ott meg havazást mondott, meg hogy karácsonyra 25%-ban lesz hó, meg mit tudom én. Most döntse el az ember, hogy melyik a jó.

G: Most nézd meg, Laci, már mióta zöld van. Menjél Pinó, menjél, menjél, nehogy besoroljanak eléd, mert kinyírom őket.

A: Ki az a hülye, aki besorolna, én akarok kisorolni, mert hogy ki kell.

G: Timók, hogy elaludt.

A: Jól van köcsög, majd én jelzek helyetted is!

G: Na, most már remélem

A: Figyelj, ilyenért nem szidok senkit, mert nekem sem jó a jelzőm. Karácsony előtt nem szidok senkit. Na, most már ott leszünk, Gabi.

G: Ja, remélem.

A: Csak a Laci nem lesz már ott.

G: Most mit csináljak?

A: Most semmit. Vagyis tudom, hogy mit csinálj, menj oda hozzá, addig megnézem a lámpát.

G: Jó, te meg kiveszed a, vagy nem veszed ki a Milkás csokit? De én meg kiveszem a fánkokat.

A: Hú! Fánkot?

G: Kettőt hoztam, de megkínállak belőle nagyon szívesen.

A: Mi a fene?

G: Laci ki lehet már borulva. Mit csinál ez a bolond?

L1: Előtte volt egy autó, akar parkolni.

G: Ja, na remélem át tudunk menni ezen a zöldön.

A: Ez a fickó, ez a nagyképű fickó, hogy leböngött, mi? A saját készítésű úrhajójával

L1: A Fa Nándor?

G: A Fa Nándor, igen

L1: Figyelj, azért durva ez a sok véletlen, hogy először leesik a hajó, mikor a francia daruval felemelték, akkor, nehogy egy francia hajós, de én ezt nem értem, hogy, hogy lehet.

A: Gabi, majd szóljál, hol lehet megállni.

G: Jó, oké.

L1: Hogy, hogy lehet nem észrevenni, egy-egy panamai tankhajót, és nekimenni.

G: Nekiment egy tankhajónak?

L1: Aha, persze.

G: Aha.

A: Leállhatok?

G: Nem, menjél még egy picit nyugodtan.

A: Menj át, menj át, ne tartsd vissza a forgalmat, baszd meg! Itt Megállok.

G: Jó, jó, még mehetsz, ez a Vörösmarty.

L1: Ott jöttünk fel metróval.

G: Azt hiszem, a következő.

L1: Szerintem a Fa Nándorban volt annyi akaraterő, hogy minden közbejött, és megpróbálta még egyszer.

Mert féltette a büszkeségét, mert ha megtudják a szponzorok.

G: Pici, te is kösd be magad, várjál, segíték. Nagyon csúnyán néztél, Dagi.

Laca (L2): Hát, hogy nézzek, már egy órája ott állok.

G: Maci rám csúnyán néz, másra meg fűlig ér a szája, igen?

A: Hát, mert most már örül, egyébként azt hittük, hogy már haza mentél.

L2: Gondolkoztam, hogy hazamegyek, és megfőzök magamnak.

G: Olyan éhes vagyok, hogy kilyukad a belem, érted, most ettem három szem Pom Bar-t és ennyi

L2: Nem baj, karcsúsodsz.

G: Na, mindegy, de legalább nem lesz hányingerem a kocsiban.

L1: De figyelj, ott le van zárva, vagy csak a hétvégén?

A: A belső sávban kell majd menni, nem?

L2: De egyszerűbb, ha átmész a ligeten, és fel a Kacsóh Pongrácon.

A: Hát, ott megyek.

L1: A liget ott le van zárva, vagy csak hétvégén?

A: Ne hülyéskedj, tényleg?

L2: Nincsen lezárva, csak

T: Azt mondja:” gondoltam, megfőzök otthon.”

A: A híd?

L1: Nem a híd. A Városliget.

G: Éhes szerintem, mert egy kenyere volt. Hány kenyeret ettél, Dagi?

L2: Nincs lezárva most már.

L2: Fél kilót. De nem vettem kenyeret.

G: Azt mondja, fél kilót.

L2: Hallod Maci, nem vettem kenyeret.

G: Normális vagy?

L2: Mert nem kaptam kenyeret.

G: Hát, de miért nem reggel mentél le?

A: Majd Gyöngyösön, majd átmegyünk, vagy Hatvanban.

L2: Majd veszünk szépen friss kenyeret. Virslit viszont vettem, nagyokat.

G: Egy kilót?

L2: Aha, ne legyen olyan hű de jó kedved.

G: És a mélyhűtött virslit elhoztad?

L2: Nem, azt nem.

G: De nem lesz elég egy kiló vacsira.

T: Egy kiló nem?

L1: Ne haragudjál már.

G: Tudod mennyit eszik a Laci?

L2: Kilenc pár virsli nehogy már ne legyen elég.

G: Na jó, annyi talán. Mennyi volt a virsli?

L2: 300, egy kiló virsli 300 Ft.

G: Akkor kétszázad még maradt.

L2: Nem, mert 325 volt összesen, mert 300 kerül egy kilóba.

G: Akkor miért itt vettük? A Profiba is annyi volt.

L2: Micsoda?

G: A virsli.

L2: Több mint egy kiló virsli 325?

G: Igen.

L2: 365.

G: Jaj, most az a 20Ft. Azt mondtad, hogy itt 200 valamennyi.

L2: Hát 299.

A: Az egy híján 300.

L2: Pontosan.

L1: És tudod mikor leszek rosszul? Ha azt mondják fönt, hogy sajnos csak annak lehet kiadni a szállást, aki lefoglalta.

A: Az nem hiszem, de én viszont attól leszek rosszul, ha azt mondják, hogy mivel azt is ő foglalta le, azt is ki kell fizetnünk, és különben nem foglalhatjuk el, akkor tényleg azt mondom

L1: De itt utólag kell fizetni, nem előre.

A: Hát figyi, utólag is kifizettethetik.

G: Tudod mikor fizetem.

L1: Megmondjuk neki a Kriszta címét, és küldjük el neki.

G: A Kriszta, így van, mosogassa le.

A: Jó, de ezt érdemes most letisztázni, érted, mert

L1: Mi, hát felmegyünk, és meg fogjuk kérdezni, hogy mikor

L2: Krisztáék nem tudják, hogy miből maradtak ki, majd meglátják.

G: Miért, mit hoztál?

L2: Nem úgy hoztam, csak hogy milyen jókat fogunk bulizni, meg pingpongozni, meg egyebeket.

L1: Hát igen, hoztam fényképezőgépet.

G: Laci hozott fényképezőt.

L1: Éppen beszélgettünk, hogy kirakjuk egy faliújságra, hogy Gabi éppen szeleteli a krumplit, te meg hogy

G: Azt Maci szokta. Mindegyiket Maci szokta csinálni.

L1: Ja, te meg csak ülsz, és várod, hogy mikor lesz kész.

G: Aha, én illatozom, szagolgom.

L1: Jó munkamegosztás, nem?

L2: Negyed óra után, ez a krumpli, hogyhogy nem főtt még meg?

G: Ja, tiszta Anyád vagy Laci, a mosolyod, úr Isten!

L2: Volt nálam, és kaptam.

G: Most reggel jött hozzád? És ki jött még? Jacques is jött?

L2: Ismerős a kolbász.

G: Ismerős, az finom, ez mind francia. Sajtot nem adott?

A: De ez már rohad, nem, Laci?

G: Nem, ez ilyen fajta, nagyon finom, isteni.

L1: Attilának milyen arca van.

G: Dijoni mustár, vagy nem?

A: De, ez Amora.

L2: Úgy hívják, Dijon, Avec Dijon.

T: És finom?

G: Isteni, te, annyira finom, csak csípős.

A: De ez mitől más?

G: Egész más, mert csípősebb a mustármagja a Dijoninak.

L2: Kivit is adott amint látom.

L1: Itt van egy kis csokoládé.

G: Ah!

L1: Ide raktuk hátul a kocsiba.

G: Ja de ugye azért több jó, több kaját fogsz kapni tőle, mint ez, nem?

L2: Macikám, azért mondjuk, nem mondhatom neki, hogy:” te figyelj, adjál már kaját!”

G: Hát miért, annyi mindent hoznak mindig.

L2: Ezt sem kértem tőle.

A: Miért, nem az Anyukád?

L2: Igen, de most rabolták ki őket.

A: Látod, adta volna inkább neked.

G: Pénzüket vitték el, szerencsére a többi nem, de mondjuk az is.

L2: 650.000-et, vagy annál többet.

G: Hát, csak frankban volt a pénz.

L2: Legalább, konvertibilis valuta, nem úgy, mint a forint.

A: Hogyan?

L2: Hát a benzinkútnál megálltak, hogy tankoljanak. Elment egy muki a kocsival mellette, és kiszúrta a hátsó gumit, de ők nem vették észre, aztán mentek 100 kilométert, tudod a bevezető pályához, tudod a fizetős autópályához, és tudod érezték, hogy lesüllyed a kocsival hátulja. Megálltak, hogy kicseréljék a gumit, hátramennek, mert tudod két ember kell hozzá, az egyik megemeli, a másik rakja a kereket.

G: Ez egy állat!

A: Hát ez az állat nem megy arrébb.

L2: Ebbe a városban sok ilyen van. És már csak azt látták, hogy csapja be valaki a kocsiajtót elől, és szalad el a táskájukkal. És hiába szaladtak utána, beugrott az árokba, és utána meg az árokban tők sötét volt. De én inkább azt mondtam nekik, hogy örüljenek neki, hogy nem lőtték le őket, tehát, nem ölték meg őket.

L1: Igen.

L2: Most annyi pénzért már, sőt még jóval kevesebbért is ölnek embereket, nem biztos, hogy megérte volna ott társalogni.

L1: És tudod mi a röhej? Hogy Magyarországon a bankoknál csinálják ugyanezt.

L2: Ja és

L1: Hogy a bankba bemegy egy fickó, megfigyeli, hogy ki veszi ki a sok pénzt.

L2: Igen.

L1: Megnézik melyik kocsival van, kiszúrák a hátsó kerekét, kiszáll, becsapja a hátsó ajtót, berakja a táskát, és nekiáll kereket cserélni.

G: Jé.

L1: Volt nálunk az egyik ilyen ügyfél, akinek csináltuk az autóját gázosra, és mondta, hogy vele is meg akarták csinálni, hogy a bank mellett ott van egy szakadt Zsiguli, lóg rajta a rendszám, és mellette négy marcona fickó ül benn. Berakta a táskáját a hátsó ülésre, mert nem tudom, két vagy három millió Ft volt, amit kivett a bankból berakta a hátsó ülésre, és bezárta az összes ajtót, riasztót, mindent, és nekiállt kereket cserélni közben.

G: Aha, örület. És hányra ment Anyád hozzád?

L2: Mikor jött? 1/2 11 körül.

G: És egyedül?

L2: Jacques-al.

G: És hova indultak?

L2: Hát, mondtam nekik, hogy jöjjenek át a TV-ért inkább most, mint hogy hétfőn azért kelljen nekem fél órát ugrabugrálni, nem?

G: Hm?

L2: Most jöjjenek át inkább a TV-ért, minthogy hétfőn kelljen nekem ugrabugrálni.

G: Aha, hát hétfőn bevásárolunk karácsonyra, Maci.

L2: Hát azért mondom.

A: Nem sokan vannak.

L1: Hát nem.

G: Aha.

L2: Ott már nincs ilyen dugó.

G: Te mi volt Laci! Én ilyen dugóban életemben nem voltam 23 év alatt, nem. Hát ez egy,

L2: Pedig 23 év alatt volt egy pár.

G: Hát volt egy pár, de egyszerűen nem. Hülye kocsisok.

A: És, hogy hogy nem lent vártál minket?

L2: Mert már meguntam, érted, azt hittem, hogy nem jöttök.

G: Maci nem bír egy helyben

L2: Azt hittem, elzavartak már onnan. Hát már nézett a másik oldalról a hölgy, aki ott volt.

L1: Figyelj, Laci kirakja a kis bográcsot, nekiáll krumplit pucolni, és begyűjtja.

L2: Megfőzöm az ebédet, és akkor

G: Nem vagy éhes, Pici?

L2: Már nem vagyok éhes, átdőltem a ló másik oldalára.

L1: Hát igen, a környéki fákon már nem volt kéreg, meg levél, meg mit tudom én.

G: Na, megkóstoljuk azt a kolbászt? Ugyanaz, mint az a nagy volt?

L2: Milyen nagy?

G: Hát csak nagyobb szeletekben az a penészes.

L2: Hasonló kolbász volt, de az sokkal kisebb volt.

G: Aha.

L2: Bár az is finom volt.

G: Ahhoz képest, hogy figyelj,

L1: Hát olyan.

G: Ahhoz képest, hogy 5 kg Dijoni mustárt kértél, kaptál 5 dkg-t.

A: Tessék, a Tökfej meg mesélte, hogy Magyarországon meg lemossák róla a penészt, hát baromi jó.

G: Igen?

L1: Igen.

L2: Mit csinálnak?

L1: Semmi, semmi kolbászokról

L2: Pedig ez pontosan azért jó, mert ez elősegíti az emésztést, meg egyéb dolgokat.

A: Miért, ezt is megeszik?

L2: Ezt leveszik róla, de tudod ez benne is van, ez nemes penész tulajdonképpen, ami sajtokban is szokott lenni, a Camembert-ben például. Az a fehér külső rész.

A: Na jó, de ezt gombával is lehet csinálni.

G: Aha.

L2: Persze, hát az is.

A: A mustárt is így oltják be.

G: Majd megkóstoljátok, nagyon finom, egész más, csak elég csípős, szóval például ha náthás vagy, pillanatok alatt rendbe hoz, olyan légutakat, teljesen én akkorákat tüsszentek.

L2: És ez olyan légutakat csinál, ami még nem is volt. Kilyukad négy helyen is az orrod, száz duplájára nő.

G: Süsü, Süsü a sárkányt játszol. Na, úgy látom, itt is van dugó, hát ez egy

L2: De csak idáig felmész a felüljárón.

L1: Aha, Süsüről jut eszembe, csomószor volt, hogy lányokkal cseréltem fényképet, és ráírtam a hátuljára, hogy én vagyok a híres egyfejű.

G: Mert?

L1: Hát csak úgy, poénból.

G: Úgy hívtak? Úgy hívtak?

L1: Nem, csak úgy hülyeségből írtam.

G: Ja.

L1: Tudod mi a halál buli hely? Esténként, itt a Vajdahunyad várának ennek az oldalára kiülni, volt barátnőmmel jöttünk el úgy, hogy telihold volt, tudod, ilyen csillagfényes éjszaka, hátul a sörátorban halál ilyen kis, ilyen, ilyen, bajor, haláli volt, a békák meg közben brekegtek, ott a tóban, nagyon jó volt.

G: Igen, igen, aha.

L2: Queberonban Franciaországban, kis félsziget az Atlanti- óceánon

A: Hú de hülye egy hely.

L1: Ott focizott fönn a Mészöly Géza is.

A: Ott van víz is, mi?

L2: Aha, az Atlanti- Óceánban. De nagyon jópofa, iszonyatos kéntartalma van a levegőnek, meg tudod ilyen egyéb, nagyon jó nyomelemek találhatók ott a levegőben, hát egy hétig olyan fáradt voltam, hát tudod, mert ott át kell állni a levegőre, mert annyira nehéz a levegő.

A: Aha.

L2: De valami iszonyatosan tisztítja a szervezetedet. Aztán olyan friss voltam reggel, attól függetlenül, tudod, hogy mennyit aludtam. Másik meg az, hogy másodpercenként vannak ilyen hangrobbanások, és én mindig azt hittem, hogy valami repülőktől van.

A: És, mitől?

L2: Hát a hullámok keltette zajtól.

A: Ne hülyéskedj?

L2: Halál komoly. Hát olyan hatalmas az óceán, hogy sűrűsödnek a hanghullámok, és ilyen robbanás, mintha, tudod, mikor a repülő után vannak ezek a hangrobbanások, és sokkal hangosabb, és erőteljesebb.

A: Elég szar lehet.

L2: Nem.

A: Nem?

G: Szerintem, elég félelmetes.

L2: Elég félelmetes, de inkább nagyon szeretem.

G: Ja, meg azt a szigetet meséld el a Pinóéknak, az a San Michel, vagy Mom Michel, vagy melyik.

L: San Michel, igen.

G: Sziget, hogy milyen veszélyes.

L2: Hogy, ő

G: Hangosabban beszéljél!

L2: Khm, khm. Jó a mikrofon?

G: Igen.

L1: Rossz a fülem tudod.

L2: Szal, úgy működik az egész dolog, hogy csak akkor lehet átmenni, szerzetesek élnek a szigeten, amikor apad a tenger, tehát amikor apály van, mert ha órákon tudod apály van, illetve dagály van a tengeren.

L1: Igen tudom mi az az apály, meg a dagály.

G: Hallottál róla?

L1: Hallottam.

L2: És ha valaki nem ér át időben, olyan sebesen áramlik a tenger, tudod olyan sebesen van dagály tulajdonképpen, olyan gyorsan jön a víz, hogy elsodorja, hát megfullad.

A: Olyan gyorsan jön a tenger.

G: Csomóan már megfulladtak.

L2: 30 métert emelkedik ennyi idő alatt.

T: Hány métert?

L2: 30 métert.

L1: Mennyi idő alatt?

L2: Hát, olyan háromnegyed óra alatt.

L1: Nem rossz.

L2: Hát de gondold el, hogy hatalmas víz, tudod az óceánban hatalmas víz van.

G: De tudni kell, mikor van apály

A: De mennyire megbízható ez?

L1: Tudom, hogy egy ilyen sziget, rajta egy kastélyszerű építmény, és akkor egy olyan homokpadon van az egész.

G: Aha.

L2: Igen, igen.

A: És mikor megy visszafelé?

L2: És egyetlen kolostor van rajta. Már, hogy érted? Ezt akarom mondani, ami még érdekes, hogy el szokták terelni a birkákat a szerzetesek, tudod, mert tudják azt, ezeket a folyamatokat. Maci ne csináld már! Mindjárt beleharapok egyet, mindjárt lerágom a másik felét.

G: Ne, annyira szuper, az előbb volt egy tök jó, mikor hárman belebeszéltünk egyszerre.

A: Akkor most beszéljünk egyszerre mind a hárman.

L2: Énekeljünk!

L1: Miért, hát tök jó, az egyik munkatársamnak a bátyja kint él Los Angeles mellett, Passadénában, erre hát, kint volt a srác anyja is, és mentek így az utcán, hülyéskedtek, és az út mellett narancsfák voltak, és pont érett a narancs, és a nő nekiállt leszedni a narancsot, és rakta be a zsebébe, és akkor szólt a srác, hogy:”anya, ezt így nem illik leszedni a fáról, mert mindegyik házhoz tartozik egy fa, és nálunk is van, majd inkább onnan szedj”, és lerakta így a fa tövébe, és elmentek onnan.

G: Jaj, ne hülyéskedj! Ó, ez nagyon durva.

L2: Azért vannak jópofa vidékek. Egyszer egyébként érdemes lenne elmenni oda. Anyám hív így is.

G: Most is hívtak nyáron, de hát

L2: Maci meg nem akar jönni, neki nagyon silány ez a vidék, ahhoz képest, hogy 3 millió ember odajár

G: És te milyen fotókat mutattál?

A: Hát a gazdagabb réteg

L2: Nem. Tele van kempingekkel, kempingekkel van tele, meg vannak szállodák is, de inkább kempingek. Ami a legjobb pofább, és nagyon tetszett nekem, hogy ott még, ott a második világháborúból maradt, tudod ilyen nagy betonbunkerek még megvannak.

A: Tényleg?

L2: Úgyhogy egészen fantasztikus, hogy milyen technikákat alkalmaztak építészetben is, meg úgy egyébként is.

A: Bárki bemászhat oda?

L2: Persze. Hát, hát, tudod az már rég volt. Most nincsen katonai bázis, csak kicsivel kijebb van egy támaszpont, egy katonai támaszpont. Ott vannak egyébként ezek a parancsnokok is, ott állásznak, tudod, és onnan jönnek befelé, amíg kintről jön a szállítmány.

A: Az micsoda, hogy SFOR?

L2: Az IFOR utódja az SFOR

A: Mit jelent az S?

L2: Service, szolgáltatás tulajdonképpen, stabilizációs szolgáltatót, mert az S stabilizációs szolgálat. Inkább szolgálati jellegű az egész, tudod ilyen segély jellegű.

L1: Tudom ott Bretagne a tengerben.

G: Tessék?

L1: Tudom, ott Bretagne-nál a tengerben, nem?

G: Ez, Laci kérdezett valamit, de nem értem.

L1: Nem?

L2: Igen, igen.

L1: Akkor jó.

L2: Ez az, hogy 300, 400Km-el lejjebb, akkora Franciaország, hogy

L1: Hát igen, mondjuk, de Bretagne, az ott a fenti rész, inkább az ott száraz.

L2: Északi

L1: A félszigettől ahogy megy kifelé, meg Anglia felé, egy kicsit fölfelé inkább.

L2: Elég nagy vidék.

L1: Le Havre, meg az a rész, ott focizott a Mészöly Géza is.

L2: Aha, gyönyörű kastélyok vannak egyébként a környéken, a faluban is minden helyen van egy kastély. És a kastélyok 90%-a magántulajdonban van.

G: Aha.

L2: De olyan kastélyok, hogy

A: Hát ott biztos szegény emberek laknak.

L2: Hát igen.

G: Kriszta most örülhet, hogy esik az eső.

L2: Hát láttam a Párizs melletti, Alain Delone kastélyát. Gyönyörű, mesés, teli van ilyen csipkézett, tudod, mindenféle szobrocskával, kupolákkal. Mondjuk nem biztos, hogy jó egy ilyen kastély, mert fogadni kell a turistákat, mert ez kikötése az államnak.

A: Igen?

L2: Aha, hogy a hét három napján, fogadni kell a turistákat, hogy megnézzék a kastélyt belül. És nem biztos, hogy örülnek a kastélyban, hogy egyfolytában jönnek, tudod, öt percenként az emberek, és azt látják.

A: Persze, na jó, de ezek nem lakói a háznak.

L2: De ott vannak.

A: Tényleg? Az Alain Delone ott lakik?

L2: Persze, ott él. Pontosabban kifejtette, hogy utálja a városi életet, mert ott egyfolytában zaklatják, és itt legalább meg van, hogy bezárja a kaput, meg körbe van ilyen kőfallal kerítve, hát egy Hilton, tulajdonképpen. Tartozik hozzá egy hatalmas erdő is. A fia egyébként dettó egy az egyben úgy néz ki mint az apja.

A: Tényleg?

L2: Aha.

A: És ugyanolyan a fia is?

L2: Nem tudom.

G: Milyen?

A: Nem, nem olyan hülye mint az apja.

L: Pinó azt kérdezi, hogy a fia is.

G: Ja, még hülyébb, megmondom én neked, még hülyébb, mert én pont azt hallottam róla, hogy ilyen rablásai voltak, rendőrségi ügyei.

L2: Volt egy nagy botrány, hogy a fia visszaélt az apjának a hatalmi körével.

A: Hát akkor miért nem rúgták ki a faszba a köcsögöt?

L2: Nem volt ki vállalkozzon rá.

A: Képzeljétek el, hogy például a főnököm, ő volt a, a főnököm, a kormányórség parancsnok helyettese, és azért kellett elmennie onnan, mert az ő emberei törték föl, néhány évvel ezelőtt a Kádár villát.

G: Juj! Imádom ezt a számot. Tök jó a szövege is, az is tetszik.

L2: Egyébként azokat a CD-ket meg kellene venni, amiket láttunk.

G: Aha, tök olcsón láttuk őket.

L2: 1200 Ft-ért, tök olcsón láttunk ilyen CD válogatásokat. DJ Bobo, Robert Miles.

G: Jaj, Laci mondta mit fog hozni szilveszterre, ilyen gyöngyhagyma sajttal.

L1: Gyöngyhagyma, trappista sajt, tudod ilyen kockára levágva a trappista sajt, gyöngyhagyma, és át van szűrve.

G: Azt mondta, olyan fini.

L1: Nagyon fini.

G: Igen? Hol láttad ezt?

L1: Hollandiában.

G: Igen?

L2: Azért lehetne szebb időnk is.

L1: Hát, igen.

A: Hát nézd, ilyenkor télen, inkább ez a jellemző, már nem azért mert

L2: Túl latyakos az idő.

G: Inkább a hó esne, komolyan, sokkal jobb lenne.

L1: Aha.

L2: Akkor legalább csúszkálnánk.

G: Hoztál sapkát, Picur?

L2: Nem.

G: Direkt felírtam mindent egy papírra, hogy mit kell hozni.

L2: Ott hagytam a, de hát egyébként se szeretem.

G: De teljesen mindegy, hogy szereted –e vagy sem, ha három napig ilyen idő lesz, én nem fogom azt csinálni, hogy nem mozdulok ki.

L2: Dehogynem mozdulunk ki, miért nem mozdulhatnánk ki?

G: Hát ne, jó, de.

A: Lemegyünk az uszodába.

L1: Megyünk biliárdozni, és pingpongozni.

G: Figyelj, az igaz, hogy kondi terem is van ott?

L1: Van.

G: Juj de jó! De várjál, mibe fogok én kondizni? De egy állat vagyok. Mert a Kriszti, mert nekem a Timi mondta, hogy van kondi terem, de a Kriszta mondta, hogy nincsen és nem hoztam cuccot amibe ott bemehetünk.

L2: Vedd föl a klott gatyámat!

G: Ne haragudj.

L2: Tréningruhámat.

G: A francba, és mennyibe kerül, nem tudod?

L2: Háromszor nagyobb rá.

L1: Nem tudom, ez az, de hát én mondtam a Krisztának, hogy van, mert én többször felhívtam ezt a szállodát, hogy, hogy van, mint van, meg hát a Kriszta is össze-vissza magyaráz az árakkal különben, hogy felhívta, és azt mondták, hogy mondjuk most per főben beszélek, hogy egy éjszaka egy főre 1800 Ft a két személyes szoba. Erre a Krisztiéknek a papíron 1600 Ft volt. Hát a

A: Hát 1600.

L2: Mert van idegenforgalmi adó is.

L1: Az 100 Ft. per nap per fő.

A: Hát, azt csak annak kell fizetni, akinek nincs diákigazolványa.

L2: Hoztál diákigazolványt?

G: Hoztam.

L2: Én is.

A: Akkor nektek nem kell.

L2: Hoztam volna még egyet, hogyha gondolod. Jacques olyan aranyos volt képzeld.

G: Rohadt életbe! Hát ha tudom, akkor hozok, én nagyon szeretem a konditermet.

L2: Majd adok én neked ruhát Macikám.

G: De mit adsz nekem Picur?

L2: Majd fölveszed a tréningruhámat.

G: Melyik tréningruhád van itt?

L2: A fekete.

G: Ne hülyéskedj, ötször beleférek.

L2: Az nem baj. Majd körbecsavarod háromszor magadon.

G: És edzőcipőm sincsen.

L2: Adok egy papucsot.

L1: Hoztam egy edzőcipőt.

G: Vagy, fürdőruhában fogok majd.

L1: Hát persze, fürdőruha, és ráveszel egy klott gatyát, ha gondolod.

G: Á, nem. Fürdőruha meg póló, az jó nem?

A: De hát jön szembe.

L1: Micsoda? Nem látok ki hátul semmit.

G: Timók olyan kis álmos, egyem a fülét. Aludjál. Jó illatod van. Erre feküdj.

T: Jól van már, na jó, ne, nyakam kitörik.

L1: Ez elmegy mellettünk, aztán majd meglátjuk.

A: Lehet, hogy lemész a Balatonra, nem?

G: Ne tudd meg nekem, hogy fáj a hátam. Fázol?

L1: Aha. Tegnap meg, hogy kiszúrt velem egy ismerős, segítek neki fenyőfát venni. „Jó,” hát mondom, „ketten elcipeljük”. „Igen, segítek is a Kosztolányiig,” „hát most sajnos nekem el kell mennem két órára a BS-be.” Mondom:” de jó, hogy cipelhetem Barossra haza a fenyőfát egyedül.”

A: Tényleg, és van már mindenkinek fenyőfája?

L1: Aha.

G: Nincs.

L2: Ráérek az utolsó napokban is venni.

G: Figyelj, Pici, azt mondja a Laci, hogy a BS-ben lehet vásárolni olcsó cuccokat, úgyhogy odamegyünk farmert venni.

L2: Nekem meg azt mondták, hogy a BS-ben elég drágák a dolgok.

G: Hát most mondja a Laci, hogy nem.

L1: Én most vettem egy pólót, 2000-el olcsóbban, mint az Astoriánál.

G: Jól néz ki, mi van ráírva? „The Smiths American.”

L2: Nekem ezt mondták.

L1: Figyelj, Laci, én tegnap voltam kinn a BS-ben, és az a póló, ami az Astoriánál, 5200, meg 4900 volt egy póló, én megvettem 3190-ért, ugyanazt a BS-ben.

G: Én farmert szeretnék.

L1: Pulóvert 5900 helyett, 3900-ért, tehát nem mindegy, hogy 2000 Ft-tal olcsóbban veszek meg valamit, vagy drágábban.

G: Persze.

T: Te is fázol?

L1: Aha.

G: Hát, öltözz fel jobban. Laci az nagyon fázós, de a keze, meg a talpa tiszta jég, télen tiszta jég.

L2: Most nem fogják megnézni.

G: Jó, hát gondoltam, jegesmedve. És akkor most figyelj, minden szobában van TV.

L1: Nem, TV-t azt lent kell kérni a recepciónál, tehát

L2: Nem azért megyünk le, hogy most TV-t

L1: Miért, én este Dallas-t akarok nézni.

G: De kinn is, biztos a társalgóban megnézhetjük.

A: Lemegyünk a társalgóba.

G: Persze.

L1: És majd ott lesz az a sok vén nyanya, és azt mondja:” jaj, szegény Jockey-kám”.

A: Na jó, de, fiatal csinos csajok is lesznek ott.

L1: Kimentjük őket a medencéből, vagy bedobjuk őket.

A: Habár sokan lesznek, mert telt ház lesz.

L1: Telt ház lesz, mert nincs már egy darab hely sem, már kérdeztem.

A: Csak hát én nem tudom, nagyon félek ettől a kurva életbe, már elnézést, de direkt szóltam a Krisztának, hogy mondja le.

L1: A múlt hét szombaton mondtuk neki, hogy mondja le.

A: Majd ki kell fizetnünk az övét.

L2: Nem kell kifizetnünk, hogyha

A: Nem tudják kiadni másnak. Hát most már, holnapig nem fogják tudni kiadni másnak.

L2: Ez mondjuk, tényleg úgy van, hogyha előtte telefonon nem mondja le az illető, akkor várnak másnapig.

L1: Te, mondjuk az Attila ismerőse.

A: Engem nem érdekel, mi lejtöttünk, a Kriszta dolgozik.

G: Persze.

L1: Majd megmondjuk, hogy nem tudjuk, hogy mi van velük.

L2: Figyeljetek, az a lényeg, hogy nem szabad mondani azt, hogy ti tudjátok, hogy nem jön le.

A: Dehogynem.

L2: Hát figyelj, pontosan azért nem szabad mondani azt, mert akkor már van kibe kapaszkodni.

L1: Majd azt mondod, hogy

G: Nem tudod, mi van vele.

L1: Pontosan.

G: Mi együtt jöttünk egy kocsival.

L2: Mert abban a pillanatban, én ismerem ezt a dolgot, hogy azt mondod, hogy tudom, hogy nem jönnek, akkor már ne haragudjon, miért nem szólt ide, rögtön az lesz a szöveg.

G: Aha.

L2: Miért nem szólt ide, a maguk hibája, stb. érted?

G: Hát megmondjuk, hogy nem tudjuk.

L1: Persze.

L2: Inkább kerüljük ki az ilyen területeket, és mondjuk azt, hogy nem tudunk róla semmit.

G: Mondjuk, az igaz, mondjuk azt, hogy nem tudjuk, és akkor majd ha kérdezgetnek, hát, úgy volt, hogy jönnek.

L1: Pontosan. Mert úgy volt, hogy péntek reggel megyünk, ők meg szombaton reggel jönnek utánunk.

G: Aha.

L1: Laci, akkor te beszélsz jó?

L2: Jó. Vagy azt mondom, hogy már meg kellett volna érkezniük, és nem tudjuk, mi van velük, kész.

A: Jó, ez így más.

L2: Mert akkor még kiadják, ha bárki van a szállást, megmondjuk, hogy már itt vagyunk, azt hittük, hogy már ideértek. Azt fogom mondani a mükinnak, hogy azt tudom javasolni, hogy pár napig adják ki a szobát, vagy valami. Mert ők azt mondták, hogy vagy jönnek, vagy nem jönnek. De azt nem mondjuk meg, hogy mi tudjuk, hogy ők nem jönnek, mert abban a pillanatban rossz.

L1: Persze.

G: Aha.

L2: Akkor már jogosan mondhatja, miért nem szóltak nekünk.

G: Aha.

A: Szegény autó, azért megérzi, hogy ennyi személy ül benne.

T: Még hány év? Már alig bírom ki.

G: Ja, hány év, azt hittem azt mondod, hogy hányingered van. Laci nyakába hányjál, jó?

L1: Ide teszem a kapucnimat.

G: Hát, végül is, nem olyan sok, Kriszta azt mondta, hogy másfél óra, nem?

T: Innen?

G: Nem, innen már elég sokat jöttünk.

L1: Nekik azért volt hosszabb, mert hegynek fölfelé már havazott, tehát már hóesésben mentek ők, ezért nehezebb.

G: Aha, aha. Főleg hát, én beszéltem a Zolival, Kriszta minden kanyarban, meg bokorban, megállította, hogy kiáll fényképezgetni, aztán le akarták őket tolni az útról.

G: Úr Isten!

L2: És karácsonyi ajándékot már mind megvettétek?

A: Már mindent.

G: Hajat mostál?

L2: Igen.

G: Jaj! Három naponta mos hajat. Rosszancs.

T: Úgy fáj a fejem.

G: Aha. Nekem meg a hátam is fáj, még az is hozzá tartozik. Tudod mit jelent a „whisky on the rock”? Rád van írva, whisky jéggel. Hallod, Pinó, ha te tudod mit jelent a „whisky on the rock”?

A: „Whisky on the rock”? Aha, persze.

G: A „rock-ot” tudod.

L1: Szikla.

G: Igen, kőszikla, „whisky on the rock”, pedig azt jelenti, hogy whisky jéggel.

A: Nem logikus, de angol.

L1: Mikor ismerőseim jöttek el a csehektől, és Szlovákiában mentek le a hegyről, és elromlott a kocsiban a fűtés, nagykabát, kesztyű, bundasapka, és intettek más sofőrök a hegyről, hogy kilásson valahogy.

G: Aha.

L2: Az még semmi, de képzelj el, volt olyan, hogy ki volt törve a szélvédő elöl, és egy öreg nyanyán rajta a

A: Mi a faszt jössz át, be te hülye tyúk? Hát barátom, az előbb meg nyomta mint a barom.

G: Ne haragudj.

L2: Ez Magyarország.

A: Nézd meg, hogy kijön elé. Ez normális? Kurva anyádat, baszd meg!

G: Ez nem normális tényleg.

L2: Van eladó tankom, ha érdekel.

A: Az kéne. A hadseregéből kéne venni egy tankot.

G: Milyen egy mocsok idő van.

L2: Mert az a baj, hogy az ilyenekkel nem érdemes kötözködni, mert nekem is azzal jön, hogy vittem ki a határra kis mikrobusszal az árut, hoztam vissza, és valaki elkezdett szórakozni, vagy kiszállt a sofőr, most vagy lefékezek, és megfordul a mikrobusz, úgy ahogy van, vagy pedig padlógáz, amit bír.

G: Aha.

L2: Padlógáz volt a vége, mert 160-al értem fel Pestre.

L1: Elfértek amúgy?

G: Hát, Lacikám, te elég terebélyes, nézz ide.

L1: Félték tőlem, hogy nem mertek ide jönni?

G: Nyomorgunk, mint a kis csibék.

L2: Nem baj, nemsokára ott leszünk. Bár 3 óra múlva ugyanezt el fogom sütni.

G: Neked kellett volna itt hátul ülni Dagi.

L2: Igen.

L1: Biztos, és akkor a lába itt lett volna a nyakamban. Miért, hát mi Veszprémbe, a haverom katonaszküjére négyen mentünk kis Polskiban.

L2: Azért mondtam a 3 órát.

T: Alig bírom már!

G: Mert álmos vagy azért.

T: Nem annyira.

L1: Ki kell tenni a fejét, majd megcsapja a hideg levegő, aztán magához tér.

G: Nagyon szép szemed van. Gyönyörű kék, nem? Annyira szép szeme van a Timinek. Odaadod Timi? Cserélünk? Este meg polírozod, meg tisztítod.

T: Aha.

L1: Timi körben a szobában keresi a kontaktlencsáját.

G: Timinek szép kontaktlencséje van.

T: Aha.

G: Színezett, festett kontaktlencse.

G: Nekem nagyon tetszik a

A: Hozhattunk volna kazettát, mert nem sokáig fogjuk tudni hallgatni a Danubius rádiót.

G: Laci?

L1: Azaz amit otthon hagytam mind a hármat.

G: Ja, ja, ja.

L1: Még el akartam hozni a DJ Bobot, de meg tudd hallgatni normálisan.

T: És nem hoztál.

L1: Oda, hát ki volt rakva az asztalra, de már siettetted.

G: Nem baj, van ez így.

L2: Nem baj, majd újdonság erejével fog hatni.

A: Visszamegyünk?

L1: Oké.

G: A! Tudod mikor? Még csak az hiányzik.

L1: Énekeljek?

L2: Énekeljünk egyszerre hárman!

G: Legalább Laci akkor meglátja, hogy milyen tumultusban jöttünk végig.

L1: Mi az a jégcsap, ami lóg az orrodon, meg a füleden, Pinó?

G: De milyen csúnyán néztél Picur.

L2: Macikám te, hogy néztél volna, ha ott ácsorogsz, és azt sem tudod, milyen autót kell várnod, és azt se tudod, mikor érkezik meg. És a rendőrök egyfolytában téged néznek, hogy mi van a kis csomagodban. Ott álltak képzeld el a másik oldalon, és egyfolytában odanézték.

G: Jaj Istenem!

A: Azért követ minket.

G: Mit mondtál?

A: Azért követ minket.

G: Ja.

L2: Biliárdra mindenképpen benevezünk, nem?

L1: Persze.

G: Maci engem megtanított biliárdozni Szilváson.

L2: És megpüfölt engem, képzeld.

L1: Szombaton lementünk biliárdozni négyen, a Zoli, a Pinó, meg egy lány, erre Attila az elején velem volt, egy darabig golyót nem tudott belőni a lyukba, nem velem volt, akkor végig nyerte a partikat állandóan.

G: Ne hülyéskedj!

L1: Az összes golyót elrakta.

L2: Megkóstolod a mustárt?

T: Aha, mutasd.

L2: Van ám ereje rendesen.

T: Jaj!

L2: Az semmi, föl kell keverni.

A: Autópálya rendőrség.

G: Isteni illata van. Olyan mint a torma, szagolj bele nyugodtan, majd megkóstolod.

L2: Azért jó, mert mindenféle salátával is lehet, és iszonyatosan finom tud ám lenni. Nem olyan egyszerű.

G: Brokkolival ettük.

L2: Megkóstolod?

A: Én nem kérek köszü.

G: Pinó az kiugrana, a sofőr ülésből.

L2: Már le is öntöttem magam kellőképpen.

G: Jaj, ne!

L2: A virslit azt ma hozták, úgyhogy nagyon friss lett.

L1: Te, nem ez a rendőr állt ott? Sziasztok fiúk.

L2: Hát, nem tudom. Elkísértek egy darabon?

G: Finom ez a kolbász. Á, anyádék mindig dőzsölnek. Kicsit rágós, de finom, jobb mint a téliszalámi.

L2: Ez egy egész napot betöltő kolbász tulajdonképpen.

G: Ja.

L2: Elkezdted reggel rágni, és estére végzel.

G: Meg az a finom vajkrém tetszett, amit hoztak Anyádék, az a finom hagymás, póréhagymás?

L2: Az nem vajkrém, az sajt.

G: Ja.

L2: Ez olyan, mint a juhtúró tulajdonképpen, fokhagymás.

L1: Kár, hogy nem raktak bele szalonnát.

G: Ja.

L2: Hát tegnap a Jacques tudod mit evett, meg a tesóm? Amit az Atlanti-óceánból halásztak ki ilyen

A: Van tesód?

L2: Van egy nővérem.

G: Most terhes, képzeld el

L2: Amit az Atlanti-óceánból, tudod az ár – apály viszony után kagylókat, és azt ette a Jacques, de volt vagy negyven darab kifőzve otthon.

G: Aha.

L2: Nem igazán bírom ezeket, amióta tudod rosszul voltam tőle.

G: Ja. Helyes nővére van nagyon, nekem tetszik a Tünde, csak a stílusa nem igazán.

L2: Tegnap

A: Miért, azért mert babát vár, az még nem biztos, hogy rossz stílusu.

L2: Nem az a baj, tudod tényleg olyan stílusa van neki.

G: Nem azért, dehogy is, irigy azért.

L2: Tudod, ő egy olyan ember, tudod ha boldog, akkor nagyon tudja szeretni a másikat a testvére, de ha boldogtalan, akkor meg is tudná ölteni, szóval ez nála.

G: Aha.

L1: Te Attila, miért volt ide kiírva a táblára, hogy Miskolc 5 Km? Egész jól elbeszélgettek, és körbe-körbe megyünk itt az országban. Mindjárt ki lesz írva Záhony. Tudod, hol van még nagyon szép hely? Nyíregyháza fölött Kókapun, ilyen erdőben, ilyen pázsitos tisztás, tó, és azon van egy szállás egy olyan sziklánál, hogy

G: És mennyibe kerül?

L1: Nem tudom, mert osztálykiránduláson voltunk, se több kilométeres körzetben nincs semmi rajta. Annyit bohóckodtunk, odaértünk, „á menjünk ki”, megkérdeztük a portást, hol miképpen van ez.

G: Aha.

L2: Itt már nem lesz hó.

A: Hó? Kékestetőn is már csak foltok vannak.

L2: Hiába van fenn hó, az biztos latyakos ilyenkor.

L1: De itt több

L2: Az lett volna jó, ha lelöktük volna egymást a szánkóról, mentünk volna hógolyózni.

G: Ja. Hát figyelj, mehetünk majd föl a Normafához, ha lesz hó. Olyan jókat szánkóztunk Lacival, jól meg is fáztam, másnap 38 fokos lázam volt, de jó volt.

L1: Mi is öcsémekkel kint voltunk szánkózni, mentem egy ilyen ösvényen, visszaszóltak ne menjek tovább, mert ez a hegy lábához vezet.

G: Az.

L2: Nemrég az Infovoxnál dolgoztam, és akkor most a mikrobuszba bepakolhattunk volna.

A: Most hol dolgozol?

L2: Hát most a Bajor panzióban.

A: Milyen?

L2: Bajor, Bajor panzió, ez Zuglóban van a Mogyoródi úton a Sáros patak mellett, közel a maffiához, nagyon közel, túl közel. Az az igazság, hogy a rendőrségen

G: Milyen maffia van ott?

L2: Hát, Zuglóban van a maffia központja, nem tudtátok?

G: Nem.

L2: Az összes ilyen autó tolvaj, legalábbis

G: És te honnan tudod?

L2: Mert ott mesélték azért, meséltem már neked is.

G: Aha.

L2: Biztató remények a jövőt illetően.

A: Igen, végül is az az érdekes tudod, hogy a rendőrök is tudnak sok mindent, például tudtak erről a fasziról is, hogy ki volt, akit megöltek valamelyik nap.

L2: Igen.

A: Azt is tudták ki volt, és egyszerűen

L2: Nem történt semmi.

L1: Miért, hát van egy olyan csomó olyan ismerősöm, olyan akciós csoportoknál, hogy kint vannak az M0-on, tudod jön egy ilyen kamion, vagy ilyen teherautó, múltkor például egy ilyen hat láda unicumot pakoltak le róla, és rakták be a kocsiba, és vitték haza, és tovább engedték a fickót.

A: Hat láda mit?

L1: Unicumot, ilyen nagy üveges unicumot.

L2: De az még semmi, de az Anyámékat úgy rabolták ki, mert az volt az előzménye, amit most tudtam meg, hogy amikor kimentek a parkolóból, tehát a benzinkútnál állt egy kocs, tolt egy kicsit egy muki, és rácsapott a motorháztetőre, mert mögötte mentek, rácsapott a motorháztetőre, hogy németül mondta, hogy van-e kötetük, szálljanak ki, segítsenek. Még szerencse, hogy Anyáméknak elég agresszívan csapott rá a motorháztetejükre, és nem szálltak ki, mentek tíz métert, és ugyanaz a kocsi elment mellettük. És fehér Golf volt, furcsa volt, mert mondta a csaj, akinél fizették az autópályadíjat, hogy iszonyú ideges volt a muki, hogy:” adja vissza már a pénzem, adjon már vissza,” meg minden, meg:” mennék már, meg sietek,” meg minden. Hát nem hiába sietett tudod, mert utolérték volna Anyámék. De mondtam nekik, hogy örüljenek neki, hogy túléltek inkább az egészet, mert ennyi pénzért már tényleg ölnék embert is.

L1: Tudod, ezen vagyok kiakadva, mikor ment a jugoszláv balhé, az olaszok, meg az osztrákok fél óra alatt is le tudták zárni a határt, és elhajtottak a francba, a spanyolok meg egyből befogadták őket. Lopnak, csalnak, hazudnak, gyilkolnak.

L2: Nem elég, hogy az ukrán maffia itt van, nem elég, hogy az összes román, már elnézést, nem akarom szidni őket, az összes börtöntöltelék itt van Romániából.

L1: Igen, komolyan.

L2: Mert mindenkit beengedtek, mert mindenki barát, és humánusak vagyunk.

L1: Itt vannak már vietnámiak, kínaiak, meg mit tudom én.

L2: Kínai maffia. Már azt sem tudjuk

A: Mindegy, amíg a normális emberek vigyáznak, addig nincs akkora baj, míg egymást lövik.

L2: Addig, amíg egymást tisztítják, addig. Csak tudod, hogy a rendőrség egyik legnagyobb embere, feje volt benne az összes ilyen autóadat kiszolgáltatás, meg, meg

A: Ki az a négy ember?

L2: Nem tudok neveket az a baj

A: Nem tudsz neveket?

L2: Nem tudok neveket, lehet, hogy hazugság az egész.

A: Miből gondolod?

L2: Hát benne volt az újságokban, meg mesélték.

A: Inkább mesélték csak, nem?

L2: Nem, benne volt az újságokban, illetve aki mesélte, azt mondta, hogy benne van az újságokban, és benne is volt.

L1: Miért, hát ott van a volt főnököm, sikkasztott 15 millió Ft értékben, hogy ne legyen balhé, a fickót azonnal kirakták Olaszországba.

A: Én nem tudom.

L2: Hát azt csinálják

A: Az biztos sajnos, hogy én már nagyon-nagyon el vagyok szontyolodva ettől a helyzettől, mert borzasztóan ki vagyok ábrándulva, annyi korrupt ember van, hogy az a borzasztó, és nem tudom mikor lesz ennek vége. Nagyon undorodom ezektől. Komolyan mondom, itt csak mindenki csak a saját hasznát lesi.

L1: Meg figyelj, ha olyan fizetés lenne, tehát, hogy tényleg rendesen megélhetnének belőle.

A: Nem Laci, ez nem megoldás.

L1: Még akkor is lenne, de nem akkora.

L2: Szerintem se, erre azt mondta az osztálytársam a mentőknél, hogy ha valaki vállalja azt, hogy ezt csinálja, hogyha valaki vállalja azt, hogy igazságot, akkor kutya kötelessége, még ha kell majdnem ingyen is csinálni ezt az egészet, nem? Hogyha már vállalja.

A: Na jó, de ezek nem azért csinálják, nem azért vállalják, mert ezeknek csak megélhetési forrásként, más, hogy azért, jó de tudod ezt csak én gondolom így, aztán más ember meg egész másként, hogy aki rendőrnek beáll, annak tényleg

L2: A rendet kell szolgálnia.

L1: Persze.

A: Igen. De más kérdés az, hogy aki azért áll be, hogy

L2: Na, majd így-úgy, amúgy elsikkasztom a pénzeket.

A: Hát sikkasztani azt nem tudom, vagyis hát legalábbis ahhoz, hogy

L2: Már nem úgy sikkaszt, hanem

A: Ahhoz már elég vezető beosztásban kell lennie, legalábbis, hogy ha nagyot akar sikkasztani, de ahhoz, hogy másokat kiszolgáltasson, ahhoz nem kell olyan nagynak lenni.

L2: És ez az ami, a legnagyobb pénz nekik, benne volt a híradóban is, csak azért tudom.

L1: Miért, hát a múltkor, nem tudom, hogy melyik újságban volt benne, hogy

L2: Egyes ügyvédek adatai

L1: Hogy írták, hogy hát az igazolványt, mennyiért lehet egy éjszakára megvásárolni, meg különböző dolgokat. Hát, ismerősömökhez betörték múltkor éjjel 12, és 1 óra között, kihívták a rendőröket, éjjel ki is jöttek, hajnali reggel 5 órakor.

L2: Az érdektelenség, és a korrupció ez, szóval ez az ami az embereknek a jogaihoz való hozzáállását, szóval egyszerűen már úgy van vele, hogy

A: Te idefigyelj Laci azért, akkor amikor a vasutasok, és a közalkalmazottak 17 meg 18%-os béremelésért küzdenek 1-1 százalékokért, és ezek meg azt mondják, hogy na akkor 30%-al emeljük a saját fizetésünket, és ezután tényleg tény, hogy január 1-től a képviselők fizetése 30%-al emelkedik.

G: Ezt én is tudtam

A: Hogyan lehet ez?

G: Hát ez borzalmas.

A: Már pedig legalább kétféle és fél hete megszavazták. Érted, ez

G: Saját magukét szavazták meg?

A: Hát, persze.

L2: Ugyanúgy, mint előzőekben, hogy 250.000Ft-ot megszavaztak.

G: Azt a mindent!

A: Érted, és nekik, nekik, nekik kilencven várj egy kicsit 84 ezerről, vagy 87 ezerről, 104.000 Ft-ra, vagy valahogy így volt, vagy nőtt most a fizetésük, tehát 84 volt eddig, és 104 lett, de az a lényeg, az, hogy

L1: Itt kell elmenni majd Galyatetőre.

G: Tényleg.

L1: Hát ott van a táblánál kiírva.

A: Nekik ez az alapfizetésük, a 21-esen, és azt írta a teletext, mikor ezt olvastam, hogy, hogyha valaki valamilyen, valamilyen bizottsági tag, akkor az még 45-50 ezret, és ezek közül a legtöbben 2-3 bizottságban is benne vannak, úgyhogy nem ritka, hogy egy-egy személy fizetése 300.000 Ft.

G: Úristen!

L2: És még 30%-al emelkedik.

A: Igen. És tudod ebben az a mocsokság, hogy

L2: Hogy

A: Akkor mikor azt mondják, hogy a reálbérek most nem fognak csökkenni az idén, akkor, akkor azt most mire alapozzák, amikor már olyan, olyan drágulások lesznek januártól, amit szerintem nem fogja az inflációt jövőre megállítani.

L2: Infláció.

A: Na itt most merre menjek?

L2: Balra gondolom.

A: Tehát nem fog megállni az infláció biztos 20%-nál, és még azt mondják 18%-os.

L2: Dehogyan is hát, csak nézzük azt, hogy a benzin árak, hogy emelkednek megint.

A: Hát, pontosan. És ez még csak január.

L2: Pontosán.

A: Elseje, na mindegy, de hogy ha megállunk 18, vagy 20%-on, amit jósolnak sokan, akkor is ha 18%-os fizetés emelést kap valaki, az már reálbér csökkenés neki, nem? Ezek meg megoldották a dolgot, mondták, hogy legyen 30%, és 30% lett.

L1: A múltkor épp olvastam egy amerikai cikket, hogy kosárlabdázóknak milyen fizetésük van, és alatta megjegyezték, ilyen apró betűvel, hogy a Jordan egy év alatt 52.000.000 dollárt keres minden bevétellel együtt, alatta megjegyzik, hogy az Amerikai Egyesült Államok, jó, a reklámokkal, és mindennel együtt.

A: Jó, de ez a reklámok.